

2. 00
אלע ווערק פון שלום-עליכם

אין שטורם

אלע ווערק פון שלום-עליכם

אין שטורם

א ראמאן אין צוויי טיילן.

שלום-עליכם פאלקספאנד אויסגאבע—ניו-יארק, 1918

אין שטורם. א רעמאן אין צוויי טייל.

געשריבען אין יאָהר 1907.

Copyright 1918 by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

ערשטער טױל.

קאפיטעל א.

פסח. פסח און פסח.

דריי פערשיעדענע פסח'ען האָט מען צוגעגרייט אינ'ם הויז
נומער 13, וואָס אויף וואַסילטשיקאָווער גאָס.

דאָס הייסט, דער פסח איז איינער, די מצות, דער מרור, די
הגדה — אַלץ, אַלץ די זעלבע, נאָר די אַרט צוגרייטען, דאָס פאָר-
ברייטען, דאָס רעכטען זיך איז נישט אומעדום גלייך. ווייל די
מענשען, וואָס אינ'ם הויז נומער 13 אויף וואַסילטשיקאָווער גאָס,
זענען פערשיעדענע מענשען מיט פערשיעדענע כאַראַקטערען, מיט
פערשיעדענע מיינונגען.

דריי זענען זיי דאָ אינ'ם הויז נומער 13, וואָס אויף וואַסיל-
טשיקאָווער גאָס, און יעדער פון די דריי מיינט, אז נאָר זיי
נאָט איז אמת, אז נאָר זיי מיינונג איז ריכטיג און אז נאָר
צוליעב איהם איז בעשאַפֿען געוואָרען אַט דאָס וועלטעל.

אפשר מיינט איהר, אז די דריי זענען מענשען פון פערשיע-
דענע גלויבענס, פון פערשיעדענע עלטערען און פון פערשיעדענע
לענדער?

חלילה! אַלע דריי גלויבען אין איין גאָט, אַלע דריי קומען-
ארויס פון איין יחוס און אַלע דריי געהערען צו איין לאַנד.
דאָס זענען דריי רוסישע אידען, וועלכע דער פערפאָסער פון
דעם ראָמאַן האָט די עהרע פאָרצושטעלען פאָר זיינע לעזער:

א געגרייזעלט בערדעל, וואָס ער לאָזט דאָס נישט צורוח
און פלעכט דאָס און דרעהט דאָס און צופט דאָס, מיט
גרויסע שענע שוואַרצע אידישע אויגען, וואָס ווען אַ פרוי פער-
מאָנט אַזעלכע אויגען, זענט איהר נאָך איהר די כפרה, מיט אַבי-
סעל אַיין אויסגעבויענער עכט-אידישער נאָז, מיט אַ קאָפּעלישעל,
וואָס איז תמיד פערדוקט אַרונטער אויף יענער זייט קאָפּ, מיט
האַלבערעקאָסטשעטע אַרבעל און מיט אַ שירם אונטער'ן אַרעם
סיי זומער סיי ווינטער, — אז איהר וועט בעגעגענען אַזאָ נפש,
מענט איהר צוגעהן צו איהם גלייך, אויף מיינע אַחריות, איהר זאָלט
נאָר קיין מורא נישט האָבען, און זאָגען צו איהם: — שלום עליכם,
רב איציקעל!

וועט ער אויפשמעלען אויף אייך זיינע שענע שוואַרצע אר-
דישע אויגען, געבען אַ האַלבען שמייכלעל, אויסציהען אַ ווייסע,
אַ שענע, אַ ווייכע האַנד און אייך ענטפערען: עליכם שלום אייך,
וואָס מאַכט איהר?

ער וועט ביי אייך ניט פרענען, ווער איהר זענט, און ווי אַזוי
איהר הייסט; וואָרום אז איהר זענט איהם מכבד מיט אַ שלום-
עליכם, קענט איהר איהם מן הסתם. און ווער קען איהם נישט?
פונ'ם קלענסטען אַרעמאָן ביז'ן גרעסטען גביר און אַריסטאָקראַט,
און צוריק — פונ'ם לעצטען קאַלכאַסניק ביז'ן שטרענגסטען פרו-
מאַס קענען זיך אַלע מיט איציקעל שאָסטעפּאַל, און איציקעל שאָס-
טעפּאַל קען זיך מיט אַלעמען, שטימט מיט אַלעמען, זאָגאר בע-
פריינדעט מיט אַלעמען, אויסגעבונדען מיט דער גאַנצער וועלט.

און די „גאַנצע וועלט“ האָט ליעב אַזעלכע מענשען. די
„גאַנצע וועלט“ האָט ליעב אַ מענשען, וואָס בויגט יענעס און בויגט
זיך אַליין; די „גאַנצע וועלט“ האָט ליעב אַ מענשען, וואָס שמיי-
כלט און לאָזט זיך שמייכלען, וואָס נאָרטאָפּ און לאָזט זיך נאָ-
רען, וואָס טרעט און לאָזט זיך טרעטען. די „גאַנצע וועלט“ געהט
מיט דעם גאַנג, אז פרינציפּען, אידעאָלען וכדומה אַזעלכע זאכען
זענען גוט אויף פּאַפּיער; אינ'ם לעבען זענען זיי נאָרישקייטען.

אי ציקעל שאָסטעפּאַל, סאָלאָמאָן סאַפּראַ-
נאָוויטש און נחמיה דער שוסטער.

איציקעל! — דער נאָמען אליין זאָגט איך שוין, אז דאָס דאַרף
זיין אַ איד פון דער אַלטער וועלט, אַ איד, וואָס האַנדעלט מיט
וואַלד, מיט גוראָלניס, מיט ברויט, מיט פאָדראַדען; אָדער ער
האַט אַ שאַרפע קראָם, אַ מאָנאָפּאָסטור-געשעפט, אָדער אַ פאַבריק
פון גלאַזוואַרג; אָדער ער שמעלט-צו פראָוויאַנט אין די טורמעס
מיט די קאָזאַרמעס, טיילט זיך מיט'ן סמאָטריטעל און מיט די
אינסענראַנטען אויף דער האַלב און האַדעוועט די אַרעסטאַנטען
און די סאָלאַטען מיט קדחת און מיט קרענק; אָדער אויב ניט,
איז איציקעל אַ איד אַ בעל-הלואה, חלילה נישט קיין פראָצענטניס,
קיין וואַכערניס, נאָר מעשה באַנקיר מיט אָנווייזונגען און טראַטען,
יאָגט זיך ניט נאָך גרויסע פראָצענטען, זוכט בטוחים, פערלייזט
געלד אויף הייזער, סאָלירע וועכסעלעך וכדומה.

יעדענפאַלס, איז איציקעל פעררעכענט אין שטאָדט פאַר איי-
נעם פון די פיינסטע, פאַרנעהמסטע און אָנגעזעהענסטע מענשען.
אומערום בעגעגענסט דו איהם אויבען-אָן, אומערום הערסט דו:
איציקעל שאָסטעפּאַל! איציקעל שאָסטעפּאַל! איז ערניץ אַ שמחה,
אַ פערזאָנלונג, איין אונטערהאַנדלונג וועגען שטאָדט-זאַכען —
איז איציקעל שאָסטעפּאַל, איז, חלילה, אַ צרה, אַ לוויה, איין
אומגליק, אַ שרפה, אַ מנפה, אַ פאָגראָם — איז איציקעל שאָסטע-
פּאַל, קלויבט מען געלד — איז איציקעל שאָסטעפּאַל, דאַרף מען
שרייען — איז איציקעל שאָסטעפּאַל, און פון אמת קאָן מען ניט
אָוועקנעהן: שרייען קאָן איציקעל שאָסטעפּאַל זעהר גוט, געבען
ניט ער נישט אַזוי פיעל, ווי ער שרייט און פילדערט און טאַרע-
ראַמט...

אז איהר וועט קומען אַמאָל צו פאָהרען אין מיין שטאָדט
אריין, אָדער אז איהר וועט פאָהרען אַמאָל אין באַהן און וועט
בעגעגענען אַ צעטראַגענעם נפש מיט רויטע גלאַטע בעקלעך, מיט
שטאַרק-גלאַנצענדיגע שוואַרצע (איצט שוין גרויליכע) האָר, מיט

נען האָט ער געוואָלט זעהר; צו צעהן יאָהר איז ער געווען נרייט אַריינצוטערעטען נישט נאָר אין ערשטע — אין דריטע קלאַס גימנאַזיע. איז אָבער דער חסרון, וואָס מע האָט איהם נישט גע-וואָלט צונעמען איבער די פּראָצענטען! איך מיינ, אַז איך דאַרף מיינע לעזער נישט געבען צו פערשטעהן, פון וואָסערע פּראָצענט מען עס רעדט זיך דאָ. אַלע ווייסען, ברוך השם, אַז ביי אונז אינ'ם געבענשטען רוסישען לאַנד האַנדעלט מען מיט אַ אידען אויף פּראָצענטען: אין די גימנאַזיעס און אוניווערזיטעטען נעמט מען צו וואָס ווינציגער אידישע קינדער, דערפאַר אָבער אַז עס קומט צום פּריוויר, צום מיליטער, נעמט מען ביי אידען אָהן פּראָצענט, זיי זאָלען חלילה קיין פאַראיבעל נישט האָבען...

אָך, האָט זיך נעבאָך סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש געפלאָגט, געערגערט זיך, אויסגעריסען געוואָרען! סטייטש, זיין זוהן, זיין סאַשאַ וויל מען נישט צונעמען אין גימנאַזיע! ערשטענס, איז ער נישט גלייך מיט אַלע אידען, איז בעקאַנט מיט'ן דירעקטאָר פון גימנאַזיע, קען זיך נישט מיט די לעהרער, שפּיעלט מיט זיי אין פּרעפּעראַנס און אין ווינט. מיט איינעם אַ לעהרער, ראָמאַנענקאָ הייסט ער, האָט ער געהאַט אַ שמועס וועגען זיין זוהנדעל סאַשאַ, און האָט געהאַפּט פון איהם אַ מיאוסען אָפּשניט. ער, דער לעהרער, רעדט ראָמאַנענקאָ, האָט איהם אָפּגעשניטען אויפ'ן גוישען שטיי-גער: — וואָס ווילט איהר? וואוהין קריכט איהר? וואָס פאַר אַ שייכות האָט איהר, יהודים, מיט אונזערע שוהלען, גימנאַזיעס, אוניווערזיטעטען? דאָרטען, אין אייער לאַנד, אין ארץ-ישראל, וועט איהר געבען אייערע קינדער שטודיערען! דאָ וועט איהר זיי לערנען האַנדלען, וואַנדלען, שאַכער-מאַכער!...

אַ צעקאָכטער איז אַוועק פון איהם אונזער אַפּטייקער, נישט געוואוסט, וואו זאָל ער אַהינטהון די גרויע אויגען מיט די געלע ברעמען אונטער די בלויע ברילען. ערגער פון אַלץ האָבען איהם געשטאָכען די ווערטער: „אייער לאַנד“... „ארץ-ישראל“... ער, סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש, איז אַזאַ מחותן מיט ארץ-ישראל, אַזוי

קינדערייען, יונגעלשע זאכאכאנעם... פאלג מיך, לעזער, נעב אהער די האנד, לאָמיר געהן ווייטער, מיר האָבען אַ סך — אַ סך צו געהן!

דער צווייטער פארשוין, וואָס וואָהנט אינ'ם הויז נומער 13, וואָס אויף וואַסילטשיקאָווער גאָס, איז סאָלאָמאָן סאַפּראַ-נאָוויטש דער אַפטיקער, אַ טיפּ פון יענעם מין אַפטיקערס, וואָס עסען אַ קאָלבאַס אַיינגעטונקען אין סמעטענע אָהן אַ היטעל אומ-געוואָשען פאַר'ן דאוונען יום כּפור אין דערפריה און האָבען פיינט אַ אידען בתכלית השנאה, און נאָך דערפאַר, וואָס קיין אומה ולשון פערמאָנט נישט אזוי פיעל סוביעקטען מיט געלע האָר, ווי דאָס אידישע פאָלק. און כמעט קאָן מען זאָגען, אז ער האָט רעכט. איהר האָט געזעהען עפּים אַ סך רויטע גויים מיט געלע האָר? אַליין איז ער אַ געלער, אַ טאַטען האָט ער געהאַט אַ געלען, אַ שוועסטער האָט ער — איז זי אַזש אַ רויטע; ער האָט אַ זוהן, סאַשאַ הייסט ער (מיר וועלען זיך באַלד מיט איהם בעקענען), איז ער אַ געלער.

מאָהלט אייך, סאָלאָמאָן אַליין פאַרבט זיך, גאָלט זיך, לאָזט נישט, מע זאָל אַרויסזעהען די געלע האָר פונ'ם קאַפּ מיט'ן באָרד. וואָס-זשע טהוט מען אָבער מיט די ברעמען? וויפיעל וואָלט סאָ-לאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש אַוועקגעגעבען, ער זאָל געווען געבאָרען ווערען אַ שוואַרצער!

דאָס איז אָבער אלץ געווען אַמאָל; איצט איז אונזער סאַפּראַ-נאָוויטש שוין נישט מעהר קיין געלער: ער איז שוין אַ וויי-סער — ער איז גרוי.

און גרוי איז ער געוואָרען פאַר דער צייט פון צער-נידול-בנים, איבער צרות פון קינדער!

אין קינד, איין-און-איינציג שטיקעל סאַשאַ — און אזוי פיעל צרות! און פון וואָס, מיינט איהר, צרות? אַ שלעכט קינד? וויל נישט לערנען? אַ פערשטאַפּטער קאַפּ? — חלילה, אומגעקעהרט. אַ יונגעל איז סאַשאַ געווען אַ וואוילס; אַ קעפעל אַ גוטס; לער-

פונקט דער היפך פון זיין פריינד יודעל קטנת י.
 יודעל קטנת'ס פראפעסיע איז שניידעריי, נאך פערנעמען
 פערנעמט ער זיך מעהר מיט פאליטיק, מיט זייטיגע ענינים, מיט
 שטאדט-זאכען; אויף אונזער היימיש לשון ווערט דאס אנגער-
 פען: א מענש וואס קהל'ט זיך. און קהל'ען קהל'ט ער זיך דער-
 פאר, וואס ער זיצט, מיינסטענטייל, אהן א שטאך ארבייט, און
 מהאי טעמא איז ער א קבצן, און מהאי טעמא האט ער אין זיך
 נייען מאס דער. און קטנתי רופט מען איהם איבער זיין לשון-
 קודש רעדען; כמעט נאך יעדע צוויי-דריי ווערטער אידיש מוז
 ער אריינווארפען איין ווארט א לשון-קודש'דיגס, וואסער-ניט-איז,
 צי עס פאסט זיך, צי ניין, אבי לשון-קודש. פארהאן א סך מענ-
 שען אזעלכע, וואס האבען ליעב בעפוצען און אויסמישען זייער
 שפראך מיט פרעמדע ווערטער. איך קען איינעם א קליינשטעדטעל-
 דיגען משכיל, א "אינטעליגענט", וואס שפריצט מיט פרעמדע ווער-
 טער אויף אלע זייטען, האט מען איהם א נאמען געגעבען "ישראל'יק
 ציוויליזאציע" — און דאס קליינע שטעדטעל אז עס גיט א נאמען,
 איז דאס אנגעמאסטען, ווי יודעל קטנתי זאגט: א ג י ל
 ו א ש מ ח — צוגעשניטען און אויפגענייהט...

א משונה-מאדנע ריהרענדע גוטפריינדשאפט הערשט צווישען
 די צוויי ווילד-פרעמדע נפשות, צווישען יודעל קטנתי און נחמיה
 דעם שוסטער. ס'איז נישטא דער טאג, וואס יודעל זאל נישט
 קומען צו נחמיה דעם שוסטער "אביסעל זיצען", און אביסעל
 זיצען הייסט אביסעל שמועסען, און אביסעל שמועסען הייסט אבי-
 סעל בערעדען די שכנים, די שטאדט, די גאנצע וועלט... נאך אז
 יודעל איז אויף יענער זייט שוועל, קאנט איהר שוין הערען א הוסט
 מיט א "רוח אין זייער טאטען אריין, עמך, אונזער פאלק, ס'זאל
 אויף זיי קומען א פארהיבעל, א חלירע, א שרפה, א מגפה מיט כל
 ישראל אחיהם"... ענטפערט איהם נחמיה מיט א ניגון:

— ונאמר אמן! וואס איז די מעשה, יודעל, וואס דו ביזט

אזוי, אזוי...

ווי ראָמאַנענקאָ איז אַ מחותן מיט יושר... אדרבה, אין שטאָרט ווייסען אלע, אז סאָפּראַנאָוויטש דער אַפטיקער איז אַ געפעהרליך כער אַנטיציוניסט „פּאָ פּרינציפּו“, האָט פיינט די נייגעכאָרענע אידישע סעקטאַנטען, וואָס רופען זיך נאַציאָנאַליסטען, אַ סך ער-גער, ווי איציקעל שאָסטעפּאַל האָט פיינט די ווייסע-חברה'ניקעס, וואָס ווילען זיך צעטיילען מיט זיין ביסעל אָרעמקייט — די סאָ-ציאַליסטען.

און מערקווירדיג, ווי גאָט פיהרט די וועלט! בעדאָרף זיך טרעפּען אזוי, אז דוקא ביי דעם אַפטיקער, דעם געוועזענעם קאָל-באַסניק און יעצטיגען אַנטיציוניסט, שפּרינגט-אַרויס אַ זוהן סאַשאַ, אַ הייסער פייעריגער נאַציאָנאַליסט! און ביי דעם בורזשואַנעם איציקעל שאָסטעפּאַל, וואָס האָט מורא פאַר אַ סאָציאַליסט ערגער ווי פאַר אַ רוסישען זשאַנדאַרם, וואַכסט-אויס אַ טעכטערעל טעמע אָדער טאַמאַראַ, אַ פערברענטע, אַ פערקאָכטע סאָציאַליסטקע! דער דריטער פאַרשוין, וואָס וואוינט אינ'ם הויז נומער 13, איז נחמיה דער שוסטער.

נחמיה דער שוסטער איז אַ שלים-מול. אזוי רופט איהם זיין ווייב זיסעל — אַ קליין שוואַרץ ווייבעלע מיט קליינע שוואַרצע ברענענדיגע אויגעלעך, פון פאָרענט נישט איין צאָהן. אז מע טהוט אַ קוק אויף דעם קליין-דאָר-טרוקען ווייבעלע און אויף איהרע צוויי בנים חיים און בעני, צוויי הויכע, געזונדע, געפאָקטע חלָאָד פאָקעס, וויל זיך בשום אופן נישט גלויבען, אז דאָס איז די מומער און דאָס זענען איהרע קינדער. אויך דער פאָטער, נחמיה, האָט ווינציג עהנליכעס מיט זיינע זיהן. נחמיה איז אַ קאָרענאַסט אידעל, אַ בעוואַכסענעם מיט אַ ברייטער ברוסט, מיט ברייטע ביין געריגע פלייצעס, מיט אַ ברייט ביינעריג פנים, מיט אַ צוגעפּלעצטע נאָז, און האָט ליעב צוויי זאָכען: אַביסעל בראַנפּען און אַ סך רעדען. אַ גאַנצען טאָג מאַכט זיך איהם ניט צו דאָס מויל. און זאָל ער נעמען אַביסעל בראַנפּען, אזוי ווערד ער אַנשוויגען, אומעמינ און דערשלאָגען.

— וועלען מיר האָבען מצות אויך. זיסעל, דאנה ניט, אלע אירען וועלען האָבען מצות אויף פסח, קיין חמץ וועט קיינער חלילה נישט עסען!

— שלים-מזל! נו, און אייער? און שמאַלץ? און עופות? האָסט דו פאַרגעסען?

— עט-נו, למאי אַ גאַנץ יאָהר האָט ער דען נישט די זעלבע אייער און שמאַלץ און עופות? — אזוי פרוכט זיך דער שוסטער בעקעמפּען דעם סקעפטיציזם פון זיין ווייב און ברענגט איהר אַ נייעם אַרגומענט:

— צי, אַ שטייגער, אָט וועלען מיר זיך אלע זעצען אין איין צייט צום סדר, אלע וועלען מיר זאָגען פון איין הגדה, אלע וועלען מיר דערזעהלען די זעלביגע נסים פון דעם זעלביגען מצרים, אלע וועלען מיר טרינקען צו פיער כוסות. צי אפשר רעכענסט דו, זיסעל, אז מיר וועלען טרינקען נאָר דריי כוסות, און איציקעל שאַסטעפּאַל וועט טרינקען פינף כוסות?

— וואָס איך רעכען, ווילסט דו וויסען? איך רעכען, אז ער האָט שוין די ארבע כוסות לאַנג אָנגעגרייט אין קעלער, און דו האָסט זיי דערוויילע נאָר אין זינען...

— וואָס אַהרט מיר, אז אין זינען, נאָרעלע? וואָס איז מיר שלעכט, אז איך טראַכט מיר איצט פון אַביסעל משקה, פון אַ גוט ביסעל וויין, איין אמת אַ בעסאַראַבער גלעזעל וויין, אַ געשמאַקס, אַ שטאַרקס, אַ שטשיפעדיגס?...

— וואָס זאָגט איהר אויף דעם שלים-מזל?

די ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען שוין צו די קינדער, צו חיימ'ען און צו בעני'ן, וואָס זיצען ביי'ם ווערקשטאַט מיט די האַר מערס אין די הענד און קלאַפּען פלעקלעך אין די פאָרעשוועס אַרײַן.

— וואָס זאָלען מיר זאָגען? — ענטפערט איהר דער עלטערער חיים פאַר זיי ביידען. — מיר קאָנען נאָר זאָגען, אז דער וואָס האָט נישט וואָס צו עסען האָט פול רעכט צו דענקען וועגען עסען, און

— אזוי וואָס? ברפּידים'דיג? — האַפּט איהם אונטער יודעל קטנתי. — ס'זאָל אַ רוח אין זייער טאַטענס טאַטען אַרײַן ביז אדם הראשון געפּלויגען געוואָרען פאַר זייער יפּיש חייבון ויסגי יומיבון, ווי זיי פאַראומערען אונז די יאָהרען און טעג מיט זייערע פאַראַרד-קעס און מיט זייערע מנהגים און מיט זייערע בעל־טובות און מיט זייער רחמנות האָבען אויף אַרעמע לייט געבאַך, וואָס האָבן בען נישט מיט וואָס דעם פסח אַרײַנצופיהרען...

— שוין! — מישט זיך אַרײַן דעם שוסטערס ווייב זיסעל. — צוויי שלים-מזל'ען האָבען זיך צענויפגעסקאַמפּאַניעט און מע זאָרגט זיך וואָס אַרעמע לייט האָבען נישט אויף פסח. נו, און איהר זענט שוין באַוואָהרענט מיט'ן גאַנצען פסח? געהט אייך געוונטערהייר. אם ירצה השם, יום־טוב וועט איהר קומען צו געהן, אָדער חול המועד, דעמאָלט איז ניטאָ וואָס צו טהון, וועט איהר זיך אָנרעדען, ווי די פּויעקען...

און זיסעל דעם שוסטערס ווייב איז משלח דעם שניידער קטנתי מיט כבוד און געמט זיך צו דער אַרבייט, רוימען, קעהרען, שמירען, וואַשען, קראַצען; צי ס'איז דאָ אויף פסח, צי ס'איז ניטאָ אויף פסח — פסח'דיג אין שטוב, כשר, ריין, זויער — דאָס מוז זיין, סיי ביי'ם גביר, סיי ביי'ם אַרעמאָן, און אַפילו ביי'ם לעצטען עני־שבועיים מוז זיין פסח גלייך כשר, ריין און זויער, ביי אַלעמען, ביי אַלע אידען גלייך, ביי אַלע אידען אין איין צייט, ביי אַלע אידען איין מצה, ביי אַלע אידען אַרבע כוסות — פיער, נישט מעהר און נישט ווינציגער... אין דער גלייכהייט ליגט אַ שטיק סאַטיספאַקציע, אַ בעליוונג פאַר דעם געמיינעם מאַן געבאַך, ער זאָל זיך ניט מתקנא זיין אָן דעם גביר.

— האָט דען איציקעל שאָסטעפּאַל אַנערע מצות, ווי מיר? — אזוי טישעט זיך נחמיה דער שוסטער און בעקומט פון זיין סקעפֿטישער זיסעל אַ יברכך:

— ס'אַ משל! האָט דאָך שוין איציקעל שאָסטעפּאַל די מצות אין שאַפּע, און מיר האָבען אַ קדחת!

— אין דער ערד אריין וועל איך אייך נעהן! איהר פארנעסט, אז ס'איז ערב-פסח, און איך האלט נאך גאר פון פארנענט!... דער שלים-מזל זאל זיך עס דערמאנען, אז א חוץ קארטאפעל האבען מיר נאך גאר נישט ניט, נישט קיין ביסעל שמאלץ, נישט קיין אייער, נישט קיין עוף... א קיש-קיש, קיש-קיש!...

דער דאזיגער „קיש“ געהערט צום האָהן, וואָס איז די גאנצע צייט געזעסען שטיל פערבאָרגען אונטער'ן אויווען און געפיקט די ברעקלעך, און דערהערט פון דער שוסטערין אזעלכע ווערטער, האָט דאָס איהם א פנים פערדראָסען:

— קאָ-קאָ-קאָ-קאָ — מיט וואָס בין איך ניט קיין עוף?

— אין דער ערד אריין, קיש-קיש-קיש-קיש! שוין צעבראָ-

כען א טעפעל, א חלירע!

— א! זעהסט דו? — מאַכט נחמיה דער שוסטער צום ווייב.

נאָר-וואָס האָסט דו געזאָגט, אז ס'איז נישטאָ ביי דיר קיין עוף אויף פסח, און וואָס איז דאָס?

— א גדולה אויף דער באַכע! — ענטפערט איהם זיסעל.

שענע זאכען וועסט דו האָבען פון דעם דאָזיגען עוף! דריי פונט ביינער און א האַלב פונט פאָדעשווע, פלייש ווי א גומעלאַסטיק פון איין אלטען קאַלאַש. אפילו קיין פלאַסטערעל ניט אויף אונ-טערצושמירען די סקאָוורעדע, טאָמער וועט זיך פאָרגלֹסטען די קינדער אַ לאַטקע, אַ שטיקעל צוגעפרישטע מצה... זאָלסט אָנקוקען ביי איציקעל שאַסטעפאל געהען אַרום צוויי אינדיקעס, איין אינדיק מיט איין אינדיטשקע, ס'זאל איהם נאָר פארשטעהרט ווערען, רבונו של עולם, גאָט זאל טהון אַ נס, זיי זאָלען איהם טרפה ווערען ביידע מיט אַ מאָל, וואָלט איך מיך מחיה געווען! אַ שטיק געוונט וואָלט מיר צוגעקומען!...

— וואָס וואָלט אָבער דיר אַרויסגעקומען דערפון? — פרעגט

דער מאַן.

— אַ מצוה! פאַר וואָס קומט איהם, אז זיין טאָכטער, וואָס איז

געוואָכסען מיט מיין טאָכטער אין איין הויף, אונטער איין דאָך,

נישט נאָר צו דענקען פון דעם אַליין, נאָר צו טראַכטען וועגען דעם, ווי אַזוי מאַכט מען, אַז אַלע זאָלען עסען גלייך...

— וועגען דעם האָט אונז שוין באַוואָהרענט משה רבינו, — זאָגט נחמיה דער שוסטער, וואָס האָט זיך אָנגענומען מיט תורה פון יודעל דעם שניידער.

— משה רבינו איז געווען אַ גאַנץ גוטער מענטש, — מישט זיך אַריין דער קלענערער זוהן בעני — ער האָט אונז געשענקט אַלעמען גלייך איין ברויט אויף פסח מיט איין הגדה מיט איינע פיער כוסות; פאַר וואָס-זשע האָט ער שוין אין איין וועגס נישט געמאַכט, אַז אַלע זאָלען טאַקי האָבען די אַלע דריי זאַכען? דער-וויילע ווייסען מיר, אַז מצות און אַרבע כוסות האָט איציקעל שאָס-טעפּאַל, און מיר האָבען נישט מעהר ווי די הגדה...

— זיי האָבען אונז איינגעטהיילט די הגדה, — מאַכט חיים, — בכדי מיר זאָלען האָבען וואָס צו זאָגען, און זיי וועלען דערווייל עסען די פאַלירטשיקעס מיט די חרעמזלעך...

— אויסקרענקען זאָלען זיי, רבונז של עולם! — שטעלט אַריין דערווייל אַ קללה זיסעל.

— פאַר וואָס קומט זיי שעלטען? — פּרעגט נחמיה. — וואָס זענען זיי, חכמה מיינע, שולדיג אין דעם, וואָס מיר האָבען ניט אויף פסח?

— אָט מיט דעם, וואָס זיי האָבען און מיר ניט, זענען זיי שול-דיג!... — אַזוי גיט איהם צו פערשטעהן זיין ווייב זיסעל, ווי אַ רבי גיט צו פערשטעהן דעם תלמיד. — זאָלסט ניט זיין קיין שלים-מזל, וואָלסט דו אַליין פאַרשטאַנען, אַז זיי זאָלען האָבען ווינציגער, וואָלטען מיר געהאַט מעהר, דעמאָלט וואָלטען מיר זיך אַלע אויס-געגלייכט.

— די מאַמע איז אַ מאַרקסיסטקע! — בעמערקט חיים צו בע-נין, און בעני ענטפערט איהם:

— מע וואָלט זי באַדאַרפט נעמען אַמאָל אויף אַ דיסקוסיע... מאַמע, וועסט געהן מיט אונז אויף אַ דיסקוסיע?

נינען א קוק טהון, וואָס פאַר אַ שטייג מיט עופות דאָרטען זיצען
און פיקען און גרייטען-צו שמאַלץ פאַר זייער בעל-הבית'טע, איי-
ציקעל שאַסטעפּאַל'ס ווייב, שיווקע די נגידת'טע, און אויב
איהר פוילט זיך ניט אַריינקוקען צו איהר אין דער "שפי-
זאַרני", וועט איהר זעהען די טעפּ שמאַלץ פסח'יגע, מיט
די סלאָיעס אַיינגעמאַכטס פסח'יגען, און אין קעלער די
דיוזשקעלעך געזייערטע אונגערקעס, געמאַרענירטע עפעל, מן
המובחר! און בראָנפּען פסח'יגער, און קאַניאַק, עכטער "כרמל
קאַניאַק" פון ארץ-ישראל נאָך פון פאַראַיאָהרען צוגעגרייט.
ווי גוט עס מוז זיין אויפ'ן האַרצען, ווי ריין עס דאַרף זיין דער
קאַפּ, ווי לויטער עס דאַרף זיין דער מוח, אַז מע זאָל אין זינען
האַבען איבערצולאָזען קאַניאַק פון איין יאָהר אויפ'ן אַנדערען!
און רעדט מיט איציקעל שאַסטעפּאַל, וועט ער איך ניט אויפהערען
צו זיפּצען און צו קרעכצען אויף צרות ישראל, און זאָגען, אַז מע
לעבט נאָר נישט אויף דער וועלט!

אויך שיווקע זיין ווייב האַלט אין איין קלאָגען און וויינען
אויפ'ן אידישען גלות. "פון די אַרעמע לייט, זאָגט זי, איז ניט
אויסצושטעהן! ווי אַזוי האָט מען כח, זאָגט זי, צו צוועהען דעם
דלות, וואָס אין שטאָדט? מע דאַרף האָבען, זאָגט זי, אַ האַרץ
פון אַ טאַטער, אַז מע זאָל קאָנען דורכגעהן די אידישע גאס פאַר
פסח, וואו אַרעמע לייט נעכאָך שלעפּען פאַר די פּאָלעס! נאָר אַ
גולן, זאָגט זי, קאָן געהן אין שוהל-גאס און אויסהערען אַלע גע-
שרייען מיט די געוויינען פון די אַרעמע לייט, וואָס בעטען מצות
אויף פסח! איך געה, זאָגט זי, דעריבער פון שטוב ניט אַרויס, איך
זאָל ניט צוועהען די צרות מיט די יסורים מיט די וועהטיגען פונ'ם
אידישען פּאָלק. וויפיעל איך האָב געקאָנט, זאָגט זי, האָב איך
געגעבען... אין פאָרדאָר האָב איך געשיקט צעטיילען אַנדערהאַל-
בען רובעל, אַ פאַר אַלטע שייך האָב איך אַוועקגעשענקט צו דער
חברה "מלביש-ערומים", דעם שניידער האָב איך אויסגעכאָרגט אַ
פאַר רובעל אויף אַפּצוניהען, נדבות טיילט מען אַלע טאָג, היינט

זאָל זי שטודיערען אין די קלאַסען, שפּיעלען אויף פּאַרטעיאַנעס, און אונזער טאַכטער זאָל זיצען אַיינגעבויגען אין דרייען איבער דער מאַשין, טאַמער וועט זי קוים פאַרדיענען אויף אַ קליידעל? — צו וועמען האָסט דו טענות? — שלאַגט איהר איבער נחמיה און קוקט אויף איהר דורך אַ מאָדנע בריי, וואָס בעשטעהט פון איין גלעזעל און פון איין לעכעל.

— נישט צו דיר, שלים-מזל, צו גאָט האָב איך טענות...

— נישט צו גאָט, צו מענטשען דאַרפסט דו טענה'ן. — מישט זיך אַריין דער עלטערער זוהן חיים. — גאָט אַליין האָט באַשאַפּען די וועלט פאַר אַלעמען גלייך, נאָר די מענטשען האָבען זיך מיט איהר שלעכט אַיינגעטהיילט...

— אַיינעם נאָר, דעם אַנדערען נאָר ניט, — לעגט צו דער יונגערער בעני.

זיסעל פערטראַכט זיך, לעגט אַוועק אויף אַ מינוט די אַרבייט, ווישט-אויס די הענד אין פאַרטוך און טהוט אַ פרעג ביי די קינדער גאַנץ ערנסט:

— וואָס-זשע טהוט מען דערצו?

— וואָס מע טהוט דערצו? — ציהט אויס חיים. — עקס-

פּראָפּריאַציע!

— עקס וואָס? — פרעגט זיסעל.

— עקספּראָפּריאַציע, — זאָגט איהר בעני.

זיסעל וויל נאָכזאָגען דאָס וואָרט און קאָן נישט, טהוט זי אַ שפּיי, נעמט זיך צוריק צום בעזעם, און ביידע זיהן שיסען אויס אַ געלעכטער.

* * *

אַביסעל איז דעם שוסטער'ס ווייב גערעכט, וואָס זי פייערט אזוי: נישט נאָר אינדיקעס אַ פאַר דרעהען זיך אַרום ביי איציקעל שאַסטעפּאַל אין הויף און פּערהאַקען דעם קאַפּ מיט זייער געפילדער „האַלדער! האַלדער!“ און פּערפאַסקודיגען דעם הויף מיט איבער-לאָזען סימנים אויף יעדען טריט און שריט, — מע בעדאָרף זיך פּער-

די נארישקייטען — שטודיערען, בילדען, שוין בלייבען בעסער א היגע. דאָ וועט זי אַ כלה ווערען, אָדער פאַר שמשון בערנשטיינ'ס אַ זוהנדעל, אָדער פאַר לוי האַלפּערין'ס אַ זוהנדעל, — ביידע וואוילע בחורים'לעך, שענע, געזונדע, רייכע, און ביידע פון פיינע עלטערען — זי ווייסט אַליין ניט, וועמען פון די צוויי זאָל זי וועלען בעסער? ...

— געקומען דער איד פונ'ם האָלץ און וויל אייך זעהען.
— וואָס וויל פון מיר אָט דער שלים־מוז? אָט באַלד געה איך...
און שיווקע שאַסטעפאל געהט אַרויס צום אידען פונ'ם האָלץ, ליפא הייסט ער. אַליין איז ער אַ קליינער, נאָר אַ באָרד טראָגט ער, ווי אַ בעזעם, און עס דאַכט זיך איהר אויס, אַז ער איז אַ ביי־סעל אַ חושים'דיגער. עפּיס דולט ער איהר אַ קאַפּ. ער האָט אַ טאָכטער, וואָס זי ציט, און אַזוי ווי איהר טאָכטער טאָ מאַראַ איז געווען בעקאַנט מיט זיין טאָכטער, לכן איז ער געקומען אָפּגעמען אַ גרום. אָט דער חושים ליפא האָט זי געמאַכט גער־ווען, און זי פאַלט־אָן אויף איהם, טאָקי נאָר ווי אַ נגידית קאָן אַנ־פאַלען אויף איין אָרעמאַן:

און שיווקע שאַסטעפאל געהט אַרויס צום אידען פונ'ם האָלץ, ליפא הייסט ער. אַליין איז ער אַ קליינער, נאָר אַ באָרד טראָגט ער, ווי אַ בעזעם, און עס דאַכט זיך איהר אויס, אַז ער איז אַ ביי־סעל אַ חושים'דיגער. עפּיס דולט ער איהר אַ קאַפּ. ער האָט אַ טאָכטער, וואָס זי ציט, און אַזוי ווי איהר טאָכטער טאָ מאַראַ איז געווען בעקאַנט מיט זיין טאָכטער, לכן איז ער געקומען אָפּגעמען אַ גרום. אָט דער חושים ליפא האָט זי געמאַכט גער־ווען, און זי פאַלט־אָן אויף איהם, טאָקי נאָר ווי אַ נגידית קאָן אַנ־פאַלען אויף איין אָרעמאַן:

— ערשטענס, ווער זענט איהר, וואָס אייער טאָכטער זאָל זיין בעקאַנט מיט מיין טאָכטער? און, צווייטענס, וואָס פאַר אַ מחותן איז זי מיט איהר, אַז איהר אַליין שעמט זיך ניט און זאָגט, אַז אייער טאָכטער זיצט? ...

— וואָס זאָל איך מיך שעמען? — ענטפערט איהר דער איד פון האָלץ און גלעט זיך דעם בעזעם־באָרד מיט גרלות. — זי זיצט חלילה נישט פאַר קיין גנבה. זי איז אַ... „פאַליטישעס־קע“...
דאָס וואָרט „פאַליטישעס־קע“, איידער ער רעדט אַרויס, קוקט ער זיך אַרום אויף אלע זייטען, און אַז ער האָט דאָס שוין אַרויסגערעדט, זעהט מען, אַז עס טהוט איהם אי הנאה, אי ער האָט חרטה...

וואו איז „מעות-חטים“? מײן מאן ארבייט טאָג ווי נאכט אַרום די „מעות-חטים“, גאָט זאָל מיר העלפֿען. מײן טאָכטער זאָל מיר קומען בשלום אַהיים. וועל איך האָבען, אם ירצה שם, אַ כשר'ען און פריי-ליכען פסח...”

אַזוי טראַכט זיך איציקעל שאַסטעפּאַל'ס פרוי, שיווקע, קוקט אין פענסטער אַרײַן, אין דער וואַסילטשיקאָווער גאַס, וואו עס ווערד ערבֿ-פסח-צײַט אַ טוואַן בײַן האַלז, אַרעמע לײט שפּאַנען-אַרום איבער דער בלאָטע שטאַרק פערפּאַרעט און פערשוויצט, מע זוכט עפּים יעדער אַ פערדיענסטעל אויף פסח; מיט זיי אינאיינעם ווערען פערשוואַרצט די פערדלעך נעבאַך, אויסגעדאַרטע, הונגע-ריגע, פערשוויצטע, מיט אײַנגעפּאַלענע זײַטען און מיט צעלאָזטע נעזלעכער — גאָט ווייסט, אויף וועמען עס איז דאָ אַ גרעסערער רחמנות: צי אויף די דאָזיגע אויסגעמוטשעטע פיערפיסיגע שטומע בעשעפּענישען, וואָס ריענען אַזוי געטריי זייערע אַרעמע בעלי-בתים, צי אויף זייערע צווייפיסיגע נישט מעהר גליקליכע טיראַנען, וואָס געהען-נאָך פון הינטען און הוקען און טיוקען און וויסען, און שמײסען און קאַטעווען און שניידען זיי די אָפּגעקראַכענע פערוואַנדעטע פעל? — וואָס הוקעט איהר? וואָס טיוקעט איהר? וואָס וויקעט איהר? וואָס שמײסט איהר? וואָס קאַטעוועט איהר? וואָס שניידט איהר די פעל? נאַרישע מענשען! זעהט איהר דען ניט, אַז מיר ווילען געהן, מיר ווילען שלעפּען, נאָר מיר קאָנען נישט, קוים וואָס מיר פּלאָנטען מיט די פיס?!

און שיווקע די נגידית'טע קוקט אין פענסטער אַרײַן, זעהט דאָס אַלץ, זערט דאָס געשריי מיט'ן טאַרעראַם, וואָס אין דרויסען — נאָר דער קאַפּ איהרער איז נישט דאָ; איהרע מחשבות זענען דאַרטען, מיט איהר טאָכטער, וואָס פּאַהרט אַהיים אויף פסח. שוין דאָ אַ דעפּעש, אַז היינט פאַרנאָכט קומט זי צו פּאַהרען מיט'ן קוריער-צוג אַהיים.

„דער אויבערשטער זאָל העלפֿען (אַזוי טראַכט זיך שיווקע שאַסטעפּאַל), דאָס קינד זאָל קומען געזונדערהײד, אַוועקוואַרפֿען

קער האָט געהאַט פאַר זיך נאָר איין ציעל: אז זיין סאַשאַ זאָל זיין אַ דאָקטאָר, מעהר פערלאַנגט ער נישט! דאָס הייסט, עס רעדט זיך נאָר אזוי... פערלאַנגען פערלאַנגט ער נאָך עפּים, למשל: אַ שענעם קאַבינעט, אַ פערדעל איין אייגענעם מיט אַ פאַעמאַנדעל אַ שענס אויף אַרומצופאַהרען איבער די קראַנקע... נו, און צו דערצו דאַרף מען געלד, און געלד קאָן מען בעקומען דורך אַ שרוך, און אַ שרוך דאַרף מען טהון אַ געהויבענעם, אַ רייכען, מינימום פינף און צוואַנציג טויזענד!... און עס פליהט איהם דורך אַ מחשבה: איציקעל שאָסטעפּאַל'ס טעכטערעל... אַ שען מיידעל... אַ ברונעטקע מיט פייעריגע אויגען... געלד איז אַפילו דאָ, און אַ סך, נאָר עס איז אַ פראַגע, אויב דער חזירוק, אָט דער איציקעל שאָסטעפּאַל, וועט וועלען געבען פינף און צוואַנציג טויזענד?... „חאַפּט איהם דער וואַטענמאַכער, וועט ער ניט וועלען, דאַרף מען ניט! איך דאַרף איהם אויף כפרות, דעם חסיד'נע, דעם צבוע'ק, דעם איראַש מיט'ן שירם!“...

אזוי זיצט זיך אונזער אַפטייקער ביי'ם פענסטער, קוקט דורך די בלויע ברילען און טראַכט וועגען זיין זוהן סאַשאַ און בויעט לופט-שלעסער פון זיינעטוועגען. און זיין זוהן סאַשאַ? — סאַשאַ זיצט אין וואַגאָן צווייטע קלאַס מיט איציקעל שאָסטעפּאַל'ס טעכטערעל טאַמאַראַ און דיסקוטירט מיט איהר איבער דער פראַגע פון נאַציאָנאַליזם און קאָסמאָפּאָליטיזם, און קוקט איהר בעת מעשה אין די קלוגע שוואַרצע ווייכע אויגען, וואָס נעמען אייך דורך-אין דורך, לאַכען פון אייך, גלעטען אייך צו גלייכער צייט און ציהען אייך צו צו זיך מיט אַ אונפערמיידליכער קראַפט.

— וואָס ווילט איהר פון מיר? — זאָגט צו איהם טאַמאַראַ האַלב לאַכענדיג. — איך זאָל אויפגעבען דעם גרעסטען אירעאַל פון דער וועלט, איך זאָל פערשטעלען די אויהערען און ניט הערען די געשרייען פון די הונדערט מיליאָן מענשען, וואָס שרייען „ברויט און פרייהייט“, צוליב אַ הויפּען מענשען, וואָס ליידען נישט מעהר און נישט ווינציגער פון אַלע אנדערע — וואָס איז? באַשר

— געהט אייך געוונטערהייך און לאזט אונז צורוה מיט איי-
ערע פומונות דאָרטען. מיין טאָכטער איז ווייט פון די זאכען, און
מיר אודאי...

— ווייט, זאָגט איהר? חמ... איך מיין, איהר האָט אַ
טעות... — אזוי ענטפערט איהר ליפא. נאָר שיווקע הערט איהם
שוין נישט; זי האָט איהם געלאָזט דאָ שטעהן אליין מיט זיין
בעזעם-באָרד און איז פערשוואונדען געוואָרען אין קיך אַריין צו די
דיענסטען, זיי געבען אַ פינסטערען סוף, זיי זאָלען נישט אַריינ-
לאָזען יעדען שלעפער אין שטוב אַריין מיט די בלאָטיגע שטיי-
וועל!... און אליין זעצט זי זיך אוועק צוריק צום פענסטער און
קוקט אַרויס אויף איהר טאָכטער, וואָס דאַרף באלד קומען צו
פאָהרען.

* * *

נאָך איין מענש זיצט אין דער זעלבער צייט ביי'ם פענסטער
אינ'ם זעלבען הויז נומר 13, וואָס אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס,
און קוקט אַרויס אויף אַ גאַסט, אויף אַ זעהר אָנגעלעגטען
גאַסט — דאָס איז סאָלאָמאָן סאַפראַנאָוויטש דער אַפטייקער. ער
האָט אויך געהאַט אַ דעפּעש פון זיין זוהנדעל סאַשא, אַז ער פאָהרט
מיט'ן קוריער-צוג און קומט פאַרנאַכט אַהיים.

סאַשא לערענט אין אוניווערזיטעט, שטודיערט מעדיצין. שוין
באלד אַ יאָהר, אַז דער פאָטער האָט איהם ניט געזעהען. בריעף
האָט ער פון איהם זעהר אָפטע און זעהר גוטע, און דער אַפטייקער
איז מיט זיין זוהן העכסט צופריעדען. נאָר פון אַ צייט, אַז אינ'ם
זוהנ'ס בריוולעך האָבען זיך אָנגעהויבען דורכוואַרפען מאָדנע ווער-
טער. סאַשא האָט אָנגעהויבען צו דערמאָנען זעהר אָפט די ווער-
טער: „איד“... „פאָלק“... „נאַציאָנאַליזם“... „חוב“... „היסטאָ-
ריע“... ווי קומט דאָס צו סאַשא'ן? און צו וואָס דאַרף ער דאָס?
סאָלאָמאָן סאַפראַנאָוויטש האָט זיך צוליעב זיין קינד, קאָן מען זאָ-
גען, מפקיר געווען איידער ער האָט איהם דערלעבט זעהען ענדיגען
די גימנאַזיע און אַריינטרעטען אין אוניווערזיטעט. דער אַפטיי-

און אויב איהר ווילט, פרייליין שאַסטעפּאַל, וועל איך אייך אויס-
זאָגען אַ סוד, אז מיינע אידישע צרות ערגערען מיך מעהר אַלס
מיינע אַלגעמיינע מענשליכע שמערצען. ווייסט איהר פאַר וואָס?
ווייל צו די צרות ווערד נאָך צוגעזעצט אויך אַ פערדראָס, אַ האַרצ-
וועהטיג: למאי זאָלען מיר, אַלס אידען, זיין פערפאַלגט ביי פער-
פאַלגטע, פערשקלאַפּט ביי פערשקלאַפּטע? ...

טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל האַפּט זיך אויף, און איהרע שענע
שוואַרצע אויגען צינדען זיך אָן, ווי צוויי ליכט.

— ניט אמת! הערר סאַפּראַנאָוויטש, ניט אמת! איהר הערט
וואָס איך זאָג? איך זאָג, אז איהר און אַלע אייערע קאָלעגען, די
נאַציאָנאַליסטען, האָבען אויסגעטראַכט אַ ליגען, אז מיר ווערען
פערפאַלגט פונ'ם רוסישען פאַלק! ס'א ליגען — מיר ווערען פער-
פאַלגט פון דער ביוראָקראַטיע, ניט פונ'ם פאַלק! איהר זענט אָדער
גרויסע ליגנערס, אָדער גרויסע טפּשים!

— ווי באַלד אזוי, האָב איך מיט אייך ניט וואָס צו רעדען! —
זאָגט סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש און קעהרט זיך אָפּ פון איהר און קוקט
אין פענסטער פונ'ם וואַגאָן.

— האַ-האַ-האַ! האַ-האַ-האַ! — צעלאַכט זיך טאַמאַראַ און
רוקט זיך צו צו איהם און פערקוקט איהם אין די אויגען אַריין. —
נישט אייך האָב איך געמיינט, נאָר אייערע חברים; אייך האָב
איך אויסגעשלאָסען...

— איך דאַנק אייך זעהר! — ענטפערט איהר סאַשאַ און
קוקט איהר נישט ווילענדיג אין די אויגען אַריין און טראַכט זיך
בעת מעשה: וועלכע פערבאַרגענע קראַפּט ליגט אין די דאָזיגע
צוויי שוואַרצע פענסטערלעך, וואָס זיי האָבען איהם אזוי פער-
כשוּפ'ט, בעצויבערט און פערשקלאַפּט, אז ער איז גרייט איבער-
צוטראָגען אַלע מינים בעלעדריגונגען אויף דער וועלט, אַבי זעהען
פאַר זיך אָט די צוויי גרויסע שענע שוואַרצע טיעפע קלוגע אוי-
גען? ...

זיי זענען מיט מיר פון איין פאלק און זיי האָבען מיט מיר איין היסטאָריע און מיר מיט זיי טראָגען אלץ איינע נעמען!...

— און האָבען אלץ איינע אויגען און זענען געשטעמפּעלט מיט אלץ איינע נעזער, — ענדיגט פאר איהר סאָשאַ סאָפּראָנאָויטש.

— איצט איז נישט קיין צייט צו קוקען אויף אַזעלכע זאַ-כען, — ענטפּערט איהם טאָמאַראַ.

— און דאָך קוקט מען — זאָגט סאָשאַ — אויף אַזעלכע זאַ-כען זעהר שטאַרק. אָט וועל איך אייך דערצעהלען, וואָס איך שטעה אויס אין אַוניווערויטעט פון מיינע חברים איבער דער פאַרב פון מיינע האָר...

— אַי-אַי-אַי! — שלאָגט איהם איבער טאָמאַראַ. — זיי האָ-בען אייך אַוראָי געזאָגט, אַז איהר זענט אַ רויטער? ערשטענס, איז דאָס אמת (לאַכט), און צווייטענס, וואָס פאַר אַ ווערטה האָט דער בזיון מיט די ליידען קעגען די בזיונות מיט די ליידען, וואָס דאָס גאַנצע רוסישע פאלק טראָגט איבער פון דעם רעזשים?!

— אויב דאָס גאַנצע רוסישע פאלק טראָגט איבער בזיונות מיט ליידען, טראָגען מיר, אידען, די זעלבע בזיונות און צרות טאָפּעלט, ערשטענס, אַלס מענשען, און, צווייטענס, אַלס אידען.

— וועלכעס איבערוועגט ביי אייך, מאָסיע סאָפּראָנאָויטש: די אַלגעמיינע מענשליכע ליידען, צי אייערע אייגענע אידישע צרות?

— עס לאָזט זיך ניט אָפּשאַצען און איבערוועגען, פרייליין שאָסטעפּאַל, פונקט ווי איהר וואָלט מיך פרעגען אַלס מעדיקער: וועלכע שמערצען איבערוועגען, צי דער וועהטיג פון איין אָפּגעשני-טענעם פינגער פון דער האַנד? צי דער וועהטיג פון איין אָפּגע-שניטענעם פינגער פון דעם פוס? דערויף וואָלט איך אייך גע-זאָגט: ביטער איז דעם, וואָס מע האָט איהם אָפּגענומען אַ פינגער פון דער האַנד, צוויי מאָל ביטער איז דעם, וואָס מע האָט איהם אָפּגענומען צוויי פינגער, פון דער האַנד און פון דעם פוס...

וואָס ער שיקט אַמאָל אַריין צו איהם אין דער אַפטייק נאָך אַ רפואה, אָדער ער האַפט זיך אַריין צו איהם נאָך אַ נרבה אויף שטאַרט-זאָכען.

ביי איציקעל שאַסטעפּאל האָט סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש קיין אַנדער נאָמען נישט, נאָר „אַפטייקער“.

— גוט מאָרנען אַיך, אַפטייקער!

— רב אַפטייקער! ניט עפּיס אַ נרבה אויף אַ נויטיגער זאָך.

און אָפּגענומען ביי'ם אַפטייקער די נרבה און אַרויסגעגאַנגען פון דער אַפטייק, קען ער איהם שוין מעהר ניט.

וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט איהם, אז שבת — אזוי דער צעהלט שיווקע — קאָכט מען ביי'ם אַפטייקער פונקט ווי אין דער וואָכען, ערב יום כּפור קיין כּפרות שלאָגט מען ניט ביי איהם, און אַ פסח איז ביי איהם... גאָט זאָל ניט שמראָפּען פאַר די רעד!

שיווקע שאַסטעפּאל וויל נישט רעדען קיין לשון-הרע אויף אַ אירען, נאָר פּערדריסען פּערדריסט זי, און קאָכען קאָכט זי זיך: — סטייטש פסח! אזא הייליגער יום טוב פסח!...

וואָס פסח? ווער פסח? — דאָס זאָגט זי נישט, נאָר מע בעד-דאַרף שוין אַליין פּערשטעהן, וויפיעל גאָל עס שטעקט אין די ווערטער.

אויך דער אַפטייקער האָט פיינט איציקלען, ווי אַ כשר'ער איר האָט פיינט חזיר, נאָר ער בעווייזט ניט אַרויס זיין פיינדשאַפט און איז מיט איהם, אַדרבה, פריינדליך, ווי מיט אַלע שכנים; וואָס זאָל מען טהון? די וויסטע פרנסה!... הינטער די אויגען הייסט ביי איהם איציקעל שאַסטעפּאל „גאָט'ס גנב“, „היפּאָקריט“, „אי-דאָש“, וכדומה אַזעלכע נעמען. אין די אויגען אָבער הייסט ער ביי איהם: „גאָספּאָדין שאַספּעטאַל“, און אַמאָל נאָך: „מנאָגאָוואַ-זשאַיעמי גאָספּאָדין שאַסטעפּאל“... פאַר וואָס קומט דאָס איהם — ווייסט ער אַליין נישט, וויפיעל יאָהר זיי זענען שכנים האָט נאָך דער אַפטייקער נישט געהאַט פון איציקעל שאַסטעפּאל

סאפיטעל ב.

סינדרע און עלטערען, עלטערען און סינדרע.

איך זאל וועלען באראקטעריזירען דעם ראָמאַן פון סאַשא סאַפראַנאָוויטש און טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל אין דריי ווערטער, וואָלט איך געזאָגט דאָס, וואָס מיר זאָגען בשעת קרוש לבנה: כּשם שאני רוקר כנגדך ואיני יכול לננוע כך — ווי איך שפּרינג קענען דיר און קאָן דיר נישט אָנריהרען... אַלע זיינע יונגע יאָהרען לויפט סאַשא נאָך טאַמאַראַ', שפּרינגט אַקעגען איהר — און קאָן זי נישט האַפּען...

פריהער, אז סאַשא איז נאָך געווען אַ יונגעל אין פינפטער קלאַס גימנאַזיע און האָט גע'בּחור'ט זיך, געזוכט וואָנסיגלעך אויף דער אויבערשטער ליפּ, האָט ער זיך ניט איין מאָל בעגעגענט מיט איציקעל שאַסטעפּאַל'ס טאָכטער אויף די טרעפּ, זיך פּערקוקט אויף איהרע שוואַרצע גלאַנצענדיגע ווייכע שענע אויגען, וואָס האָר בען אַלע מאָל געלאָזט אויף איהם איין איינדרוק, גלייך ווי זי לאַכט אויס איהם און מסתמא אויס זיינע געלע האָר, וואָס ער האָט גע'ירש'עט פון זיין פאָטער דעם אַפטיקער, און דאָך האָט ער חשק געהאַט זיך אָפּשטעלען מיט איהר רעדען, זיך בעקענען, אַביסעל שמועסען, רעדען וועגען אַ ביכעל, אָדער גלאַט אזוי פלאַפּלען אין דער וועלט אַריין, ווי געוועהנליך אַ בחור מיט אַ מיידעל, איז דאָס אָבער איהם קיינמאָל נישט געראַטען, ווייל טאַמאַראַ איז געוואָרן סען אין אזאַ הויז, וואו אַ מיידעל שטעלט זיך ניט אָפּ און שמועסט ניט און פלאַפּעלט ניט מיט קיין אומבעקאַנטען בחור, און בעקענען זיך מיט איהם פאַסט דאָס נישט פאַר איהר פאָטער.

איציקעל שאַסטעפּאַל וואָהנט אינ'ם הויז נומער 18, וואָס אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס, שוין היבשע עטליכע יאָהר, און איז מיט סאָלאָמאָן סאַפראַנאָוויטש כמעט נאָך נישט בעקאַנט, אַ חוץ

זיך איינגעשטעלט, פערבונדען א געשפרעך מיט איציקעל שאַסטע-פאל'ס טאָכטער.

איציקעל שאַסטעפאל האָט נישט געוואָלט, אז זיין טאָכטער זאָל געהן מיט אלע מיידלעך אין גימנאָזיע; ער האָט אָבער נישט געשפּאַרט פאַר איהר קיין געלד צו דינגען איהר די בעסטע לעה-רערס מיט די בעסטע גובערנאַנטקעס זי צו אונטערריכטען, און די בעסטע לעהרער — אזוי האָט גערעכענט איציקעל — זענען גוים. ניט אירען. א אירישער לעהרער איז קודם כל איין אַפיקורוס און מאַכט זיינע שילער און שילערנס אויסגעלאָסען, און א גוישער לעהרער ווייסט זיך נאָר זיין זאך — מע צאָהלט איהם געלד, דאָרף ער לערנען.

מיט דעם גאַנג איז געגאַנגען איציקעל שאַסטעפאל, און האָט זיך נישט געפּוילט אַריבערגעהן אין גימנאָזיע צום בעסטען לעה-רער, צו ראָמאַנענקאָ, זיך איין עצה האַלטען מיט איהם: אזוי ווי ער, שאַסטעפאל, האָט א טאָכטער זעהר א געראַטענע, זאָל ער, ראָ-מאַנענקאָ, איהם רעקאָמענדירען עפּים א רעכטען רעפּעטיטאָר.

האָט איהם ראָמאַנענקאָ אויסגעהערט און געזאָגט:

— אויב דו ווילסט א רעכטען לעהרער, א געטרייען, קאָן איך דיר רעקאָמענדירען מיין אייגענעם זוהן, ער איז א געצייכענטער פּעדאַגאָג, א געוועזענער סטודענט, וואָס האָט זיך צעקריעגט מיט די פּראָפּעסאָרען און איז איצט ביי מיר אָהן א שום בעשעפּטיגונג.

דאָס איז זיכער, אז ווען ראָמאַנענקאָ זאָל זיין א איריש קינד, א „געוועזענער“ סטודענט, וואָלט איהם אזא מין איציקעל שאַסטע-פאל געוויס נישט אַריינגעלאָזט צו זיך אין שטוב אַריין, נאָר פאַר א גוי האָט א איד דרך-אָרץ, ער מעג זיך זיין וואָס ער וויל זיך, אבי א גוי.

אונזערע שונאים, וואָס ווייסען נישט דאָס אירישע לעבען אין גלות און קענען ניט זיין גלות-פּסיכאָלאָגיע, שטעלען זיך פאַר, אז א איד פּערהאַסט א גוי און פּעראַכטעט איהם. זיי ווייסען ניט פון

קיין טובה אויף אַט אזוי פיעל — און פון דעסטוועגען זעהט איהר דאך, מנאָנאָוואַזשאַיעמי!...

סאַשא דעם אַפטייקער'ס זוהן איז געווען אַ וואָהל יונגעל און איינער פון די בעסטע שילער אין גימנאַזיע. ער האָט זעהר גוט געלערענט, אַ סך געלעזען, נישט אין זינען געהאַט דאָס וואָס אַנדערע בחורים, נאָר זינט ער האָט זיך געקאַנט מיט טאַמאַראַ'ס שענע שוואַרצע גרויסע אויגען האָט ער אָנגעהויבען אָפּט צו פערטראַכטען זיך, געקומען חשק צו געגענענען זיך מיט זיי נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל — ביז זיי זענען געקומען צו איהם מיט אַ ווייזט איינמאָל ביינאַכט אין חלום.

און געקומען זענען זיי צו איהם מיט אַ פייער, מיט אַיין אימיר פּעט, האָבען איהם אַרומגענומען מיט זייער פּראַכט און גלאַנץ, האָרבען זיך צעגאַסען מיט אזוי פיעל חן, פריינדליכקייט, מיט לייד און לייעבשאַפט, האָבען ענדליך אַריינגענידערט צו איהם אין האַרצען אזוי טיעף און געזעצט זיך ביי איהם אין דער נשמה אזוי פּעסט, אז מעהר פּערנעסען זיי האָט ער שוין נישט געקאַנט, וויפיעל ער האָט זיי פון זיך נישט געטריבען!

סאַשא האָט אַליין נישט געקאַנט פערשטעהן, וואָס פאַר אַ כח עס ציהט איהם אָפּצושטעהן לאַנג-לאַנג און וואַרטען אויף די טרעפּ, טאָמער וועט זיך געווייזען איציקעל שאַסטעפּאַל'ס טאָכטער און טאָמער וועט ער זיך געגענענען מיט איהרע שוואַרצע שענע קלונע אויגען, — און האָט ער זיך דערוואַרט אויף איהר, און האָט ער זיך געגענענט מיט איהר פייעריגען קוק, האָט ער געטראָגן נישט מעהר, ווי אויפגעהויבען די רגלים און געמאַכט ויברח, אַנטלאָפּען צו זיך אַהיים, צו די אוראַקען, צו די ביכער, זיך פערטראַכטען און פערטראַכט און ווידער גע'חלומ'ט פון איציקעל'ס טאָכטער, פון איהר שענער פיגור און פון איהרע שוואַרצע גרויסע קלונע אויגען, און ווידער אָפּגעוואַרט זי אויף די טרעפּ, און ווידער געגענענט זיך און ווידער אַ ויברח! — און אזוי אַ לאַנגע צייט, ביז דאָס פייער האָט אויסגעבראַכען, און דעם אַפטייקער'ס זוהן האָט

געשוועבט אין דער אונענדליכקייט פון זייערע אידעאלען, נישט אפצוגעבען זיך דין וחשבון, וואָס זיי טהוען, וואוהין זיי געהען און וואָס קאָן זיין דערפון דער סוף...

דער, וואָס ווייסט די געשיכטע פון די געשעהענישען אין דער לעצטער צייט, וועט פערשטעהן דעם פשט פון די ווערטער: „גע-וועזענער סטודענט“. דאָס איז געוויס איינער פון די בעסטע קינ-דער פונ'ם לאַנד, וואָס האָבען אַ וואַרעם ליבענדעס האַרץ, מיט אַ ריינעם געוויסען, מיט אַ הויכען אידעאַל, מיט אַ גוטען ווילען צו טהון עטוואָס גוטעס, נוצליכעס פאַר'ן אומגלייכען הונגעריגען פאָלק... קורץ, ראָמאַנענקאָ איז געווען ניט נאָר אַ סאָציאַליסט און אַ רעוואָלוציאָנער, נאָר אויך איין אָנפיהרער, איין אָרגאַניזאַטאָר פון אַ גאַנצער חברה, און אַט דער בחור איז געווען געצוואונגען אַ געוויסע צייט צו פערברענגען אין דער היים, און איהם האָט דאָס אונזער איציקעל שאָסטעפּאַל אויסגעזוכט אַלס דעם איינציגען רעפּעטיטאָר פאַר זיין איינציגער ציטערדיגער טאָכטער טאַמאַראַ. און ווי גלייכליך האָט זיך געשעצט אונזער איציקעל, אַז ער האָט געהערט פון ראָמאַנענקאָ'ן אַליין, פון אַ כריסט, אַז זיין טאָכטער לערענט גוט און קאָן גוט און איז אַליין גוט — אַרום און אַרום גוט!

ניט איין מאָל האָט זיך איציקעל שאָסטעפּאַל בעריהמט צוויי-שען אידען, וואָס פאַר אַ טייערען לעהרער ער האָט, אַ כריסט, און וואָס דער לעהרער דער כריסט זאָגט וועגען זיין טאָכטער! און אַז ער, איציקעל, וועט זעהען, אַז זיין טאָכטער זאָל זיך לערנען און לערנען, עס אַהרט איהם ניט, אַז זי זאָל אָפּגעבען עקזאַמען אויף אַלע אַכט קלאַסען גימנאַזיע. אין גימנאַזיע געהן — דאָס טאַקי ניט, אָבער אָפּגעבען עקזאַמען, ברענגען איין אַטעסטאַט, פאַרוואָס ניט?

און איציקעל האָט אויסגעפיהרט זיינס: זיין טאָכטער איז אין די קלאַסען נישט גענאָנגען, זיך אַליין געלערענט, רעפּעטירט פון ראָמאַנענקאָ'ן, געהאַלטען עקזאַמען אויף אַלע אַכט קלאַסען גימ-

דעם סוד, אז אלס וואָס פרעמדס איז ביי אידען טייערער ווי איי-גענס. אז א איד וויל עפּים דערצעהלען א זאך, וואָס מע זאָל איהם גלויבען, זאָגט ער: „דאָס האָב איך געהערט פון א כריסט, נישט פון קיין אידען“... זיי קוקען זיך ניט צו, ווי דאָס גאנצע שטרעבען פון א פערמעגליכען אידען איז צו געווינען די געזעלשאפט פון די כריסטען, די גוטע מיינונג פון א כריסט; איין גוישער קאָמפּלי-מענט איז ביי זיי טויערער מאָל טייערער פון צעהנטויערער אירישע קאָמפּלימענטען... ביי קיין אומה ולשון האָט איהר נישט אזא אויס-דרוק, ווי: „אונזערע אידעלעך“, „מיט א אידען איז גוט קונעל עסען“, „אידישע גליקען“, „אידישע מעשיות“, „אידישע זאבאָבאָ-נעס“ און נאָך כדומה אַזעלכע שענדליכע אויסדרוקען, וואָס האָבען זיך געקאָנט אויסבילדען נאָר ביי א פאָלק, וואָס לעבט אַזוי פיעל הונדערט יאָהר אָהן א היים אין גלות.

אז ראָמאַנענקאָ'ס זוהן, דער געוועזענער סטודענט, איז געקור-מען צו טאמאַראַ'ן צו דער ערשטער לעקציע, האָט איציקעל שאַססער-פאל, פון זיין כבוד וועגען, אַראָפּגעהאַפט דאָס היטעל און אָנגע-טהאָן א קיילעכיק זיידען יארמעלעלע — שייך, א פריץ! און אַזוי איז שוין געווען א חוק אַלע טאָג: איז אַריינגעקומען ראָמאַנענקאָ — איז דאָס היטעל אַרונטער; איז אַוועקגעגאַנגען ראָמאַנענקאָ — איז אַרונטער די יארמלעקע.

און ראָמאַנענקאָ דער לעהרער, דער געוועזענער סטודענט, האָט געטהאָן זיין אַרבייט געטריי: ער האָט מיט טאמאַראַ'ן געלערענט, מיט טאמאַראַ'ן געלעזען, טאמאַראַ'ן ענטוויקעלט און האָט זיך אין טאמאַראַ'ן פערליעבט, און טאמאַראַ האָט זיך פערליעבט אין ראָ-מאַנענקאָ'ן...

נישט ראָמאַנענקאָ, נישט טאמאַראַ האָבען זיך ווען עס איז דערקלערט אין זייערע געפיהלען, אָדער אפילו מזכיר געווען וועגען דעם. דאָס איז געווען א שטילער צוזאַמענשטויס פון צוויי ברע-נענדיגע שטערען, וואָס האָבען זיך געטראָגען מיט איין אונגעהייע-רען כח איינס אַקעגען דאָס אַנדערע, און ביידע צוזאַמען האָבען זיי

— לערנען האָט קיין סוף נישט, — זאָגט איהם טאמארא.

— די תורה האָט נישט קיין גרונד? — בעמערקט איהר מיט א שפאָס דער פאָטער.

— געוויס נישט. — מאַכט צו איהם טאמארא אויך מיט א שפאָס. — איך האָלט ערשט ביי מה טובו.

— נאָך גאָר פון פאָרענט? — שפאָסט ווייטער דער פאָטער. — ווען-זשע וועסט דו קומען צו גאָט?

— אז איך וועל ענדיגען אוניווערזיטעט און פראַקטיצירען פריהער א פאָר יאָהר אין קליניק און אין האַספּיטאַל, וועל איך ערשט דעמאָלט אָנהויבען מיין פראַקטישע אַרבייט, וועלכע וועט זיין פאָר מיר אַ נייע שוהל אויף צו שטודיערען

איצעקעל שאָסטעפּאַל איז געבליבען אָפהענדיג, צעשטעהרט און אָהן לשון. ער האָט דער טאָכטער אויף איהר פאָרשלאָג נישט גע-ענטפערט גאָר נישט. ער האָט זיך נאָר אויפגעחאַפּט פונ'ם בענ-קעל, פערלעגט די הענד אַרונטער, דעם קאָפּ אַראָפּ, און גענומען שפאָנען איבער דער שטוב. נאָכדעם האָט ער זיך אַוועקגעשטעלט אַקעגען זיין טאָכטער, און זייערע ביידענס גרויסע שוואַרצע אויגען האָבען זיך בעגעגענט, געקוקט נישט גלייך, נאָר פון אונטען אַרויף, און שאַרף, און אָהן ווערטער, געפייערט ווי צוויי ווילדע חיות, וואָס זענען גרייט זיך אַ וואָרף טהון איינס אויף דאָס אַנדערע... דער פאָטער האָט אויסגערעדט מיט אַ פעסטער שטימע:

— טאמארא! דו וועסט טהון אָט דאָס, וואָס איך וועל דיר הייסען!...

דערויף האָט איהם טאמארא געענטפערט אויך מיט אַ פעסטער קלאָרער שטימע:

— טאטע! דו האָסט אַ טעות! איך וועל טהון אָט דאָס, וואָס איך וויל!...

נאזיע און געבראכט צו טראָגען אַהיים איין אַטעסטאַט! — דאָס איז געווען פאַר אונזער איציקעל שאַסטעפּאַל אַ גליקליכער טאָג, אַ טריומף. זיין טאַמאַראַ האָט איין אַטעסטאַט פון אַכט קלאַסען, און דוקא נישט געגאַנגען אין גימנאַזיע!

— הא, וואָס זאָגסט דו, שיווקע?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — ענטפערט איהם שיווקע. — ס'איז

צייט איצט צו טראַכטען וועגען אַ שרוך.

— הא? וואָס? אַ שרוך זאָגסט דו? אַזוי פריה? — מאַכט

צו איהר איציקעל און דרעהט און פלעכט און גרייזעלט זיך דאָס שוואַרצע געגרייזעלטע בערדעל. — וואָס האָסט דו אַזוי קיין צייט ניט? און אפשר, הא? אפשר ביזט דו גערעכט, שיווקע? טאַקי צייט שמועסען וועגען אַ שרוך.

און איציקעל שאַסטעפּאַל בעטראַכט זיין טאַכטער, ווי אַזוי זי

איז אויסגעוואַכסען, געוואָרען אַ פאַרשוין, קיין עין-הרע, אַ יפת-תואר; אַלע זאָגען אַ יפת תואר, אפילו כריסטען...

און טאַמאַראַ לייענט ביכער, לערענט ווייטער, זעהט זיך אַלע טאָג מיט'ן לעהרער, מיט ראָמאַנענקאָן. און די פאָטער און מוטער פערשטעהען ניט, וואָס נאָך האָט זי צו לערנען? ביז וואַנען איז דער שיעור צו לערנען? און וואָס געהט אַהער אַלע טאָג דער לעהרער? און דער פאָטער וואַרט-אַפּ אַ טאָג און צוויי און דריי און רופט-צו צו זיך טאַמאַראַ'ן און זאָגט צו איהר:

— טאַכטער מיינע, וואָס טהוט דאָ דער לעהרער?

— גאָר נישט, — ענטפערט איהם די טאַכטער — מיר לייענען

אינאיינעם ביכער, מיר שמועסען.

— ביז וואַנען איז דער שיעור? עס מוז דאָך האַבען אַ מאָל

אַ סוף, צי ניין?

— וואָס מוז האַבען אַ סוף? — פרעגט איהם די טאַכטער.

— דאָס לערנען מוז האַבען אַ סוף, — ענטפערט איהר דער

פאָטער.

איהרם. — צו וואָס דאַרף זי שטודיערען, לערנען זיך? ... אַ פּראָ-
פּעסיאָן, זאָגט זי, וויל זי האָבען... סאַמאָסטאַיאַטעלנע, זעלבסט-
שטענדיג וויל זי זיין... אַ מענש פאַר זיך... נננו !!! נאָט אייך
אַזעלכעס! און ווער איז שולדיג, אַז ניט אייך אליין? עס האָט
זיך מיר גענלעס זי לערנען, בילדען, מאַכען זי פאַר אַ וואוילקע-
נעוודיגע — אַ מצוה אויף דיר!

אַזוי טראַכט זיך איציקעל שאָסטעפּאַל און דרעהט און פלעכט
און ציפּעט דאָס געגרייזעלטע בערדעל זיינס, און טרייסט זיך
חאָטש דערמיט, וואָס זיין טאָכטער האָט איהם ניט אָפּגעטהאָן קיין
ערגענע זאך... למשל, וואָל וואָלט זיין, ווען טאמאַראַ פערליעכט
זיך אין אַ שלים-מול, אָט, אַ שטייגער, אין דעם אַפטיקער'ס ווהנ-
דעל, וואָס דרעהט זיך איהם אַלע מאָל פאַר די אויגען?...

און עס קומט איהם אויפ'ן זינען דער געלער סאַשאַ סאַפּראַנאַ-
וויטש, וואָס איז אויך געבליבען אין פעטערבורג שטודיערען און
וואָס דעם גאַנצען וועג האָט ער זיי געפלאָגנעט זיך פאַר די פיס,
נישט געהאַט די העזה צו צונעהן צו זיי צו נאָהענט...

— וואָס טהוט דאָ דעם אַפטיקער'ס בחור'על? — האָט איר
ציקעל געהאַט אַ פרעג געטהאָן ביי דער טאָכטער און בעקומען
ענטפער:

— ער פאָהרט שטודיערען.

— שטודיערען? אַלע שטודיערען? אויף וואָס שטודיערען?

— אויף דאָקטאָר.

— מיט דיר אינאיינעם?

— וואָס פאַר אַ מחותן איז ער מיט מיר?...

די לעצטע ווערטער האָבען דעם פאָטער אַביסעל בערוהינט.
און דאָך איז ער געקומען צו פאָהרען אַהיים אַ צעקאָכטער, אויס-
געלאָזט זיין נאָנץ ביטער האַרץ אויפ'ן ווייב'ס קאַפּ, ווי געוועהנ-
ליך אַ מאַן, אַז ער קומט אַהיים צעטראָגען און צערודערט... אַ
קלונ ווייב, וואָס קען איהר מאַן און פערשטעהט איהם, לאָזט זי

— וואָס? וואָס האָסטו געזאָגט? זאָג נאָך אַ מאָל!
 — איך וועל דיר זאָגען נאָך צעהן מאָל, נאָך הונדערט מאָל:
 איך וועל טהון אָט דאָס, וואָס אַיך וויל!...
 — אַנו, לאָמיר זעהען!...
 — מיר'ן זעהען!...

* * *

נאַרשקייטען! איציקעל שאָסטעפּאל איז גענוג קלוג אויף צו פערשטעהן, אַז ס'איז נישט די יאָהרען, ניט די צייטען, וואָס מע האָט געקאָנט אַ קינד צווינגען, עס זאָל טהון דעם רצון פון די על-טערען. די צייטען האָבען זיך אויף אַזוי ווייט געביטען, אומערום אויף דער גאַנצער וועלט, אונטער די אידען וועניגסטענס, אַז עלטער רען זענען צופריעדען, ווען זיי זענען ניט געצוואונגען צו טהון דאָס, וואָס זייערע קינדער ווילען... איציקעל שאָסטעפּאל האָט בכבודו ובעצמו אָפּגעפיהרט די טאָכטער זיינע קיין פעטערבורג, איהר בע-שטעלט קווארטיר און קעסט ביי זייע אַיין אייגענע, אַ דרוקער'ס אַ ווייב, אַליין געגאַנגען מיט איהר אַינקויפּען ביכער, קליידער, פאַר פיער וכדומה, און אַז ס'איז געקומען צום געזעגענען און צום קושען זיך, האָט זיך דער פאָטער געוואָלט צעוויינען, האָט איהם די טאָכ-טער אָנגענומען ביי די הענד:

— פּע, טאַטע, ווי קומט דאָס צו דיר, דאָס פאָסט פאַר אַ אי-דינע!... דו קאָנסט גאַנץ רוהיג פאַהרען אַהיים... דו ווייסט, אַז דיין טאָכטער איז שוין נישט מעהר קיין קינד, וואָס מע דאַרף איבער דעם ציטערען... פאַרהאַן, דאַנקען גאָט, אַ פאָסט, וואָס טראָגט בריעף הין און צוריק... אויף יום-טוב וועל איך מסתמא זיך דורכפאַהרען אַהיים... פאַהר געזונד און גרים דער מאַמע גאָר פריינדליך!

אַ גאַנץ וועג, צוריקפאַהרענדיג, זיצט איציקעל שאָסטעפּאל אין וואַגאָן און טראַכט זיך:
 — וואָס טהוט זיך דאָ? מיין טאָכטער, מיין איינאונאיינציג קינד, וואָס איבער הונדערט צוואַנציג יאָהר איז מיין פערמעגען

— טהוט מיר הנאה! — זאגט איציקעל צום ווייב און שטעלט אוועק אויף איהר א פאָר גרויסע שוואַרצע אויגען. — אַקעגען וואָס דערצעהלסט דו מיר?

— אַקעגען נאָר ניט, — זאָגט שיווקע, — גלאַט אזוי... נאָכ־דעם מאַכט ער צו מיר, דער אַפטייקער הייסט עס: מיין זוהן קען זיך מיט אייער טאָכטער...

— טהוט מיר נאָך מעהר הנאה! צו וואָס דאַרף איך דאָס וויסען? — שרייט שאַסטעפּאַל.

— וואָס האָטס דו זיך צעשריגען? גלאַט אזוי, דו ביזט גע־קומען פון וועג, דערצעהל איך דיר... — איך פרעג דיך דען?

— זעה נאָר, ווי ער האָט צעלאָזט דעם כהן!

— לאָז מיך צורוה! און דול מיר ניט מיין קאַפּ! ! און טשע־פּע זיך אָפּ פון מיין לעבען! ! !

און איציקעל שאַסטעפּאַל האַפּט דעם שירם און אַנטלויפט פון שטוב און בעגעגענט זיך אַ נאָז קעגען אַ נאָז מיט'ן אַפטייקער. קאָן מען ניט זיין אזוי גראָב און ניט אַפּענטפּערען אויפ'ן גוט־מאָרגען מיט אַ גוט־יאָהר, און אזו יענער פרעגט: וואָס מאַכט א י ה ר — מוז מען זיך אַפּשטעלען און זאָגען: אַ דאַנק, וואָס מאַכט א י ה ר? און אַט אזוי פּערבינדט זיך, ניט ווילענדיג, אַ שמועס צווישען אונזערע צוויי שכנים.

אַ פ ט י י ק ע ר: ווען קומט איהר פון פעטערבורג?

אַ י צ י ק ע ל: היינט.

אַ פ ט י י ק ע ר: אַפּגעפיהרט די טאָכטער אויף די קורסען?

אַ י צ י ק ע ל: אַפּגעפיהרט די טאָכטער אויף די קורסען.

אַ פ ט י י ק ע ר: שטודיערט מעדיצין?

אַ י צ י ק ע ל: שטודיערט מעדיצין.

אַ פ ט י י ק ע ר: מיינעם האָב איך אַפּגעשיקט אַליין.

אַ י צ י ק ע ל: אַליין...

אַ פ ט י י ק ע ר: אַ זוהן איז נישט קיין טאָכטער.

איהם צורוה, "ביו דאָס משונעת וועט איבערגעהן"... שיווקע איז
אָבער נישט פון דער קאמענאָריע קלוגע ווייבער. דאָס, וואָס איהר
הארץ פיהלט און דער קאָפּ דענקט — דאָס זאָגט איהר מויל...

קוים דערלעכט זעהען דעם מאן צוריק, נעהט זי איהם אָסענען:

— נו? וואָס הערט זיך?

— וואָס זאָל זיך הערען?

— וואָס מאַכט דאָס קינד?

— וואָס זאָל זי מאַכען?

— אָפגעפיהרט קיין פייטערבאָרג?

— ניין, איך האָב זי איבערגעלאָזט אין וועג.

— באַשטעלט אַ קוואַרטיר?

— ניין, געלאָזט אין דרויסען.

— וואָס ביזט דו אזוי כהנ'דיג?

— דול מיר נישט קיין יארמעלקע!...

אַ קלוג ווייב, וואָס קען איהר מאן און פערשטעהט איהם, אַז
זי האַפט פון איהם אַ פעטשאַטעק, ווישט זי אָפּ די ליפּען און
מאַכט אַ שווייג. שיווקע איז אָבער, ווי געזאָגט, נישט פון די איר
בערגעשפיצטע ווייבער, וואָרט זי אָפּ אַ וויילע און פערכינדט אַ
נייעם שמועס:

— געפעלט דיר אונזער שכן?

— וואָסער שכן?

— דער אַפטיקער.

— וואָס איז שוין וויעדער?

— ער באַגעגענט מיך נעכטען אויף די טרעפּ און מאַכט צו

מיר: אַוועקגעפאָהרען אַייער מאן קיין פעטערבורג? ... זאָג איך:

אַוועקגעפאָהרען קיין פעטערבורג... זאָגט ער: אָפגעפיהרט די טאָכ-

טער? ... זאָג איך: אָפגעפיהרט די טאָכטער... און איך האָב, זאָגט

ער, מיין זוהן אָפגעשיקט אַליין...

— די טאָכטער מיינע, מאַשע הייסט זי... זי קאָן זיך מיט
 אייערער זעהר גוט... ווייסט איהר, ווער זיי האָט באַקענט?
 — ווער?
 — דער לעהרער.
 — וואָסער לעהרער?
 — ראָמאַנענקאָ. ער איז אַ רעכטער חברה־מאַן...
 — וואָס הייסט אַ חברה־מאַן?
 ליפּא דער איד פון האַלץ גלעט זיך דעם בעזעם־באָרד און קוקט
 זיך אַרום אויף אַלע זייטען, רעדט שטיל:
 — ער איז אַ צעצעליסט!...
 — אַ וואָס?
 — אַ צעצעליסט... פון די צעצעליסטען, וואָס קאָמאַרין... (ער
 קוקט זיך אַרום, רעדט שטיל.) ער האָט זיי אַלע געמאַכט פאַר צע־
 צעליסטקעס, מיינע און אייערע...
 — מיינע? מיין טאַמאַראַ? אָבער גאָר לאַ!... האָט קיין פאַר־
 איבעל נישט, איך האָב קיין צייט נישט...
 און איציקעל שאָסטעפּאַל לויפט ווי אַ משוגענער, גלייך ווי
 עמיצער יאָגט איהם נאָך. „וואָס פאַר אַיין אָנשיקעניש! — טראַכט
 ער זיך. — אַלע באַריהמען זיך, אַז זיי קענען זיך מיט איהר!... נו,
 קענען זיי זיך מיט איהר! געזונטערהייט! לאָזען זיי זיך קענען!“...
 דאָס איז אָבער נישט אמת. אַ וואָרעם האָט זיך פערקלויבען
 צום פאָטער אינעוועניג אין האַרצען און עסט איהם און טאָטשעט
 איהם, און עס פערדריסט איהם זעהר גוט, וואָס וואו ערגיץ אַ שלים־
 מזל קען זיך מיט זיין טאָכטער און האַלט זי אין מויל! און מעהר
 גיפט פון אַלע האָט איהם אַריינגעלאָזט אַט דער באַרד־איד ליפּא
 מיט זיין „צעצעליום“... עפּיס האָט שאָסטעפּאַל געהאַפּט נאָך פרי־
 הער; עפּיס האָט מען איהם אַריינגעלעגט אַ גריל; עפּיס האָט ער
 געהערט די טאָכטער פלעטשען: „אַרגאַניזאַציע“... „ווסעאַבשטשע
 זאַבאַסטאַווקע“... „קאָנסטיטוציע“... וכדומה אַזעלכע דבורים האָט
 ער זיך אָנגעהערט פון איהר, ווען עס פלעגט קומען צו רעדן. און

א י צ י ק ע ל : נישט קיין טאכטער...
 א פ ט י י ק ע ר : מיינער קען זיך מיט אייערער זעהר גוט...
 א י צ י ק ע ל : זעהר גוט... האָט קיין פאראיבעל ניט, איך
 האָב קיין צייט ניט!

און איציקעל שאַסטעפּאל געהט אוועק נאָך מעהר צעקאָכט
 און טראַכט זיך : וואָס וויל פון מיר אָט דער אַפטייקער ? וואָס
 דרעהט ער מיר אַ מוח מיט זיין זוהן, אַז ער קען זיך מיט מיין
 טאָכטער ? האָט ער נישט עפּיס אַ מיין דערביי ? באַמבעלעט זיך
 ניט ביי איהם אַ שרוך ? ... אַ שענער מחותן סאַפּראַנאָוויטש דער
 אַפטייקער, חאַ-חאַ-חאַ !...

אַזוי לאָזט אויס איציקעל שאַסטעפּאל זיינע טרויעריגע
 מחשבות מיט אַ ביטער געלעכטער און בעגעגענט זיך מיט אַ נייער
 פריטשעפּע, מיט ליפּא'ן.

ליפּא, אָדער, ווי מע רופט איהם, דער איד פון האָלץ, איז גע-
 וואָהר געוואָרען, אַז איציקעל שאַסטעפּאל איז געקומען פון פעטער-
 בורג, איז ער געקומען צו לויפּען אָפּגעמען אַ גרוס, טאָמער האָט
 ער זיך ערגיץ בעגעגענט דאָרטען מיט זיין טאָכטער ?

— שלום-עליכם אייך, רב איציקעל, איך לויף אייך שוין נאָך
 אַ האַלבע שעה ! — אַזוי זאָגט צו איהם ליפּא דער איד פון האָלץ
 און גלעט דעם בעזעם-באָרד.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס ? — פרעגט איהם שאַסטעפּאל.
 — איך האָב אייך געוואַלט פרעגען, אפשר האָט איהר באַגע-
 גענט דאָרטען מיין מאַשע'ן ?

— וואָסער מאַשע ?

— מיין טאָכטער מאַשע !

— וואו האָב איך זי באַגעגענט ?

— דאָרט, אין פעטערבורג איז זי דאָך, אינאיינעם מיט איי-

ערער... זי איז אַ גוטע בחור'טע !

— ווער ?

פאליאקאוו'ן פאר איין איידעם! ס'איז פאווואלינקע עטליכע און דרייסיג מיליאן! עס וועט א רוח אין אייערע פאטער און מוטער אריין, דער גאנצער שטאדט, דער גאנצער וועלט!!!

אט דאס זענען געווען די זיסע חלומות פונ'ם נארישען פאטער, און די דאזיגע חלומות זענען צעשלאגען געווארען מיט א מאל, אין איין טאג, אין איין אויגענבליק, אין דעם מאמענט, וואס טאג מארא האט איהם דערקלערט, אז איהר איינציגער צוועק איז לערנען, שטודירען מעדיצין, ענדיגען דאקטארא, פראקטיצירען, זיין א נוצליכער מענש פאר'ן לאנד, פאר דער מענשהייט, וכדומה אזעלכע מאדנע דבורים... ווער שרוך? וואס חתונה האבען? פון דעם קיין חצי דבור נישט אפילו, זי דערמאנט גארנישט און וויל נישט הערען!...

פון דער אנדערער זייט אבער, פאטערליעכע זוכט א זכות אויף א קינד, וויל זיין א מליציוזער, געפינט א טרייסט:

— נישטא נאך א צווייטע טאמארא, ווי מיין טאמארא!... נישטא נאך די אנדערע אזא געראטענע, אזא שענע, אזא קלוגע, אזא טייערע און אזא געטרייע טאכטער, ווי מיין טאכטער! און ער דערמאנט זיך, ווי זי האט זיך מיט איהם געזעגענט און וואס זי האט איהם געזאגט, און עס ווערד איהם א ביסעל גרינגער אויפ'ן הארצען, און ער טרייבט אזעק פון זיך אלע טונ קעלע מחשבות מיט אלע איבעריגע רעד מיט די אלע זייטיגע פאר שווינען, וואס פלאנטען זיך איהם פאר די פיס, און ער לאזט אריין צו זיך א האפענונג, אז זי קאן אנדערש ווערען, אז זי קאן אויך דארטען זיך בעגעגענען מיט א מין פאליאקאוו, און עס קאן זיך איבערדרעהען די גאנצע מאשינעריע מיט'ן קאפ אראפ, מיט די פיס ארויף, אז דער אויבערשטער זאל נאר וועלען געבען א קוק... „נישט געזארגט זיך! נאר נישט געזארגט זיך! בטחון! גוואלד, בטחון! האפענונג! אמונה אין הקדוש-ברוך-הוא! ער, אז ער וויל, קאן ער!“...

ער, דער נאָרישער פּאָטער, פֿלעגט הערען, קוקען איהר אין די אויגען אַרײַן און קוועלען, ווערען ברייטער ווי לענגער: „א מאַנס-בילשער קאַפּ אויף איהר. — פֿלעגט ער זיך טראַכטען. — וואָס וועט פון איהר אויסוואַכסען? אײַן עבירה, וואָס זי איז ניט געבאָרען אַ יונגעל!“ און דער גליקליכער פּאָטער האָט געבויעט לופט-שלע-סער וועגען זײַן געליעבטער טאמארא, זיך פאַרגעשטעלט, אז עס קומט צו פאַהרען צו איהם אַ מיליאָנער, אַ מין פּאָליאַקאָוו פון פע-טערבורג, און שרבנ'ט זיך צו זײַן טאָכטער, און די טאָכטער שיקט איהם אָפּ צום טאטען, און ער, דער טאטע, נעמט אויף פּאָליאַקאָוו'ן פאַר אַ גאַסט אין דער גרויסער זאַל, זיצט מיט איהם בײַם קיילע-כיגען טישעל, אַ קרעסלע קעגען אַ קרעסלע, און מע רעדט פון אײַ-זענבאָהנען, פון בריקען, פון צוקער-פאַבריקען, וואַלד-קלעפּקע, רעלי-סען, נעכטיגע טעג, ביז מע קומט אַרויף אויף דעם רעכטען ענין: אויף זײַן טאמארא.

— איך האָב געהערט, הערר שאַסטעפּאַל, אז איהר האָט זעהר אַ געראַטענע טאָכטער. — זאָגט צו איהם פּאָליאַקאָוו און שפּיעלט זיך מיט'ן קייטעל פונ'ם זייגער.

— וואו? אַזש דאָרט אין פעטערבורג? — מאַכט צו איהם איציקעל שאַסטעפּאַל, און דאָס האַרץ זײַנס שפּרינגט שיער ניט אַרויס פאַר פרייד און גדלות.

— גוטס — זאָגט צו איהם פּאָליאַקאָוו — לאָזט זיך הערען גאַנץ ווייט... איך האָב זי שוין געזעהען, גערעדט אויך, זי געפעלט מיר זעהר, איך בין, דארפֿט איהר וויסען, פּאָליאַקאָוו'ס אַ זון... און פערמעגען, דאַנקען גאָט...

— אַ! — שלאָגט איהם איבער שאַסטעפּאַל. — פון אייער פערמעגען האָבען מיר געהערט, אויף מיר געזאָגט געוואָרען... דער עיקר איז זי, די טאָכטער מיין איך, אויב איהר זענט איהר געפּע-לען?...

און איציקעל שאַסטעפּאַל קוועלט, דאָס האַרץ וואַכסט איהם פאַר פרייד, פאַר גדלות און פאַר גליק! אַ קלייניגקייט — האָבען

— א שענעם קלאפטער האָלץ האָט איהר מיר געגעבען! אזא מוזל אויף מיינע שונאים! עס איז דען האָלץ? איידער מע דער- לעבט זעהען א שטיקעל פייער, קריכען אַרויס, שונאי ציון, די אוי- גען פון קאָפּ!...

— וואָס רעדט איהר, מאַדאַמעניו, זאָלט איהר מיר זיין גע- זונט און שטארק! — טענה'ט נעכאך דער אַרעמער האָלץ-איד. — ס'איז נאָלד, ניט קיין האָלץ! ס'איז אמת'ע באַרלינער האָלץ, ניט פּלאַטאָווע האָלץ, טרוקען האָלץ, ווי פעפער, גאָלד, ניט קיין האָלץ!...

— א מאַדנער איד איהר זייט! — מישט זיך אַריין דער מאַן. — מע זאָגט אײך, אז דאָס האָלץ איז נאָס האָלץ, דאָס האָלץ וויל ניט ברענען, קומט איהר צו געהן און זאָגט, אז דאָס האָלץ איז טרוקען האָלץ!

— דאָס האָלץ מוז זיין פון אזא בוים א נאָסען, — שטעלט אַריין א וואָרט אויך דער איידעם, דער בעלי-חשבון, דער מאַטע- מאַטיקער, וואָס פערשטעהט אַלגעברע.

די נסים, וואָס א איד שטעהט אויס אין דער ענגער, פינסטערער, חושכ'דיגער, שמוציגער, אַזוי-גערופענער „טשערטאָ“, וואוהין דער גלות האָט אירען פערוואָרפען און צענויפגעפאַקט אַלע אינאיינעם, זענען אַזוי גרויס און אַזוי וואונדערליך, אז יעדער איינציגער וואָלט געהאַט צו דערצעהלען יציאת-מצרים, ווי אַזוי גאָט האָט מיט איהם געפיהרט, ער האָט דורכגעלעבט א יאָהר, און נאָך א יאָהר, און נאָך א יאָהר, און האָט אויפגעצויגען און חתונה געמאַכט א קינד, און נאָך א קינד, און נאָך א קינד, — חרושים ונפלאות!

ליפּא באַשעוויטש וואָלט געהאַט צו דערצעהלען מעהר פון אַלעמען. אַכט קינדער האָט איהם גאָט געגעבען, און אַלע אַכט געראַטענע, געצייכענטע קעפּ. אַלסדינג קאָנען זיי, אַלץ ווייסען זיי, און פרעגט זיי, ווען און וואו האָבען זיי געלערענט? צי האָבען זיי אָנגעקוקט ווען אַ חדר? (א חוץ דעם, וואָס ער אַליין פלעגט מיט זיי ביינאַכט א מאָל אונטערקנעלען.) צי האָבען זיי געזעהען

קאפיטעל ג.

מ א ש א ב א ש ע ו ו י ט ש .

ליפא באשעוויטש, אָדער דער איר פונ'ם האָלץ, איז אַ איר, וואָס שטעלט-צו האָלץ אין אַלע הייזער — און פון דעם לעבט ער, דערציהט קינדער, גיט זיי בילדונג.

„דערציהט קינדער, גיט זיי בילדונג“... עס רעדט זיך נאָר אזוי, וואָרום ווי איז דאָס אימזשאַנד אַזא, איך בעט איבער אייער כבוד, איין עני ואביון, ווי ליפא באשעוויטש, צו געבען בילדונג זיינע קינדער און דערציהען זיי, אז דער קאָפּ איז איהם גאָר פערטהאָן אין אנדערע זאכען: ער זוכט ברויט אַ שטיקעל פאַר זיך, פאַר זיין ווייב און קינדער, ער זוכט און זוכט און קאָן עס נישט גע- פינען! אויף אַלע זייטען וואַרפט זיך נעבאָך דער אַרעמער באַ- שעוויטש, פון שטוב צו שטוב געהט ער אָנשלאָגען האָלץ, אַ גוטע מאָס, איין אמת'ער קלאַפּטער, דריי מיט אַ פערטעל אויף דריי מיט אַ פערטעל, צוויי און פופציג ווערשאַק!... און אויף אויסצוצאָהלען! איהר הערט? אויף אויסצוצאָהלען, סך הכל אַ קערבעל אַ וואָך!... און נאָך די אַלע גליקען, אז מע געפינט שוין דעם קונה, און מע האָט זיך שוין אויסגעדונגען פאַר'ן פרייז, און מע האָט איהם שוין צוגעשטעלט דאָס האָלץ, און מע האָט שוין אויסגעמאַסטען דעם קלאַפּטער דריי מאָל אין דער ברייט, און ער האָט אַראָפּגעשיקט דעם איידעם, ער זאָל אויך אָנקוקען און אויסמעסטען דאָס האָלץ (דער איידעם איז אַ יונגערמאַן אַ בעל-חשבון, אַ מאַטעמאַטיקער, פערשטעהט אַלגעברע), און דעם שכן האָט מען אויך אַ בעט גע- טהאָן, ער זאָל חאַפּען אַ קוק אויפ'ן קלאַפּטער האָלץ, און מע האָט שוין, ברוך השם, דאָס האָלץ צעהאַקט אויך, און צענויפגעלעגט אויך, און מע הייצט שוין מיט'ן האָלץ אַ גאַנצע וואָך, — קומט מען צו געהן נאָכ'ן ערשטען קערבעל, חאַפּט מען ערשט אַ פעטשאַ- טעק פון דער בעל-חבית'טע, פון דער מאַדאַם, אז עס ווערד פינפ- טער אין די אויגען:

אליין האָט געשריבען... און נישט לאַנג געטראַכט, האַפּט ער אַרויס
א פּאָפּיער און לייענט אייך בקול רם און מיט אַ קוועטש און מיט
איין אָפּזעץ:

„יעוואָ וויסאָקאָפּרעוואָסחאָדיטעלסטוואו גאָספּאָדינו מינים-
טרו נאַרדנאַהאָ פּראָסוועשטשעניאַ...”

פּריי האָבען אָפּגעאַטעמט די שכנים און בעקאַנטע פון ליפּא
באַשעוויטש, אַז זיין טאָכטער מאַשאַ איז אַוועקגעפּאָהרען קיין פּע-
טערבורג. אַצינד, האָבען זיי גערעכענט, וועט זיי ליפּא לאָזען צו-
רוה מיט זיין מאַשאַ'ן. זיי האָבען אָבער געהאַט אַ מיאוסען טעות ;
זיי האָבען געמוזט בעקענען זיך מיט איהר קאַרעספּאָנדענץ, מיט
די בריעף, וואָס מאַשאַ שרייבט צו איהרע עלטערען פון פּעטער-
בורג. מערקווירדיגע בריעף! זי אַרבייט שווער און ביטער, ניהט
גרעט, אום צו פּערדיענען איהר אויסקומעניש, און שטודיערט אויף
דאָקטאָר. היינט שרייבט זי פון אַ נייעם לעבען, וואָס וועט גיך
איינטרעטען אין גאַנצען לאַנד, אַ לעבען פון פּרייהייט, פון גלייכ-
הייט — קאָנסטיטוציע! אין יעדען בריעף רעדט זי פון קאָנסטי-
טוציע ; עס הויבט זיך אָן ביי איהר מיט קאָנסטיטוציע און עס
לאָזט זיך אויס מיט קאָנסטיטוציע... עס איז דערגאַנגען אַזוי ווייט,
אַז די שכנים האָבען איהם אַ נאָמען געגעבען „קאָנסטיטוציע“, דאָס
הייסט, אָנשטאָט ליפּא באַשעוויטש האָט מען איהם אָנגעהויבען
רופּען „ליפּא קאָנסטיטוציע“...

חכמים האָבען זיך געווערטעלט איבער ליפּא באַשעוויטש'עם
טאָכטער מיט איהר קאָנסטיטוציע. און ליפּא באַשעוויטש'עם
טאָכטער האָט געאַרבייט מיט דער גאַל גאָר נישט אויף קאַטאָוועס
איבער דער קאָנסטיטוציע און געגלויבט, אַז ניט היינט איז מאָרגען
האָבען מיר זי, די שענע, די ריינע, די געווינשטע קאָנסטיטוציע!
מע וועט זי אונז געבען, האָט מאַשאַ באַשעוויטש גע'מענה'ט, אַ
מבול פון בלוט וועט פּערגאַסען ווערען! דער מבול וועט פּערטרייב-
קען די זינדיגע ערד און אָפּשווינקען דעם גאַנצען שמוץ, און עס

ווען א לעהרער ? (א חוץ דעם, וואָס איינער האָט געלערענט מיט'ן אנדערען.) און פון דעסטוועגען, אז ס'איז בעשערט, זענען זיי אַלע אַרײַן אין גימנאַזיע, אַלע גוט געלערענט און אויסגעצייכענט זיך אַזוי, אז דער לעהרער דער אַנטיסעמיט ראָמאַנענקאָ (דער פּאָטער) האָט געפּוּעלט, מע זאָל זיי בעפּרייען פון געצאָהלטס און מע זאָל זיי נאָך אַרויסגעבען אויף קליידונג און אויף שטיוועלעך, מחמת ליפּא'ס קינדער האָבען אַ טבע: בײַ פּופּצעהן יאָהר געהען זיי האַלב־נאַקעט און אינגאַנצען באַרוויס...

ליפּא באַשעוויטש זאָל זיך פּערלאָזען אויף דער וועלט, בײַ עמיצער וועט זיך אַ מאָל דערמאַנען זאָגען אַ גוט וואָרט איבער זיינע קינדער, וואָלט ער בעדאַרפט לאַנג וואַרטען. און דאָ וואַכסט בײַ איהם אז מאַשא, וואָס „זינט גאָט האַנדעלט מיט מאַשעס האָט ער נאָך אַזאַ מאַשע ניט געהאַט“...

— ערשטענס, איהר טהון, איהר אַרבייטען, גילדענע הענט! היינט איהר לערנען!... גאָלע פינעפען!... איהר האָט געזעהען איהר אַטעסטאַט? נײַן נאָך? איך האָב אײך נאָך נישט געוויזען? אַט וועל איך אײך ווייזען, וועט איהר זעהען אײַן אַטעסטאַט! און אַלײַן, אַלײַן פון זיך. אז איך זאָג אײך, ס'איז אַ מאַשע פון גאָט! שוין אײַן מאָל אַ מאַשע!

אַזוי האָט געקלונגען ליפּא באַשעוויטש איבער אַלע שכנים און בעקאַנטע, פּערשלאָגען אַלעמען דעם קאַפּ מיט זײַן מאַשא. און ווער שמועסט, אז מאַשא האָט געענדיגט די גימנאַזיע און האָט געבראַנט אַהײַם אַ גאָלדענע מעדאַל, איז דער אָרעמער פּאָטער שיער ניט אַראָפּ פּונ'ם זינען און האָט שיער ניט משוגע געמאַכט אַלע שכנים מיט אַלע בעקאַנטע און אומבעקאַנטע. איטליכען בער זונדער האָט ער אָפּגעשטעלט, געוויזען די מעדאַל און דערצעהלט, ווי אַזוי זײַן מאַשא לערענט, ווי אַזוי זי האָט אויסגענומען בײַם דירעקטאָר און בײַ די לעהרער און ווי אַזוי זי טהוט און אַרבייט אין שטוב, לעהרענט מיט די קלענערע קינדער, און וואָס פאַר אַ פאַפּיער זי האָט אַוועקגעשיקט צום מיניסטער, וואָס זי, מאַשא,

נאָר איינער האָט זיך אונטערגענומען זי אויסזוכען. דאָס איז
געווען אַ בעריהמטער שפּיס מיט'ן נאָמען יאָשקאָ וואָרשאָ.

קאפיטאל ד.

יאָשקאָ וואָרשאָ.

אין די פּאפּיערען שטעהט ער פּערשריבען „יאָקאָוו וואָלדימיר
ראָוויטש וואָרשאָנין, צוויי און דרייסיג יאָהר אַלט“. דער אמת'ער
נאָמען זיינער איז: „יענקעל וואָרענער“, פון אַ קליין שטעדטעל
אין גראָדנער גובערניע. זיין ביאָגראַפיע איז אינטערעסאַנט, און מיר
געבען זי איבער אַזוי קורץ, ווי ווייט ס'איז נאָר מעגליך.

...דער פאָטער אַ מלמד... די מוטער אַ בעקערין... ביז פינף
יאָהר געליטען הונגער... פון פינף יאָהר געהאַלפּען
ברענגען די קינדער עסען אין חדר אַריין, פּער-
דענט אַ גראַשען, געקויפט ביי דער מוטער אַ בייגעל אויף אַנ-
בייסען... פורים געטראָגען שלח-מנות... זומער געגאַנגען באַרוויס
ביז דרייצעהן יאָהר... נאָך דער בר-מצוה נישט געוואָלט דאווענען...
געשלאָגען פונ'ם פאָטער, צעבראַכען אַ האַנד... אַנטלאָפּען קיין
גראָדנאָ... געשלאָפּען אין דרויסען... געלערענט פון אַ משוגענעם
רוסיש און מאַטעמאַטיק... גע'גנב'עט אַ גמרא אין שוהל, פּערזעצט
פאַר אַ האַלבען ברויט... אַנטלאָפּען קיין מיר אין דער ישיבה...
זיך פּערשטעלט פאַר אַ פרומען, געדאווענט פון פריה ביז נאַכט...
געגעסען טעג... גע'גנב'עט שטיקלעך בולקע פונ'ם טיש... שבת
געחאָפט מיט אַ פּאפּיראָס אין בית-הכסא... געשלאָגען... אַנטלאָפּען
קיין ביאָליסטאָק... געוואָרען אַ לעהרער... גענומען אַ גילדען אַ
וואָך פאַר צוויי שעה אין טאָג... געהונגערט... געוואָרען אַ חתן פאַר
אַ מיידעל, טויב ווי די וואַנד... גענומען פינף און פּופציג רובל נדן...
געקויפט אַ פאָר שטיוועל (דאָס ערשטע נייע פאָר שטיוועל!)... אַנט-
לאָפּען קיין ווילנא... אָפּגעגעבען עקזאַמען אויף זעכס קלאַסען...
זיך בעקאַנט מיט בונדיסטען... געשריבען דראַמעס אין זשאַרנאַל...

וועלען זיך אויסלייטערען די הימלען. און עס וועט ארויסשיינען די זון, און עס וועט ווערען ליכטיג אין דעם גאנצען לאַנד!

אזוי האָט געפרעדיגט מאַשאַ באַשעוויטש אויף יעדען טריט און שריט צווישען יונגוואַרג און צווישען אַרבייטער, און האָט בעקומען אַ נאָמען אין די געוויסע קרייזען און איז געוואָרען בע-ליעבט פונ'ם פראָסטען פאָלק. „אונזער מאַשאַ“ — אזוי האָט זי געהייסען אין די געוויסע קרייזען, און אַ סך זענען געווען גרייט צו געהן מיט איהר אין פייער און אין וואַסער און אין עק וועלט...

קיין בריעפטרעגער אין דער גרויסער שטאָדט פעטערבורג האָט ניט אזוי פיעל אויסגעמאָרשירט אַ טאָג, ווי אונזער מאַשאַ באַשע-וויטש. אויפגעשטאַנען אין דער פריה און אָנגעשריבען אַ פאָר-צעהנדליג בריעף צו פערשיעדענע חברים איבער פערשיעדענע אַנ-געלעגענהייטען, האָט זי זיך געלאָזט געהן פון עק שטאָדט היבשע עטליכע מייל אין אינסטיטוט, פון אינסטיטוט וויעדער אַ היבשער מהלך אין דיעשאָווקע, וואו מע קאָן קריגען צו יעדער צייט דעם ביליגסטען מיטאָג, און פון דאָרטען וויעדער אַ מייל צעהן צו דער פאָבריק אויף דער אַרבייט, און פון דאָרטען צו בעקאָנטע, פון די בעקאָנטע צוריק אַהיים אין עק וועלט אַריין, מעהרסטענטייל צופוס. וואָרום אויף צו פאָהרען אומערום בעדאָרף מען האָבען רויטשילד'ס פערמעגען מיט קורח'ס עשירות... אזוי האָט געזאָגט מאַשאַ באַ-שעוויטש און האָט געשפּרייזט איבער פעטערבורג, ווי אַ גוט פערר, זיך ניט אָפצושטעלען אויף קיין מינוט.

אין וואָס איז בעשטאַנען מאַשאַ באַשעוויטש'עס אַרבייט — האָט, אַ חוץ איהר פאַרטיע, אי דאָס די גאַנץ נאָהענטע, קיינער נישט געוואוסט און נישט געדאַרפט וויסען — קאָנספּיראַציע... נאָר פאָליציע האָט דוקא געוואוסט, געוואוסט אַלע איהרע שטיקלעך אַר-בייט, וואָס זי האָט אָפגעטהאָן, און געזוכט זי מיט ליכט און נישט געקאָנט געפינען.

המות... היט זיך די ביינער... געהאט די עהרע א פאָר מאָל צו ראָ-
פאָרטירען פערזענליך פאר א הויכען נאטשאַלניק... בעקומען א
קאמאנדיראָווקע קיין וואַרשאָ... אויסגעפילט זיין מיסאָן אויפ'ן
בעסמען ארט... בעקומען א שענע מתנה מיט א שטענדיגען פאָס-
טען אין פעטערבורג... וואָלט געקאָנט זיין פאָלשטענדיג צופריע-
דען, ווען די אַרבייטער זאָלען ניט שרעקען מיט'ן טוידט...
ער כאַן ביאָגראַפיע פון יאַשקא וואָראָנא.

* * *

יאַשקא וואָראָנא האָט געמוזט מודה זיין, אז אַזא שווער שטי-
קעל אַרבייט, ווי די דאָזיגע פערבאָרגענע „מאַשא“ האָט איהם
פערגעבען, האָט ער נאָך נישט געהאַט קיינמאָל, און אז ער וועט
זי האָבען צו געדענקען ווייל ער וועט לעבען! א חשד האָט ער
געהאַט אויף אַ מיידעל מיט קורצע האָר, וואָס איז געגאַנגען אייני-
מאָל פון אַ פערזאָנלונג מיט אַ גאַנצער חאַליאַסטערע, שוין שפעט
אין דער נאַכט איז דאָס געוועזען, זיך אָפגעשטעלט אַלע וויילע
און דיסקוטירט (ס'איז געווען אין יענע גליקליכע טעג, ווען דריי
מענשען האָבען נאָך געקאָנט אין גאס רעדען פראַנק און פריי). אָפ-
געזעגענט זיך מיט דער חאַליאַסטערע, האָט דאָס דאָזיגע מיידעל גע-
נומען אַ דראָזשקע און געהייסען זיך פיהרען אויף איינע פון די
פינסטערע געסלעך פון דער גרויסער שטאָרט פעטערבורג. זעלבסט-
פערשטענדליך, אז יאַשא האָט באַלד אויך גענומען אַ דראָזשקע
און האָט זיך אויך געהייסען פיהרען אויף דער זעלבער גאס, און
אז דאָס מיידעל האָט זיך אָפגעשטעלט, צעצאָהלט זיך, אַראָפגע-
קראַכען, אָנגעקלונגען און אַריינגעגאַנגען אין הויף אַריין, האָט אונז-
זער אַגענט אָפגעוואַרט אַ וויילע, אָנגעקלונגען צום דוואָרניק, אַרייני-
געגאַנגען אין הויף אַריין, בעוויזען דעם דוואָרניק זיין אַגענט-
צייכען און געהייסען זיך ווייזען די ביכער, וואו עס ווערען
אַריינגעשריבען אַלע די, וואָס וואָהנען דאָ אין הויף. יאַשקא האָט
דורכגעבלעטערט אַלע ביכער עטליכע מאָל הין און צוריק און אָפ-

געטראָגען פערקויפֿען צו אַ פערלעגער... פאָרגעלעגט אַ פרייז אויף
 דער וואָג: צוויי גילדען אַ פונט... די דראַמעס צעריסען, אָנגע-
 שריבען אַ סאַטירע אויפֿ'ן פערלעגער... בעוויזען פאַר די חברים...
 אַלע געווען ענטציקט... אַוועקגעשיקט אין אַ אידיש בלאַט... פאַר-
 פאַלען ווי אין וואַסער... זיך פערליעבט אין אַ מיידעל... מיאוס ענט-
 זאָגט... זיך געוואָלט טרינקען אין וויליקאַ... בעקומען אַ ידיעה, אז
 דער פאָטער איז טוידט, די מוטער הונגערט... זיך געגעבען דאָס
 וואָרט אויסשטודיערען אַרוואַקאָט... אַרײַן אין אַפטיק... אָפגעווען
 צוויי יאָהר... געשיקט דער מוטער געלד, אַ רובעל אַ וואָך... אויף יום-
 טוב צוויי רובעל... דער אַפטיקער זיך געטשעפּעט, אז ער טיילט
 אַרעמע מיידלעך פאַרפומען אומזיסט... אַ אינטריגע פונ'ם אַפטיק-
 קער'ס פרוי... אַנטלאָפֿען קיין פעטערבורג... געוואָלט שטודיערען
 מעדיצין... שטאַרק געהונגערט... געוואָלט דערשלאָגען זיך צום באַ-
 ראָן גינזבורג... אויסגעשטאַנען שטונדענלאַנג אויפֿ'ן פראָסט... גע-
 צויגען די אויפֿמערקזאַמקייט פון דער פאָליציע... אַרעסטירט... גע-
 וואָלט אַרויסשיקען מיט'ן עטאַפּ קיין גראָדנאַ... זיך גע'שמד'ט...
 פערלאָרען די האָפֿנונג אויפֿ'ן באַראָן גינזבורג... דער מוטער קיין
 געלד נישט געקאָנט מעהר שיקען... אַלײַן אויך געהונגערט... זיך
 געשטעלט אין אַרסענאַל פאַר איין אַרבייטער... געהערט לעקציעס
 אין אוניווערזיטעט... זיך געריבען אויף אַלע פערזאָמלונגען... זיך
 געקענט מיט אַלע סטודענטען און אַרבייטער... די שמד פערבאָר-
 גען... געווען פערמישט אין אַ סקאַנדאַל מיט דינאַמיט... שיער ניט
 בעקאָנט זיך מיט סיביר... געאָנגען אויף קאָמפּראָמיס... אויסגע-
 געבען אַ פאַר חברים, גיך בעפרייט געוואָרען... געוואָלט הענגען
 זיך... בעקומען איין אַיינלאַדונג, פאָרגעלעגט אַ שטעלע אַלס
 שפיאָן... מיט פרייד דערוועהן דעם ערשטען הונדערטער... זיך
 פערליעבט אין אַ גוי'ע אַ וועשערין... חתונה געהאַט... האָט צוויי
 קינדער... דיענט געטריי... נאַטשאַלסטווע העכסט צופריעדען...
 געקויפט איין אייגען הייזעל... געהט אַלע מאָל העכער... ביי איי-
 ניגע אַרבייטער פערדאַכטעט... בעקומען אַ גרוס פונ'ם מלאַך

גוט קאכען פיש און באקען חלה. ער האָט געעפענט אַ וואָלוועלע קיך מיט בעטלעך פאר ניט קיין רייכע לייט און אויסגעהאנגען אַ צעטעל — און עס האָט איהם מצליח געווען: אין גאָר אַ קורצע צייט איז מען געוואוירע געוואָרען איש מפי איש, אז ביי מאַלקינען עסט מען געשמאקע פיש מיט פרישע חלה אַלע טאָג, און נישט טייער — און מאַלקינים קווארטיר, וואָס איז געווען אונטער'ן סאַמע הימעל, אויפ'ן אויבערשטען עטאָזש, איז גיך געוואָרען בעזעצט דורך שטענדיגע קווארטיראַנטען. יונגע מענשען פון פערשיעדענע פראָפעסיעס, אָדער, בעסער געזאָגט, מענשען אָהן פראָפעסיעס, דאָס, וואָס מע רופט אָן „אינטעליגענטע פראָלעטאַריערס“, אַזעלכע מענשען, וואָס וואָלטען אַ בעלן געווען עפּים טהון, אַרבייטען, האָרעווען, אַבי פערדיענען זיך דאָס שטיקעל ברויט. ניט צוליבע געלד חלילה, נאָר אום צו דערהאַלטען די נשמה, בכדי מע זאָל קאָנען פאַרטועצען די גרויסע אַרבייט פון דער הייליגער אידעע, וועלכע האָט זיי אַלע צענויפגעקלויבען דאָ, אונטער'ן סאַמע הימעל, ביי מאַלקין דעם שוואַכסטמאַכער...

ואלא שמות — אָט דאָס זענען די נעמען פון די קווארטיראַנטען, וואָס ביי מאַלקינען אונטער'ן הימעל.

מ א י ר פ ר י ד ע ל — צוויי און צוואַנציג יאָהר, אַ בונדיסט. געלערענט אין דריי גימנאַזיעס, ניט געענדיגט איינע אפילו, איבער מאַטעמאַטיק. ווייל מאַטעמאַטיק איז אַ בורזשואַנע חכמה. צערקיענט מיט די עלטערען. אַנטלאָפען קיין פעטערבורג, זיך פערשריבען פאר אַ זעצער אין דרוק, אַריין אין אַניווערזיטעט. ניעדעריגע וואוכס, שוואַרץ, געשטופעלט, אַ ניעדעריגע ראיה.

ח י י מ ב ר ו י ד א — פיער און דרייסיג יאָהר. געווען אַ מלמד. אַליין זיך אויסגעלערענט שפראך. פיעל געלעזען. אַ געהעליכער אַנטי־ציוניסט און אַנטי־נאַציאָנאַליסט. ליענט שטיי לערהייד דעם „השלה“... פערשריבען פאר אַ שניידער. פון וואָס ער לעבט ווייס נאָר גאָט און ער... אַ הויכער, אַ דינער, רעדט הייזעריג, דאַכט זיך, אַ קאנדידאַט אויף טשאַהאַטקע, און אפשר ניט...

געשטעלט זיך אויפ'ן נאָמען **מרים גיטעל באשע-וויטש...** וואָהנט ביי אַ אַרשער מעשטשאַנין משה מאַלקין... — אַ?? מאַלקין?? ... אַ קענטליכער נאָמען... ביי איהם וועל איך שוין עקס אויסגעפינען...

קאָפיטעל ה.

די קלינע קאמונע.

מאַלקין איז געווען בעקאנט דער פאָליציע שוין פון לאַנג — דורך זיין חלאַפּאָטשען וועגען פראַוואַזשיטעלסטוואָ און דורך זיין נע אָפטע פראָשעניעס מיט זיין דולען אַ קאָפּ. עס האָט נישט גע-האַלפּען קיין זאך. קיין אַרעסטירען, קיין אַרויסשיקען מיט'ן עטאַפּ — מאַלקין האָט זיך אַיינגעשפּאַרט איין מאָל פאַר אַלע מאָל: אַרשע איז פאַר איהם צו קליין, ער וויל זיין אַ פעטערבורגער — און ער האָט אויסגעפיהרט. ער האָט געבראַכט צו פיהרען פון אַר-שע אַיין „אַטעסטאַט“ פון אַ בעל-מלאכה (אַ שוהוואַכסמאַכער) און האָט זיך בעזעצט אין פעטערבורג.

צוויי כחות האָבען געאַרבייט פאַר מאַלקינען, ער זאָל ווערען אַ פעטערבורגער תושב: איין כח האָט איהם געטריבען פון אַרשע, ווייל אין אַרשע איז ניטאָ וואָס צו טהון. דער אַנדערער כח האָט איהם געצויגען קיין פעטערבורג, ווייל אין פעטערבורג, האָט ער געהערט, ווערען אירען רייך, אונגעהויער רייך. פון דער מלחמה (דאָס איז געווען אין דער מלחמה-צייט מיט יאַפּאַן). מאַלקין האָט אָבער אַכיסעל פערשפעטיגט. איבער דעם חלאַפּאָטשען וועגען פראַוואַזשיטעלסטוואָ און איבער'ן געהן מיט'ן עטאַפּ האָט ער דורכ-געלאָזט די סאַמע בעסטע, די גאָלדענע צייט, און איז אָנגעקומען קיין פעטערבורג דעמאָלט, ווען מע האָט שוין גאָר אָנגעהויבען שמועסען וועגען שלום — און אונזער שוהוואַכסמאַכער האָט זיך אומזיסט אויסגעבראַכט, און ער וואָלט געשטאַרבען פון הונגער, ווען זיין ווייב זאָל איהם ניט קומען צו הילף מיט איהר קאָנען

וועטשערע אין דער וואָכען ביי'ם שוואַכסמאַכער דאָרטען אין דער הויך, אונטער'ן סאַמע הימעל, ביי דעם אינטעליגענט-פראָלע-טאַריש געזינדעל, — נישטאָ קיין צערעמאָניעס! נישטאָ קיין אוי-בען-אָן! מע זעצט זיך אַוועק און מע רעדט און מע עסט אַלע אינאיינעם, מיינס און דיינס און שותפות'דיג — אַ מין קאָמונע... מיט דער צייט איז דאָ טאַקי געוואָרען אַ שטיקעל קאָמונע — אַ דאַנק דער נייער קוואַרטיראַנטקע מאַשאַ באַשעוויטש. אַז מאַשאַ באַשעוויטש איז געקומען צום ערשטען מאָל בעשטעלען זיך דאָ קוואַרטיר און קעסט, האָט זי זיך פון דער ערשטער מינוט אָן גע-פיהלט, אַז זי איז אין דערהיים. בעקענט זיך מיט דער גאַנצער קאָמפּאַניע און מיט אַלע פאַרשוינען ביי'ם נאָמען, האָט מאַשאַ אַראָפּגעוואָרפען פון זיך דאָס הימעלע מיט'ן מענטעלע, פער-קאַטשעט די אַרבעל און אַוועקגעשטעלט זיך העלפען דער פרוי מאַל-קיין וואַשען דאָס געפעס. מאַלקין אַליין האָט זיך אַפילו געפרובט פראָטעסטירען, האָט איהם מאַשאַ אָפּגעשניטען:

— עס איז ניט אייער עסק! קוים האָב איך צייט, דאַרף איך אַייך העלפען; וועל איך קיין צייט ניט האָבען, וועט איהר מיר העלפען... אַט, למשל, האָט זיך ביי מיר צעריסען אַ שוך, איהר זעהט? זייט זיך מטריח, הערר מאַלקין, נאָט אַייך מיינ שוך און טראָגט איהם אַריין צום שוסטער, איך האָב געזעהען דאָ אין הויף ביי אַייך אַ שוסטער; בעדינגט זיך מיט איהם, וואָס ער וועט וועלען פאַר דער רעפּעראַציע, און זייט מוחל טאַקי אין איין וועגס בעצאָהלט איהם דאָרטען, וואָרום איך בין היינט נישט ביי געלד... שפעטער מיט עטליכע מינוט האָט מאַשאַ דערהערט קאָווי-טשען אַ קינד פון הינטער'ן אויווען אַרויס, האָט זי זיך אָנגערופען צו דער פרוי מאַלקין:

— דאָס איז אַייערס? אַנג, ווייזט נאָר אַהער אַייער וויי-נענדיג בעשעפענישעל, וועלען מיר זעהען, וואָס געהט דעם אָפּ?... און מאַשאַ האָט גענומען דאָס קינד צו זיך אויף די הענד, איהם אַ נאָמען געגעבען „פעמפּעק“, געדרעהט און געטרייסעלט און גע-

מי שא בערע זניאס (דער אמת'ער נאָמען זיינער איז משה פירלער) — קרוב צו פערציג. איין אַנטלאָפּענער פון סיביר. געענדיגט צוויי פאקולטעטען. אַ זעלטענער גבור. אַז ער רעדט, הודעט ער. שטאַרק געזוכט פון פאָליציע. לעבט פון דעם, וואָס ער זינגט אַלע זונטאג אין „כאָר“. שווער צו דערקענען אין איהם אַ אידען. גרויס, בעוואַכסען, זעהט אויס ווי אַ דיאַק. אַ וויל-דער בעל כּעסן.

ניסעל אורויס — אַ יונגעל פון ניינצעהן יאָהר. נישט געלערענט אין ערגיץ. זעלטענע פעהיגקייטען. שרייבט שירים אין די בעסטע רוסישע צייטונגען, חתמ'עט זיך „קאָליברי“. אַ פּויל-עריגער אַנאַרכיסט. פערשריבען אַ פאַרבער. ווייס ווי אַ מיידעל, פּוכקע בעקלעך.

עטקע ווייראך — פיער און צוואַנציג יאָהר. אַ ליט-וויטשקע פון באַברויסק. פערשריבען פאַריקמאַכערין. געענדיגט גימנאַזיע. שטודיערט אויף דאַנטיסטין. לעבט פון קלעפּען קאָר-ראַבקעס. שוואַרץ, נאָר חנ'עוודיג. אויגען — פייער.

חיה וואהל — איין און צוואַנציג יאָהר. שטאַמט פון גרויסען יחוס: דער פאָטער בעריהמט זיך, אַז ער קומט אַרויס פונ'ם אידישען-פּוילישען קעניג שאול וואַהל. אַוועקגעוואָרפּען אַ חתן אַ גביר. זיך אויסגעלערענט מאַססאַזש. פערשריבען היטעל-מאַכערין. אַ מסובכ'ע רעוואָלוציאָנערקע. ניט קיין שענע.

מאשא באשעוויטש — קענען מיר.

אַצינד וואָלט מען נאָך בעדאַרפט פאַרשטעלען אייך מאַלקינ'ס דריי עלטערע בנים. „בנים“, ניט „זיהן“ — איז די משמעות. אַז דאָס זענען דריי הויכע געזונדע קלאָפּערס, מיט הויכע רגלים, מיט געזונדע ידים, וואָס קאָנען גוט אַרבייטען און גוט אַכל'ען; זיי האָבען איין אַפּעטיט, וואָס מיליאָנערען מעגען זיי מקנא זיין. אויף זיי קוקענדיג, עסט זיך גאָר אנדערש. אַ כּפּרה זיבעצעהן יום-טוב-דיגע סעודות מיט אַכצעהן חופּה-וועטשערעס, מיט הונדערט ראַאור-טען, דינערס און באַנקעטען פון פיעלפאַכע מיליאָנערען, פאַר איין

קאפיטעל ו.

געשאסען דעם פויגעל און ניט געטרראפען.

עס איז נאך נישט געווען רעכט נאכט, עס זענען נאך נישט אלע גאסען געווען בעלייכט, אז די קליינע קאמונע, וואס געפינט זיך הויך אונטער'ן דאך, ביי מאלקינען אין וואהנונג, האט זיך אנגעהויבען איינציגווייז צענויפגעהן און איבערגעבען איינס דעם אנדערען די פאסירונגען פונ'ם טאג. אימליכער פון זיי האט געהאט פעק מיט נייעס צו דערצעהלען: דער פון א געהיימער פערזאנל'כע לונג, דער פון איין איבערפאל איבער ארבייטער, דער פון א נייעם שטרייק, וואס ווערד געפלאנט, און אימליכער האט געוואלט, מע זאל איהם אויסהערען פריהער. האט זיך אריינגעמישט דער בעל-הבית, מאלקין אליין, און האט זיך אנגערופען צו דער חברה בזו הלשון:

— ווייסט איהר, וואס איך וועל אייך זאגען, קינדער? אט הערט מיר אויס, וועל איך אייך דערצעהלען א שענס. ערשטענס, בין איך עלטער פון אייך, — פון דעם, וואס איך בין דא בעל-הבית, רעד איך שוין ניט, ביי אייך שפיעלט דאס ווארט „בעל-הבית“ א קנאפע ראָלע, — און צווייטענס, זאג איך אייך צו, אז איהר וועט לאכען.

— אויב לאכען, זענט איהר פארהאנד, הערר מאלקין, איהר האט דאס וואָרט!

זעלבסטפערשטענדליך, אז די ווערטער געהערען צום שטענדיגען פרעזידענט פון דער קאמונע, צו מאשא באשעוויטש, וואס איז די גאנצע צייט געזעסען פערטראכט, צערודערט, געפויקט מיט די פינגער איבער'ן טיש — א סימן, אז זי איז ניט אויפגעלעגט... און דער בעל-הבית מאלקין הויבט אָן צו דערצעהלען זיין מעשה:

— אין דערפריה, אז איהר אלע זענט זיך צעגאנגען ווי זאלין אין וואסער, און איך בין געבליבען איינער אליין מיט אט דעם קליינעם פעמפעק (ער ווייזט אויפ'ן מיזיניקעל, וואס זיצט ביי דער מאססאזשיסטקע אויף די הענד און רייסט זי ביי דער נאָז), עפענט

טאנצט מיט דעם, אזוי לאנג, ביז דאָס וויינענדיגע בעשעפענישעל אָדער פעמפעק האָט אַרויסגעשטעלט אַ רויט צינגעל מיט זעכס נאָר-וואָס אויסגעשניטענע צייהנדלעך און האָט זיך פּערגאנגען פון גע-לעכטער.

— וואָס זיצט איהר, ווי די כלות, צענויפגעלעגט די הענד? — האָט זיך מאַשאַ צעשריען אויף די צוויי קווארטיראַנטקעס, די מייד-לעך, וואָס שטודיערען איינע אויף דאַנטיסטין, די צווייטע מאַס-סאָזש.

— וואָס זאָלען מיר טהון? — פּרעגען די מיידלעך מיט אַ גע-לעכטער.

— וואָס זאָלט איהר טהון? — ענטפערט זיי מאַשאַ. — האַפּט איין אויטאָמאָביל און פּאַהרט זיך דורך אַביסעל איבער „ניעוו-סקי“!... אַט ליגט אַ בעזעם, נעמט מען און מע פּערקעהרט די די שטוב.

עס פּערשטעהט זיך, אז דעם ערשטען אויפּדערנאכט, צו דער ערשטער וועטשערע, האָבען זיך אַלע געוואָלט אויספיינען פאַר מאַ-שאַ באַשעוויטש, איטליכער מיט זיין פריידענקען און מיט זיין שען רעדען, און מע האָט פּערבונדען אַ דיסקוסיע איבער אַ פּרינציפּיעלע עקאָנאָמישע פּראָגע, און עס האָבען זיך אַ גאָס געטהאָן ווערטער: „קאַרל מאַרקס... לאַסאַל... פּראָלעטאַריאַט... קויטסקי... קלאַסענ-קאַמפּף“...

— שאַט, קינדערלעך! — האָט אויסגעשריען מאַשאַ באַשע-וויטש און האָט זיך פּערשטעלט די אויהערען. — ווילט איהר פיהרען אַ דעבאַטע ניט ווי גענו, נאָר ווי מענשען, דאַרפּט איהר דאָס מאַ-כען פאַרלאַמענטאַריש, אויסוועהלען אַ פּרעזידענט, זיך מעלדען צום וואָרט. היינטיגס מאָל בין איך אייער פּרעזידענט... הערר בערעז-ניאָק, איהר האָט דאָס וואָרט!...

און אַט אזוי איז דאָס במילא געוואָרען ביי מאַלקינען אַ קליי-נע קאָמונע, און איהר פיהרערין איז געווען מאַשאַ באַשעוויטש.

אויסרעדען דאָס האַרץ. מאַשאַ באַשעוויטש האָט זיך נישט גע-
לאָזט איבעררעדען. און אויף מאַלקינען האָט זי געפֿייערט, גע-
שוועבעלט.

— וואָס פֿאַר אַ רעכט האָט איהר געהאַט אַרויסצוגעבען פֿאַר
אַ ווילד־פרעמדען מענשען, וואָס איהר קענט איהם ניט און ווייסט
איהם ניט, אַזעלכע זאַכען, וואָס געהערען זיך מיט אַיך ניט אָן?
איך בין איבערצייגט, אַז דאָס איז אַ חברה־מאַן פֿון דעם גוטען
אָרט... אונזער דוואָרניק האָט מיר עפֿים געפֿלעטשעט היינט אין
דער פֿריה, אַז נעכטען ביי נאַכט, נאָך מיין קומען אַהיים, איז דאָ
געווען עפֿים אַ נפש און האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף עמיצען, ער
ווייסט ניט, צי אויף מיר, צי אויף אַיין אַנדער באַרישני... ווייסט
איהר, קינדער, וואָס איך וועל אַיך זאָגען? איך פֿאַהר אַריבער
אויף אַיין אַנדער קוואַרטיר, און טאַקי באַלד, קינדער! פֿרובֿט נישט
מיך איבעררעדען, וואַרפט אַוועק אַלע אַייערע גרימאַסען מיט די
טרויעריגע רעדעלעך. העלפט מיר בעסער צענויפֿנעמען מיין „באַ-
נאַש“, און זאָל אַינער פֿון אַיך זיך מטריה זיין צום דוואָרניק
מיך אויסשרייבען פֿון די ביכער, אַז איך בין אַרויסגעפֿאַהרען פֿון
פֿעטערבורג אין ווילנאַ... אויב זיי וועלען מיך וועלען זוכען, זאָלען
זיי זיך האָטש דרעהען דעם קאַפּ... זייט געזונד, קינדער, אין אַ
פֿאַר טעג אַרום וועט איהר האָבען פֿון מיר אַ ידיעה... זיי געזונד,
קליינער פֿעמפֿעק, געב אַהער די אויסגעשמירטע מאָרדע דיינע, איך
ווינש, דו זאָלסט וואַכסען און זיין האָטש אַ ביסעלע קליגער פֿון
דיין טאַטען... אַדיע!

אַיין אייגענע שוועסטער דאַרף מען אַזוי וואַרעם ניט אַרויס-
בעגלייטען, ווי וואַרעם די קליינע קאַמונע האָט אַרויסגעגלייט איהר
פרעזידענט מאַשאַ באַשעוויטש. אַלע זענען געווען געריהרט, דער-
שלאָגען פֿון אַזאַ אונערוואַרטעטען סוף. די מאַדאַם מאַלקין האָט
זיך ניט געקאַנט אַיינהאַלטען און האָט זיך צעוויינט. און די צוויי
מיידלעך, די קוואַרטיראַנטקעס, די דאַנטיסטין מיט דער מאַססאַ-
זשיסטין, האָבען זיך צוגעגרייט געהן בעגלייטען זי, האָט אָבער

זיך אויף די טהיר און עס קומט אריין צו מיר א פאקענטרעגער מיט ביכלעך און זעצט זיך אוועק מיט מיר פלאפלען, און דער קליינער פעמפעק לאזט ניט אויסרעדן א ווארט, ווי זיין שטייגער איז. בקיצור, היסטאריעס, מעשיות, געשיכטען, עס לאזט זיך אויס, אז ער איז א חברה-מאן, און נאך א פארברענטער דערצו, פארקויפט טרפה ביכלעך און האקט מיר אריין בשעת מעשה א גאלקע, אז די מאשא, וואס האט זיך אריינגעהאפט אין די טיפאגראפיעס און האט אפגעדרוקט די פראקלאמאציעס, איז דאס זיין טאכטער... נו? האב איך אייך געזאגט, אז איהר וועט לאכען?

— נו? וואס-זשע האט א י ה ר געזאגט? — פרעגט איהם מאשא באשעוויטש.

— וואס זאל איך איהם זאגען? — מאכט מאלקין. — איך האב איהם געזאגט, אז ער איז מחילה א גרויסער שקרן. האט ער געוואלט מיך איבערשפארען און איינרעדן, אז ס'איז פארט זיין טאכטער'ס ארבייט, האט דאס מיך שוין אונטערגעטראגען, האב איך איהם אויסגע'בטל'ט אלע ביזנעס חלומות און האב איהם מגלה געווען דעם סוד, אז די מאשא איז גאר איין אנדער מאשא, און אז איך קען זי, און אז זי וואהנט דא טאקי ביי מיר אין שטוב...

גלייך ווי א ביזנעס פליעג האט איהר דערלאנגט א ביס, אזוי האט זיך מאשא באשעוויטש אויפגעהאפט! געגעבען א פליעסק מיט די הענד און אויסגערופען צו מאלקין:

— וואס האט איהר געטהאן? איהר זענט דאך א יונגעל, איין אלט יונגעל און א נאריש יונגעל! ווער האט אייך געבעטען, איהר זאלט פלאפלען מיט דער צונג? אך, מאלקין! מאלקין!...

און מאשא באשעוויטש האט גענומען לויפען איבער'ן שטוב, פייערען און ווארפען זיך, און אַבקען און אייקען און ברעכען די הענד. די גאנצע קאמונע און מאלקין אליין האבען זיך פשוט דערשראקען פאר איהר; זינט זיי קענען זיך מיט מאשא באשע-וויטש האבען זיי זי נאך נישט געזעהען אזוי אויפגערגענט און צע-טראגען, ווי אצינד. עס האט נישט געהאלפען קיין בערוהיגען, קיין

אין מארק אריין? דער מאן האט געפרעגט ביי'ם ווייב, דאס ווייב
האט געפרעגט ביי'ם מאן: וואו נעמט מען געלד? „נישט גוט!“ —
האט געזאגט מאלקין. „נישט גוט!“ — האט צוגעבאָמקעט פרוי
מאלקין... און סאָמע אין דער מינוט הערט זיך אַ קלאַפּ אין טהיר,
און נאָך אַ קלאַפּ, און נאָך אַ קלאַפּ, וואָס אַ מאָל שטאַרקער און
שטאַרקער.

— ווער איז דאָרט? — פרעגט מאלקין.

— היימישע! — ענטפערט אַ קול פון יענער זייט טהיר.

— וואָס רעכענסט דו, זאָל דאָס זיין, איין אָבלאווע? — פרעגט
מאלקין ביי זיין ווייב און קאָן זיך ניט דערווארטען אויף איהר
תשובה, וואָרום איידער די פרוי מאלקין עפענט אויף דאָס מויל צו
ענטפערען, טהוט אַ טרעשטשע די טהיר און עס קומען אַריין געסט:
אַ פריסטאָו מיט נאָך אַ פריסטאָו, עטליכע פּאָליציסטען און
זשאַנדארמען, צווישען זיי איינער איין אָפיציער. פאַר גרויס אימ־
פעט האָט זיך מאלקין צוגעזעצט צום טיש, און די פרוי מאלקין
איז צוגעגאַנגען צו פעמפעק'ס וויעגעלע.

— זדראַווסטוואי, גאָלובטשיק! — אזוי האָט אויסגערופען צו
מאלקינען דער פריסטאָו, וואָס האָט איהם ניט איין מאָל געזעהען
ביי זיך אין אוטשאַסטאָק. — וואָס זשע מאַכסט דו עפּיס, מיינ
טייערער? ווי געהט'ס דיר אין די געשעפטען?

מאלקין איז געווען אזוי איבערראשט, אז ער האָט נישט גע-
קאָנט עפענען דאָס מויל... און די איבעריגע חברה, די פּאָליציסטען
מיט די זשאַנדארמען מיט'ן אָפיציער און מיט'ן צווייטען פריסטאָו,
האָבען דערווילע געטהאָן זייער אַרבייט: זיי האָבען אויפגעוועקט
די גאַנצע קאָמונע, אַראָפּגעשלעפט זיי מחילה פון די בעטלעך —
איך בעט איבער אייער כבוד — האַלב־נאַקעט, צוגעשטעלט צו יעד-
דען אַ סאָלדאַט, און עס האָט זיך אָנגעהויבען איין אונטערזוכונג.
— מאַשאַ באַשעוויטש! — האָט אויסגערופען דער זשאַנ־
דאַרמסקי אָפיציער, נאָך גאָר אַ יונגערמאַנטשיק, בלוט און מילך,

מאשא געפראטעסטירט קעגען דעם, און אזוי האט שוין געהאלטן טען אויף יענער זייט טהיר, האט זי זיך אומגעקעהרט צו דער קאמונע מיט'ן פנים און האט צו זיי אזוי געזאגט:

— וואס נאך, קינדער, האב איך אייך פערגעסען זאגען? יא, טאמער דערהערט איהר, א קשיא אויף א מעשה, אז מע האט מיך געפאסט, זאלט איהר זיך ניט דערוועגען קיינער פון אייך נעהן צו מיר צו גאסט, און פאלגט מיר, אין אויווען הייצט זיך, זייט מבער חמין, זוכט אויס, ווען איהר האט ערגיץ א בריוועל, א שטיקעל פאד פיער, א פראקלאמאציע, א ביכעל, און פערברענט דאס געזונדער הייד, און ווער עס פיהלט, אז ער דארף ניט זיין דא, זאל ער בעד צייטענס בעסער זיך אפטרעגן... זייט געזונד אלע! זיי געזונד, קליינער פעמפעק! נאך דיר וועל איך בענקען...

זעלבסטפערשטענדליך, אז תיכף נאך מאשא'ס אוועקגעהן האט איבער דעם זיך פערבונדען א הייסע דעבאטע צווישען די מיטגלידער דער פון דער קאמונע. אייניגע האבען שארף קריטיקירט מאשא'ס אנטלויפען און מאשא'ס בעהאלטען זיך; אייניגע האבען זי פערענטפערט און האבען זיך גענומען צו דער ארבייט: ברענען בריעה און ביכלעך, און מאלקינ'ס בנים האבען געהאלפען. די פרוי מאלקין האט הנאה געהאט, וואס מע האט פערשפארט האלץ, און דער קליינער פעמפעק האט געקוועלט, ניט אראפגעלאזט קיין אויג פונ'ם פייער, געמיינט, אז דאס ברענט מען פון זיין כבוד וועגען...

* * *

דאס פייער אין אויווען האט שוין לאנג אויסגעלאשען, די אש פון די פערברענטע פאפיערען האט די פרוי מאלקין שוין לאנג פערשארט, און די איבערגעבליבענע מיטגלידער פון דער קאמונע זענען זיך צעגאנגען איטליכער אין זיין ווינקעל אפצורוהען פון דער ארבייט און זארג פון דעם גאנצען טאג. נאך איין מאלקין מיט'ן ווייב זענען געזעסען אינצווייזען נעבען דעם קליינעם פעמפעקס וועגעלע און געבראכען זיך דעם קאפ, וואו וועלען זיי נעמען מארגען

מאלקין האָט דערקענט דעם אינדערפריהיגען גאסט, דעם פא-
קענטרענער.

דאָס איז געווען יאָשקא וואָראָנאָ.

קאפיטעל ז.

מאשא זוכט א טעריטאריע.

אז מאשא באשעוויטש האָט זיך אָפגעזעגענט מיט דער „קליי-
נער קאמונע“, וואָס ביי מאלקיןען אונטער'ן הימעל, האָט זי גע-
נומען איהר „באגאזש“, א טשאכאטעטשנעם טשעמאדאנטשיקעל,
איבערגעבונדען מיט א שטריקעל, געהאפט א דראַזשקע און געהיי-
סען זיך פיהרען אויף איינע פון די ווייטע גאסען פון דעם גרויסען
צעוואָרפענעם פעטערבורג. מחמת דער וועג איז געווען אביסעל
ווייטליך, האָט זיך מאשא אַריינגעלאָזט אין א שמועס, ווי איהר
שטייגער איז, מיט'ן איזוואָזטשיק, א געזונדען אַרלאָוסקען
מוזשיק מיט א פנים פון א בער, און איז געוואָהר געוואָרען
פון איהם, אז ער האָט אין אַרלאָווער גובערניע א שטיקעל ערד,
וואָס עס קלעקט איהם ניט אויף טרוקען ברויט, מוז ער קוטשירען,
און דאָס ווייב מוז וואַשען גרעט, און די קינדער... עך, די קינדער!
דריי זיהן האָט ער מיט א טאָכטער, איז איינער, דער עלטערער, א
זאפאסנאָי, גע'הרג'עט געוואָרען אין מאַנדזשוריע, דער אַנדערער
איז אַוועק ערשט היינטיגס יאָהר פאַר א סאָלדאַט...

— צו וואָס טויג דיר אזוי פיעל סאָלדאַטען? — פרעגט איהם

מאשא. — שטעלסט-צו סאָלדאַטען צו דער רוסישער אַרמיע?

— וואָס-זשע זאָל מען טהון? — ענטפערט איהר דער איז-

וואָזטשיק. — מע הייסט, דאַרף מען געבען.

דער איזוואָזטשיק דרעהט-אויס צו איהר זיין פנים, קוקט זיך
אַיין, ווער דאָס רעדט מיט איהם, טאָמער איז דאָס אַיין אונטער-
געשיקטע. מאשא'ס פנים אָבער זאָגט, אז זי איז ניט פון די אונ-
טערגעשיקטע, און אויף דעם איזוואָזטשיק'ס פנים בעווייזט זיך א

מיט צוויי שענע געקרייזעלטע קאטלעטלעך אויף די באקען א לא
פושקין. — וועלכע פון אייך איז דא מאשע באשעוויטש?
— מאשע באשעוויטש איז ניטא, — האט זיך איינגעשטעלט
מאלקין ארויסרעדען די ערשטע דריי ווערטער.
— וואס הייסט, זי איז ניטא?
— ארויסגעפאָהרען.

אז עמיצער זאל געווען ווארפען א באַמבע, וואָלט זי נישט בע-
דארפט האָבען קיין שענערען עפעקט און וואָלט נישט געקאָנט זיי
מעהר איבערראַשען, ווי עס האָט זיי איבערראַשט די ידיעה, אז די,
צוליעב וועלכע זיי זענען געקומען אַהער אויף זיכער, איז נישטאָ.
— אַרויסגעפּלויגען אייער פּויגעלע! — האָט זיך מיט אַ ביטער
שמייכלע אָנגערופען דער זשאַנדאַרמסקי אָפּציער מיט די קאָט-
לעמען אַ לאַ פּושקין צו איינעם אַ פאַרשוין, וואָס איז געשטאַנען
ביי דער טהיר גאַנץ אונבעמערקט, אָנגעטהאָן אין איין אויבערראַק
פון אזא קאָליר, וואָס איז שווער צו זאָגען, צי איז דאָס גרוי, צי
איז דאָס געל, צי איז דאָס געלבלויך; גיכער קאָן מען זאָגען, אז עס
איז אַלע דריי קאָלירען צוזאַמען. די גאַנצע צייט איז דער אונבע-
מערקטער פאַרשוין אינ'ם דרייקאָלירענדיגען אויבערראַק געשטאַ-
נען, ווי אַ מענש אַ זייטיגער, ווי איינער, וואָס מע וואָלט איהם
אַריינגערופען פאַר איין עדות. דערהערט אָבער, אז מאַשע באַ-
שעוויטש איז נישטאָ, האָט דער פאַרשוין מיט אַ מאָל אויפגעלעבט,
צוגעגאַנגען צום טיש, אַ וואָרף געטהאָן מיט די אַש-קאָלירענדיגע
ברילען אויף אַלע זייטען, דאָס פנים איז איהם געוואָרען טוירט,
די הענד האָבען געציטערט. ער איז צוגעגאַנגען צו מאַלקינ'סן גאַנץ
נאָהענט, אַריינגעקוקט איהם טיעף אין די אויגען אַריין און מיט
אַ שטילער, נאָר ענערגישער שטימע האָט ער צו איהם אַ זאָג גע-
טהאָן אויף אידיש:

— מאַלקין! וואו איז מאַשע באַשעוויטש?... איך ווייס, אז
איהר ווייסט... עס וועט זיין געזינטער פאַר אייך אַלעמען, אז איהר
וועט זאָגען דעם אמת...

— וואָס עפּים פון אירען? — פרעגט איהם מאַשאַ ערשטוינט.
 — פון וואַנען דען, אז ניט פון אירען? — ענטפערט איהר דער
 פויער, ווי אַ בר־סמכא. — אלסדינג וואַכסט פון אירען. און די
 מלחמה איז דען ניט פון אירען?

— פון וואַנען ווייסט דו דאָס?

— איך ווייס ניט, איך מײן אזוי...

דאָ שטעהט-פאַר מאַשאַ'ן אַ שווערע אויפגאַבע: אויפקלערען
 דעם דאָזיגען נפש, ווער איז גאַפּאָן, און ווער איז אַנטיכריסט, און
 וואָס זענען די אירען, און ווער האָט אַרויסגערופען די מלחמה? אַ
 שווער שטיקעל אַרבייט איז דאָס געווען! האַקען האַלץ איז אַ סך
 גרינגער דערפון! און דאָך איז זי צופריעדען מיט איהר אַרבייט,
 וואָרום אז זיי זענען צוגעפאָהרען אַהין, וואו זי האָט בעדאַרפט,
 און האָט זיך צעצאָהלט מיט'ן איזוואַזשיק פאַר די אַנדערהאַלבען
 שעה, וואָס זיי זענען געפאָהרען, האָט אויף זיין בעריש פנים גע-
 שפּיעלט אַ ברייט לויטער שמייכל, וואָס האָט געקאָנט זאָגען:
 — אַצינד איז פאַר מיר אַלץ ווי אויף אַ טעלער!...

* * *

צוגעפאָהרען צו אַ הויכען גרויגעפאַרבטען מויער, האָט מאַשאַ
 באַשעווימט אָנגעקלונגען אין טויער, און עס האָט זיך בעוויזען אַ
 דוואָרניק מיט אַ ווייסען פאַרטוך און מיט אַ ווייס בלעכעל אויפ'ן
 היטעל, און מאַשאַ איז געוואָהר געוואָרען פון איהם אַ טרויעריגע
 בשורה, אז דער פאַרשוין, אויף וועלכען זי פרעגט זיך נאָך, איז
 אַרעסטירט, און זי קאָן דאָ ניט בלייבען, מחמת דער בעל־הבית
 פונ'ם הויף האָט איהם אָנגעזאָגט, אז ער זאָל קיין סטודענטען מיט
 יונגע „באַרישנים“ קיין צימער נישט פערדינגען. „זאָלען זיי בער-
 סער, זאָגט ער, שטעהן לעדיג, אָדער זאָלען זיי, זאָגט ער, דריי מאָל
 ברענען אויפ'ן פייער, איידער די פּאָליציע זאָל מיר זאָגען, אז מײן
 הויף איז אַ נעסט פון סטודענטען, גנבים, זשוליקעס און סאַציאַל-
 ליסטען!“...

מין גרימאסע, וואָס מע מוז דאָס אָננעמען פאַר אַ שמייכל, און ער צערערט זיך מיט איהר, ניט איהר אָנצוהערעניש, אַז ער איז ניט אַזאַ פינסטערער פאַרשוין, ווי זי מיינט, אַז ער ווייסט אויך וואָס ס'ע טהוט זיך איצט אויף דער וועלט; ער אַליין טאַקי לייענט ניט קיין ביכלעך, מחמת ער קאָן ניט, נאָר אַנדערע לייענען איהם, ס'ל' וועסטער לייענט איהם און פערטייטשט איהם איטליכס וואָרט. ווער איז דער סילוועסטער? סילוועסטער איז אַיין אַרבייטער פון אַיין אַייזענפאַבריק, וואָהנט מיט איהם אויף אַיין פּלאַץ, שלאַפען ביידע אויף אַיין ערד. דערצעהלט איהם סילוועסטער, וואָס אויף די פאַבריקען טהוט זיך: מע גרייט זיך צו אַ שטרייק. אַפילו ער מיט זיין פערדעל וועט מוזען שטרייקען אַזוי לאַנג, ביז דער פאָטער גאַפּאָן וועט הייסען.

— ווער איז דער גאַפּאָן? — פרעגט איהם מאַשא, אום צו אַי-בערצייגען זיך, אויף וויפיעל איז דער איזוואָזשיק אינפאַרמירט פון דעם, וואָס טהוט זיך אויף די פאַבריקען.

— דער פאָטער גאַפּאָן — ניט איהר דער איזוואָזשיק צו פער-שמעהן אויף זיין שפראַך — דאָס איז דער גלח, וואָס איז געשיקט געוואָרען צו מלחמה האַלטען מיט דער שוואַרצער קליפה, מיט'ן אַנטיכריסט, וואָס האָט זיך ביי אונז אין לאַנד אַריינגעחאַפט און וויל פון דאָרט נישט אַרויס. וויפיעל מע האָט איהם נישט אונטער-גערויכערט מיט וויראַך, וויפיעל תּפלות מע האָט ניט אַוועקגעלעגט אויף איהם, מיט קללות, מיט תּוכחות, מיט בעשווערונגען — ער ריהרט זיך ניט פון אַרט, אָט דער שוואַרצער כת, דער אַנטיכריסט, ס'זאָל אויף איהם קומען אַ חלירע!...

ביי די ווערטער דערלאַנגט ער דעם פערדעל דאָס, וואָס ער וואָלט וועלען דערלאַנגען אַנטיכריסטען, און מאַשא וויל אַרויסבע-קומען פון דעם נפש, ער זאָל איהר געבען צו פערשטעהן, ווער איז, נאָך זיין מיינונג, דער אַנטיכריסט?

— ווייסט איהם דער רוח! — ענטפערט ער איהר. — אַיך, מיין, אַז ער דאַרף שטאַמען פון אירען.

געקומען צו טאמארא'ן, נישט געטראָפּען זי אין דערהיים און בע-
געגענט זיך מיט'ן פּאָטער אויף דער שוועל.

— ווער איז דאָס מיידעל? — האָט איציקעל אַ פּרעג געטהאָן
ביים ווייב און האָט זיך אַ קראַץ געטהאָן אונטער'ן קאָלנער.

— טעמעס'ס אַ חבר'טע, — האָט דאָס ווייב געענטפּערט,
נישט געוואָלט אָנרופּען זי ביים נאָמען, ווער זי איז. מאַשאַ איז
שוין געווען דעמאָלט אין זעכסטען קלאַס גימנאַזיע און האָט זיך
שוין געקאָנט אויס'טענה'ען מיט אַ גרעסערען פּון איציקעל שאַסטע-
פּאל. האָט זי מיט שטאַלץ געוואָגט צו איהם:

— איך בין ליפּא'ס טאָכטער.

— וואָסער ליפּא? — פּרעגט איציקעל.

— ליפּא באַשעוויטש, — ענטפּערט איהם מאַשאַ.

— וואָסער באַשעוויטש? — פּרעגט ווייטער איציקעל, נעמט

נישט צו די האַנד פּונם קאָלנער.

— דער איד פּונם האָלץ, — מישט זיך אַריין טאמאראַ'ס מו-

טער, און איציקעל דרעהט זיך אויס צו מאַשאַ'ן מיט'ן הינטען, און
מאַשאַ געהט אַוועק פּון דאָרט אַ צעקאָכטע און גיט דאָס וואָרט,
מעהר צו טאמאראַ'ן אַהיים נישט געהן. בעגעגענט זי אָבער טא-
מאראַ און שטעהט-צו צו איהר און רעדט אַזוי לאַנג, ביז זי רעדט
זי איבער.

איינמאָל האָבען זיי זיך בעגעגענט אין פּעטערבורג אויף אַ
פּערזאַמלונג, און טאמאראַ האָט גענומען שטראָפּען מאַשאַ'ן פאַר
וואָס זי קומט ניט צו איהר. האָט איהר דערויף מאַשאַ געענטפּערט:
— פאַר וואָס קומסט דו ניט צו מיר? — און האָט זיך באלד
פּערהאַפּט. — איבעריגענס, קאָנסט דו צו מיר ניט קומען....

— פאַר וואָס?

— ווייל מאַלקינ'ס רעזידענץ, דאָרט וואו איך וואָהן, אונטער'ן
הימעל, איז צו קליין פאַר דיר!...

דאָס האָט שוין טאמאראַ'ן פּערדראָסען, און זי איז דוקא גע-
קומען צו איהר, זיך בעקענט מיט מאַלקינען און מיט דעם גאַנצען

מאשא האָט געבאָך געמוזט נעמען איהר „באנאָזש“, דאָס טיש-אָפּטשטשענע טישמאָדאָנאָטיקעל, און געהן זוכען אַ טעריטאָריע ער-ניץ אַנדערש, אויף דער דריטער גאָס פון דאָנען. אויף איהר קלונג האָט זיך בעוויזען אַ פרוי מיט אַ רויטער פעטשילעל מיט גרינע קווייטען, דעם דוואָרניק'ס ווייב, און האָט איהר געזאָגט מיט אַ ניגון, זי זאָל געהן פון דאָנען וואָס גיכער, וואָרום ס'איז אַ פולער הויף מיט פאָליציע. זיי זוכען עמיצען...

אודאי האָט אונזער העלדין געמוזט פערקירעווען דעם דישעל און „נעמען לינקס“, און טאָקי שטעלען פיס, וואָרום בעקענען זיך מיט דער פאָליציע וועט זי ניט פערשפעטיגען, זי האָט נאָך זעהר-זעהר אַ סך צו טהון! ... פלוצים (אלע גוטע מהשבות קומען-אָן פליר צים) טהוט איהר אַ שוין אַ מחשבה אין קאָפּ: „טאמאָראַ! ... טאמאָראַ שאָסטעפאל!“

מאשא באַשעוויטש און טאמאָראַ שאָסטעפאל, האָטש זיי זענען געווען חבר'טעס פון איין שטאָדט, מיט אַטעסטאטען פון איין גימנאָזיע, דאָך האָבען זיי זיך זעלטען בעגעגענט, נישט ווייל מע האָט עפּים געהאַט איינע צו דער אַנדערער, נאָר זיי קאָנען אַליין ניט זאָגן פאר וואָס. ביי זיך אין האַרצען האָט זיך מאַשא מודה געווען, אז זי האָט ניט ליעב טאמאָראַ'ס בורזשואַנע עלטערען מיט זייער בורזשואַנע שטוב. מאַשא געדענקט, וואָס פאר אַ שווערען איינדרוק זי פלעגט אַרויסטראָגען פון טאמאָראַ'ס שטוב אלע מאָל, ווען זי איז אַהין געקומען. טאמאָראַ'ס מוטער פלעגט איהר הייסען דער-לאַנגען אַ גלאָז טיי מיט אזא נוסח, גלייך ווי איינער איז זיך מפקיר פון עמיצענס וועגען, ברענגט אַ קרבן על-פי נויט. וואָס זאָל מען טהון? מע מוז אַ מאָל געבען יענעם אַ גלאָז טיי! ... און אלע מאָל האָט דאָס דיענסטמיידעל פערגעסען אַריינצואַרבעטן צוקער, און אלע מאָל האָט זי געשאַלטען דאָס מיידעל, למאני זי פערגעסט אַריינצו-וואַרפען צוקער.

און איהר פאָטער, איציקעל שאָסטעפאל? — איהם האָט זי נאָר פיינט געהאַט. זי געדענקט אַ סצענע, ווי אזוי זי איז אַמאָל

— ווער איז געווען דער איך? — האָט זיך געלאָזט הערען נאָך אַ מאָל די זעלבע מאַנסבילשע שטימע, און נישט בעקומען מעהר קיין ענטפער, האָט זיך בעוויווען דער מאַנסביל אליין, אַ פאַרשוין פון אַ יאָהר פערציג, אַ צעקאָשמעטער, אַ צעבורשעטער, אָהן אַ העמד, מיט אַ פירזשאַקעל פערשפילעט ביז אַרויף, אָהן הויזענטרע-גער, און דערפאַר, אַפנים, האָבען זיך די הויזען שטאַרק געשלעפּט אויף דער ערד, און דערפאַר, אַפנים, האָט ער זיי אונטערגעהאַלטען ביי'ס בויך מיט ביידע הענט, געגעבען אַלע מאָל אַ שלעפּ אַרויף און צו גלייכער צייט געהאַט צו טהון מיט די פענסנע, וואָס האָבען בשום אופן נישט געוואָלט האַלטען זיך אויף דער נאָז, נישט קוקענ-דיג דערויף, וואָס די נאָז איז ביי איהם איין אויסגעבויגענע איד-שע נאָז. שולדיג זענען דאָ, אַפנים, די ברילען, ניט די נאָז, און אפשר דער בעל-הבית פון דער נאָז, וואָס שיינט אַ צעטראַגענע כריאה צו זיין, איינער פון די נפשות, וואָס זענען שטענדיג פער-האַרעוועט, פערטאַרעראַמט, הויבען אָן צוואַנציג טויזענד אַרביי-טען און לאָזען קינמאָל נישט אויס, גאָט ווייסט ווען זיי ווערען פאַרטיג!...

דערוועהן ביי טאַמאַראַ'ן אין צימער איין אומבעקאַנטען מענ-שען, האָט זיך דער צעקאָשמעטער פאַרשוין מיט די לאַנגע פאַלענ-דיגע הויזען געגעבען אַ חאַפּ-צוריק און אַ בויג-איין אויף וויפיעל עס האָבען איהם ערלויבט די ברילען, און אַ זאָג געטהאָן די געוויסע באַנאַלע פראַזע:

— מיט וועמען האָב איך די עההע? (אַנשטאָט אַ רי"ש קומט אויס ביי איהם אַ חי"ת).

— די עהרע איז ניט אזא גרויסע. — האָט איהם מאַשאַ אָפּ-געענטפערט פראַסט, ווי איהר שטייגער איז, און האָט זיך געטהאָן דערווייל איהר אַרבייט: צענויפגעלעגט די האַנטריכלעך, די קעמ-לעך, די בערשטלעך מיט די טיכלעך מיט די קעלנערלעך, ווי ביי זיך אין דער היים. — איך בין טאַמאַראַ'ס אַ חבּר'טע פון דער היים; מיין נאָמען איז מאַשאַ באַשעוויטש.

פראָלעטאַרישען געזינדעל, געפיהרט אפילו א דיסקוסיע מיט דער קאָמונע און פערליעבט אין זיך די גאנצע קאָלאָניע, פונ'ם יונגסטען אַוורוטס ביז'ן אלטען סיבירניק בערעזניאָק, — אלעמען איז טאָ-מאָראַ געפעלען, אפילו די צוויי מיידלעך פון דער קאָמונע, עטקע און חוה.

— אַצינד האָף איך, אז דו וועסט זיין ביי מיר אויך? — זאָגט טאָמאָראַ צו מאַשאָ'ן.

— ביי דער ערשטער געלעגנהייט, — זאָגט מאַשאָ, און אַזוי ווי טאָמאָראַ איז אַוועקגעגאַנגען, אַזוי האָט זי שוין אָן איהר פער-געסען. דערמאָנט האָט זי זיך אָן טאָמאָראַ'ס איינלאָדונג אין דער מינוט, ווען זי איז געגאַנגען מיט איהר באַגאַזש אין די הענד איבער דער גרויסער שטאָדט פעטערבורג זוכען אַ טעריטאָריע.

אַפגעגאַנגען נאָך עטליכע מייל, האָט אונזער העלדין אָפגע-שטעלט זיך ביי אַ געלבען מויער און האָט אָנגעקלונגען ביי דער פאַ-ראַדנע טהיר. אויף איהר קלונג האָט זיך בעוויזען אַ קליין באָר-וויס שיקסעל מיט גרויסע קארעלען אויפ'ן האַלז און מיט אַ פאַר-טיגען געלעכטערעל אויפ'ן פנים. מאַשאָ האָט איהר איבערגעגעבען דעם באַגאַזש און האָט זי אַ פרעג געטהאָן, ווי אַזוי מע רופט זי. — מיך רופט מען מאַשאָ, — זאָגט דאָס קליינע שיקסעל מיט די גרויסע קארעלען און לאַכט.

— אויב אַזוי, האָבען מיר שוין צוויי מאַשאָס, — האָט מאַשאָ באַשעוויטש זיך אָנגערופען צו דער קליינער מאַשאָ און האָט זיך געהייסען אַריינפיהרען צו דער „באַרישני“ (טאָמאָראַ שאָסטעפאַל) אין צימער אַריין.

— ווער איז דאָרטען? — האָט זיך געלאָזט הערען פון צוויי-טען צימער אַ קול פון אַ מאַנסביל.

— ס'איז איך! — האָט איהם געענטפערט מאַשאָ באַשעוויטש, אויסגעפאַקט דאָס טשעמאָדאַנדעל און צעלעגט זיך ביי טאָמאָראַ'ן אין צימער, אַזוי ווי ביי זיך אין דערהיים.

געווען פשוט א רחמנות איהם איבערצורייסען, ווי ס'איז א רחמנות אויפועקען א מענשען, למשל, ווען ער האלט אין רעכטען געשמאקען שלאָף. א גליק, וואָס ס'איז אָנגעקומען טאמארא שאָסטעפּאל.

און אז טאמארא איז אָנגעקומען, האָט זי אבראם מארקאָ-וויטש'ען גאַנץ פיין משלח געווען פון איהר צימער, געהייסען זאָ-נען ראָזען, אז זי האָט א גאסט צו דער טיי...

— נישט צו דער טיי, — פערריכט זי מאַשא — נאָר אויף א גאַנצע וואָך, אָדער אויף צוויי וואָכען, ביז איך וועל מיר קריגען א מקום-מנוחה. איך האָף, אז דו האָסט נאָר נישט קענען דעם, מע זאָל אריינטראָגען אהער נאָך א בעטעל?

טאמארא איז געוואָרען אביסעל רויטליך: איציקעל שאָסטע-פאל'ס טאָכטער איז ניט געווען גענוג דעמאָקראטיש, זי זאָל קאָנען איבערטראָגען אזוי לייכט אזא מין בענעמונג, ווי עס האָט זיך ער-לויבט די עכטע דעמאָקראטין מאַשא באַשעוויטש. טאמארא האָט איהר געזאָגט, אז מיט פערגעניגען וועט זי זי האַלטען נישט נאָר צוויי-דריי וואָכען, אפילו צוויי-דריי חדשים, דעם גאַנצען ווינטער, און איז אַריבער באלד אויף איין אנדער שמועס, וועגען דער קאָ-מונע: וואָס מאַכט די קאָמונע? וואָס מאַכט מאַלקין? און וועגען אבראם מאַרקאָוויטש, וואָס פאַר אַ פלאַפּלער ער איז, א גוטער מענש, א דימענט, נאָר אַ פלאַפּלער, און וועגען זיין פרוי ראָזע, וואָס איז איהרע, טאמארא'ס, א קרובה.

— נישט דערפאַר, ווייל זי איז מיר א קרובה, — זאָגט טאמא-רא — נאָר אז דו וועסט זיך מיט איהר געהענטער בעקענען, וועסט דו אליין זאָגען, אז דאָס איז ניט קיין פרויענצימער, נאָר אַ מלאך פון גאָט! און א קינד האָבען זיי, דאָס הייסט, זיי האָבען א סך קינדער, נאָר איין קינד האָבען זיי, זיוויא הייסט ער, א יונגעל פון פיער יאָהר, ווייס איך ניט, וואָס פון איהם וועט אויסוואַכסען! קלוג ווי א שד, גוט ווי אַ מלאך, און שען איז ער! האָסט געזעהען אַמאָל ראַפּאעל'ס בילד, אַראָפּגענומען פון איהם זעלבסט? א!

ווי איין עלעקטרישער שטראם איז דער נאָמען "מאָשאַ באַשע-וויטש" דורכגעלאָפֿען דורכ'ן גאנצען גוף פון דעם צעקאָשמעטען פארשוין. אַ פריינדליך שמייעל האָט זיך צעגאָסען איבער זיין גאנצען פנים. איין אנדער מענש איז ער געוואָרען! ער האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנד און נישט אַרויסגעלאָזט זי די גאנצע צייט, וואָס ער האָט גערעדט. און גערעדט האָט ער לאַנג און אַ סך און אָהן אָפּשטעל, געקויטעלט איינס אינ'ם אנדערען אזוי קונציג, אז איבערצוהאָקען איהם איז אונמעגליך, סיידען אַוועקגעהן אין מיטען אָדער איבערשריען איהם מיט אַ טאָן העכער. די, וואָס קענען איהם, טהוען דאָס טאָק, — מע האָט קיין אנדער ברירה ניט...

— זענט איהם דאָס די מאָשאַ באַשעוויטש? אי-אי-אי! טא-מאָח וועט קומען, וועט זי זיך אויפהענגען פאַח פחיד! מיט העהען פון אייך אלע טאָג, דחיי מאָל אַ טאָג. צעהן מאָל אַ טאָג! איהם זייט אַ העלדין! אַ גחויסע העלדין! ניט אלע קאָנען דאָס, וואָס איהם קאָנט! מיט דאָחפֿען אלע ביי אייך זיך לעהנען! מיט זענען קינדעך, דרדיונגלעך קענען אייך! מיין נאָמען איז אַבאָם מאַחקאָוויטש! אַבאָם מאַחקאָוויטשען קענען אלע! מיין פּחאָ-פּעסיע איז דחוקעחיי, נאָח אַליין בין איך אַ שטיקעל מאַהלעח, אַ שטיקעל קינסטלעח, אַ שטיקעל שחיבעח, אַ שטיקעל דיכטעח, אַ וועגעטאָאָיאָנעץ און אַ טאָלסטאָוועץ. ווי אזוי האַלט איהם פון טאָלסטאָי? איך האַלט פון איהם זעהח שטאַחק! איהם זאָגט מסתמא, אז ער איז מעהח דיכטעח אַלס פּילאָזאָף? איך בין מיט אייך ניט איינפֿעחשטאַנדען!...

אויב מאָשאַ באַשעוויטש איז געווען איינפֿערשטאַנדען מיט אַבראַם מאַרקאָוויטש'עם מיינונג איבער טאָלסטאָי'ס פּילאָזאָפֿיע אָדער ניט — דאָס איז אַ בעזונדערע פּראָגע, נאָר אז מע דאַרף אַרויסנעמען די האַנד פון זיין האַנד — דאָס האָט זי געזעהען און האָט דאָס בעצייטענס געטהאָן, און האָט איהם געוואָלט איבער-רייסען אין מיטען, איז אָבער געווען אונמעגליך, מחמת אַבראַם מאַרקאָוויטש האָט געהאַלטען סאַמע אין רעכטען שמועס, און ס'איז

— שוין דערלאנגט דעם סאמאוואר! — זאגט דאס קליינע באָר-
וויסע שיקסעל מיט די גרויסע קארעלען, וואָס מע רופט זי אויך
מאשא.

קאפיטעל ח.

מאשא באשעוויטש ביי טאמארא שאסטעפאל.

שוין לאנג האָט זיך מאשא ניט געפיהלט אזוי גוט, ווי ביי'ם
טיש פון טאמארא שאסטעפאל'ס בעליבתים. אַ גאנץ געזינדעל
האָט זי דאָרטען געטראָפּען, אַ נעסט, אָדער אַ קוואַקע, מיט קליינע
היהנדעלעך אַרומגערינגעלט. אויפ'ן טיש איז געשטאַנען ברויט
אַנגעשניטען און קעז און פוטער און איינגעמאַכטס. נאָהענט צום
סאמאוואר איז געזעסען אַבראַם מאַרקאָוויטש'עם ווייב, ראָזע, נאָך
גאָר אַ פרישע און אַ שענע פרוי, אַרומגערינגעלט מיט אַ גאַנצער
האַליאַסטערע קינדער, איינס קלענער פונ'ם אַנדערען. איטליכס
קינד איז זיך אַ וועלטעל פאַר זיך. יעדער מיט זיין קאַפּריו, מיט
זיין השגה, מיט זיין מאָגענדעל און מיט זיין יצירהרע'לע. און די
מוטער, די גליקליכע קוואַקע, ראָזע, זיצט ביי'ם סאמאוואר און
קוקט וואָס יעדען פעהלט, און מערקט וואָס יעדער וויל, און אַלץ
ווערט אין איין מינוט בעשאַפּען, און עס נעמט זי ניט קיין קאַפּריו;
און צעשלאָגען זיך צווישען זיך אַ פאַר קינדערלעך, צענעמט זי זיי;
און צעוויינט זיך ווער פון זיי, ווערען אויסגעווישט די טרערען;
און צעלאַכט זיך אַ קינד, לאַכט די מוטער מיט און קוועלט און
וואַכסט און לעבט מיט זיי צוזאַמען.

וועמען פון די אַלע האָט די מוטער מעהר ליעב? עס וועט
ניט זיין קיין פאַראַדאָכס, ווען איך וועל זאָגען, אַז זי האָט יעדעס
קינד מעהר ליעב פונ'ם אַנדערען, דען יעדעס קינד האָט אין זיך
עטוואָס אַזעלכעס, וואָס דאָס צווייטע האָט דאָס נישט. דאָך איז
אין דער שטוב פאַרהאן אַ צענטרום, אַ מיטעלפונקט, אַרום וועל-
כען אַלץ דרעהט זיך, ווי אַרום אַ זונן, און וועלכעס אַלע האָבען ליעב

איך האָב גאָר פּערגעסען, אז דו ביזט א... א... אז דו האָלסט נישט פון קונסט!

— האָסט אַ גרויסען טעות, טאמאראַ! אמת'ע קונסט האָב איך ליעב, און קליינע קינדער אויך... — אזוי זאָגט מאַשא, און טאמאראַ ענטפערט איהר דערויף מיט אַ זיפּץ; זי דערמאנט זיך, אז אַט איז זי, טאמאראַ שאָסטעפּאַל, אין פּעטערבורג שוין אַ היבש שטיקעל צייט — און האָט נאָך דערווייל נישט געטהאָן גאָרניט... און זי איז מקנא איהר חבר'טע מאַשא, שטאַרק מקנא, נאָר אַרויס-זאָגען דאָס האָט זי קיין מוט... עפענט זי אויף די טהיר, שטעקט אַריין דעם קאָפּ און רופט אויס אויף אַ קול:

— זיוויאַ! ניאניאַ! נישטאָ קינער! — און באַלד נאָך דעם זאָגט זי וויעדער צו מאַשא'ן: — האָסט דו עפּים בריעף פון דער היים? וואָס שרייבט מען דיר?

— זעהר אָפּט! — ענטפערט איהר מאַשא און צעלאַכט זיך. — שוין צו אָפּט! כמעט אַ טאָג איבער אַ טאָג האָב איך פון מיין קאָפּ פעליע בריוולעך, פון די שוועסטערלעך, פון די ברידערלעך, פון דער מאמען און פונ'ם טאטען, און איבערהויפּט — פונ'ם טאטען! ער שרייבט צו מיר אַלע צוויי טאָג, און איך איהם מוז שרייבען אַלע צוויי טאָג. און נישט גלאַט אזוי בריוולעך, נאָך בריעף, גאנצע מגילות, בעשרייבונגען פון אַלסדינג, וואָס סע קומט פאַר, און מעהר, געוועהנליך, פון דער „רעוואָלוציע“. ער איז ביי מיר אַ רעוואָלר-ציאָנער, אַ געפעהרליכער רעוואָלוציאָנער!...

אזוי לאָזט אויס מאַשא און צעלאַכט זיך מיט איהר גוטען אויפ־ריכטיגען געלעכטער און בעווייזט איהרע געזונדע ווייסע שענע צייהן, וואָס קיין דאָנטיסם אין דער וועלט האָט נאָך נישט געהאט די זכיה זיך צוריהרען צו זיי מיט זיינע גלאַנצענדיגע שטאָהלענע אינסטרומענטען. און וויעדער אַ מאָל איז איהר טאמאראַ מקנא, סאָי אויף דעם, וואָס זי שרייבט זיך איבער אזוי אָפּט מיט איהר „קאפּעליע“, סאָי אויף איהרע ווייסע צייהן...

וואָס ער מאַהלט און מאַהלט פון זינט זי קען איהם. און ראָזע האַפּט אַ קוק אויף די וועג, וואָס זענען פּערהאַנגען מיט עטיודען און מיט בילדער, מעהרסטענטייל, נישט-געענדיגטע, און זי דערמאָנט זיך, אַז אויפ'ן בוידעם ליגען בילדער נאָך דריי מאָל אַזוי פּיעל, אויך נישט-געענדיגטע... און זי דערמאָנט זיך, וויפּיעל ליכער, פּאַעמען און נישט-געענדיגטע ראָמאַנען עס ליגען אין אַלע שאַפּעס און אין אַלע טישקעסטלעך, און אַפילו אין די "קאַרוינעס" פון דעם גרעט ליגען גאַנצע פּעק מיט מאָנוסקריפטען. גאָט זאָל היטען פון אויס-רוימען, אַרויסוואַרפּען אָדער פּערברענען! וואָס איז? איהר האָט מורא, אַז ראָזע איז נישט בעקאַנט מיט די אַלע אונשטערבליכע ווערק? צי איהר מיינט, אַז ראָזע האָט נישט געלייענט אָט די אַלע פּאַעמען, מיט די באַלאַדען, מיט די סקיצען, מיט די ערצעהלונגען און ראָמאַנען? דאָס הייסט, זי אַליין האָט זיי נישט געלייענט; ער, דער מאַן, האָט זיי איהר געלייענט, און נישט איין מאָל — אַ סך מאָל! ס'איז אַ סברה, אַז ראָזע איז אין איהר מאַנ'ס ווערק מעהר קלאָר, ווי ער, דער פּערפאַסער אַליין. וויפּיעל מאָל מאַכט זיך, אַז אַבראַם מאַרקאָוויטש פּרעגט ביי ראָזע'ן, ווי אַזוי הייסט ביי איהם דער און דער העלד פון דעם און דעם ראָמאַן? אַיאָ, זילכער-שטיין? — "ניין, נשמה מיינע! — ענטפּערט איהם ראָזע. — דו האָסט אַ טעות!"...

ביי אַבראַם מאַרקאָוויטש'ען איז ראָזע'ס אויטאָריטעט און ראָ-זע'ס קריטיק די בעסטע, די קליגסטע און די אויפריכטיגסטע. פאַר די אַלע אַנדערע קריטיקער טאָר מען קיין ווערק נישט ווייזען; די בעסטע זאך מאַכען זיי אייך צו נישט, געוועהנליך מחמת קנאה; זיי פּערגינען נישט!... ווי קאָן מען פּערגלייכען אַ פּרעמדען צו איין אייגען ווייב? למשל, וועט זיך אַ פּרעמדער אַוועקזעצען טרייסטען אַ מענשען, איהם אויסרעדען דאָס האַרץ, ער זאָל זיך נישט זאָרגען, וואָס די וועלט אָנערקענט איהם נישט?

— וואַרט-צו, מיין לעבען, עס וועט נאָך קומען אַ צייט, וואָס די וועלט וועט זיך אַרומקוקען אויף דיר אויך! — אַזוי האָט איהם

אָהן אַ ברעג, און אַרום וועלכען און צוליעב וועלכען אַלץ לעבט און
געפינט אַ בעזונדערען אינטערעס צום לעבען. דאָס איז זיוויאָ!
טאַמאַראַ שאַסטעפּאַל האָט ביי זיך אַ גאַנצע קאָלעקציע פון
פּאַטאַנאַרעאַפישע בילדער פון דעם דאָזיגען קינד. אַבראַם מאַרקאָ-
וויטש האָט אַליין וויפּיעל מאָל געוואָלט אַראָפּנעמען זיוויאָ'ן אויף
פּאַפּיער (אַבראַם מאַרקאָוויטש איז אַ שטיקעל קינסטלער), האָט
זיך אָבער די גאַנצע פאַמיליע, אַ חוץ ראָזע'ן, אַריינגעמישט, שטאַרק
געפּראָטעסטירט קעגען דעם, ניט דערלאָזט, אַז דער פּאַטער
זאָל אַוועקנעמען ביי'ם קינד דאָס, וואָס די מילדע נאַטור האָט דעם
געשענקט. דער פּאַטער האָט דאָס געפּרייהט און געקערנקט; גע-
פּרייהט, וואָס ער איז דער פּאַטער פונ'ם קינד, און געקערנקט, וואָס
מע גלויבט ניט אין זיין קינסטלערישען טאַלאַנט. האָט ער זיך
מיישב געווען און האָט איהם בעשריבען אין אַ ליעד, אַ גרויסעם
ליעד. איז אָבער דאָס ליעד אויסגעקומען נאָך ערגער פון דעם גע-
מער. דאָס ליעד איז קיינעם ניט געפּעלען, אויסער איין ראָזע'ן.
נאָך פון ראָזע'ן איז קיין ראיה ניט; איהר איז אַלץ געפּעלען; וואָס
אַבראַם מאַרקאָוויטש זאָל ניט רעדען, אָדער שרייבען, איז דאָס
גוט, איז דאָס זיס, איז דאָס פּראַכטפול! קיינער גלויבט ניט אַזוי
אין אַבראַם מאַרקאָוויטש'עם טאַלאַנטען, ווי זיין ווייב ראָזע. ער
אַליין גלויבט ניט אַזוי פיעל אין זיך, וויפּיעל ראָזע. ביי איהר איז
"אַבראַשאַ" אַ זשעניע, וואָס קיינער פערשטעהט איהם ניט און
קיינער שעצט איהם ניט, וואָרום אַז אַלע זאָלען איהם פערשטעהן
און שעצען אַזוי ווי זי, וואָלט ער נישט בעדראַפּט אָפּגעבען אַזוי
פיעל גאָלדענע צייט צו דער דרוקעריי, וואָס גיט זיי קוים-קוים צום
לעבען. די וועלט זאָל זיין אַביסעל מעהר מבין, — אַזוי דענקט
ראָזע — וואָלט זיך שוין לאַנג געפונען אַ פערלעגער, וואָס וואָלט
אַרויסגעגעבען אַלע זיינע ליעדער, וואָס ער האָט ווען געשריבען פון
זינט ער איז פאַר איהר אַ חתן געוואָרען. די וועלט זאָל זיין אַביי-
סעלע מעהר מבין, — דענקט ווייטער ראָזע — וואָלט זיך שוין לאַנג
געפונען אַ בעלן, וואָס וואָלט אַוועקגעקויפט אַט די אַלע בילדער.

כאָו און די איבעריגע אלע געהען אין די צעהנער הונדערטער טוי-
זענדער, און די „יונגע הארפע“ פון אבראם מארקאווויטש ליגט אויף
א בוידעם (פון 2,000 ליגען נישט געריהרט 1,941). נו, קאָן ניט
צעזעצט ווערען די גאל? זאָל אבראם מארקאווויטש ניט ברענען,
ניט פייערען? א גליק, וואָס ער האָט אזא ווייב, ווי ראָזע, און
וואָס זיי האָבען אזא קינד א צאצקע, ווי זיוויא.

— וואָס זאָגט איהר אויף אונזער זיוויא'ן? — רופט זיך
אן אבראם מארקאווויטש צו זייער גאסט, צו מאַשא'ן.

דערוועהן דאָס ערשטע מאָל זיוויא'ן, האָט זי איהם שיער ניט
אויפגעגעסען. נישט נאָר ער האָט זי גענומען מיט זיין ווייס מאָר-
מאָר מלאַכ'יש פּנימ'על, לאַנגע זיידען-קאָלירענע לאָקען, סיעפע
הימעל-בלויע אויגען, אויסגעטאָקט נעזעל, קליין מיילכעל, אַנט-
טשנע מאָרדעלע, קלאַסיש געשטאַלט און אויסערגעווענהליכע גראַ-
ציע; ער האָט זי בעצויבערט מיט זיין בענעמען זיך, מיט זיין
האַלטען זיך, מיט זיין רעדען און מיט זיין שפּראַך. ער האָט איהר
פּערגעבען אַזעלכע פּראַגען און האָט איהר געענטפּערט אַזוי קלוג
און שאַרף, אַז מאַשאַ איז אַרויס פון די כלים. זי איז צום קינד
צוגעזאָדען געוואָרען, און איהר ליעבשאַפט צום קינד איז נאָכדעם
געוואַכסען פון שעה צו שעה, פון טאָג צו טאָג, ביז זי האָט זיך
איינמאַל מודה געווען פאַר טאַמאַראַ'ן, אַז זי פיהלט זיך צום קינד
צוגעבונדען מעהר ווי צו איהרע אייגענע שוועסטערלעך און ברידער-
לעך, און אַז זי קאָן זיך גאָרניט פאַרשטעלען, אַז זי זאָל זיך ווען
קאָנען שוידען מיט דעם זיוויא'ן, וואָס האָט פּערנומען ביי איהר
אין האַרצען גאָר אומגעריכט אַזא גרויסען פלאַץ! וואו זי האָט גע-
האַט ערגיץ אַ פרייע מינוט, האָט זי דאָס אַוועקגעגעבען זיוויא'ן.
מיט זיוויא'ן לערנען, מיט זיוויא'ן רעדען, מיט זיוויא'ן פּערברענ-
גען, מיט זיוויא'ן שפּיעלען זיך — איז ביי איהר געווען איינס פון
די גרעסטע פּערגעניגענס. איז מאַשאַ געקומען אַהיים, איז דאָס
ערשטע געווען זיוויא! איז מאַשאַ אויפגעשטאַנען פון שלאָף —
איז זיוויא! אינ'ם גרעסטען פאָליטישען שמועס איז געווען זיוויא!

ראַזע אויסגערעדט דאָס האַרץ. — אָט האָבען זיי איצטער צו טהון מיט טאַלסטאָי, מיט גאַרקי, עס קעהרט די וועלט! זאָלען נאָר אַרויס די ערשטע ליעדער דיינע אויף דער וועלט — וואו האַלסט דו מיט זיי? ביזט נאָך ניט פאַרטיג? וויפיעל ביכלעך דרוקסט דו? אינגאַנצען צוויי טויזענד? לעכערליך! צוויי הונדערט טויזענד, צום ווינציגסטען!

און ביידע זעצען זיך אַוועק, מאַכען אַ חשבון, וויפיעל קאָנען זיי פערדיענען, ווען זיי זאָלען, צום ביישפּיעל, אַרויסלאָזען אויף דער וועלט די „זעמטליכע ליעדער“ פון אַבראַם מאַרקאָוויטש? דער חשבון איז אויבען־אויף, ווי אויף אַ טעלער: די בעפעלקערונג פונ'ם לאַנד איז הונדערט פערציג מיליאָן. וועלען מיר זאָגען, אַז נאָר אַ צעהנט־חלק קאָן לעזען — אַלזאָ, האָבען מיר פערצעהן מיליאָן לע־זער, וועלען מיר זאָגען, אַז ניט אַלע קאָנען קויפּען ביכער, דאָס הייסט, איינער וועט קויפּען און צעהן וועלען לייענען, — האָבען מיר, אַלזאָ, אַריבער אַ מיליאָן קויפּערס? וויפיעל עס דאַרף קאָס־טען אָפּדרוקען אַ ביכעל — דאָס ווייסט שוין אַבראַם מאַרקאָוויטש: ער האָט דאָך אַ דרוקעריי... נאָר דאָס אַליין איז בלאָטע. דער עיקר איז דאָך דער כבוד, דער נאָמען!...

און דאָס גליקליכע פאַר טראָגט זיך אַוועק אויף די גרינגע פליג־לען פון דער רייכער פאַנטאַזיע אין עולם הרמיון, אין גן־עדן, וואָס זיי אַליין האָבען איהם אויסגעבויעט... און דערווייל האָט אַבראַם מאַרקאָוויטש גענומען דרוקען ביי זיך אין דער אייגענער טיפּאָ־גראַפיע די „ערשטע ליעדער“ זיינע אין אַ ביכעל מיט'ן נאָמען „די יונגע האַרפע“, געהאַט צו טהון קודם מיט'ן צענזאָר, וואָס האָט איהם געגעבען מאַטעריאַל צו רעדען און שרייען אויף אַנדערס־האַלבען יאָהר נאָכאַנאַנד, ביז גאָט האָט רחמנות געהאַט, דער צענז־זאָר האָט דאָס דורכגעלאָזט בשלום, און די „יונגע האַרפע“ איז אַרויס פון דרוק, גאָנץ שען אילוסטרירט מיט אַ האַרפע און מיט אַ האַנד, וואָס שפּיעלט אויף דער האַרפע, — נאָר אַז ס'איז ניטאָ קיין מוֹל, העלפט נישט קיין חכמה! טאַלסטאָי און גאַרקי און טשע־

ניט זיין, איך בין פערנומען אין איין אנדער אָרט... ער ווייסט, אז איך וועל ניט זיין...

— דו האָסט זיך געזעהען מיט ראָמאַנענקאָן? — האָט טאָמאַראַ אַ זאָג געטהאָן, און ס'ע האָט זיך ניט־ווילענדיג אַרויסגעריסען פון איהרע ווערטער אַ געפיהל פון... אייפערזוכט? ניין! צו הייליג איז ביי איהר ראָמאַנענקאָ, צו גרויס איז ביי איהר מאַשא!... וואָס דען איז דאָס געווען?... מאַשא האָט זי אָבער גיך אַרויסגעפיהרט פון פערלעגענהייט. זי האָט צו איהר אַזוי געזאָגט:

— דארפסט זיך ניט וואונדערען, איך קען ראָמאַנענקאָן פרי־הער פון דיר און בעסער פון דיר... אז ער האָט דיך ליעב — איז אַ פאַקט... דו פערגעטערסט איהם, און ער פערדיענט דאָס... אָבער איך מוז דיר זאָגען אויפריכטיג — דו ווייסט, אז אנדערש קאָן איך ניט זאָגען: — גליקליך וועט איהר קיינמאָל ניט זיין, ניט דו, ניט ער... דו ווילסט וויסען, פאַר וואָס? דו פערגעסט, אז ער געפינט זיך אויף אַ „וואולקאן“, און דו ביזט בעשאַפען געוואָרען צו איין אנדער לעבען...

דאָס איז געזאָגט געוואָרען אַזוי ערנסט און מיט אַזאַ ווייכען צערטליכען טאָן, אז טאָמאַראַ שאָסטעפּאַל האָט זיך נישט געקאָנט געפינען בעלעדריגט. זי האָט רוהיג געזאָגט:

— דו ווילסט מיר זאָגען, אז איך בין ניט קיין העלדין און בין נישט ווערטה, אַזוי...

— האָסט אַ טעות! נישט דאָס האָב איך דיר געוואָלט זאָגען! — שלאָגט איהר איבער מאַשא די רעד. — איך האָב דיר נישט געוואָלט דערנידעריגען. אַדרבה, איך האָב ליעב אַזעלכע ווי דו; דו ביזט דאָס לעבען אַליין, און צום לעבען ביזט דו בעשאַפען. איך וואָלט אויך געוואָלט זיין דאָס, וואָס דו... איך וועל דאָס אָבער ניט זיין קיינמאָל; שולדיג איז אין דעם די צייט. אין אַ ביטערע צייט לעבען מיר... און די אומשטענדען האָבען זיך פאַר מיר צענויפגעלעגט אַזוי, אז איך ווייס ניט היינט,

א תענוג איז געווען ביי מאשא'ן אוועקגעציען זיך דערצעהלען זיך זיג'ן מעשיות. אויף מעשיות דערצעהלען איז מאשא געווען א בריה, און מעשיות איז געווען ביי זיוויא'ן דאס חיות, דאס לעבן! און מאשא האט זיך אוועקגעזעצט דערצעהלען איהם איין מעשה נאך דער אנדערער, און זיוויא האט אויפגעעפענט זיינע אויסגעטאקטע ליפעלעך, זיינע הימעל-בלויע אויגעלעך, און האט געקוקט אויף מאשא'ן מיט גרויס פערשטאנד, ווי איין אמת'ער בר דעת, און ווי איין אמת'ער בר דעת געלאכט דארט, וואו מע דארף לאכען, און געוויינט דארט, וואו מע דארף וויינען.

קוקענדיג אויף דעם יונגען בעשעפעניש, אויף דעם געראטען נפש'על, וואס איז פול מיט לעבען, האט קיינער ניט געקאנט זיך ריכטען, אז דאס וועט זיין דער ערשטער קרבן אינ'ם אויסגוס פונ'ם גרויסען שטורם...

* * *

אין דער קורצער צייט, וואס מאשא האט פערבראכט מיט טאד מארא שאסטעפאל אלס גאסט, האט זי טאמארא ליעב געקריגען, ווי איין אייגענע שוועסטער, און איז צוגעבונדען געווארען צו איהר מיט לייב און לעבען. מאשא האט נישט געדארפט ווארטען ביז איהר חבר'טע וועט „אנטפלעקען" פאר איהר איהר נשמה, אויסגיסען איהר הארץ; זי איז געווען קלאר אין טאמארא'ס לעבען, מע קאן זאגען, אויף אויסוועניג. טאמארא איז געווען איבערראשט, ווען זי האט ערפאהרען, אז מאשא ווייסט פון איהר ראמאן מיט'ן יונגען ראמאנענקא'ן... דאס איז געווען אויפ'ן אנדערען טאג נאך מאשא'ס בעזעצען זיך ביי טאמארא'ן. זי האט דערזעהען ביי טאמארא'ן אויפ'ן טיש א פארטרעטעל אין א קליין זילבערן רעמעל.

— א! — האט א זאג געגעבען מאשא, נאך א קוק געטהאן אויפ'ן פארטרעט. — דאס איז ער, ראמאנענקא. ער וועט היינט רעדען אין גרויסען מאניעזש... שארע, וואס איך קאן דארט היינט

קענדיג, ער שיקט זיי אָפּ צו ראָזע'ן... און ראָזע זעהט נאָך אַ שטע-
נערען חלום: אַ מאַסע מענשען... אַ פּראָצעסיע... אין מיטען געהט
אַבראָם מאַרקאָוויטש מיט אַלע קינדער... זיוויאַ אויף צופריהער
מיט'ן טאַטענס „יונגע האַרפע“ אין די הענד... דאָס פּאָלק שטור-
רעמט און שרייט: לעבען זאָל דער אונשטערבליכער פערפאַסער
פון דער אונשטערבליכער „האַרפע!“... גאָר הינטען געהען נאָך
מיט אַראָפּגעלאָזטע קעפּ גראַף טאָלסטאָי, מאַקסיס גאַרקיי, אַנטאָן
טשעכאָוו, געטע, שילער, שעקספיר, מאַרק טווען און אַנדערע בע-
ריהמטע שריפטשטעלער, און וויינען... טאַמאַראַ שאָסטעפּאַל זעהט
אין חלום דאָמאַנענקאָ'ן מיט גרויסע אותיות „ק א נ ס ט י -
ט ו צ י ע!“... און מאַשאַ באַשעוויטש, וואָס שלאָפט אַקעגען טאַ-
מאַראַ'ן אויף אַ קורצפּיסניגער סאַפּע, חלומ'ט פון אַ פאַרלאַמענט,
און זי זעהט זיך אַליין אין פאַרלאַמענט שטעהן אויף דער פּלאַט-
פּאַרם מיט די הענד אַרונטער, און די ווענד זענען בעהאַנגען מיט
פּראָקלאַמאַציעס: „לעבען זאָל די פּרייהייט!“... מאַשאַ דעם קליי-
נעם שיקסעל מיט די גרויסע קאַרעלען חלומ'ען זיך רויטע, גרינע,
בלויע, ווייסע, געלע קאַרעלען, אָהן אַ שיעור קאַרעלען!... זיוויאַ'ס
ניאַניאַ חלומ'ט, אז זי זיצט אויף אַ לאַנגער באַנק אין קינדער-גאַר-
טען מיט אַ סך ניאַנים און מע רעדט... און זיוויאַ אַליין זעהט פאַר
זיך וועלאַסיפּעדען און זייגערלעך, זייגערלעך און וועלאַסיפּעדען קאַ-
טשען זיך, רעדלען זיך, דרעהען זיך, פליהען, פליהען...
פּלוצים — סטוקס-סטוק! טראַך-טאַראַראַך! עס קלינגען
די פענסטער, עס פּלאַצען די טהירען. נאָך איין מינוט — און די
שטוב איז פול מיט פּאָליציע. אַלע וואַכען-אויף, זענען טוידט ווי
די טוידטע, עס ציטערען די צייהן אין מויל. די אַלטע ניאַניאַ צלמ'ט
זיך. רופט גאָט צו הילף. אַפילו דער קליינער זיוויאַ, וואָס האָט
נאָר-וואָס געזעהען אזוי פיעל וועלאַסיפּעדען מיט אזוי פיעל זיי-
גערלעך, האָט זיך אויפגעזעצט אויפ'ן בעטעלע, אויפגעפענט די
גרויסע טיעפע הימעל-בלויע אויגען און אַ פּרעג געטהאָן ביי דער
אַלטער שטיל:

וואו איך וועל מאַרגען זיין... דאָס זעלבע איז אויך מיט איהם, מיט
ראַמאַנענקאָ'ן. הלאזי איך זאָל האָבען אַ טעות, נאָר איך זעה איהם
ווייט-ווייט פון דאָנען!...

— פאַר מיר איז ניטאָ קיין ווייט! — זאָגט טאַמאַראַ מיט
היץ. — וואו ער, דאָרט בין איך! נישטאָ די קראַפט אין דער
וועלט, וועלכע זאָל מיך אָפהאַלטען און קאָנען צעשיידען מיט דעם
מענשען, סיידען דער טוידט...

— יעדע אַנדערע אויף דיין אָרט וואָלט אויך אזוי געזאָגט. עס
מאַכט דיר נאָר הויך אין מיינע אויגען. — זאָגט איהר מאַשא. —
איך קאָן מיך אָבער ניט אַיינהאַלטען און מוז דיר זאָגען גאַנץ אָפּען
דאָס, וואָס איך מיינ: איך בערויער דיר, טאַמאַראַ, און נישט אזוי
דיר, ווי דיינע עלטערען.

— מיינע עלטערען? (טאַמאַראַ'ס אויגען צינדען זיך אָן מיט
פייער.) לעבען מיר דען צוליעב די עלטערען? פאַר וואָס בערוי-
ערסט דו ניט דיינע עלטערען?

— פון וואָנען ווייסט דו, אז ניין?...

ביי די ווערטער קומט אָן אַבראַם מאַרקאָוויטש, און זייער
שמועס ווערד איבערגעריסען אין מיטען.

קאַפיטעל ט.

ער האָט זיי געפאַקט!

ביי אַבראַם מאַרקאָוויטש'ען אין שטוב האָבען אַלע, פון אַב-
ראָם מאַרקאָוויטש'ען ביז'ן קליינעם שיקסעל מיט די גרויסע קאַרע-
לען און ביז'ן קלייניטשקען זיוזיא, געהאַלטען אין סאַמע זיסען
שלאָף, ווען דער גוטער זיסער מלאך קומט און פלאָנטעט זיינע
גוטע זיסע חלומות... אַך, חלומות! יעדער זעהט אין חלום דאָס,
וואָס ער וויל, דאָס, וואָס ער זוכט. למשל, אַבראַם מאַרקאָוויטש'ען
האָבען זיך געפלאָנטעט ביכער און בילדער אין די אַלפֿים, אין די
מיליאָנען!... מע שלאָגט איהם אָפּ די טהירען!... אַלע ווילען זיינע
ליעדער, די „יונגע האַרפע“ — ער האָט שוין ניט קיין הענד פאַר-

איהם אין ביידע אויגען, אין שטערן, אין קאפ, און עס ווייזט זיך
איהם אויס, אז איהרע הענד זענען קאלט און איהרע אויגען זענען
נאס, און זי זאגט צו איהם מיט א שמייכל:

— זיוויא! דו וועסט ניט פערגעסען די טיאטיא מאשא?

און זיוויא האפט ארום דער טיאטיא מאשא'ס ווייסען האלד
מיט ביידע הענדעלעך און ער קושט זי איין מאל און צוויי מאל
און צעהן מאל און צוואנציג מאל, און נאך איין מאל, און נאך א
האלבען מאל, און דעם לעצטען מאל, און עס הערט זיך א שארף-
שניידענדיגע שטימע פון איין אפיציער:

— פארטיג!...

און אלע שטעהענדיגע, און אלע זענען גרייט, און אלע געהערן-
אפ, אלע אפיציערען מיט די גלאנצענדיגע עפאלעטען מיט די גאלד-
דענע קנעפ, און ביידע טיאטיס געהערן-אפ, און די קליינע מאשא
מיט די גרויסע קארעלען לייכט זיי צו, און דער פאפא איז געבליבען
זיצען, ציטערט ווי א בלאט, און די מאמא האלט איהם צו און
וויינט, און אלע קינדער זענען געבליבען שטעהן און טרייסלען זיך
און געהניצען, ווילען שלאפען, און נאך די טיאטיא טאמארא מיט
דער טיאטיא מאשא זענען נישטא, און די אלטע ניאניא צלמ'ט
זיך, רופט יעזוס'ען צו הילף, און דער קליינער זיוויא פאלט מיטן
שענעם ווייסען פנים אין די קליינע ווייסע קישעלעך און וויינט
און וויינט און וויינט, ווי א פיעריעהריג פערשטאנדיג געראטען
קינד קאן וויינען...

* * *

עס האט שוין באלד געשארעט אויף טאג, און אבראם מאר-
קאוויטש האט נאך אלץ ניט געקאנט בערוהיגען זיך, וויפיל ראזע
האט איהם נישט געמאטערט, געריבען די שליפען, אויסגעגאסען
אויף איהם דעם גאנצען אידע-קאלאן. ער האט זיך גארנישט גע-
וואלט גלויבען, אז ער איז פריי, און האט אלע מינוט זיך געווענ-
דעט צו זיין ווייב מיט דער זעלבער פראגע:

— ניאנא! עס ברענט?... —

— ניין, קינר, עס ברענט ניט, עס ברענט ניט, גאט איז מיט אונז!

— וואָס דען? גולנים? — פרעגט זיוויא און דעקט זיך אָפּ און וויל אַריבערשפּאַנען מיט אַ פּוס אויף יענער זייט בעטעלע.

— ניין, קינר, נישט קיין גולנים! — ענטפערט איהם די ניאנא און דעקט איהם איין. — נא דיר גאָר גולנים!

— וואָס דען איז?

— פּאָליציע! — ענטפערט איהם די אַלטע ניאנא, צלמ'ט זיך און רופט יעזוס'ען צו הילף.

— וואָס-זשע גאָר ביינאַכט? — הערט זיוויא ניט אויף צו שטעלען איין פראגע נאָך דער אַנדערער, און וויל נישט פּאָלגען די אַלטע ניאנא, וויל זיך נישט לעגען. זיוויא וויל זעהען, וואָס איז דאָס אַזעלכעס פּאָליציע, און וואָס טהוט זי דאָ, און וואָס עפּיס ביינאַכט? און זיוויא זיצט און קוקט, און זעהט, ווי אָפיציערען מיט גלאַנצענדיגע עפּאָלעמען מיט גאָלדענע קנעפּ עפּענען אַלע שאַ-פּעס, מיט אַלע קאסטענס, מיט אַלע טישען און טישקעסטלעך, און מע בלעטערט ביכער, און מע פאקט פאפיערען, דעם פאפא'ס ביי-כער מיט'ן פאפא'ס פאפיערען... און דער פאפא אַליין שטעהט און ציטערט, און די מאמע רייבט איהם דעם שטערן... און אָט איז די טיאָטיא טאמאַרא — שטעהט נעבען דער טיאָטיא מאשא און קוקט אויף איהר אַזוי, גלייך ווי זי וואָלט האַלטען ביי'ם שטאַרבּען... און די טיאָטיא מאשא שטעהט שוין גרייט אָנגעטהאָן מיט'ן היטעלע אויף די אונטערגעשערענע האָר, האַלט די הענד אַרונטער און רעדט מיט אַ שענעם אָפיציער מיט שוואַרצע באַקענבאַרדען, ווי קאָטלע-טען, און ביי דער זייט שטעהט אַ שוואַרצער יונגערמאַנטשיק מיט איין אַרבעטס-קאָלירענעם אויבערדאָק און רייבט זיך אַ האַנד אָן אַ האַנד...

און די טיאָטיא מאשא געהט-צו צו זיוויא'ן און נעמט איהם אַרום און דריקט איהם צו צום האַרצען שטאַרק-שטאַרק, און קושט

פון דעסטוועגען, און נאך דעם אלעמען, אז מע האט צוגענומען טאמארא'ן מיט מאשא'ן, איז אפילו דער עגאאיסט אבראם מאר-קאוויטש געווען געקערנקט מיט סכנת-נפשות. ער איז נאכדעם ארומגעגאנגען גאנצע טעג, ווי א משוגענער, געפיערט (פאר ראָז-זע'ן) אויף דער פאליציע, גערעדט (פאר ראָזע'ן) אויף דער רעגיע-רונג כל הפסלנות שבכולם, געזאגט (ראָזע'ן): אַט לויפט ער צום פראָקוראָר, צום מיניסטער — פאר וועמען האט ער מורא? ער איז א ריינער מענש, אין זיינע ביכער און אין זיינע כתבים איז נישטאָ גארנישט.

— גארנישט, אבראשא, גארנישט! — ענטפערט איהם ראָזע, און איהם שמעקט דאָס ניט, פערזאפט ער זיך:
— וואָס הייסט, גארנישט? עס איז פארהאן ביי מיר אין די ליעדער גענוג מאטעריאל, נאָר פערשטעלט. הא, ראָזע?
— געוויס, פערשטעלט! — גיט איהם נאך ראָזע, און עס בלייבט, אז נישט שפעטער ווי מאָרגען לויפט-אוועק אבראם מאר-קאוויטש עפּיס טהון פאר די געפאנגענע... און עס געהט אוועק דער מאָרגען, און נאך איין מאָרגען, און נאך צוויי מאָרגענס, און אבראם מארקאוויטש קאכט זיך, שפּריצט מיט פייער!
וואָס ער צערעדט! א גליק, וואָס אחוץ ראָזע'ן הערט דאָס קיין בן-אדם נישט!... און טאמארא שאָסטעפּאל און מאשא באַ-שעוויטש דערוויילע זיצען, און אבראם מארקאוויטש טהוט גארניט פון זייערמועגען...

קאפיטעל י.

דער זונטאג.

נאך פון שבת ביינאכט אָן האָבען אָנגעהויבען אַריינטרעמען מיליטער. גאנצע עסקאדראָנען האָבען זיך פערשפּרייט הינטער דער שטאָרט און מע האט געווארט...
טויזענדער אַרבייטער האָבען זיך אָנגעטהאָן יום-טוב'דיג, מיט-גענומען מיט זיך די ווייבער מיט די קינדער און בעוואָפּענט זיך מיט

— ראָזע! איך בין פֿרוי?...

— דו ביזט פֿרוי, אַבראַשא, ביזט געווען פֿרוי און פֿרוי וועסט

דו מיר זיין תמיד, שטענדיג און אייביג!...

ווי אַ ציטעריג קינד, ווי אַ געפעסטעטער, אַ געבאלעוועטער
בן-יחיד, איז געווען ביי איהר אַבראַשא. אַלץ האָט ער ביי איהר
אויסגעפיהרט. קיין זאך איז פֿאַר איהר נישט געווען צו שווער,
אַבי אַבראַשא זאָל זיין צופריעדען. דאָס בעסטע און דאָס שענסטע
און דאָס ערשטע, וואָס עס איז געווען אין שטוב, איז אַוועקגעגעד-
בען געוואָרען איהם, אַלץ איהם, און אַבראַם מאַרקאָוויטש האָט
דאָס אָנגענומען אַלסדינג, ווי אַ מענש, וואָס ווייסט, אַז איהם
קומט דאָס. און טאָמער איז אַזוי גיך נישט געווען דאָס, וואָס ער
ווייל, וואָס איהם איז געפֿעלען און וואָס ער דאַרף, האָט ער שטאַרק
נישט געוואָלט ליידען, זיך געשמיצט און געוואָרפען און אויסגע-
לאָזט דעם גאַנצען כּעס — צו וועמען? נו, געוועהנליך, צו ראָד-
זען. און ראָזע האָט דאָס אָנגענומען פֿאַר ליעב, איהם אָפּגעגעד-
בען דעם גערעכט. טאַמאַראַ האָט ניט געקאָנט צוזעהען זיינע גענג,
און אַלס ראָזע'ס איין אייגענע, האָט זי געפרופֿט אַ פֿאַר מאָל פֿיר-
האַלטען איהם, האָט זיך ראָזע איינגעשטעלט פֿאַר איהר מאַן און
האָט איהם פֿערענטפֿערט, וגי דער בעסטער אַדוואָקאַט... אין דער
קורצער צייט, וואָס מאַשאַ האָט געאַסטירט ביי טאַמאַראַ', איז
זי איהר געקומען צוהילף, און ביידע מיידלעך האָבען זיך גענומען
אויף אַבראַם מאַרקאָוויטשען, איהם אַ נאָמען געגעבען „סאַטראַפּ“,
„דעספּאָט“ און נאָך אַזעלכע נעמען, איהם דערגאַנגען די יאָהרען,
און דוקא מיט גוטע רעד, ביז ער איז זיי געוואָרען אַ דם-שונא,
אַרומגעגאַנגען אָנגעבלאָזען, ווי איין אינדיק, און אויסגעלאָזט זיין
ביטער האַרץ — צו וועמען? נו, געוועהנליך, צו ראָזע'ן! און ראָד-
זע האָט אויך דאָס אָנגענומען פֿאַר ליעב, אויסגעוויינט זיך שטילער-
הייר, אויסגעווישט די אויגען — און שאַ, וויעדער די זעלבע שע-
נע, פֿרישע, בליהענדיגע ראָזע, אַרומגערינגעלט מיט איהר האַליאַ-
סטרע ענאָאיסטלעך, איינס גרעסער פֿון דאָס אַנדערע...

פון מענשען, און עס האָט זיך געבילדעט אַ ים פון קעפּ. דער ים האָט זיך געצויגען און געטראָגען די מענשען אַזוי ווי חוואַלעס, איינס איבער'ן אַנדערען, אַלץ ווייטער און ווייטער. און אַז די אַלטע ניאָניא האָט געוואַלט געהן צוריק, איז שוין געווען כמעט אונמעגליך, און זי האָט זיך געטראָגען מיט'ן קינד קעגען איהר איי-גענעם ווילען אַהין, וואו אַלע. אויף איהר פראַגע: וואוהין געהט מען דאָס? האָט זי בעקומען אַיין ענטפער פון אַיין אַרבייטער, וואָס איז געגאנגען יום-טוב'דיג אויך מיט אַ קינד פון אַ יאָהר זעכס ביי דער האַנד:

— מיר געהען בעטען.

— וואָס זשע איז אַזוי פיעל סאָלדאטען? — פֿרעגט איהם ווייטער די ניאָניא.

— פון אונזער כבוד וועגען, אַלטיטשקע, פון אונזער כבוד וועגען!

אַזוי ענטפערט איהר דער אַרבייטער און ווערט פערטראָגען מיט דער חוואַלע מענשען דורך אַיין אַנדער חוואַלע, און די אַנדערע חוואַלע ווערט פערשוואונדען דורך אַ דריטער חוואַלע מענשען. און די אַלטע ניאָניא האַלט'צו מיט דער לינקער האַנד זיוויא'ן און מיט דער רעכטער האַנד צלמ'ט זי זיך און רופט יעזוס'ען צו הילף. דאָס האַרץ זאָגט איהר נעבאָך, אַז זי איז דאָ נישט גוט אַריין, זעהר נישט גוט... און זי שטעלט זיך אָפּ, די אַלטע ניאָניא, מיט'ן קינד, ביי דער גרויסער בריק, און נעמט דאָס קינד אויף די הענד, און זי דערזעהט הייליגע בילדער טראָגט מען, און אַ גלח געהט גלח'יש אָנגעטהאָן, און הייליגע ליעדער, הערט זי, זינגט מען, — צלמ'ט זי זיך, די אַלטע, און רופט יעזוס'ען צו הילף.

— וואָס איז דאָ, ניאָניא? — פֿרעגט ביי איהר זיוויא און קוקט זיך אַיין מיט זיינע טיעפע בלויע אויגען איז דעם ים פון קעפּ.

— בעטען געהט מען, קינד מיינס.

הייליגע בילדער און איקאנעס... קאזאקען זענען ארומגעפלויען אויף די פערד הין און הער אויף די הויפטגאסען פון דער שטאָדט. אלע בריקען וואָס איבער דער "ניעווא" זענען געווען בעדעקט מיט קאָד-זאָקען, אולאנער, דראַגונער און אנדערע מינים חיל. אפילו די פעסטונג פון דער שטאָדט איז געווען גרייט, ווי עס געהערט צו זיין.

פונקט נייען אַזויגער אין דער פריה האָט זיך אָנגעהויבען צו ציהען אַ שנירעל פון מענשען פון אלע "זאָסטאָועס" און גענאָנ-גען מיט די הייליגע בילדער, מיט'ן גלח אין מיטען, אָנגעטהאָן אין גלח'שע קליידער מיט אַ פאַפיער אין דער האַנד. קוקענדיג אויף דער פראָצעסיע פון פריעדליכע מענער, פרויען און קינדער, האָט מען געקאָנט מיינען, אז דאָס איז עפּיס אַ הייליגער, אַ פאַטריאַטי-שער יום-טוב.

עס איז דאָ אַ שפּריכוואָרט: "וואָסער אַ גוט יום-טוב — אזא גוט יאָהר". איצטיגס מאָל איז דאָס נישט מקוים געוואָרען. דער "גוט יום-טוב" איז געווען אַ פריעדליכער און אַ פריינדליכער; דער "גוט יאָהר" איז געווען אַ בייזער, אַ מורא'דיגער, אַ פייעריגער און אַ בלוטיגער.

—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

די אלטע אַכראַם מאַרקאָוויטש'עס ניאָניא האָט לכבוד זונטאָג אָנגעטהאָן זיוויא'ן אין זיינע יום-טוב'דיגע מלבושים'לעך אַ-לאַ-פאַני, וועלכע האָבען איהם צוגעגעבען אַ בעזונדערען חן, און איז געגאָנגען מיט'ן קינד אויפ'ן שפּאַציער, ווי אלע טאָג. דערוועגן מענשען געהען אויף ביידע זייטען טראָטואַרען, האָט זיך די אלטע ניאָניא געלאָזט מיט'ן קינד אַהין, וואו אלע געהען. און וואָס וויי-טער זיי זענען געגאָנגען, אַלץ גרעסער האָט געוואַכסען דעם שטראָם

האלז, און בויגט אָן דאָס קעפּעל אַראָפּ, אַראָפּ. און אַ וואַרעם פּליי-סיגקייט דערפיהלט זי אויף איהר האַלז, און בלוט, דערזעהט זי, גיסט זיך פון איהר האַנד אַראָפּ, און זי ווייסט נאָך ניט וועמעס בלוט דאָס איז, און זי זעהט ניט, אַז זיוויא'ס קאָפּ איז צעהאַקט. צעשפּאַלטען, און עס ווערד איהר פינסטער אין די אויגען, און זי פאַלט אַנידער מיט'ן טוידטען קינד אויף דעם ווייסען קאַלטען שניי. וואָס איז פערפאַרבט מיט רויטען אומשולדיגען בלוט...

אַט אַזוי האָט זיך אָנגעהויבען דער דאָזיגער זונטאגדיגער טאָג, וואָס איז פערבליבען אין דער רוסישער היסטאָריע אונטער'ן נאָמען „דער רויטער זונטאג“...

— — — — —
— — — — —

קאפיטעל יא.

ט א מ א ר א ב ע פ ר י י ה ט.

תחילת איז פאַר טאמאַרא'ן געווען איהר אַרעסט אַ שטיקעל בעפריעדיגונג, מען קאָן זאָגען, אַ מין הנאה, אַ גרלות, וואָס זי איז לייטענגלייך, זיצט גלייך מיט מאַשא'ן און מיט אַלע אַנדערע פאַלימישע... איהר איז מעהר אָנגעגאַנגען, וואָס וועלען זאָגען אַנדערע וועגען איהר זיצען, איידער דאָס, וואָס טאָמער וועט זי דאַרפֿען אָפּזיצען דאָ אַ קורצע צייט. דאָס איז געווען אַ צייט פון מלחמה, די גאַנצע לופט איז געווען פול מיט „קאַמף“, און ס'איז געווען כמעט אַ בזיון, אַ מיידעל זאָל זיצען אין פעטערבורג, אין זינען האַבען גאָר לערנען תורה לשמה און טהון זאָל זי גאָר ניט... וואָס ווייטער האָט איהר אָבער דאָס זיצען אָנגעהויבען זיך צועסען, און מעהר פון אַלסדינג דאָס, וואָס זי ווייסט ניט, אייגענטליך, פאַר וואָס זי זיצט... און זי האָט גענומען טרעפען, איבערלעגען אין זכרון, ווען און אויף וואָס פאַר אַ פערזאָנלונג זי איז געווען? און געווען איז זי אויף אַ סך פערזאָנלונגען. יענעם ווינטער איז ניט אַוועקגעגאַנגען אַ טאָג אָהן אַ פערזאָנלונג... דאָס איינציגע, פון וואָס

נאָר זיוויא דערהערט פלוצים — מע שיסט; פרעגט ער ביי דער ניאניא, וואָס זאָל דאָס בעדייטען, וואָס מע שיסט? ענט- פערט איהם די אלטע, אז ס'איז א מנהג, אלע יום-טוב שיסט מען... און זיוויא קוקט זיך איין מיט זיינע טיעפע בלויע אויגען און זעהט, ווי מענשען לעגען זיך, פרעגט ער ביי דער ניאניא, וואָס זאָל דאָס בעדייטען, וואָס מענשען לעגען זיך? ענטפערט איהם די אלטע, אז ס'איז א מנהג, אז מע בעט, דאָרף קען קניען... און זיוויא קוקט זיך איין מיט זיינע טיעפע בלויע אויגען און זעהט, ווי מענשען פא- לען, פאלען... פרעגט ער ביי דער ניאניא, וואָס זאָל דאָס בעדייטען, וואָס מענשען פאלען? און איידער די אלטע ענטפערט איהם, דער- פיהלט זי א זעץ פון הינטען, א קלאפ פון פארענט און א דריקעניש, א שטיקעניש פון אלע זייטען. און זי דערוועגט, ווי מענשען לוי- פען, שטופען זיך, שפרינגען איינס איבער דאָס אנדערע, און זי דער- הערט א מאָדנעם הילך, א געשריי, א געוויינעריי מיט א קוויטשע- ריי, מיט א הוקען, מיט א טיוקען און מיט א פיפען, און זי צלמ'ט זיך, די אלטע, און רופט יעזוס'ען צוהילף, און מיט דעם זעלבן כח, מיט דעם זעלבן שטראָם, וואָס עס האָט זי געבראכט אָהער צו טראָגען, טראָגט דאָס זי צוריק, און זי האַלט דאָס קינד צוגע- דריקט צום הארצען, און זיוויא האַלט זיך מיט ביידע הענדלעך ביי דער ניאניא'ס האַלז, קוקט צוריק און הערט ניט אויף צו פרעגען קשיות: למאי מע לויפט, למאי מע שרייט, למאי מע שטופט זיך, למאי מע וויינט? און די אלטע קאָן איהם נישט ענטפערען דערויף גאָר נישט... זי פיהלט, אז ניט די פיס איהרע, נאָר די מענשען טראָגען זי. וואוהין — ווייסט זי ניט. און אַט האָבען זיך אריינ- געשניטען אין דעם שטראָם פון מענשען גרויסע געזונדע פערד מיט ברייטע הינטענס און טרעטען אויף די מענשען... און סאָלדאטען זיצען אויף די גרויסע געזונדע פערד מיט מורא'דיגע פנימ'ער און מיט בלויע שווערדען און מע שיסט, און מענשען פאלען, פאלען... און זי דערהערט, די אלטע ניאניא, א זעץ פון אויבען, און א מאָד- נער קוויטש רייסט זיך ארויס פון זיוויא'ן, און ער לאָזט אָפ איהר

אין אומשאסטאק, אז אין שטאָרט טהוט זיך עפּים; זי האָט נאָר
נישט געקאָנט וויסען, ו ו אָ ס עס טהוט זיך... אַלע מאָל האָט
זי געזעהען דורכ'ן קליינעם איינציגען פענסטערעל, ווי עס ווערען
געבראַכט פאַרטיעסווייז אַרבייטער און סטודענטען. זי האָט גע-
רעכענט, אז ס'איז פאַרגעקומען איין אויסערגעווענהליכע דעמאָנס-
טראַציע, און עס האָט איהר שטאַרק באַנג געטהאָן, וואָס זי האָט
נישט געקאָנט זיין אויף דער שמחה... וואָס ווייטער האָט זי אָבער
אַרויסגעזעהן אַלץ מעהר סימנים פון אַ געשלעג, און זי האָט זיך
אַריינגעלאָזט אין אַ שמועס מיט'ן איזוואָזטשיק, נאָך גאָר אַ יונג-
געל פון אַ יאָהר זעבעצעהן-אַכטצעהן, מיט אַ היטשקעלע און מיט
אַ צו גרויס היטעל, וואָס פאַלט איהם אַלע מאָל אויף די אויגען.
אַזוי אז ער מוז דאָס אַלע מינוט געבען אַ רוק-אַרויף.
— וואָס איז דאָ פאַרגעקומען? — פרעגט זי ביי'ם איזוואָז-
טשיק.

— גאָרנישט, באַרישני, איז פאַרגעקומען! — ענטפערט ער
איהר מיט אַ שאַרפער קינדערשער שטימע און טהוט אַ רוק-אַרויף
דאָס גרויסע היטעל. — מע האָט נאָר דורכגעבויקערט אַביסעל אונ-
זערע ברידער, דורכגעבראַכען די ביינער. — לעגט ער צו מיט אַ
שמייכלעל.

— פאַר וואָס?

— פון וואַנען זאָל איך וויסען? מע זאָגט, אז דערפאַר, וואָס
מענשען זענען געגאנגען בעטען.

— נו?

— נו, האָט מען זיי ניט געלאָזט.

— נו?

— נו, האָט מען אָנגעשיקט אויף זיי קאָזאַקען מיט דראָגונער...

— נו?

— האָבען זיי גענומען לעגען און לעגען, לעגען און לעגען!...

דער איזוואָזטשיק בעווייזט מיט דער האַנד, ווי אַזוי מע האָט גע-
נומען לעגען.

זי האָט יסורים געהאַט. איז געווען — טאַמער זיצט זי איבער איהר
נאָהענטער בעקאַנטשאַפט מיט ראָמאַנענקאָן, און ווער ווייסט, וואו
ער איז און וואָס מיט איהם איז? ...

נאָר אַט האָט מען זי אַרויסגערופען און אויסגעפרעגט, וואָס
ווייסט זי וועגען מרים גיטעל באַשעוויטש? טאַמאַראַ האָט דערויף
געענטפערט, אַז וועגען מאַשאַ באַשעוויטש קאָן זי זאָגען נאָר דאָס.
אַז זי איז מיט איהר פון איין שטאָרט, האָט געענדיגט מיט איהר
איין גימנאַזיע, געוואָהנט מיט איהר די לעצטע צייט אינאיינעם
אויף איין קוואַרטיר, — און ווייטער ווייסט זי גאָרנישט ניט. דער-
נאָך האָט מען זי אַרויסגערופען נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל — און
אַלץ וועגען מרים גיטעל באַשעוויטש; און סוף כל סוף האָט מען
זי אַרויסגעלאָזט.

ווי איינער, וואָס שטעהט אויף פון אַ לאַנגען שלאָף אָדער אַ
שלאַפּקייט, אַזוי האָט זיך געפיהלט טאַמאַראַ שאָסטעפּאַל, אַז זי
איז געשטאַנען אויף דער פרייער לופט, אונטער'ן פרייען הימעל,
בעפרייעט פון דער געדיכטער געשטיקטער טורמע-אַטמאָספערע.
אַ נייע וועלט! אַ נייער הימעל! נייע לופט! אַ נייע הויט אויף
איהר! זי איז פריי! פריי! פריי!

טאַמאַראַ שאָסטעפּאַל האָט זיך אַרויפגעזעצט אויף דער ערש-
טער דראָזשקע, וואָס זי האָט דערוועהן פאָהרען, און האָט זיך גע-
הייסען פיהרען. די רעזידענץ-שטאָרט האָט נאָך אויסגעזעהן, ווי
אַ שלאַכט-פּעלר, וואָס דער פיינד האָט דאָס איבערגעלאָזט און איז
אַוועקגעגאַנגען ווייטער... אויף דער „מאַיקע“, אויף „יעקאַטערי-
נינסקי קאַנאַל“ און ערטער-ווייז אויף „ניעווסקי פּראָספעקט“ האָט
מען געקאָנט זעהן וואַרניט-וואו שפּאַציערען פאַטרוּלען און קאָ-
זאַקען, צופּוס און אויף פּערד. עס איז שוין געווען ניט פריה, און
קיין עלעקטריע האָט מען נאָך נישט געזעהן אין ערגיץ. די פּרעכ-
טיגע שטאָרט פּעטערבורג איז געווען ווי איינגעטונקען אין אַ פינס-
טערניש און בעדעקט מיט אַ טרויער, טאַמאַראַ האָט געוואוסט נאָך

געזאגט — ארעסטירט, אייניגע האָבען געזאָגט — אוועקגעפאָהר
רען...

קאָפיטעל יב.

פון צער און צאָרן.

עלענד, פערזאָרגט, צעשרויפט, צערודערט און פערטראָגען איז
טאמאראַ שאַטטעפאל גענאָנגען איבער פעטערבורג, דורכגעוואָר-
פען אין די געדאנקען אלץ, וואָס זי האָט איבערגעלעבט אין דער
דאָזיגער גרויסער טומעלדיגער שטאָדט פון זינט זי איז אַהער גע-
קומען ביז היינטיגען טאָג, — אלע פאסירונגען, אלע בילדער, אלע
בעגעגענישען, אלע פארשויןען: זיוויא, ראָמאנענקא, מאַשא... נאָר
אין בילד, נאָר אין פארשוין איז איהר אַרויסגעפלויען פונ'ם קאָפּ,
גלייך ווי ער וואָלט נאָר קיינמאָל אויף דער וועלט ניט געווען. און
דער דאָזיגער פארשוין האָט פון טאמאראַ'ן געטראכט, עס קאָן זיין,
מעהר פון אלע אנדערע. דאָס איז געווען דער סטודענט סאַשא
סאפראַנאָוויטש, — און ער איז דאָס איהר איצט געקומען אַקעגען
מיט אַ פריינדליך שמייכעל אויף די ליפּען און מיט אַ רויטליכען
פארב אויף די בעקלעך, וואָס האָבען, אַפנים, געוואָלט קאָנקורירען
מיט די רויטע האָר פונ'ם קאָפּ און מיט'ן רויטען בערדעל, וואָס
סאַשא האָט זיך די לעצטע צייט פערלאָזט.

פון סאַשא'ס פנים איז געווען אַרויסצוועהען, ווי ווייט צופריד-
דען און גליקליך דער מענש איז, וואָס ער האָט זיך בעגעגענט מיט
דער, וואָס ער זוכט, וואָס ער וויל און וואָס ער בעגעהרט.

— קיינמאָל טרעפט מען אייך ניט אין דערהיים!...

אזוי זאָגט צו איהר סאַשא, און טאמאראַ איז איצטיגס מאָל
צופריעדען, וואָס זי האָט זיך בעגעגענט מיט סאַשא'ן, און זי דער-
צעהלט איהם אויס, ווי אַ גוטען פריינד, אַלסדינג, וואָס זי האָט
איבערגעלעבט פאר דער צייט: די געשיכטע מיט מאַשא באַשע-
וויטש, וואָס איז געפאָנגען געוואָרען, און די געשיכטע פון איהר
אייגענעם אַרעסט דערצעהלט זי איהם מיט אלע איינצעלהייטען

— אַסך האָט מען אויסגעלעגט? — פרעגט איהם טאמארא.
— נישקשה'דיג! — ענטפערט ער איהר און טהוט אַ רוק-ארויף
דאָס היטעל.

— וויפיעל? — פרעגט איהם טאמארא. — צעהן מענשען?
צוואנציג? פופציג? הונדערט?...
— נעם העכער! — ענטפערט ער מיט זיין שארפער קינדער-
שער שטימע.

— צוויי הונדערט? פינף הונדערט?
— נעם העכער!
— טויזענד?
— נעם העכער!
— צוויי טויזענד?
— נאך העכער!

טאמארא מיינט, אז זי האָט צו טהון מיט אזעלכען, וואָס קאָן
נישט צעהלען מעהר פון צעהן. הערט זי אויף מיט איהם צו שמוע-
סען און פאָהרט-צו צו איהר קווארטיר, צעצאָהלט זיך מיט'ן אייז-
וואַזשש, קלינגט-אָן ביי זיך אויף דער טהיר, און עס קומט אַרויס
דאָס קליינע שיקסעל מיט די גרויסע קארעלען, נאָר אָהן אַ געלעכ-
טער אויפ'ן פנים, ווי תמיד, און מיט שטאַרק פערוויינטע אויגען.
— וואָס האָט זיך געטראָפּען? — פרעגט זי טאמארא אונרוהיג.
— אונזער פאַניטשעל!... — ענטפערט איהר דאָס קליינע שיק-
סעל און קאָן מעהר נישט רעדען.

און אז טאמארא איז אַריינגעקומען און געטראָפּען אַבראַם
מאַרקאוויטש מיט ראָזע'ן מיט אלע קינדער זיצען אין די זאָקען
מיט די טויטע פּנימ'ער אויף דער ערד, האָט זי שוין פערשטאַ-
נען, וואָס דאָ איז, און זיי האָבען איהר שוין איבערגעגעבען אלס-
דינג, אלסדינג...

* * *

שפעטער איז זי געוואָהרע געוואָרען, אז ראָמאַנענקאָ איז פער-
שוואַנדען געוואָרען — מע ווייסט ניט וואוהין... אייניגע האָבען

פערברענגען מיט סאשא'ן מעהר אלס א האלבע שעה. און אלע מאָל
האָט זיך סאפראנאָוויטש אומגעקעהרט צו זיין טעמע: אידענטום.
די אידישע היסטאָריע, די אידישע שפראך. דערהויפּט פלעגט ער
איהר שטענדיג פירהאלטען, למאי זי לערנט ניט קיין אידיש. "פאַר
וואָס לערנען מיר אלע פרעמדע שפראַכען, — פלעגט ער צו איהר
טענה'ען — נאָר מיט אונזער אייגען לשון שעמען מיר זיך?" ... טא-
מאַראַ פלעגט איהם דערויף ענטפערען מעהר ניט נאָר אויף אַפ-
טשעפען זיך: וואו קאָן זי דאָ, אין פעטערבורג, לערנען אידיש?
ווער וועט זיך אונטערנעמען? ... "לאָז זי נאָר זאָגען — ענטפערט
איהר דערויף סאפראנאָוויטש — לאָז זי נאָר זאָגען, אז זי וויל לער-
נען די שפראַך, וועט זיך שוין געפינען אזעלכער, וואָס וועט מיט
איהר לערנען"...

קוים וואָס מע שטויסט זיך, אז דאָס מיינט ער זיך! איז אָבער
טאַמאַראַ שטענדיג פערנומען... ניטאָ קיין צייט... געשעפטען...
"פ ר ע מ ד ע ג ע ש ע פ ט ע ו" — רופט עס אָן סאפראנאָוויטש
און ברענגט איהר אַ פסוק פון שיר-השירים:
שמוני נטרה את הכרמים —
כרמי שלי לא נטרת...

"מע האָט מיר געמאַכט פאַר אַ היטערין איבער וויינגערט-
נער — מיין אייגענעם וויינגאַרטען האָב איך ניט פעהיט" ...
דעם דאָזיגען פסוק האָט ער איהר איבערגע'חזר'ט עטליכע מאָל.
אזוי אז זי האָט דאָס שוין אויסגעלערענט אויסוועניג.
טאַמאַראַ האָט ליעב געהאַט אַפּשעפעטען פון דעם רויטען סטוי-
דענט, דעם פערברענטען נאַציאָנאַליסט. זאָגט זי צו איהם אויך
איצט מיט אַ געלעכטער:
— ווי אזוי זאָגט איהר דאָרט? "מע האָט מיר געמאַכט פאַר
אַ היטערין אויף פרעמדע גערטנער — מיין אייגענעם גאַרטען האָב
איך פערלאָזט" ...

— ניט איך זאָג, — ענטפערט איהר סאפראנאָוויטש — דאָס
האָט געזאָגט אַמאָל שלמה המלך אין זיין שיר-השירים. אַך,

און מיט אלע קלייניגקייטען און מיט אלע בעגעגענישען און טרע-
פענישען, און די גרויסע טראגעדיע פונ'ם קליינעם זיוויא דערצעהלט
איהם טאמארא. זי קאן ניט צוועהען דעם צען פון דער מוטער.
יעדער טאג זיין דארטען אין שטוב קאסט זי געוונד...

דאס איז אבער נישט אמת: נישט דאס איז די הויפט-סבה
פון איהר דערשלאגענקייט. די הויפט-סבה בעדארף מען זוכען ער-
גיץ אנדערש... טיעפער... סאשא סאפראנאוויטש רעדט איהר אויס
דאס הארץ, טרייסט זי, אז קרבנות מוזען זיין. אהן קרבנות קאן
מען צו קיין אידעאל נישט גרויכען... און ער ברענגט איהר טויר-
זענד ראיות, ווי אלע מאָל, פון דער אידישער געשיכטע, און ער
לייענט איהר פאָר אַ גאנצע לעקציע פון דער אלטער אידישער היס-
טאָריע און לאָזט אויס מיט די ווערטער: די אידעע פון יושר,
פרייהייט, גלייכהייט און גערעכטיגקייט — דאָס אלץ שטעהט ביי
אונז אזוי הויך, אז אפילו אין די תפלות ווילען די אידען איינרע-
דען גאָט, אז ער פיהרט זיין וועלט מיט יושר און מיט גערעכטיג-
קייט; און וואָס פאר אַ געטליכע גערעכטיגקייט וואָלט דאָס געווען,
ווען ניט אלע מענשען זאָלען זיין גלייך?

ווי בוימעהל האָט זיך סאשא סאפראנאוויטש צעגאָסען אין
זיין רעדען מיט פרייליין שאָסטעפּאל. עס האָט זיך איהם אויסגע-
דאכט, אז שוין לאַנג האָט זי נישט אויסגעהערט איהם מיט אזא
אינטערעס, ווי היינט. טאמארא האָט איהם דוקא איצטיגס מאָל
געהערט אַ סך ווינציגער ווי אלע מאָל; אַצינד איז איהר קאָפּ גע-
ווען דוקא ווייט פון דאנען... מיט איין אויהער האָט זי אויסגעהערט
דעם דאָזיגען סטודענט, דעם פערברענטען אידישען נאַציאָנאַליסט—
און האָט איהם מקנא געווען, אזוי ווי זי האָט מקנא געווען איהר
חבר'טע מאַשא באַשעוויטש, וואָס יענע איז אַ טהוערין, און זי
נישט...

אין דער גאנצער צייט, וואָס די יונגע לייט האָבען זיך געפונען
אין פעטערבורג, האָבען זיי זיך זעלטען-ווען בעגעגענט, און אז זיי
האָבען זיך בעגעגענט, האָט טאמארא קיין צייט ניט געהאט צו

ענטבלויזטע שווארצע שטיינער, האלב־פערברענטע ציגעל,
וואו פייער, האק און אייזען האבען נעכטען
אויף דער בלוט־חתונה א ווילדען טאנץ געשפיעלט...
טאמארא שאסטעפאל הערט זיך איין אין די ווערטער. איהרע
שענע גרויסע שווארצע אויגען זענען ערנסט. און סאשא מיסט־איר
בער א בלעטעל פון דער בלוטיגער פאָעמא און לייענט ווייטער מיט
דעם זעלבען נוסח און מיט נאך מעהר היטץ:

... אנטלויפסט? אנטלויף!

בעהאלט זיך אין א הויף!

אומזיסט!...

אָט איז א בערגעל מיסט!

דאָ האָט מען צוויי געטוידט: א אידען מיט אַ הונד...
אין מיטען הויף האָט נעכטען זיי איין האק געקעפט,
און היינט האָט זיי אַהער איין שוויין פערשלעפט,
געשנאָרכט, געגריבעלט זיך אין זייער אויסגעמישטען בלוט...
שא, מאָרגען וועט א פרישער רעגען קומען
און אָפשוויינקען דאָס בלוט אין רינשטאָק, ס'זאָל ניט שרייען
צום הימעל „גוואָלד!“ פון מיסט אַרויס; און אפשר
איז שוין דאָס איינגעזונקען אין דעם תהום דעם שטומען
און זויגט די דערנער אָן ביי א פֿלויט אַ קרומען,
און מאָרגען וועט די זונן, ווי היינט, ווי נעכטען,
ווי אַלע טאָג, אַ ליכטיגע אַרויסגעהן
פון מזרח זייט, געמינערט ניט אַ האָר נישט,
און שא, און שטיל, און גלייך ווי גאָר נישט...

און טאמארא'ס שענע שווארצע גרויסע אויגען ווערען נאך
גרעסער און נאך שענער, און זי דערמאָנט זיך אינ'ם „זונטאג“,
וואָס דאָ אין פעטערבורג, וואָס זי אַליין האָט איהם ניט בייגע־
וואָהנט, נאָר אָנגעהערט זיך פון אַנדערע, און זי רופט זיך אָן צו
סאשא'ן:

— ווי אזוי הייסט ער, אייער פאָעט?

פרייליין שאָסטעפּאַל! עס וואָלט שוין צייט געווען, איהר זאָלט אַביסעל בעסער וויסען אונזערע אייגענע ליטעראַרישע ווערטעהען... ווילט איהר, וועל איך אייך עפּים ווייזען אַ זאַך, וואָס וועט אייך געפּעלען. דאָס איז אַ פּאָעמע, אַ בלוטיג געזאַנג, נאָ אַ פּאָגראַם-ליעד פון... פון איינעם אַ בעריהמטען אידישען דיכטער... איך וועל עס אייך לייענען אין אונזער אַלטער קלינגענדיגער שפּראַך — און טאָקי באַלד איבערזעצען עס אייך, איהר זאָלט עס פּערשטעהן. און סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש וואָרט ניט ביז מע וועט איהם שטאַרק בעטען, נעמט אַרויס פון בוזעם-קעשענע עטליכע בלעט-לעך, אויסגעריסען פון אַ ביכעל, און לייענט הויך, אויף אַ קול, די שטאַרקע מעכטיגע סטראָפּען פון שטאַרקען מעכטיגען ליעד, וואָס האָבען ניט (אַזוי מיינט סאַפּראַנאָוויטש) קיין גלייכען אין דער וועלט-פּאָעזיע, אין דער שענער קלינגענדיגער שפּראַך, וואָס האָט ניט (אַזוי מיינט סאַפּראַנאָוויטש) איהר גלייכען אין דער וועלט-ליטעראַטור! און ער שפּריצט בשעת ער לייענט, און ער זעצט-איבער איטליכס וואָרט צוליעב טאַמאַראַ'ן, און ער מאַכט מיט די הענד, אַפּנים, זי זאָל בעסער פּערשטעהן, און ניט איין פּער-בייגעהער שטעלט זיך אָפּ אויפ'ן טראַטואַר בעטראַכטען דאָס פּאַרעל.

...פון שטאַהל און אייזען, קאַלט און האַרט און שטום,

שמיער-אויס אַ האַרץ פאַר זיך, דו מענש, און קום!

קום געה אין שחיטה-שטאָרט, זאָלסט זעהען מיט דיינע אוינען,

זאָלסט אָנטאָפּען מיט דיינע אייגענע הענד,

אויף צווימען, סלופּעס, טויערען און ווענד,

אויף שטייגער פון דער גאַס, אויף אַלע העלצער,

דאָס שוואַרץ-פּערטריקענט בלוט מיט די געהירען

פון דיינע ברידער'ס קעפּ און העלזער.

און אומבאַלאַנגען זאָלסט דו צווישען חורבות,

דורך ווענד צעבראַכענע מיט אויסגעקרימטע טהירען,

פּערביי צעשטירצטע אויווענס, האַלבע קוימענס,

וואו דיינע ברידער, חשמונאים'ס יורשים,
 די אייניקלעך פון אייביגע קדושים,
 אין יעדער לאך צו דריי מנינים האָבען
 אין יענעם שחיטה־טאָג זיך אויסבעהאלטען...
 איצט געה אַראָפּ אין טהאַל, דאָרט גרינט אַ גאָרטען.
 אין גאָרטען שטעהט אַ שטאַל, די טוידטע שטאַל, —
 עס ליגען דאָ אין שטאַל צעוואָרפען רעדער,
 צעבראָכענע, מיט בלוט און מאַרד פערשפּריצט,
 מיט שפיצען אָפענע און אויסגעשטרעקטע,
 ווי פינגער מערדערישע צו עמיצענס אַ האַלז.
 וואָרט־אויס, פאַרנאָכט, ווען פייערדיג און בלוטיג
 וועט אונטערגעהן אין מערב־זייט די זונן —
 זאָלסט דו זיך שטיל אַרייַנ'גנב'ענען אין שטאַל
 און ווער פאַרפאַלען דאָרט אין תהום פון שרעק...
 — נו, און ווייטער? קיין איינציגער ליכטיגער שטראַהל? קיין
 איינציגער פרייליכער אַקקאָרד? קיין ברעקעל האָפּנונג אויף מאָר-
 גען? ...
 אזוי זאָגט טאמאָראַ שאַסטעפאַל צו סאַשא סאַפּראַנאוויטש.
 אַנשטאָט צו ענטפערען איהר, מישט ער איבער נאָך אַ פּאַר בלעט-
 לעך פון דער בלוטיגער פּאַעמאַ און לייענט ווייטער:
 און מאָרגען געה אַרויס אין גאַס, בן־אדם,
 און זעה אַ מאַרק, אַ מאַרק פון לעבעדיגען בראַכוואַרג!
 דערשלאָגענע, האַלב־טוידטע מענשען־ווערים,
 צעבראָכענע און אויסגעקרימטע רוקענס,
 פערוויקעלטע אין שמאַטעס הויט און ביינער,
 מיט קינדער וויסטע קאַליקעס, מיט ווייבער,
 צום טוידט פערמאַטערטע און איינגעדאַרטע,
 אַ היישעריק, סוף־זומערדיגע פליגען,
 בעפאַלען טיר און טויער, אַלע פענסטער,
 בעלאַגערען די שוועלען פון הייזער

— מ י י ן פּאָעט — ענטפערט איהר סאַשא מיט אַ ביטער
שמיבעלע — הייסט ביאַליק, חיים נחמן ביאַליק.

— אַט דער ביאַליק איז אַ פּאָעט! אַ דיכטער! ... אַנו, לייענט
נאָך אַביסעל.

אוראי דאַרף מען סאַשא סאַפראַנאָוויטש בעטען, ער זאָל לייער-
נען ביאַליקען נאָך אַביסעל! סאַשא טהוט איהר די טובה, מיט
נאָך אַ בלעטעל פון דער דאָזיגער בלוטיגער פּאָעמאַ און לייענט
ווייטער:

און דו פעררייסט דעם קאַפּ — ניטאָ קיין הימעל!
אַ דאָך, אַ שטומער דאָך מיט שוואַרצע שינדלען;
אַט הענגט אַ שפּין — געה פּרעג דעם גרינעם שפּין,
ער האָט אַלסדינג געזעהען, ער איז איין עדות,
איין לעבעדיגער עדות אויף דעם בוידעם.
לאָז ער זשע דיר דערצעהלען אַלע מעשיות:
אַ מעשה פון אַ בויך מיט פּעדערען געפילט,
פון נעזלעכער מיט נעגעל, קעפּ מיט האַמערס,
פון מענשען נאָכ'ן קוילען, קאַפּ אַראָפּ, ווי גענו,
צום באַלקען פונ'ם בוידעם אויפגעהאַנגען.
און פון אַ קינד איין איינגעשלאָפענס מיט זיין מאַמעס
צעשפּאַלטענער און טוידטער ברוסט אין מיילכען,
און נאָך אַ קינד אַ לעבעדיגס צעריסען
אין איינעם מיט זיין לעצטען שריי אויף צווייען —
אַ האַלבער מאַ...!

און טאַמאַראַ דערמאָנט זיך אין זיווא'ס טוידט, וואָס די אַל-
טע ניציאַ האָט איהר דערצעהלט, און עס שטעלען זיך איהר טרער-
רען אין די אויגען. און סאַשא מיט איבער נאָך אַ בלעטעל פון
דער בלוטיגער פּאָעמאַ און לייענט ווייטער:

אַרויס-קריד, מענש, קום ווייטער, ב'וועל דיר ווייזען
בעהאַלטענישען — שטאַלען פון חזירים,
און זעה מיט דייןע אויגען אַלע מיסטען,

וואָס בעטען זיי? וואָס שטרעקען זיי די הענדר?
א פויסט וואו איז? וואו איז א גרויסער דונער,
וואָס זאָל זיך אָפּרעכענען פאַר אַלע דורות,
און אַיינלעגען די וועלט, צערייסען הימלען,
מיין שטוהל, מיין כסא-כבוד איבערקעהרען!...
— א? דאָס איז ווערטער! — רופט אויס טאמארא מיט בעגייס-
טערונג. — אייער ביאליק איז א דיכטער! א גרויסער דיכטער!!
— מיינ ביאליק איז אויך א ייער ביאליק! — זאָגט
איהר סאַשא. און דאָ ציהט זיך אַוועק ביי זיי א שמועס, וועגען
דאָס אידישע פאָלק און וועגען זיינע האָפנונגען, און וועגען זיינע
אויסזיכטען, און וועגען זיינע נביאים, און וועגען משיח'ן.
— גלויבט איהר אין משיח'ן אויך? — פרעגט איהם טאמארא.
— געוויס! — ענטפערט איהר סאַשא און איז גליקליך, וואָס
ער האָט א טהעמאַ צו דיסקוטירען מיט טאמארא'ן, און ער גיט
איהר צו פערשטעהן, וואָס ער מיינט משיח, און ערקלעהרט איהר,
פאַר וואָס משיח קאָן נישט קומען. ער וויל זי איבערצייגען, אז אין
אַזאַ צייט, ווען אין א פאָלק קומען פאַר אַזוי פיעל שפּאַלטונגען,
קאָן נישט קומען משיח. משיח קאָן קומען נאָר דעמאָלט, ווען אַלע
זאָלען איהם וועלען הערען און אַלע זאָלען איהם וועלען פערשטעהן...
משה רבינו, צום ביישפּיעל, קאָן איצט ביי אידען נישט אויסנעמען
דערפאַר, ווייל עס עקזיסטירט ניט קיין גאַנץ אידיש פאָלק, וואָס זאָל
זיין פּעראייניגט און וואָס זאָל פערשטעהן, אז נאָר אין דער פּער-
אַייניגונג איז זיין קראַפט...
און סאַשא איז צופריעדען מיט זיך אַליין און מיט זיין גלענ-
צענדער רעדע, און ער איז זיכער, אז איצטיגס מאָל האָט איהם
געגאָלטען מעהר ווי אַלע מאָל, און ער איז איבערצייגט, אז טא-
מארא האָט איהם געהערט און ער האָט אויף איהר געווירקט, און
ער פיהלט נישט קיין פראָסט, און ער שפּירט ניט, אז עס האָט זיך
אויפגעהויבען א ווינד פון דער „ניעווא“, וואָס ברענט דאָס פנים,
סמאלעט די נאָז און קריכט אין די ביינער אַריין, און ער בעמערקט

און שטרעקען-ראויס, געלערענטע-צורבעטלען, קרומע הענד
 מיט אויפגעדעקטע רינענדיגע וואונדען.
 און יעדערער שרייט-אויס זיין פעקעל סחורה,
 פעררייסענדיג די לויזע אויגען צו די פענסטער,
 ווי קנעכט, ווי הינד געשלאָגענע צום בעל-הבית:
 א גראָשען פאַר אַ וואונד! א גראָשען פאַר אַ וואונד!
 א גראָשען פאַר אַ מאַכטער אַ געשענדטע!...
 — אַט דאָס איז דער טרייסט? אַ שענע פערספעקטיווע! אַ
 גלענצענדע צוקונפט פאַר אַ פאָלק! — זאָגט טאָמאַראַ, און סאַשאַ
 לייענט ווייטער:

צום בית הקברות מיט די מאַרבעס, שלעפּער!
 אַהינצו געהט, גראָבט-אויס די ווייסע ביינער
 פון אייערע קדושים'ס פרישע קברים.
 שטאָפט אָן די מאַרבעס, יעדערער זיין מאַרבע,
 און לאָזט זיך אין דער וועלט אַריין, און שלעפּט זיך
 פון שטאָרט צו שטאָרט, וואו ערגיץ אַ יריד,
 און אונטער אַלע פרעמדע הויכע פענסטער
 זינגט הייזעריגע בעטלערשע ניגונים — — —
 — שוין זשע קיין שום האָפּנונג אויף שפעטער, אויף אַמאָל?
 שוין זשע קיין שום וואונק אויף נקמה?
 אַזוי זאָגט טאָמאַראַ שאָסטעפּאַל, און די גרויסע שענע אויגען
 איהרע ברענען... און סאַשאַ, אָנשטאָט צו ענטפערען איהר, מיסט
 ער איבער נאָך אַ בלעטעל פון דער בלוטיגער פאַעמאַ ביאַליק'ס און
 לייענט ווייטער:

...א וויסטער מדבר איז זיין האַרץ געוואָרען;
 קיין איינציג גרעזעל האָט, קיין קערנדעל נקמה!
 דו הערסט? זיי קלאָפּען זיך אין ברוסט „אַשמנו“!
 זיי בעטען, א יך זאָל זיי די זינד פערגעבען...
 צי זינדיגט דען אַ שאָמען אויף די ווענד —
 אַ שאַרבען אַ צעבראָכענער, אַ טויטער וואָרעם? —

צווייטער טייל.

נישט, אז זיי ביידע שטעהען ביי דער טהיר פון טאמארא'ס קוואַר-טיר, און ער זעהט זיך אַרום ערשט דעמאָלט, ווען טאמארא טהוט אַ ציה ביי'ם גלעקעל.

— קומט אַריין, איהר זענט איין איבערגעפּרוּיענער! — זאָגט צו איהם טאמארא און בעשענקט איהם מיט אַ קוק פון איהרע שע-נע שוואַרצע אויגען, און עס ווייזט זיך איהם אויס, אז זיי האָט נאָך אויף איהם טאמארא קיינמאָל ניט געקוקט...

* * *

עס איז שוין געווען ניט פריה, אז סאַשא סאַפּראַנאָוויטש האָט זיך געשליטעלט אַהיים איבער'ן סקריפּעדיגען גלאַנצענדיגען שניי, אויף די שען-בעלייכטע גאַסען פון פעטערבורג. פון דער „ניעוואַ" האָט געבלאָזען אַ קאַלט שניידענדיג ווינטעל, וואָס האָט דעקוטשעט מעהר ווי דער ברענענדיגער פּראָסט, צו וועלכען די מענשען זענען דאָרטען געוואָהנט געוואָרען. סאַשא'ס רויט פנים איז געוואָרען בלוי און די אויהערען האָבען געסמאַלעט. די נאָז האָט אויך גענוג געליטען פון קעלט, און עס האָט נישט געהאַלפּען קיין רייבען און קיין פערשטעלען זיך און קיין הילען זיך אינ'ם וואַרעמען שמויסען קעלנערעל פונ'ם וואַרעמען ווינטערדיגען פאַלטאָ. נאָר וואָס פאַר אַ ווערט האָט דאָס אַלץ געהאַט ביי דעם גליקליכען מענשען אַקע-גען איין וואַרעמען גוטען קוק פון טאמארא'ס שענע גרויסע שוואַרצע אויגען, וואָס איז געווען גענוג אויף צו פערטרייבען דעם שאַרפּס-טען ווינד, אויף אָפּצושוואַכען דעם גרעסטען פּראָסט? ... סאַשא האָט איבערגע'חזר'ט ביי זיך נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל איטליכס וואָרט, וואָס טאמארא האָט איהם היינט געזאָגט, דערמאָנט יעדע בעוועגונג איהרע, יעדען קוק, — און עס האָט זיך איהם אויסגעווי-זען, אָדער ער האָט זיך געוואָלט איינרעדען, אז קיינמאָל איז נאָך צו איהם טאמארא נישט געווען אזוי גוט, אזוי פריינדליך און אזוי צוגעלאָזט און נאָהענט, ווי אַצינד, און ער האָט אַוועקגעפיהרט פון דאָרט איצטיגס מאָל אזוי פיעל האָפּנונג, ווי נאָך קיין מאָל נישט ביז אַהער!...

סוף פונ'ם ערשטען טייל.

קאפיטעל א.

ט א ט ע ס א ו ן ק י נ ד ע ר .

אינ'ם סאמע אנהויב פון אונזער ראמאן, אין קאפיטאל א, האָר-
בען מיר איבערגעלאָזט איציקעל שאַסטעפאל און זיין ווייב שיווקע,
און אויך דעם אפטייקער סאַלאַמאָן סאַפראַנאוויטש, אַרויסקוקען
אויף זייערע קינדער, אויף טאַמאַראַ'ן און אויף סאַשאַ'ן, וואָס זענען
געפאָהרען אויף פסח אַהיים.

— טאַמער וואָלסט דו זיך דורכגעפאָהרען אויפ'ן וואָקזאַל? ...
אַזוי זאָגט שיווקע צו איהר מאַן איציקעל שאַסטעפאל און קוקט
אויפ'ן זיגער.

— ס'אָ משל'1 נו, וואָס זשע וועט זיין? וועט די טאַכטער,
הייסט דאָס, פריהער קומען? וואו איז דער שכל? — אַזוי ענט-
פערט איהר אָפּ דער מאַן מיט אַ היבשער פאַרציע ביטערניש, ווי
געוועהנליך אַ מאַן, בשעת ס'איז איהם נישט נוט אויפ'ן האַרצען.
און טאַקי באַלד לעגט ער זיך איבער ביי זיך אין קאָפּ, אַז אפשר
איז דאָס אַ פּלאַן, ער זאָל זיך טאַקי דורכפאָהרען צו דער באַהן.
וואָס וועט ער אָנווערען? און ער נעמט אויף זיך דעם אויבערראַק
מיט'ן שירם און לאָזט זיך געהן.

— וואוהין איז? — פרעגט איהם שיווקע.

— אין ערגיץ ניט. — ענטפערט איהר דער מאַן. — איך רע-
כען זיך דורכפאָהרען אויף אַ וויילע צו דער באַהן, זעהען וואָס איז
די מעשה, וואָס אַזוי שפּעט...

- אפנים, פערשפעטיגט דער פאָיער?
 — ווי קומט דאָס, דער שנעל-צוג זאָל פערשפעטיגען?
 — עס מאַכט זיך... איהר וואָרט אויף עמיצען?
 — און איהר?...

און ביידע פאָטערס לעגען אַריין די זייגערס אין די טאַשען.
 צעגעהען זיך, איינער אַהער און דער אַנדערער אַהין, געפינען נישט
 מעהר קיין שמועס-מאַטעריאַל.

מאָהלט אַיך, עס רעדט זיך נאָר אַזוי. זיי זאָלען וועלען, זיי
 זאָלען ניט זיין קיין גדלנים און קיין עקשנים, וואָלטען זיי שוין געפֿור-
 נען מאַטעריאַל אויף צו רעדען. יעדער פֿון זיי וואָלט שוין געהאַט
 וואָס צו דערצעהלען און צו דערצעהלען. יעדער פֿון זיי האָט געהאַט
 אַ האַרץ פֿול מיט וועהטיגען, וואָס האָבען זיך געבעטען אַרויסגע-
 רעדט צו ווערען, אויסגיסען זיך, נאָר יעדען פֿון זיי איז ניט אָנגע-
 שטאַנען דאָס צו טהון פֿריהער פֿאַר'ן צווייטען.

„וואָס פֿאַר אַ מחותן איז מיט מיר אָט דער אָרעמער אַפֿטיי-
 קער?“ — האָט זיך געטראַכט שאַסטעפֿאַל און געמאַכט מיט'ן שירם.
 „איך האָב פֿיינט אָט דעם אידאַש מיט'ן שירם און מיט די
 שוואַרצע אויגען, וואָס קוקען גלייך אין דער נשמה אַריין!“ — האָט
 זיך געטראַכט סאַפֿראַנאָוויטש דער אַפֿטייקער, און ביידע האָבען
 זיי שפּאַציערט איבער'ן ברייטען וואָקזאַל, דער אַהער און דער אַהין,
 איטליכער מיט זיין „פעקעל“, פֿערבאַרגען טיעף ביי זיך אין האַר-
 צען.

אין וואָס, אַשטייגער, האָט געקאָנט בעשטעהן איציקעל שאַס-
 טעפֿאַל'ס „פעקעל“, אַז די געשעפטען זיינע, ברוך-השם, געהען
 גוט? ער האָט היינטיגען ווינטער געהאַט אַ וואָהלע טורמע, דאָס
 הייסט, ער איז, חם ושלום, ניט געזעסען אין טורמע, ער האָט נאָר
 צוגעשטעלט אַהין פֿראַוויאַנט, און האָט אָנגעטראָפֿען אויף אַ גוטען
 סמאָטריטעל, אַ „גוי וואָס נעמט אַ קערבעל“... היינט האָט ער צו-
 געשטעלט האַלץ אין די קאַזאַרמעס, דאָס איז אויך געווען קיין מעשה
 ניט פֿון אַ „פֿאַדריאָד“. איז אָבער „קאַזנאַ“ — צופֿיעל הענד און

— האָב איך דאָך דיר נאָך פריהער געזאָגט דאָס אייגענע!
 — ס'אָ משל! נו, אם כן, אז דו האָסט געזאָגט, איז וואָס?
 וואָס האָב איך דאָ פאַרשפּעטיגט?
 און איציקעל שאָסטעפּאל האַפט אַ דראָזשקע און לויפט צו דער
 באַהן.

דאָס זעלבע האָט געטהאָן אויך דער אַפטייקער סאַפּראַנאָוויטש,
 נאָר אָהן ישוב הדעת מיט'ן ווייב, פשוט מחמת דעם, וואָס ער איז
 שוין פופצעהן יאָהר איין אלמן. אונזער אַפטייקער, ווי ער אליין
 זאָגט אויף זיך, איז ניט פון די אידעלעך, וואָס לויפען חתונה האָבען
 דאָס צווייטע מאָל: ערשטענס, האָט ער קיין צייט ניט; צוויי-
 טענס, איז דאָ אין שטאָרט נישטאָ פאַר איהם קיין גלייכען; און
 דריטענס, אויף וועמען וועט ער לאָזען די אַפטייק?

אז איציקעל שאָסטעפּאל איז געקומען אויפ'ן וואָקזאַל, האָט
 ער שוין געטראָפּען דעם אַפטייקער אַרומשאַפּאַציערען מיט'ן שטע-
 קעלע אין די הענר און מיט די בלויע ברילען אויף די אויגען, נאָר
 ער האָט זיך געמאַכט, ווי ער בעמערקט איהם ניט, און האָט זיך
 גענומען אויסגלייכען זיין זייגער מיט'ן גרויסען זייגער וואָס אויפ'ן
 וואָקזאַל. דאָס זעלבע האָט געטהאָן אויך דער אַפטייקער; ער האָט
 אויך אַרויסגענומען זיין גאָלדענעם זייגער און האָט זיך אוועקגע-
 שטעלט אַקעגען דעם וואָקזאַל-זייגער, געקוקט דורך די בלויע בריי-
 לען אַרויף און אַראָפּ, בעמערקט, אז זיין גאָלדענער זייגער לויפט
 כמעט אויף אַנדערטהאַלבען מינוט. דאָס אייגענע האָט בעמערקט
 אויך שאָסטעפּאל אויף זיין זייגער, אז ער לויפט אויף כמעט פינף
 מינוט. די עטליכע מינוט אונטערשיעד האָבען אַרויסגערופען צוויי-
 שטען אונזערע צוויי שכנים איין אומגעריכטען געשפרעך, וועלכען
 מיר געבען איבער פינקטליך, נאָר מיר קאָנען נישט זאָגען גענוי,
 ווער פון די צוויי האָט אָנגעהויבען צו רעדען דער ערשטער.

— קיינמאָל נישט געגלויבט, אז מיין זייגער לויפט.

— איך אודאי נישט!

— אַ חידוש, מיין זייגער געהט ריכטיג נאָכ'ן שטאָרט-זייגער.

א טאכטער און א בת יחידה, און נאך א געראטענע דשרא, און ליעב האט ער זי דאס חיות מיט דער נשמה, ממש עד כלות הנפש! ווי- פיעל מאל האט ער זיך שוין אויפגעחאפט אין דער פריה פונ'ם שלאף מלא גולן און געהייסען פאקעווען דעם טשעמאדאן.

— וואוהין איז? — פרעגט איהם שיווקע.

— קיין פעטערבורג! ... וואס פאר א זיצען דארט? וואס פאר שטודיערען? וואס פאר קורסען? וואס פאר מעדיצין? וואס פאר דאקטוירים? נא דיר שוין מידלעך דאקטוירים! טאמער איז קארג!?

אזוי טענה'ט איציקעל שאסטעפאל צו זיין ווייב שיווקע, גלייך ווי זי וואלט דא געווען דער גאנצער חייב, און ער היצט זיך און ער שמיצט זיך אזוי לאנג, ביז ער זעצט זיך אוועק שרייבען איהר א בריעף, אויס'לומר'ן אזוי, אז זי זאל איהם האבען צו גערענקען. און נעמט ער נאך די פען אין האנד, און שטעלט ער נאך אוועק די ערשטע צוויי ווערטער: „בתי היקרה — טייערע טאכטער“, אזוי געהט איהם אפ דער כעס, און ער דערזעהלט איהר, ווי ליעב און טייער זי איז איהם, ווי שטארק ער בענגט נאך איהר, און זי זאל איהם, למען השם, שרייבען פון איהר געזונד, און וואס איהר פעהלט, און טאמער דארף זי געלד... און עס ציהט זיך ביי איהם אזוי ווי האניג, און עס גיסט זיך ביי איהם אזוי ווי בוימעהל, און די גע- פיהלען פונ'ם הארצען פליסען, פליסען — א מאדנער פאטער אָט דער איציקעל שאסטעפאל!

יא, א מאדנער פאטער! עס ברענט אין איהם אוראי א פייער, וואס ער, איציקעל שאסטעפאל, דארף זיין איצט אויפ'ן וואקזאל גלייך מיט דעם אפטייקער און ארויסקוקען אויף זיין קינד, וואס פאָהרט אוראי אינאיינעם מיט'ן אפטייקער'ס קינד פון איין שטאָדט, זיצען אוראי אין איין וואגאן און שמועסען! ... פון וואס קאנען זיי שמועסען? אפשר זענען זיי שוין אזוי שטארק בעקאנט, אז מע שמועסט שוין גאר וועגען א שדוך? ... א קשיא אויף היינטיגע קינד דער! ... און עס בעשלאגט איהם אזש א שווייס פון דעם געדאנק.

אלע נעמען: דער „אונטער“ נעמט, דער „אָבער“ נעמט, דער קא-
פיטאן נעמט, דער קאמאנדיר נעמט, דער אדיוטאנט נעמט, דער
גענעראל נעמט - נעמען זאל זיי די חלירע, וואָרום לא די זיי נע-
מען צו דאָס געלד, נעמען זיי נאָך אַרויס דאָס געזונד, — „קאָנאַ“...
היינט האָט ער געהאַט אַ פּאָר עסקים'לעך, לאָדענישען. איציקעל
שאַסטעפּאַל, דאַרפט איהר וויסען, איז אַ איד, וואָס האָט ליכט
זיך לאָדען מיט דער וועלט. בעת ער מאַכט אַ געשעפט, מאַכט ער
דאָס לכתחילה אַזוי, אַז ער זאָל קאָנען נאָכדעם לאָדען זיך. אַז ער
שרייבט אַ קאָנטראַקט, פערדרעהט ער איהם און פערפלאַנטעט
זיך אַליין טאַקי, נאָר אַזוי, אַז קיין צעהן אַדוואָקאטען קאָנען איהם
נאָכדעם ניט אַרויספלאַנטען. איין אַדוואָקאט האָט איהם אַמאָל גע-
פרענט: — „פאַני שאַסטעפּאַל! דאַרפט איהר שרייבען אַליין דעם
קאָנטראַקט און קומען נאָכדעם צו מיר, איך זאָל אייך אויספלאַנטען,
אַמעהר, קומט מען לכתחילה צו איין אַדוואָקאט, וועט ער אייך שריי-
בען דעם קאָנטראַקט אַזוי, אַז איהר וועט פערשפּאַרען נאָכדעם
לאָדען זיך!“

דערויף ענטפערט איהם שאַסטעפּאַל גאנץ ערנסט:

— שרייבען אַ קאָנטראַקט ביי איין אַדוואָקאט קאָסט געלט.

— און לאָדען זיך קאָסט קיין געלט ניט?

— וואָס זאָל איך טהון? איך מוז דאָך ראַטעווען מיין געלט!

אַזוי ענטפערט איציקעל שאַסטעפּאַל און „ראַטעוועט“ זיין

געלד, דאָס הייסט, עס קאָסט איהם אָפּ דריי מאָל אַזוי פיעל, ער

ווערט אָפט בדיח הדל, פערלירט טויזענדער, לאָדט זיך אָפּ יאָהרען-

לאַנג, קוילעט זיך אויף מעסערס, אום צו געווינען אַ פּראָצעס, און

דאָס פערשאַפט איהם חיות אויף לאַנג! נצחון, אַמביציע — איז אַ

גרויסע זאָך! פאַר זיין אַמביציע וועט אייך איציקעל שאַסטעפּאַל

געהן ביז'ן האַלז אין בלוט! זיינס זאָל איבערגעהן — דאָס איז

נישטאַ. איציקעל קאָן זיך בעריהמען, אַז איהם האָט נאָך קיין מענש

נישט גובר געווען. דער איינציגער מענש אויף דער וועלט, וואָס

האָט איהר גובר געווען, איז טאַמאַראַ! ... נאָר וואָס זאָל מען טהון?

כאז (ער האָט נישט געוואָלט אַנרופען דאָס מיט'ן נאָמען
 „משוגעת“). האָט איהם דערויף סאַשא בערוהיגט, אז עס האָט ניט
 צו טהון מיט רעליגיע, נאָר מיט נאַציאָנאַל-געפיהל, מיט ליעבע צום
 פאָלק, מיט אמת'ען ריינעם פאַטריאָטיזם...

אַ פערקעהרטע וועלט געוואָרען! סאָלאָמאָן סאַפראַנאָוויטש,
 וועלכער האָט זיך אזוי פיעל געפלאָגט איבער בילדונג, געלעגען ער-
 גיץ ביי זיינע פינסטערע פאַנאַטישע עלטערען אויף אַ בוידעם און
 געשטודירעט לאַטיין, אַנטלאָפּען פון דער היים אַ באַרוויסער, געהונ-
 גערט און אָפּגענעבען עקזאַמען אויף פאַרמאַציע, קוים דערלעבט
 ווערען אַ פראָוויזאָר, פריהער גוט פערשוואַרצט געוואָרען איידער
 מע האָט איהם צוגעלאָזט צום עקזאַמען, און איצט, אז גאָט האָט
 איהם געהאַלפּען, ער איז שוין איין אפּטייקער, מיט אַ נאָמען, מיט
 אַ רענאָמע, פערקעהרט צווישען כריסטען (פון אידען אַנטלויפט
 ער), דאַרף ער, סאַפראַנאָוויטש, האָבען אַ זוהן, וואָס שרייבט איהם
 אַזעלכע בריוולעך:

„ליעבער פאָטער! — שרייבט סאַשא אין איינעם פון זיינע
 בריוולעך צום פאָטער. — דו מוזט אָננעמען, אז די צייטען בייטען
 זיך. די ראָלע פון זינגען „מה יפית“ פאַר'ן פריץ איז אַריבער!
 די מאָדע פון קריכען אויף די קניע פאַר אַלץ, וואָס איז ניט אידיש,
 איז אויס מאָדע“...

אין איין אַנדער בריעף צום טאַטען שרייבט סאַשא כמעט אזוי:
 „ליעבער פאָטער! ווילען מיר באמת געווינען די סימפּאָטיע
 פונ'ם רוסישען פאָלק, דאַרפען מיר זיי ניט ווייזען, אז מיר זענען
 בעסער אָדער ערגער פון זיי; מיר דאַרפען זיי נאָר ווייזען, אז מיר
 זענען אַזוי גוט, אַזוי ווי זיי... און דעמאָלט בין
 איך איבערצייגט, אז אויב דער קאַמף, וואָס דאָס פאָלק פיהרט, וועט
 געראָטען, וועלען מיר ניט דאַרפען קיין זכות אבות מיט קיין
 רחמנות מיט קיין טובות“...

אין אַ דריטען בריעף שרייבט סאַשא צום טאַטען נאָר אזוי:

און ער הויבט אָן שפּאַנען נאָך גיכער און מאַכען מיט'ן שירם נאָך
שטאַרקער, און ער טראכט זיך:
— ווי קומט צו מיר אזא טאָכטער?...

* * *

די זעלבע קשיא, וואָס איציקעל שאַסטעפּאַל האָט געפרעגט
אויף זיין קינד, האָט סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש געפרעגט אויף זיין
קינד:

— ווי קומט צו מיר אזא זוהן?

דעם אַפטייקער'ס געשעפטען געהען אויך ניט שלעכט. די אַפּ-
טייק האָט זיך איהם שוין לאַנג אויסגעצאָהלט, און ער קאָן שוין
אַפּלעגען אַמאָל איין איבעריג קערבעל אין באַנק, און ער קלערט
שוין וועגען אַ הייזעל איין אייגענס, טאַקי ניט ווייט, אויף דער
זעלבער וואַסילטשיקאָווער גאַס. דאָס הייזעל געהערט צו איין אַל-
טער מויד אַ כריסטין, וואָס קומט אַריין צו איהם אין אַפטייק כמעט
אַלע טאָג מיט אַ גרויסען הונד („העקטאָר“ רופט מען דעם הונד).
קויפט אַ נאַרישקייט פאַר פינף גראַשען און דערט-אַפּ אַ האַלבע
שעה און אַמאָל נאָך מעהר. זי רעדט איהם צו, ער זאָל קויפּען איהר
שטוב מיט'ן גאָרטען, זעהר אַ טייערער גאָרטען, — וואו איז נאָך
דאָ אזא גאָרטען מיט אַזעלכע וויינשעל און מיט אַזעלכע באַרען,
מיט אזא קעלער, מיט אַזעלכע שטאַהלען, ווי ביי איהר?

סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש האָט ליעב סאַשא'ן און האַלט זיך מיט
איהם גרויס, פערנעטערט איהם און פערשטעהט איהם ניט... ער
שרייבט זיך איבער מיט זיין זוהן וועגען אַלסדינג און האָט פון איהם
זעהר אַפּטע בריעף, זעהר שענע בריעף, אָבער אַזעלכע מאַדנע בריעף,
וואָס ער פערשטעהט זיי ניט. סאַפּראַנאָוויטש פערשטעהט ניט זיין
זוהן. ער האָט שוין לאַנג געוואַלט אַרויסבעקומען פון איהם, וואָס
איז דאָס, וואָס ער האַלט זיך אַזוי פּעסט אין אידישקייט? וואָס איז
דאָס? צי איז דאָס ביי איהם אַ רעליגיעזע איבערצייגונג? צי איז
ער פרום געוואָרען? אויב אַזוי, איז דאָס נישט מעהר ווי אַ פּסי-

פאָרם האָט זיך צו דעם קאָטלער'ען אָדער קעסלער'ען אַזוי געפאַסט. ווי צו אַ חזיר אַ נאָזבאַנד, אַז בסך־הכל זענען די הערעלעך ביי איהם געווען געגרייזעלט, דער רוקען איינגעבויגען, דאָס היטעלע פלעגט ער טראָגען תמיד אַרויף, און רעדען האָט דאָס גערעדט מיט „דער חית“, אונטערגעחאָרעלט: „סאַפּחאַנאָוויטש“... חוסקאַיאַ היסטאָחיאַ“... „אַ חרפּה און אַ בושע פאַר גוים! — אַזוי פלעגט זיך טראַכטען דער אַפטיקער און רויט ווערען ביז אויף יענער זייט אויהערען! — אַלעמען, אַלע „אידלאַקעס“, גלויבט זיך שטודיערען!... אַלע קבצנים קריכען אין גימנאַזיע!“...

און אונזער אַפטיקער איז ביז סכנות אויף די „אידלאַקעס“ קבצנים“, וואָס קריכען אין גימנאַזיע און ווילען שטודיערען... ער האָט גאָר פּערגעסען, אַז ער איז אַליין אַ „אידלאַק“, אַליין געווען איין אָרעמאַנס אַ קינד, אַליין געשטודיערט לאַטיין אויף אַ בוידעם...

* * *

ביי'ם אָנקומען פון אונזערע יונגע העלדען איז דאָס בעגעגע- ניש געווען ניט אַזוי, ווי עס וואָלט בעדאַרפט צו זיין. עפּיס האָט דאָ געפּעהלט, אַז אַלע, סאַי די טאַטעס, סאַי די קינדער, זאָלען זיך פיהלען פאָלשטענדיג גוט און באַמת גליקליך. טאַמאַראַ שאַסטע- פאַל איז דוקא אַרױפגעפאַלען אויפ'ן פאָטער'ס האַלז און האָט מיט איהם צעקושט זיך. סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש האָט זיך דוקא אויך אַרומגענומען מיט'ן אַפטיקער, ווי אַ זון בעדאַרף זיך אַרומנע- מען מיט אַ פאָטער, — אָבער עס האָט ביי די ביידע געפּעהלט די אמת'ע פריינדליכקייט, די גליקליכע שמחה, די ניט־געמאַכטע התפּעלות, דאָס נאַטירליכע אויפגערעגט־זיין, אַז אַלע און אַלעס זאָל זיך דרעהען פאַר די אויגען, דער קאָפּ זאָל זיין צעטומעלט, דאָס האַרץ זאָל זיין איבערפילט און עס זאָל זיך אַזש גלויסטען וויינען פאַר פרייד...

ביידע טאַטעס האָבען בעטראַכט זייערע קינדער. איציקעל שאַסטעפאַל האָט בעטראַכט זיין טאָכטער מיט'ן קליינעם שוואַר-

„ליעבער פאָטער! עס איז, כלעבען, אַ שאַנדע, וואָס איך בע-
דאַרף זיך איבערשרייבען מיט דיר נישט אויף אידיש. דו ווייסט
נאָנט גוט, אז איך האָב ליעב די רוסישע שפּראַך מיט דער רוסישער
ליטעראַטור. נאָר למאי זאָלען מיר נישט בענוצען זיך מיט אונזער
אייגענער נאַציאָנאַל־שפּראַך, אז מיר האָבען זי? פאַר וואָס זאָלען
צוויי דייטשען, פּראַנצויזען אָדער פּוילען יאָ קאָנען זיך צענויפּרע-
דען מיט זייערע אייגענע, ווען זיי קומען זיך צענויף ערגיץ אין
אַמעריקא, אָדער ווייס איך וואו, אין עק וועלט, — און מיר נישט?
מיר, וואָס זענען מעהר עמיגראַנטען פון אַלע עמיגראַנטען אין דער
וועלט, מיר, וועלכע עמיגרירען פון אברהם אבינו'ן אָן, דאַרפֿען אונ-
זער נאַציאָנאַל־שפּראַך האָבען אַ סך נויטיגער פון אַלע אַנדערע פעל-
קער! שמעל דיר פאַר, ליעבער פאָטער, אז איך וואָלט געוואַכסען פון
קינדווייז אויף ערגיץ אין איין אַנדער לאַנד און זאָל איצטער קומען
צו פאָהרען אַהיים, וואָלטען מיר ביידע, אַ זוהן מיט אַ פאָטער, נישט
געקאָנט זיך אויפּרעדען! איך בין אַ בעלן געווען זיך אָנפּרעגען ביי
מיינע דייטשע און פּוילישע חברים, אויף וואָס פאַר אַ לשון זיי
שרייבען זיך איבער מיט זייערע עלטערען, האָבען זיי מיך אויסגע-
לאַכט און האָבען מיר געענטפּערט צוריק מיט אַ פּראַגע: אַט ביזט
דו אַ איד, ווי אַזוי שרייבסט דו צו דיין פאָטער, נישט אויף אי-
דיש?... דו פערשטעהסט דאָך שוין, ליעבער פאָטער, אז איך בין
געוואָרען נאָך רויטער, ווי איך בין“...

דער אַפּטייקער קאָן ניט פערשטעהן: ווי קומט צו איהם אזא
זוהן?... און ער בעשולדיגט זיך אליין, וואָס ער זיצט פופּצעהן יאָהר
איין אַלמן, וואָס איבער דעם איז סאַשאַ געוואַכסען אָהן אַ מוטער,
זיך צענויפּגעקומען ווער ווייסט מיט וואָסערע חברים אין גימנאַז-
זיע... און ער דערמאָנט זיך, אז צו סאַשאַ'ן פלעגען קומען די אָרעמ-
סטע שילער, יונגלעך אָפּגעריסענע, וואָס האָבען געלערענט פריהער
אין דער „תלמוד־תורה“, צווישען זיי איינער דעם שוחט'ס אָדער
דעם רב'ס אַ זוהנדעל, קאָטלער אָדער קעסלער איז זיין נאָמען — ער
האָט שוין פּערגעסען. ער געדענקט נאָר, אז די גימנאַזיאַלע אונז-

מאנדעווען, פאָהרט צו אַ פּאַעטאָן, און איידער מע קוקט זיך אַרום, ליגען שוין די פּעקלעך פון אויבען אויפ'ן פּאַעטאָן. מע דאַרף מעהר ניט ווי איין פּאַעטאָן — מע זיצט אין איין הויף, צו וואָס זאָל מען אויסברענגען אומזיסט געלד?

אין פּאַעטאָן גאַנץ אויבען זיצען איציקעל שאַסטעפּאַל און סאָ-לאָמאָן סאַפּראַנאָוויטש, און אַקעגען זיי, אויף אַ בענקעלע — זייערע קינדער: טאַמאַראַ און סאַשא. און דער פּאַעטאָן קאַטשעט זיך איר בער די נאָרוואָס אָפּגעדעקטע שטיינער, און די רעדער שפּריצען די נאָך ניט צוגעטריקענטע ערב-פּסח'דיגע בלאָטע, און דאָס וויי-טעל, וואָס בלאָזט, איז אַ מילד וואַרעם ווינטעל, איין ערב-פּסח'דיגס, און די לופט שמעקט מיט ערב פּסח, מיט דעם בעקאַנטען ליכענען ריח פונ'ם ליכעסטען טייערסטען יום-טוב, וואָס איז ליכע יעדען אידען מיט זיין היסטאָרישער בעדייטונג, מיט זיין בעפריי-אונגס-גייסט און מיט זיין צוואַמענקומען זיך מיט דער צייט פון בענייאונג אין דער נאָטור.

— אין דרויסען שמעקט שוין מיט פּסח, — בעמערקט איצי-קעל שאַסטעפּאַל, נישט געפינענדיג קיין אַנדער סהעמאַ אויף צו מאַכען אַ רעד מיט זיין ניט-איינגענעמענעם שכן.
— עס וועט שוין באַלד אָנהויבען גרינען, — וואַרפט אַריין דער אַפּטייקער אַ וואָרט, אום ניט צו זיצען, ווי אַ ברוגז'ער מחותן.
— לעבען זאָל דער אירישער פּסח! — רופט אויס סאַשא מיט בעניסטע-זונג.

— לעבען זאָל דער פריהלינג! — פערריכט איהם טאַמאַראַ.
— לעבען זאָל דער יום-טוב פון בעפרייאונג! — זאָגט וויי-טער סאַשא.

— לעבען זאָל די פרייהייט אַליין! — פערריכט איהם וויעדער טאַמאַראַ. און עס פערקייטעלט זיך אַ שמועס צווישען די קינדער. די עלטערען זיצען און הערען זיך איין, און בעוואונדערען זיי, יעדער לויט זיין השגה, און יעדער פון זיי טראַכט ביי זיך אין האַרצען איין אַנדער מחשבה.

צען איינפאך-ביליגען היטעלע (אָהן פּעדערען) אויף די שענע גע-
דיכטע שוואַרצע געגרייזעלטע האָר, מיט'ן קליינעם שוואַרצען ריי-
זענטאַשעל, מעשה מאַנסביל, אָנגעטהאָן איבער דער הויכער ברוסט,
און מיט איהרע גרויסע שענע שוואַרצע אויגען, וועלכע זענען איצט
געווען איבערגעצויגען מיט אַ מאָדנע מעלאַנכאָלישען טרויעריגען
ערנסט, און אויסגעוואַכסען איז זי, אויסגעוואַכסען! ... און ער האָט
זיך געטראַכט :

— אַט דאָס איז מיין טאָכטער? ...

דאָס זעלבע האָט געטראַכט אויך דער אַפטייקער, בעקוקט דורך
די בלויע ברילען זיין סאַשאַן, ווי ער איז דאָס אַביסעל אויסגע-
וואַכסען, ווי שער ער איז געוואָרען. מערקווירדיג: געלע האָר, אַ
שפיצעדיג געל בערדעל, אַיין אויסגעבווגענע נאָז, אַיין אמת'ע איי-
דישע נאָז! ... דער אַפטייקער וויל נעמען ביי'ם זוהן דאָס געלע
טשעמאָדאַנטשיקעל; סאַשאַ לאָזט נישט, ער קאָן אַליין.

— דו קענסט זיך ניט מיט אונזער שכנ'ס טאָכטער, פרייליך
שאַסטעפאַל? — מאַכט סאַשאַ צום פאָטער און שטעלט איהם פאָר
טאַמאַראַן, וועלכע שטעלט-פאָר סאַשאַ סאַפראַנאָוויטש פאָר איהר
פאָטער און זי זאָגט צו איהם :

— דאָס איז דעם אַפטייקער'ס זוהן. מיט'ן פאָטער ביזט דו
דאָך בעקאַנט פון לאַנג?

און אַלע פיער ווייסען ניט וואָס צו טהון, ווער און וואוהין
עמיצער זאָל געהן פריהער. און אַלע פיער זאָגען איינס צו דאָס
אַנדערע :

— נו? פאָהרען מיר?

און אַלע פיער ענטפערען איינס דעם אַנדערען :

— פאָהרען מיר.

און קיינער פון די פיער ווייסט נאָך נישט, ווי אזוי מע וועט
פאָהרען, און אז מע קומט אַרויס פונ'ם וואָקזאַל, און די טרעגער
האַפען די פעקלעך אונטער די הענד, און די עקיפאָזשען-פיהרערס
מיט די איזוואָזטשיקעס גוואַלדעווען, און די פאָליציסטען קאָ-

סאשא איז אַראָפּגעשפרונגען דער ערשטער, נאָך איהם טאמארא, און נאָך טאמארא'ן שוין ביידע שכנים: דער אפטייקער מיט'ן שטעקעלע און איציקעל שאָסטעפּאל מיט'ן שירם.

— מיר האָבען געסט! — זאָגט חיים, און בעני חאפט איהם

אונטער:

— ציוניזם, סאָציאַליזם, בורזשואַזיע און פּראָלעטאַריאַט!

— וואָס הייסט דאָס? — פרעגט דער פאָטער, און זיינע ביידע

זיהן געבען איהם צו פערשטעהן, אז דאָס זענען געקומען פיער פאָרשטעהער פון פיער פערשיעדענע פראַקציעס. און צווישען פאָ-

טער מיט די קינדער געהט אַוועק אַ שמועס וועגען ציוניזם, סאָ- ציאַליזם, קאָפיטאַל און פּראָלעטאַריאַט, און נחמיה דער שוסטער

קאָן ניט פערשטעהן, וואָס פאַר אַ פּראָלעטאַריער איז סאָפּראַנאָ- וויטש דער אפטייקער? אַ פּראָלעטאַריער ווערד אָנגערופען ביי'ם

שוסטער איין אַרעמאָן, און איין אַרעמאָן קאָן זיין נאָר דער, וואָס האָט ניט אויף פסח. ענטפערט איהם דערויף דער עלטערער זוהן

חיים, אז מע קאָן האָבען אויף פסח און דאָך זיין אַ פּראָלעטאַריער. — אַ פּראָלעטאַריער ווערד אָנגערופען יעדער, וואָס אַרבייט

פאַר געלט צוליעב דער בעקוועמליכקייט פון דער בורזשואַזיע, אַזוי, אז אַ פּראָוויזאָר איז אַלץ איינס, וואָס אַ שוסטער.

— להבדיל! — זאָגט דער פאָטער און קלאַפט-אַריין אַ צוויאַק

אין איין אַבצאָס פון אַ שטיוועל, און פונקט צו דעם וואָרט „להבדיל“ קומט אָן אונזער אַלטער בעקאנטער, דאָס פרייליכע שניידערעל

יודעל קטנתי, מיט אַ פאַרטיגען פסוק און מיט אַ קללה נאָך אויף דער שוועל:

— ע ל י ש ר א ל ו ע ל ר ב נ נ — ס'זאָל אַ רוח אין זייער

טאַטען אַריין, אונזערע אידעלעך מיט אונזערע רבנים, די קאזיאָ-

נע מיין איך, — דאָס געה איך פון איהם טאַקי, פונ'ם ראַבינער, — דער-

פאַר וואָס מע טיילט ניט קיין מעות-חטים, ווי ס'געהערט צו זיין;

דעם, וואָס מע דאַרף, דעם גיט מען ניט, און ווער עס האָט אַ צד

אין באָד, און ווער ס'איז אַ שטיקעל שמעלעקע, דער נעמט, נעמען

— א קלוגע וועלט געוואָרען! — זאָגט האַלב איראָניש, האַלב מיט גדלות איציקעל שאַסטעפּאַל, און קוקט אויפ'ן הענטעל פונ'ם שירם מיט איין אַפיקורסיש שמייכלע.

— א פערקעהרטע וועלט! — ענטפערט איהם דער אַפטייקער און קוקט דורך די בלויע ברילען אַרויף, אויף די הייזער.

און דער פאַעטאָן מיט די פיער פאַרשוינען פאַהרט-צו מיט'ן קנאַק גלייך צום הויז נומער 13, וואָס אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס.

* * *

אַנזאָגען אַ בשורה — איז איינע פון די גרעסטע מצוות ביי אידען: עס טהוט הנאה, קיינעם שאדט עס ניט און קיין געלד קאסט דאָס ניט.

אז דער פאַעטאָן מיט די פיער פאַרשוינען: איציקעל שאַסטע-פאַל מיט זיין שכן דעם אַפטייקער, מיט זייערע קינדער טאַמאַראַ און סאַשא, איז צוגעפאַהרען צום הויז נומער 13, וואָס אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס, האָט דאָס די ערשטע דערוועהן נחמיה דעם שוסטערס ווייב זיסעל, וואָס זיצט אינ'ם זעלבען הויז נומער דרייצעהן.

זעלבסטפערשטענדליך, אז דעם שוסטער'ס דירה איז אונטען, אינ'ם סאַמע קעלער; און מחמת די פענסטער געהען אַרויס גלייך אויפ'ן טראָטואַר, דערפאַר האָט דער שוסטער אַ גרויסען שאַנס צו זעהען יעדען דורכגעהער און יעדען דורכפאַהרער פריהער און נעהענטער פון אַלע אַנדערע איינוואָהנער וואָס אין הויז.

— זעה נאָר, ווער איז דאָס צוגעפאַהרען צו אונז אַזוי ברייט? — רופט זיך אָן נחמיה דעם שוסטער'ס ווייב זיסעל און פליהט אַרויס אין דרויסען, בשעת נחמיה דער שוסטער מיט זיינע צוויי בנים זענען פערטיעפּט אין דער אַרבייט, שלאָגען פלעקלעך אין די נייע באַטינקעס, וואָס שיווקע שאַסטעפּאַל האָט זיך בע-שטעלט לכבוד פסח. און ביידע בנים, חיים און בעני, בויגען זיך גלייך מיט דער ערד און קוקען זיך איין אינ'ם פאַעטאָן, פון וועלכען

— אַט האָסט דו דיר די אַנדערע טעג יום־טוב! אין דער ערד אַרײַן! — זאָגט שױוּקע.

— רוף איהם אַרײַן! — זאָגט טאַמאַראַ און עס קומט אַרײַן ליפּא באַשעוויטש מיט'ן בעזעם־באַרד אָפּנעמען פון טאַמאַראַ'ן אַ גרום פון זיין טאָכטער מאַשא, און טאַמאַראַ נעמט איהם אויף זעהר פריינדליך, פיהרט איהם אַרײַן בעזונדער אין אַ חדר, און זעצט זיך אַוועק מיט איהם שמועסען וועגען זיין טאָכטער מאַשא. און איציקעל שאָסטעפּאַל בלייבט־איבער מיט זיין פרוי שױוּקע אינ־צווייטן, קוקען זיך איבער אָהן ווערטער, און יעדער פון זיי לאָזט אַרויס אַ זיפּץ פונ'ם טיעפען, טיעפען האַרצען...

קאַפיטעל ב.

פ ס ח צ ו ם ס ד ר .

ווער איז אַט דער שענער קעניג מיט די גרויסע שוואַרצע אוי־נען, מיט דעם שענעם שוואַרצען געקרייזעלטען באָרד, אין די וויי־סע זיידענע קליידער, מיט'ן ווייסען זיידענעם היטעלע און מיט די ווייסע זיידענע שיכלעך, וואָס זיצט אויבען־אָן אָנגעלעהנט אויף דעם עסעבעט אַזוי רוהיג, און אַזוי מילד, און אַזוי גוט, און אַזוי פריינדליך צו יעדען? זאָל דאָס זיין איציקעל שאָסטעפּאַל, דער שטענדיג פערטראָגענער, צעטראַגענער, פעהאָוועטער, פערטאַרע־ראַטטער איציקעל שאָסטעפּאַל? וואו איז אַהינגעקומען זיין אונדז־היג פנים, זיין אַיילעניש, זיין לויפעניש, זיינע געשעפטען מיט זיינע דרעהענישען, פערדרעהענישען און לאָדענישען מיט "קאַזנאַ", מיט מענשען און מיט דער גאַנצער וועלט?

ווער איז אַט די פּרעכטיגע קעניגין, וואָס זיצט איהם ביי דער רעכטער האַנד מיט אַזאַ גדלות, אויסגעציערט מיט פערעל און מיט ברילאַנטען, וואָס בלישטשען און פינקלען קעגען דעם פינקעלדיגען וויין, וואָס אין די גלאַנצענדיגע פלעשער, און געבען־צו איהר אַמאָד לעדיג שען פנים אַזוי פיעל חן און גדלות, אַז ס'איז גאָר נישט צו

זאָל זײַ אַ חלירע! וואָס טױג אײך? אײך האָב אײַהם געגעבען
מכּל הַבּאָבִי דִי — וואָס ס'איז מיר געקומען אין מויל
אַרײַן, האָב אײך אײַהם געזאָגט, דעם שענעם רב: „ממּה נפּשׁ,
זאָג אײך, האָבען מיר אײך אויסגעקלױבען, זאָג אײך, פאַר ראַכניער
אין שטאָדט, דאַרפט אײַהר, זאָג אײך, אין זײַנען האָבען אַרעמע לײט,
אַלא נײט, זאָג אײך, איז דאָך למהּ זע אַנכּי, זאָג אײך, מאַכט רשׁ״י:
שאַ מיני מיקטאַ זע טשולאָוויק?!”...

דעם שוסטער'ס ווייב זיסעל איז געלאָפּען אַרויף צו דער נגידית
שיווקע שאַסטעפּאַל אָנזאָגען אײַהר אַ בשורה, אַז אײַהר טאָכטער
איז געקומען, נײט מחמת זיסעל די שוסטערין איז אַזאַ גוטע פּרײַג-
דײַן מיט דער נגידית'טע, נאָר פּשוט ווײַל ס'איז אַ מצוה בײַ אײַדען
אָנזאָגען יענעם אַ גוטע בשורה: „גאָט לײב אײך מיט אײַער נאַסט,
אײַער טאָכטער איז געקומען!” — האָט זי אָבער פּערשפּעטיגט
(דער קבצן האָט קײן גליק נײט!). די מצוה האָט אויסגעחאַפּט חוה
די אײַדינע, וואָס איז געלאָפּען צוריק פון די טרעפּ אַראָפּ.

— שוין, שוין, אומזיסט אײַער טרחה! מע ווײַסט שוין!...
און אַז די שוסטערין איז געגאַנגען צוריק, האָט זיך טאַמאַראַ
שוין געקושט מיט דער מוטער, און די מוטער האָט געוויינט אויף
דער טאָכטער'ס האַלז, זעהר שטאַרק געוויינט! זי האָט, אַפּנים,
געוואָלט אויסוויינען אויף דער טאָכטער'ס האַלז אײַהרע אַלע צרות,
וואָס זי האָט דאָ איבערגעטראָגען פון דער צײַט, וואָס די טאָכטער
איז אַוועקגעפּאַרען. צרות פון בענגען, צרות פון בזיונות פאַר לײַ-
טען, צרות פון עלענד, צרות פונ'ם מאַן, וואָס לאָזט אויס זײַן בײַ-
טער האַרץ אַלע מאָל צו אײַהר — און אַ קשיא וואָס אַ מאַמע קאָן
וויינען!...

שיווקע שאַסטעפּאַל האָט זיך נאָך נישט אָנגעקוקט זאַט אין
אײַהר טאָכטער, איז שוין געקומען חאַסקע דאָס שטוב־מײדעל מיט
אַ נײַעם:

— דער איד פונ'ם האַלץ איז דאָ, ער וויל זיך זעהען מיט טאַ-
מאַראַ'ן.

מענש ווי ער, וואָס לעבט אליין נישט אויף דער וועלט, אחוץ שבת און אַ חוץ יום־טוב, און וואָס לאָזט אויס תמיד זיין ביטער הארץ צו איהר, צו דער מוטער, פאר אלסדינג: פאר דעם, וואָס דער סאָמאָוואַר איז ניט אזוי ניד פארטיג, און פאר דעם, וואָס דאָס לאַדעניש האָט זיך ניט איינגעגעבען, און פאר דעם, וואָס די טאָכטער איז אין פעטערבורג, — פאר אלסדינג, פאר אלסדינג קומט־אָפּ זי, די מוטער, און אלסדינג נעמט זי אָן פאר ליעב, וואָרום מסתמא הייסט גאָט אזוי, און אַקעגען גאָט קאָן מען ניט געהן...

אזוי קלאָגט זיך שיווקע פאר איהר טאָכטער און ווישט די אויגען, און די אויגען ווילען ניט אויפהערען צו וויינען. און טאָ מאַראַ וויל איהר ערקלערען, אז ניט גאָט, זי אליין איז שולדיג, וואָס זי לאָזט זיך טרעטען מיט די פיס... און די מוטער הערט נישט אויף אויסצוגיסען איהר פערביטערט הארץ פאר איהר טאָכטער, וועלכע זי וואָלט וועלען זעהען גליקליך, ווייסט זי ניט ווי אזוי... זי וואָלט זיך וועלען מפקיר זיין פאר איהר, אַוועקגעבען אָט די גאַנצע ציערונג איהרע, אָט די פערעל מיט די דימענטען, מיט די ברייאַנטען, מיט'ן גאַנצען לעבען איהרס, אויב עס זאָל זיין נאָר אין דעם די מניעה... צוליעב איהר קינד וואָלט זי, שיווקע שאָססער פאַל, איציקעל שאָסטעפּאַל'ס ווייב, זיך געשטעלט דיענען...

אזוי זאָגט די מוטער, און טאַמאַראַ'ס הארץ איז געריהרט און די נשמה איז צעווייקט, און זי וויל בערוהיגען איהר מוטער און זי קאָן דאָס ניט טהון. זי ווייסט ניט, ווי אזוי, זי איז אזוי ווייט, אזוי אָפּגעריסען פון איהר מוטער!... און די מוטער הערט ניט אויף צו בעקלאָגען זיך אויף איהר פינסטער מזל, וואָס זי האָט נישט פערדיענט ביי גאָט, אז איהר איינציג קינד, איהר אויג אין קאָפּ, זאָל ניט קאָנען ברענגען פאר איהר מאַמע אַ קליינעם קרבן, איהר צוליעב טהון אויף אָט אזוי פיעל, פערשאַפען איהר מוטער האָטש אַ קאַפּעל פערגעניגען, האָטש אויף אַ פאָר שעה נישט מעהר... זי פועל'ט ביי איהר טאָכטער, זי זאָל זיך אָנטהון אין אַ ווייס קלייד, „צוליעב איהר און צוליעב'ן הייליגען יום־טוב“ — און ס'איז נישטאָ

דערקענען אין איהר די שטענדיג פערזאָרגטע און פערצאָרענדיגטע שיווע שאָסטעפאל, וואָס ווערד פערשוואַרצט ביי איהר מאָן דעם דעספּאָט אין עושר און אין כבוד?...

ווער איז אָט די גלענצענדע, מאַיעסטעטיש שענע פרינצעסין, מיט די גרויסע שענע שוואַרצע אויגען און מיט די גלענצענדע שוואַרצע געקרייזעלטע האָר, וואָס פאַסען זיך אזוי צו דעם ווייסען קלייד, וואָס די מוטער האָט מיט טרערען גע'פּועל'ט ביי איהר, זי זאָל דאָס אָנטהון חאָטש איין מאָל צוליעב איהר און צוליעב דעם הייליגען יום־טוב, און זי האָט איהר צוליעב געטהאָן, נישט געקאָנט צוועהען דער מאַמעס טרערען?...

דאָס איז געשעהן באַלד נאָך ליכטבענשען. דער פאָטער איז נאָך געווען אין שוהל, די מוטער איז געשטאַנען איין אויסגעציערטע אין זייד, אין פערעל און אין בריליאַנטען, אַקעגען אַ האַלב טויז גרויסע שענע זילבערנע לייכטער, מיט איין אַלטען זיעבענרעהריגען קאָנדעליאַבר אין מיטען, מיט אויפגעהויבענע הענד צו די צוגעמאַכטע אויגען, געבענשט ליכט און שטילערהייט געוויינט, אזוי שטיל און פערבאָרגען, אז נאָר ער אַליין, גאָט ברוך־הוא, זאָל הערען... און טאַמאַראַ איז זיך געזעסען ביי'ם טישעל אָן אַ זייט אין איהר געוועהנליך שוואַרץ וואָכעדיג קלייד איבער אַ ביכעל און האָט געלייענט, און אפשר איז זי געזעסען אזוי און האָט געטראַכט...

אַפגעבענשט ליכט, איז די מוטער צוגעגאַנגען צו דער טאָכטער, אויסגעקנאָקט זיך אַלע פינגער און אַוועקגעזעצט זיך געבען איהר און גענומען רעדען איבער איהר, חלילה ניט געשטראָפּט, נאָר אזוי מיט גוטען אויסגערעדט זיך דאָס האַרץ פאַר איהר קינד, איהר איינציגער טרייסט אויף דער גאַנצער וועלט, איבערגעגעבען אין האַלבע ווערטער און מעהר אויפ'ן וואונק אַלץ, וואָס זי שטעהט אויס פון איהר מאָן... זי בעשולדיגט איהם חלילה ניט און בעקלאָגט זיך ניט אויף איהם, הלואי זאָל איהר קינד ניט האָבען קיין ערגער לעבען, ווי זי האָט ביי איהר מאָן, נאָר אַ מאָן איז דאָך נישט מעהר ווי אַ מאָן, ובפרט נאָך אזא פערטראָגענער בעשעפטיגטער

— נו, אצינד קאנסט דו מיך פרעגען די פיער קשיות.
 — משוגע מיינע שונאים! — זאגט שיווקע צום מאן. — דאָס
 קינד וויל עסען, הייסט ער איהר גאָר פרעגען די פיער קשיות.
 — נישקשה, מאמע, עס מאכט ניט אויס, איך קאָן עסען און
 צו גלייכער צייט פרעגען דעם טאטען די פיער קשיות.
 אזוי זאגט טאמארא צו דער מוטער מיט א שמייכל און ווענדט
 זיך צום פאטער, אזוי צו זאגען:
 — טאטע, איך וועל דיך פרעגען פיער קשיות — אזוי, דאכט
 זיך, דארף מען פרעגען די פיער קשיות?
 — אזוי, אזוי, טאכטער, — ענטפערט איהר דער גליקליכער
 פאטער. און די מוטער קוועלט, ווערד ברייטער ווי לענגער. און
 טאמארא זאגט:
 — אָט ריכטען מיר אָפּ דעם סדר — אויף וויפיעל איך פער-
 שטעה פון מיין רוסישער הנדה, וואָס דו האָסט מיר צוגעגרייט,
 פייערען מיר אַ יום-טוב פון בעפרייאונג, און מיר האָפען וויעדער
 אַ מאָל בעפרייעט צו ווערען פון דעם גלות, אין וועלכען מיר גע-
 פינען זיך איצט, און מיר ווינשען זיך, איבער אַ יאָהר זאָלען מיר
 אַלע זיין זעלבסטשטענדיג ביי זיך אין אונזער לאַנד, אין אונזער
 ירושלים. אזוי, דאכט זיך? נו, וועל איך דיך פרעגען: ערשט-
 טענס, זאג מיר, וואָס האָבען מיר געטהאָן ביז אַהער צוליעב
 דער דאָזיגער בעפרייאונג? איך מיינ, איך און דו, און דיינע על-
 טערען, און אונזערע אור-אור-עלטערען פון יענער צייט אָן ביז
 היינטיגען טאָג? צווייטענס, וואָלט איך וועלען וויסען,
 צי אַלע אידען פון דער גאַנצער וועלט ווילען, אַז ס'זאָל קומען משיח
 און זאָל אונז פיהרען אַהין, אינ'ם געבענשטען לאַנד? אָדער עס
 געפינען זיך אַזעלכע, און אפשר נאָך אַ סך אַזעלכע, וואָס האָבען
 נישט חשק, קיין קאפּ חשק ניט, אַז ס'זאָל קומען משיח און זאָל
 זיי צונעמען פון אַ ציוויליזירט לאַנד, פון שענע הייזער, פון רייכע
 גיטער, און אַוועקפאָהרען אין אַזאַ מדינה, וואָס שטעהט נאָך ניי-

אין דער גאנצער וועלט קיין גליקליכערע מוטער, ווי שיווקע שאַס-טעפּאַל, די פרעכטיגע קעניגין אין דער דאָזיגער נאכט!... און אז דער פּאָטער קומט פון שוהל מיט'ן ברייטען „גוט יום-טוב!" און דערזעהט טאמאַראַ'ן אָנגעטהאָן יום-טוב'דיג, ווערד זיין קייווערליי-כע מאַיעסטעט נאָך מעהר מאַיעסטעמיש און זיין פּאָטערליך האַרץ נאָך מעהר גליקליך, און ער איז איהר מוחל אַלע יסורים מיט אַלע בזיונות מיט אַלע ניט-דערשלאָפענע נעכט מיט אַלע צרות, וואָס ער איז איבער איהר אויסגעשטאַנען ביז היינטיגער נאכט!...

— ווער וועט ביי מיר פרעגען די פיער קשיות? — זאָגט אי-ציקעל שאַסטעפּאַל אין אַ שפּאַס צו דער טאָכטער, און בעקומט פון איהר אַזאַ מין ענטפער:

— די פיער קשיות, וואָס איך וועל ביי דיר פרעגען, וועסט דו מיר נישט קאָנען פאַרענטפערען!...

— גוט, מיר וועלען זעהען! — זאָגט דער גליקליכער פּאָטער און גרייט זיך צו צום סדר, לעגט-אָוועק פאַר אימליכען אַ הגדה, אפילו פאַר חוה די אידינע און פאַר האַסקע דעם שטוב-מיידעל, וואָס זיצען, נאָך דעם אַלטען אידישען מנהג, ביי'ם סדר גלייך מיט אַלעמען, ווייל פסח צום סדר זענען אַלע גלייך, נישטאָ קיין בעל-הבית, נישטאָ קיין דיענסט, נישטאָ קיין האַר, נישטאָ קיין קנעכט — פריי איז מען, פריי, ווי בשעת מען איז אַרויסגעגאַנגען פון מצרים!... און איציקעל שאַסטעפּאַל זעצט זיך אָוועק אָפּריכטען דעם סדר מיט דעם גאַנצען פראַכט און גלאַנץ, ווי זיין טאַטע האָט געטהאָן, און ער מאַכט דעם שענעם ברייטען יום-טוב'דיגען קידוש, ווי זיין טאַטע האָט געמאַכט, און ער זינגט די הגדה מיט דעם זעל-בען ניגון, ווי זיין טאַטע האָט געזונגען, און אז ער זאָגט שוין אָפּ אַלץ, וואָס ווערד געזאָגט פאַר'ן עסען, און אז ער וואַשט זיך צו דער סעודה און מאַכט די ברכה „על אכילת מצה", און עס האַלט שוין ביי די פיש, ביי די זיסע פעפערדיגע געפאַריצירטע צוקערדיגע שמעקעדיגע פיש מיט דער אונטערגעוויקטער מצה, רופט זיך אָן איציקעל שאַסטעפּאַל צו טאמאַראַ'ן מיט אַ שפּאַס:

טאמארא האָט געלאָזט דעם פאָטער רעדען, געקוקט אויף איהם מיט איהרע גרויסע שענע קלוגע אויגען, ווי ער פלאָנטעט זיך, און אַ גרינג שמייכלע איז געשטאַנען אויף איהר שטן פערזאָרגט פנים, וואָס די מוטער האָט זיך נישט געקאָנט זאָט אַנקוקען אָן דעם, געוואָרען ברייטער ווי לענגער, און שיווקע האָט געטראַכט מיט אַ געפיהל פון נקמה:

„האָט אזוי אַ! ... זאָל ער וויסען! ... זאָל ער זיך פערענטפערען פאַר זיין אייגען קינד! ... ער מיינט, ס'איז איהם איך! ... אַ, זאָל זי מיר נאָר זיין געזונד און זאָל זי שוין נאָר זיין אין דערהיים, וועט זי זיך שוין רעכענען מיט איהם פאַר מיר אויך!“ ...

איציקעל שאָסטעפּאַל האָט געהאַפּט אַ קוק אויף שיווקע'ס פנים, האָט פערשטאַנען, אז זי האָט אין איהם אַ נקמה, האָט ער פלוצים איבערגעריסען און אַ זאָג געטהאָן:

— טאָ! מילא, מע קאָן אזוי אוועקזיצען און אוועקפלאַפּלען ביז טאָג... מע דאַרף זיך נעמען צו דער הגדה, אָפּריכטען דעם אַנדערען האַלבען סדר! ...

* * *

סאַשאַ סאַפּראַנאוויטש האָט פיינט געהאַט רוהען, זיצען לע-דיג, ער איז נאָר אַראָפּ פון דער פוהר, האָט ער געלאָזט וויסען זיינע חברים, אז ער איז דאָ, — האָבען אָנגעהויבען זיך שיטען צו איהם אַלטע חברים, פריינד און בעקאַנטע, ציוניסטען, מאָדערנע משכילים, „אינטעליגענטען“, לעהרערס און גלאַט יונגע-לייט, מייס-טענטייל קבצנים.

זעלבסטפערשטענדליך, אז דער אַפטיקער האָט דערפון גע-האַט ווינציג-וואָס נחת, האָט אָבער מורא געהאַט צו פראָטעסטיר-רען, עס זאָל נישט אַרויס קיין קאָנפליקט צווישען איהם און צוויי-שען זיין זוהן. אַ קליינער קאָנפליקט איז שוין אַרויסגעקומען צוויי-שען זיי, בעת סאַשאַ האָט זיך איבערגעטהאָן צום יום-טוב. דער פאָטער האָט זיך געוואָלט אויספיינען פאַר זיין זוהן, אז ער איז ניט קיין פראָווינציאַל, און אז ער לייענט אַלע פעטערבורגער בלע-

דערינער פון אונזער מדינה, און אונטער אזא רעזשים, אזא רעגירונג, וואס איז נאך ווילדער פון אונזער רעגירונג? ... שלאג מיך ניט איבער, טאטע, איך האב דאך ערשט געפרעגט צוויי קשיות, און פרעגן דארף איך דאך פיער? אלזא, איז געבליבען נאך צוויי קשיות. ד ר י ט ע נ ס, וויל איך וויסען, זאלסט מיר זאגען, אבער אויפריכטיג, צי איז די געשיכטע מיט משה'ן און מיט ירושלים נישט מעהר ווי איין אלטע תפילה פון איין אלטען סדור, וואס מע האט אמאל, פארצייעטען, אנגעשריבען פאר אונזערע אור-אור-עלטערען? און, פ י ע ר ט ע נ ס, אויב ס'איז יא אזוי, היינט צו וואס נוצט אונז די גאנצע קאמערדיע? האב קיין פאראיבעל ניט, טאמער האב איך דיר מיט מיינע נארישע קשיות געשטעהרט דיין יום-טוב, און, אויב דו קאנסט, געב מיר אויף זיי א תירוץ.

* * *

זאגען, אז דער פאטער האט נישט געהאט וואס צו ענטפערען דער טאכטער אויף איהרע פיער קשיות, וואלט געווען ניט ריכטיג. איציקעל שאסטעפאל האט דוקא יא געענטפערט, און דוקא א סך געענטפערט, און שטארק געהיצט זיך, און שטארק געמאכט מיט די הענט, ווי זיין שטייגער איז, און געגעבען אגב דער טאכטער א פסק, פאר וואס זי רופט אן דעם הייליגען סדר פונ'ם הייליגען יום-טוב מיט'ן נאמען „קאמערדיע“... ער האט געפליערט, געשפרונגען פון איין ווארט איבער'ן אנדערען, אנגעהויבען איינס, נישט גע-ענדיגט און אריבער צום אנדערען, — מיט איינעם ווארט, איציקעל שאסטעפאל האט זיך פערענטפערט, ווי ווייט ער האט געקאנט, אהן א סיסטעם, ווי א מענש, וואס איז ניט געוואהנט צו דיס-קוסיעס, צו שלאגען זיך; אזא מענש טהוט דאס בעסטע, וואס ער קאן: ער שפרינגט, ער דרעהט זיך, דערלאנגט א זעץ פון היגטען, צעלאזט זיך און פאלט פון זיך אליין, האפט זיך אויף און שפרינגט ווייטער — אזא מענש קאן נישט געווינען דעם „קריעג“, אזא מענש, ווי ער זאל ניט זיין געזונד און קרעפטיג, מוז געשלאגען ווערען...

און עס ציהט זיך ביי זיי א דעבאטע אויף א גאנצע שעה, פון וועלכער דער פאָטער זעהט אַרויס, אז ער איז צו שוואַך, ער זאָל קאָנען בייקומען זיין זוהן, און עס מאַהלט זיך איהם אויס, אז זיין זוהן זעהט זיין שוואַכקייט, און ער פיהלט זיך, ווי עס דאַרף זיך פיהלען אַ גרויסער מענש, וואָס ליגט פון אונטען צוגעקוועטשט מיט'ן פוס פון אַ פיעל קלענערען פון איהם...

פסח אויף דער נאכט, צום ערשטען סדר, אז דער אפטייקער איז געקומען פון דער אפטיק אהיים, האָט ער געטראָפּען ביי זיין זוהן אַ יונגענמאַנטשיק מיט אויסגעריבענע עלענכויגענס. נאָך די גע-קרייזעלטע שוואַרצע הערלעך מיט'ן אויסגעבויגענעם רוקען האָט ער דערקענט סאַשא'ס חבר פון גימנאַזיע.

— מיין חבר שמעון קעסלער.

אזוי האָט איהם סאַשא פאָרגעשטעלט פאַר זיין פאָטער, און דער אפטייקער האָט דערלאנגט קעסלער'ען אַ פאַר פינגער פון זיין קאַלטער אפטייקערשער האַנד און אַ זאָג געטהאָן:

— עס פרייהט מיך זעהר...

סאַשא האָט נאָכ'ן פאָטער'ס זויערע מינע אַרויסגעזעהען, אז דער קעסלער איז עפּיס נישט אזאָ אָנגעלעגטער גאַסט, האָט ער זיך צוגעאַיילט איהם פאָרצושטעלען נאָך אַ מאָל:

— קעסלער, דאַרפסט דו וויסען, איז אַ אינזשינער (קעסלער האָט געוואונען ביי'ם אפטייקער אין די אויגען גוטע פופציג פראָ-צענט I), און אַ בעריהמטער מאטעמאַטיקער (קעסלער'ס אַקציעס האָבען זיך אויפגעהויבען מיט נאָך פערציג פראָצענט I), און נאָך מעהר — אַ בעריהמטער ציוניסט I (דאָ האָבען קעסלער'ס אַקציעס געגעבען צוריק אַ פאל-אַראָפּ ביי'ם אפטייקער אין די אויגען אויף אַלע נייענציג פראָצענט מיט אַ מאָל). איך רעכען, פאַפּא, אז דו וועסט ניט האָבען גאָרניט קעגען דעם, וואָס מיין חבר שמעון וועט בלייבען ביי מיר איבער פסח.

נאַטירליך, האָט דער אפטייקער געזאָגט, אז עס וועט איהם זעהר פרייהען, וואָס זיין זוהנים חבר וועט ביי זיי האַלטען פסח.

טער, און אז ער נעמט אַנטייל אין דער בעפרייאונגס־בעוועגונג, דאָס הייסט, ער אליין טהוט גאָר ניט, וואו האָט ער צייט? נאָר ער סימפּאַטיזירט...

— סימפּאַטיזירסט דו אויך מיט דער בעפרייאונג פון אונזער פּאָלק? — האָט איהם סאַשא געפרעגט, פערקעמערדיג אַרויף זיינע געלע האָר.

— פון וואָסער פּאָלק? — פרעגט איהם דער פּאָטער, און דער זוהן ענטפערט איהם:

— פון אונזער אייגען אידישען פּאָלק.

— זענען מיר דען אויך אַ פּאָלק? — פרעגט דער פּאָטער נאָ-איוו, און דער זוהן שטעלט אַוועק אויף איהם פערוואונדערטע אויגען:

— וואָס דען זענען מיר?

— איך ווייס וואָס מיר זענען? מיר זענען אידען...

און ביידע, דער פּאָטער מיט'ן זוהן, צעלאכען זיך.

— וועסט ניט האָבען קיין פאַראיבעל, טאַטע, וואָס איך וועל

דיר זאָגען? — מאכט סאַשא צום פּאָטער.

— זאָג, זאָג, דו קענסט דאָך מיר, איך בין ניט פון די, וואָס

בעלעדיגען זיך! קאָנסט זאָגען וואָס דו ווילסט. וועסט אַוראי זאָ-גען, אז... וואָס וועסט דו זאָגען?

— איך וועל זאָגען, אז ביי קיין אומה ולשון, ביי קיין פּאָלק

וועט זיך ניט געפינען אַזעלכע, וואָס זאָלען אַפלייקענען זיך אליין.

זאָגען אויף זייער אייגען פּאָלק, אז ס'איז קיין פּאָלק נישט.

— נו, יא! — שרייט־אויס דער אַפטייקער טרומפירער און

מיט אַ קוויטש. — ווייסט דו, פאַר וואָס? ווייל אַט אַזא פּאָלק זענען מיר!

— אַט אַזוי דענקען נאָר שקלאַפּען! — זאָגט סאַשא מיט פער-

דראָס. — שקלאַפּען, קנעכט, וועלכע האָבען אונטער דער אַייזער-

נער רוט פון זייערע פערפאָלגער פערלאָרען אינגאַנצען זייער

זעלבסטבעוואוסטזיין, אינגאַנצען זייער עהרע צו זיך אליין.

קאפיטעל ג.

דעם שוסטער'ס אורח.

אויב דער לייעבער גוטער יום-טוב פסח איז פאר די נגידים א תענוג, איז ער פאר אַרעמע לייט א נן-ערן.

איינ אַרעמער בעל-מלאכה, א מלמד, א קרעמער, א הענדלער, א טענדלער איז איינגעשפאנט א גאנץ קילעכיג יאָהר אין דעם יאָר, ווייסט ניט פון קיין שום פערגעניגען אין דער וועלט, אַחוץ דעם איינציגען טאָג שבת, וואָס ער קאָן זיך פערגיגען אַפּשלאָפּען דעם גאנצען טאָג, ווייסט נישט, ווי אזוי גאָט צו דאַנקען, אז עס קומט דער גוטער לייעבער פסח, וואָס מע וועט קאָנען רוהען גאנצע אַכט טאָג דורכאיינאַנד, נישט טראָגען אויפ'ן קאָפּ קיין שום דאגות פרנסה, וואָרום וואָס — וואָס, מיט מצה איז מען בעוואָהרענט אויף א גאנצע וואָך. און ווער שמועסט, אז צו דער מצה העלפט נאָך גאָט א זעקעל קאַרטאָפּלים מיט א דייזשקעלע פסח'יגען באַרשט, — דעמאָלט מעג שוין רויטשילד זיצען אין פאַרזי, קיינער וועט זיך מיט איהם ניט בייטען, און נחמיה דער שוסטער אוראי ניט.

נחמיה דער שוסטער האָט דעם טאָג וואָס פאר ערב פסח אַפּ-געטראָגען די אַרבייט צו שיווקע שאַסטעפּאַל, און זיינע צוויי בנים האָבען אַפּגעטראָגען אַרבייט צו די איבעריגע נגידים, און אלע דריי האָבען געבראַכט צו טראָגען אַהיים געלד א פולען היטעל. עס איז געווען איבער גענוג סאַי אויף אַרבע כוסות, סאַי אויף אויסצולייזען די יום-טוב'דיגע מלבושים פונ'ם לאַמבאַרד, און ס'איז נאָך געבליבען א פאַר גראַשענס אין קעשעני אויך — אנו, זאָל איצט טער פרובען רויטשילד זאָגען, אז ער וויל זיך בייטען מיט נחמיה דעם שוסטער!

— קינדער! צו דער אַרבייט! — האָט א זאָג געטהאָן נחמיה צו זיינע צוויי בנים און האָט אַוועקגעלעגט דאָס גאנצע שוסטער-גע-צייג אויף א זייט.

און אזוי איז אונזער נייער בעקאנטער שמעון קעסלער געבליבען
א תושב, א היימישער מענש ביי'ם אפטייקער אין שטוב.

סאָש האָט גע'פּוּעל'ט ביי זיין פאָטער, געוועהנליך, נאָך אַ
לאַנגער דעבאַטע אין בריעף הין און צוריק, ער זאָל היינטיגען פסח
מאַכען ביי זיך אַ אידישען פסח, מיט מצות, מיט כשר געפּעס, מיט
אַ סדר און מיט אַלע זיבעצעהן זאַכען. ביז אַהער פלעגט ער
יוצא זיין נאָר מיט מצות אַליין, דאָס הייסט, ער האָט צוליעב גע-
טהאָן דעם בעקער, וואָס איז זיינער אַ קונה אין דער אפטייק און
וואָס דעקוטשעט זעהר, אַז עס קומט ערב פסח, מע זאָל בעשטעלען
מצות ביי איהם, ניט ביי קיין אנדערען. דערפאַר אָבער אויף
זייער „פּאַסחאַ“ איז שוין געווען ביי איהם צום טיש אַ הויכער אַ
שענער פּאַסחאַ-קוילעטש, אויך נאָר פון יוצא וועגען, צוליעב דער
דייטשקע דער כריסטין, וואָס דרעהט זיך אַרום אין שטוב. אַט דאָס
ווערד אַנגערופען אַ מענש, וואָס וויל זיך ניט קריעגען מיט דער
וועלט!

מע האָט זיך אוועקגעזעצט די ערשטע נאַכט צום סדר זאָלבע-
דריט: דער אפטייקער, זיין זוהן סאָש און זיין חבר שמעון קעס-
לער. דער פאָטער האָט אויסגעזעהען ביי זיך אין שטוב ווי אַ פרעמד-
דער, ווי אַ גאַסט; ער האָט זיך אָנגעטהאָן אין אַ שוואַרצען ראָק,
פערשפילעט פון אויבען ביז אַראָפּ, צוגעמאַכט אַלע לאָדען פון די
פּענסטער, מע זאָל חלילה ניט דערזעהען פון דרויסען, אַז ביי
סאַפּראַנאָוויטש דעם אפטייקער ריכט מען אָפּ דעם סדר, האָט גע-
הויבען אַלע מינוט דעם צילינדערהוט און געווישט זיך דעם שווייס,
געזאָגט, אַז ער איז ניט געוואָהנט צו זיצען אין שטוב מיט אַ צו-
געדעקטען קאַפּ, און האָט זיך בערוהיגט ערשט דעמאָלט, אַז ער
האָט אַרויסגעגלייט זיין „דייטשקע“ די כריסטין, וואָס איז געווען
די בעל-הבית'טע ביי איהם אויף דער שטוב. ער האָט זיך נאָר
ניט געקאָנט פאַרשטעלען, אַז זיין „דייטשקע“ זאָל זעהען איהם,
דעם אינטעליגענט סאַפּראַנאָוויטש, איבער אַ אידישען סדר...

בעני, ווייל ער איז דער קלענסטער, איז ער ביי'ם פאטער טייער, און ביי דער מוטער איז ער דאס אויג אין קאפ, ציטעריג, ווי א בן-יחיד'על. חיים מאכט פון איהם חוזק, האטש ער האט איהם ליעב. ער רופט איהם מיט א מיידעלשען נאמען „בונצי“. בעני, געוועהנליך, וויל דאס נישט ליידען, איז ברוגז פאר'ן מיידעל-שען נאמען „בונצי“ און איז גרייט זיך לאזען אפשיידען ביידע הענד פאר זיין ברודער חיים. אט אזא מין געזינדעל איז דאס.

— קינדער, צו דער ארבייט!

אזוי האט אויסגעקאמאנדעוועט נחמיה דער שוסטער, און דאס האט בעדארפט בעדייטען, מע זאל זיך גרייטען צום סדר. און אלע האבען זיך גענומען גרייטען צום סדר: נחמיה, זיסעל, חיים, בעני און דער אורח. א געזונדער יונג א שווארצער, א בעוואכסענער ווי א בער, מיט א באסאווער שטימע, וואס הודיעט ווי א גלאק. דעם „אורח“ האט געבראכט צו פיהרען חיים פון גאס, דאס הייסט, ניט פון גאס, נאר פון א „חבר“, וואס האט איהם א זאג געטהאן אויפ'ן אויהער:

— ער איז איין „אנטלאפענער“... נעם איהם, זאל ער זיין ביי אייך א בעל-מלאכה...

חיים האט בעטראכט דעם פארשוין, און ער איז איהם געפע-לען. ווי אזוי ער הייסט — האט ער איהם נישט געפרעגט; ער האט איהם נאר א פרעג געטהאן:

— ווי אזוי זאל מען אייך רופען?

— רופט מיך מישא ניידיטש, — האט דער אנטלאפענער אויס-געהודיעט אויף זיין באס-שטימע.

נחמיה דער שוסטער האט דאס נישט געקאנט אריבערטראג-ען: וואס הייסט, ער הייסט זיך רופען מישא ניידיטש? ... האט ער איהם גענומען צום עקזאמען: „פון וואנען איז א איד? וואס איז אייער טהועכץ? צי זענט איהר א באווייבטער?“ און אזוי

נחמיה'ס צוויי זיהן, חיים און בעני, ארבייטען מעהר אויפ'ן פאטער, ווי אויף זיך. "דער אלטער" — אזוי הייסט ער ביי זיי. אויף זיך געבען זיי אויס ווינציג; וואס דארפען אזעלכע בחורים? גארנישט מיט גארנישט. איין אנצוג, א פאר שטיוועל, א פאפיער רענעם קאלנער מיט א מאנישקע — און פארטיג. סידען א פער זאמלונג, א ביכעל, א חבר — דאס איז דאך זעלבסטפערשטענדליך... ביכלעך (פערבאטענע) האבען זיי ביידע ליעב. חברה-לייט צווישען "חברה" זענען זיי ביידע, נאך דער עלטערער איז צו דער "אידע" איבערגעגעבען מעהר אלס דער יונגערער. דער יונגערער, בעני, איז נאך מיט ווערטער. דער עלטערער אבער, חיים, איז צווישען די ארבייטער איינער פון די בעסטע. אמאל מאכט זיך, אז חיים ווערד פערפאלען אויף א טאג, אדער אויף צוויי; קיינער ווייסט ניט, וואו ער איז געווען, און מיט וועמען ער האט זיך געזעהען, און וואס ער האט געטהאן... די ערשטע צייט פלעגט די מוטער עסען דעם פאטער, פרעגען איהם: "שליס-מזל! וואס פאר א טאטע ביזט דו?"... דער פאטער האט א פאר מאל געפרובט זיך בעקלאגען פאר זיין גוטען פריינד יודעל קטנתי: "וואס טהוט מען, ברודער?" דערויף האט יודעל קטנתי געענטפערט מיט א לשון קורדשווארט, ווי געוועהנליך: "יעלח ויצמח — זאל ער געהן, זאל ער לויפען, נחמיה, דו וועסט גארנישט טהון דערצו, ס'איז היינט אזא וועלט געווארען, וואס די אייער זענען קליגער פון די היינער... ס'איז ביי מיר די אייגענע מכה מיט מיין בנימ'טשיקען; איך בעט זיך ביי איהם, ווי מע בעט זיך ביי א גולן: "בנימין, זאג איך איהם, לאז צורוה, א רחמנות, זאג איך, אויף דיר!"... הערט ער מיר, ווי המן דעם גראגער... ברודער נחמיה, ווייסט דו, וואס איך וועל דיר זאגען? — פתח שין שא"..."

און יודעל קטנתי לעגט-צו צוויי פינגער צום מויל, אז נחמיה זאל שווייגען, און נחמיה פאלגט איהם און שווייגט. ער בעט נאך גאט פאר צוויי זאכען: אז חיים זאל ניט אריינפאלען, און אז ער זאל האטש ניט קאלי מאכען דעם יונגערען ברודער — בעני.

ווייל דעם גרעסטען טייל פון זיין לעבען האָט ער פערבראַכט אין די טורמעס און אָסטראָגען.

— וויפיל טורמעס זענט איהר דאָס אויסגעוועזען? — פרעגט איהם נחמיה דער שוסטער, וועלכער איז נאָך ניט אַזוי שטאַרק מלאַ פון די ארבע כוסות, נאָר פרייליכער פיהלט ער זיך.
— איך האָב שוין פאַרגעסען דעם חשבון, — ענטפערט דער אורח מיט זיין גראַבער שטימע, און נחמיה דער שוסטער האַפט איהם אונטער:

— פונקט אַזוי ווי גדליה־לייב דער גנב, עליו השלום, ער איז שוין אויף דער אמת'ער וועלט. גדליה־לייב פלעגט זאָגען אויף זיך אליין: „אז מע זעצט מיך איין אין אָסטראָג, וויין איך ניט — איך ווייס, אז איך וועל אַרויס, און אז מע לאָזט מיך אַרויס, טאָנז איך אויך ניט — איך ווייס, אז מע וועט מיך איינזעצען נאָך אַ מאָל“...
— שלים־מזל! — רופט זיך אָפּ די שוסטערין זיסעל צום מאַן מיט אַ טאָן פון אַ קאָמפלימענט. — דו וואָלסט בעסער זעהען, אז דער אורח זאָל עפּים נעמען אין מויל אַריין.

דער אורח האָט שוין אָבער גענוג „גענומען אין מויל אַריין“, איבערגעקעהרט די פינפטע פון די ארבע כוסות אויך, און ער האָט זיך געפיהלט אַזוי גוט און וואַרעם, אז עס האָט זיך איהם אויפגע־בונדען די צונג און ער האָט אויסגעהוּרדעט אויף זיין באַסאָווער שטימע:

— אויב איהר ווילט, וועל איך אייך דערצעהלען די געשיכטע פון מיין לעצטען אַנטלויפּען פון אָסטראָג.

— איז די משמעות, אז לויפּען פון אָסטראָג איז ביי אייך נאָר קיין נאָווינע ניט? קומט דאָך אויס וויעדער אַמאָל, ווי גדליה־לייב דער גנב, עליו השלום, האָט געזאָגט...

אַזוי בעמערקט נחמיה דער שוסטער, און זיין ווייב זיסעל האַקט איהם איבער:

— שלים־מזל! טאָמער וואָלסט דו איינגענומען אַ ביסעל שטור־

מעניש?...

ווייטער, ווי געוועהנליך. האָט איהם אָבער דער זוהן, חיים, איי-
בערגעהאַקט אין מיטען:

— דאָס איז ניט דיין באַבע'ס דאָגה, אַלטער! דו פרעג איהם
בעסער, צי וויל ער עסען, אָדער אפשר וועלען מיר געהן פריהער
אין באָד אַריין?

און ס'איז געבליבען, מע זאָל געהן פריהער אין באָד אַריין.
און אַלע פיער, דער פאָטער מיט ביידע בנים מיט'ן אורח, האָבען
זיך געלאָזט אין באָד אַריין.

דערנאָך איז מען געקומען און מע האָט זיך אוועקגעזעצט צום
סדר זאָגען די הגדה. געזאָגט האָט נאָר דער אַלטער, און די אי-
בעריגע האָבען געהערט, אַריינגעקוקט איטליכער אין זיין הגדה.

* * *

— טאָמער וואָלט געווען גענוג זאָגען סליחות? — האָט אַ
זאָג געטהאָן חיים דעם שוסטער'ס עלטערער זוהן און האָט צוגע-
מאַכט די הגדה. אויף איהם קוקענדיג, האָבען צוגעמאַכט די הגדות
אויך דער יונגערער ברודער בעני און דער אורח, און אויף זיי קור-
קענדיג — שוין דער פאָטער אויך, נחמיה דער שוסטער אַליין, וואָד-
רום דער עולם האָט זיך געפיהלט שטאַרק אויסגעהונגערט נאָך דעם
לאַנגען תענית און נאָכ'ן הייסען באָד, און אַגב האָט זיך פונ'ם
פריפעטשיק געלאָזט הערען אַ געשמאַקער ריח: דאָס האָבען גע-
ריסען די נאָז די הייסע שמעקעדיגע געפילטע פיש מיט אַ סך פער-
פער, און די פרישע קניידלעך מיט שמאַלץ, און נאָך אזעלכע גומע
זאַכען, וואָס נאָר פסח האָבען זיי דעם אמת'ען טעם גן-עדן. און
עס האָט לאַנג נישט גענומען, און עס האָט זיך געלאָזט הערען אַ
טרישטשען פון טרוקענע מצה אונטער געזונדע שטאַרקע צייהן, און
אַז מע האָט איבערגעחאַפט דעם ערשטען הונגער, און אַז מע האָט
פערזוכט אַ פאָר פון די ארבע כוסות, האָט זיך דער שווייגענדיגער
אורח אָנגערופען, אַז ער האָט שוין לאַנג ניט פערזוכט דעם טעם
פון פסח'יגער משקה מיט פסח'יגע פיש מיט פסח'יגע קניידלעך.

אװעק אַ טאָג דריי. איך װער געװאָהר פון חברים, אַז מאַשאַ איז
אויך מיט אונז. בראַװאָ! איך הױב מיך אָן דערשלאָגען — אַ צרה:
זי איז אין דער „אָדינאַטשנע“. װױסט איהר, װאָס דאָס הױסט?
פיער הױלע װענט, נישטאָ אפילו װאו זיך אױפצװענגען. אָפגע-
שניטען פון דער גאַנצער װעלט. ביטער! אַליין בין איך אויך אױף
צרות. אַ טאָג אײבער אַ טאָג שלעפט מען מיך צום פאַרהער. זיי
װילען דערגעהן, װער איך בין. זיי װילען װיסען, װאָס איך האָב
געטהאָן. ביי מיר ציהט מען ניט קיין װערטער. אַ געשלאָגענער
הונט. איהר האָט געזעהען אין באָד ביי מיר אַ לײב? איהר זעהט
אײן אײבערגעבראַכענעם פּינגער? איהר זעהט אָט דאָ אַ דריי אױס-
געשלאָגענע צײהן? נאַפליעװאַט! יא, מײנע ליכע פּריינד!
ס'איז אַ װאױלע דיענסט, נאָר נישט קיין גרינגע. דער געדאַנק פון
אַנטלױפּען לאָזט מיך נישט אָפּ. װאו עסען? װער שלאָפען? אַנט-
לױפּען דאַרף מען! און נישט אַליין. מיט איהר, מיט מאַשאַ'ן!
נאָר װי אַזוי? איך װער משוגע. װאו זענען אַהינגעקומען אַלע
חברים? גוטע ברידער? פּריינד? אַ סך צעשטעקט אין די טור-
מעס, אַ סך פאַרשיקט קיין סיביר. װער שמועסט — נאָכ'ן רױטען
זונטאג! אַז מע הענגט אַלע פאַרטאָג דאָ ביי אונז טאַקי אין טור-
מע — דאָס װײסען מיר. אַלע טאָג װערען מיר געװאָהר שװין נאָכ-
דעם, אַז אײנער אָדער צװײ פון אונזערע חברים זענען געהאַנגען
געװאָרען. מע פרעגט נישט: װער? יעדער אײנציגער פון אונז
פרעגט נאָר: װער? װער? אַ קלאַפּ אין טהיר — אַ
קלאַפּ אין האַרצען. אַ קלונג מיט די שליסעל — אַ קעלט אין בלוט.
טפו — דער רוח זאָל דאָס װיסען! איך בין נאָך קײנמאָל ניט
געװען אַזוי צעשרויפט, װי אַצינד. נערוועז! קײנמאָל ניט גע-
װאסט פון קיין נערווען. אײנמאָל, ס'איז געװען נאָך האַלבע נאַכט.
פּינסטער. שטיל. לאַנגזאַם לאָזט זיך הערען דער טיקיטאַק אין
הױף. דאָס איז דער פאַטרוי, װאָס מעסט די טריט אײבער די שטיי-
נער. פלוצים הער איך אַ רעש פון טריט. אַ סך טריט. װאָס קאָן
דאָס זײן? עס קלינגען שליסלען. עס הערען זיך קולות. אַ פּײערעל

— איך שווייג, ווי א פיש! — מאכט צו איהר דער שוסטער.
און אלע גרייטען זיך צו האַרבען די געשיכטע פונ'ם אורח, ווי אזוי
ער איז דעם לעצטען מאָל אַנטלאָפּען פון דער טורמע.

* * *

— אַנטלויפּען פון אַ טורמע איז ביי מיר, מיינע לייעכע פריינד,
נאַפּליעוואַט!

אזוי האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען זיין געשיכטע דער אורח.
דער בעוואַכטענער האָריגער נפש מישאַ ניריטש, אויף זיין גראָד
בער באַסאָווער שטימע, וואָס הודיעט ווי אַ גלאָק.

— איך בין שוין געלאָפּען, מיינע לייעכע פריינד, ניט פון איין
טורמע, איך בין שוין געלאָפּען פון סיביר אויך. נישט איין מאָל,
נאָר צוויי מאָל. שוין געלעגען אין אַ וואַגען מיט פלייש, אויבען
דאָס פלייש, אונטען איך. געגאנגען מיט באַגאָמאַלציס טויזענד
ווערסט צופּוס. פּאָרען דריי טאָג דורכאנאנד פון הונגער, פון
קעלט, אָהן שטיוועל — נאַפּליעוואַט. צום געזונד וועט דאָס מיר
ניט שאַדטען. פאַרשטעלען זיך, אז מע דאַרף, קאָן איך אויך. ביטער
איז נאָר מיט דער שטימע. אַכיסעל אַ צו גראָב קול ביי מיר. דאָס
איז אָבער אלץ גערעדט פון פּראָווינציאַלנע טורמעס. קיי און
שפיי. ניט אזוי איז אין דער רעזידענץ. דאָרט אז מע האַפּט זיך
אַריין — איז האַלט זיך! איהר מענט זיך שוין געזעגענען. אז איך
בין אַריין, האָב איך געפלאַנעוועט, זיך צענויפגערעדט מיט אַ פאַר
חברה־לייט — אַ נעכטיגער טאָג. מע לאָזט ניט זעהען זיך. רעדען —
אונמעגליך, סיידען מיט סימנים דורך דער וואַנט. מע האָט מיר
געגעבען צו וויסען, אז צוזאַמען מיט מיר, אַ וואַנט נעבען אַ וואַנט,
זיצט מיינע אַ באַקאַנטע. מאַשאַ הייסט זי, אַ טהעאָרין, אַ פיהרער
רין און זעהרזעהר אַ וויכטיגע פּערזאָן. געוואַלט זי זאָל אַרויס, ווי
מע וויל לעבען. שוין געהאַט אַ פלאַן פאַר איהר. זיך אויפגערעדט
מיט איהר דורך דער וואַנט. פלוצים קומט מען צו געהן און מע
פיהרט מיך איבער אין איין אַנדערע טורמע. ביטער! עס געהט

ניט קיין גענו? וואָס זאָגט איהם די באַננע? זי מוז דאָס וויסען; זי זעהט דאָך אַמאָל טרערען. זי הערט דאָך אַמאָל געשרייען. און דאָס קלינגען פון די שווערע קייטען, — וואָס פאַר ווערטער זאָגט דאָס איהר? ווער ווייסט, אפשר האָט זי אַליין אַ ברודער, וואָס זיצט ערגיץ אין אַ טורמע, וואָס ס'וואַרט אויף איהם אַ תליה? ווער ווייסט?... איצטער שלאָפּט זי דאָ אין שטוב אויף אַ ווייך געלעגער. וואַניאַ — נעבען איהר אין אַ וויעגעל. ער וועט אויס-וואַכסען אַמאָל, מע וועט איהם דערצעהלען, אז זיין פאָטער איז גע-ווען אַ תלין. וואָס וועט זאָגען דעמאָלט „וואַניאַ“? און אפשר וועט ער אויך זיין דאָס זעלבע, וואָס דער פאָטער?...

איך האָב אַביסעל אָפּגעקערעוועט אָן אַ זייט. וואו האַלט איך? ביי'ם אויפזעהער אין שטוב. ס'איז ליכטיג אין צוויי פענסטער נאָר. דורכ'ן פענסטער זעהר איך אַ הויכע פיגור אין זשאַנדאַרמסקי קליידער. — גרויסע וואָנסעס, גאָלדענע ברילען. נאָך די עפאָלע-טען שיינט דאָס צו זיין אַ קאַפיטאַן אָדער אַ ראַטמיסטער. זיצט אַ פוס איבער אַ פוס, רויכערט אַ פאַפיראַס. אַקעגען איהם — אַ שרייבער, אָנגעבויגען איבער אַ פאַפיער. אויפ'ן גאַנעקעל זיצען פינף סאָלדאַטען פרעמדע אין פאַרשיעדענע פאַזען. איינער ציהט אַ פאַפיראַסעל פונ'ם אַרבעל. שלינגט דעם רויך, מע זאָל ניט זעהען. רעדען זיך איבער שטיל. עס הערט זיך אַ סמאָקען מיט די ליפען. און באַלד נאָך דעם — אַ טאָפען פון פערד. עס קאַטשען זיך רע-דער. דאָס איז צוגעפאָהרען די באַקאַנטע גרויסע קאַרעטע גלייך צום גאַנעק. אויפ'ן קומשער-זיי האָב איך דערקענט סעליוואַן דעם קומשער. אַ געוועזענער אַרעסטאַנט, אַ באַוואוסטער רשע. פון דערווייטען זעה איך געהן אונזער אויפזעהער מיט די וועכטער. די שליסעל קלינגען. די פינף פרעמדע סאָלדאַטען טהוען זיך אַ האַפֿ-אויף פון די ערטער: סמירנאַ!!! מע פיהרט-צו צו דער קאַרעטע נאָך פאַרשווינען. איך קוק מיך איין — צוויי באַקאַנטע פיגורען: איינע מאַשא... די אנדערע פיגור — אַ יונגער בחור פון אַ יאָהר נייענצעהן מיט רויטע פוכקע בעקלעך, בלוט און מילך, אור-

פון א לאנטערנע טהוט א שוין-אריין צו מיר אין קעמערעל און ווערד פארשוואונדען. סקריפֿ-סקראפֿ! עס ריגעלט זיך אָפּ דער לאנגער אייזען. מיט א קרעכץ עפענט זיך די טהור. אויפֿן שוועל דערוועג איך אונזער אויפזעהער. דאָס פייערעל פון לאנטערנע באַ-לייכט זיין פאַרקיהלט פנים. הינטער איהם — דער פאַטרול-סאָל-דאט, עטליכע וועכטער.

— נעמט צענויף די זאכען און קומט.

איך טראכט מיר: דאָס איז א גרוס פונ'ם מלאך-המות... איך טהור'אן די שטיוועל. מיר געהען. פרעגען ביי די לייט איז נישטאָ וואָס, זיי זענען שטום. א לאנגער שפּאַציער איבער'ן קאָרדאָר. מיר זענען אין הויף. א קאלטער שטראָם פון פרישע לופט. איך באַד מיך אין דער קיהלער לופט, ווי אין א ביטעל. מיר געהען דורך דעם טורמע-הויף. די וועכטער שפּאַנען, קוקען אויף אונז קאלט, מיט אויסגעלאָשענע אויגען. זיי טראכטען ניט וועגען מער-שען, וואָס מע פיהרט זיי צו דער תליה. זיי טראכטען וועגען זיסען שלאָף. מיר זענען שוין אין צווייטען הויף. דאָרט איז די „קאנצע-לאַריע“ און דאָרט וואוינט דער אויפזעהער. ער האָט א פרוי, איך האָב זי געזעהען. איהר פנים זאָגט, אַז זי געפינט זיך ניט אין טור-מע. די טורמע איז ביי איהר א גרויסע שטייג. די אַרעסטאַנטען זענען גענוז. אַלע טאָג קומען צו פרישע גענוז. די גענוז האָדעוועט מען און מע טראָגט זיי אָפּ צום שוחט. ווער קימערט זיך פון דעם? ווער האָט רחמנות אויף א גאנז? ווער האָט טענות צו א שוחט? דערויף זענען זיי גענוז, מע זאָל זיי שעכטען. דערויף איז א שוחט, ער זאָל שעכטען... זי האָט א קינד, א יונגעלע פון א יאָהר פינף. מע רופט איהם „וואניאַ“. איך האָב דאָס געהערט פון דער באַננע. די באַננע שיינט צו זיין א פוילישע. נאָך די האָר און נאָך די אויגען האָב איך דאָס דערקענט. שענע האָר, בלויע אויגען. א קול ביי איהר ווי א פיעדעל. אַז זי זאָגט „וואניאַ“ — זינגט זי און אַביסעל אונטער דער נאָז. וואָס טראכט וואניאַ'ס קעפעל וועגען די מענשען-גענוז, וואָס זיצען דאָ? ווייסט ער, אַז דאָ זיצען מענשען.

טאן דאָס לעצטע מאָל. ער זאָגט איהם, ער זאָל זיין זעהר, זעהר פאָרויכטיג מיט דער חברה, וואָס ער פיהרט, און באַזונדער מיט דעם „בער“. דאָס מיינט ער מ'ך. דער קאפיטאן ענטפערט איהם, ער זאָל זיין רוהיג: פאַר אַ בער האָט ער קיין מורא נישט, און ביי איהם אַנטלויפט מען נישט...

מיר זיצען שוין אין קארעטע. מיר מיט פיער סאָלדאטען מיט בלויע שווערדען אויף די בענק אינוועניג, פון פאָרענט. אין דער צווייטער אָפטיילונג פון דער קארעטע דער קאפיטאן. אויפ'ן קורטשער-זיץ סעליוואן מיט אַ סאָלדאט. עס ווערען פאַרהאַקט די אייזערנע טהירלעך. עס הערט זיך דאָס לעצטע מאָל „סמירנאָ!“ סעליוואן טהוט אַ סמאָצקע מיט די ליפּען. עס הערט זיך אַ טאָפּען פון פערד, פיער פאָר פיס. די רעדער קאטשען זיך לאַנגזאַם איבער די שטיינער. אויף יענער זייט טורמע צעלאָזט סעליוואן די פערד. די רעדער קאטשען זיך גיכער. די קארעטע פליהט מיט אַ רעש איבער די שטיינער.

מיר זיצען אויף לאַנגע בענקלעך אין דער לענג פון דער קארעטע איינס קעגען דאָס אַנדערע. נעבען יעדען אַ סאָלדאט מיט אַ בלויען שווערד. איך קוק אויף מאַשאַן. קוים וואָס מע זעהט איהר פנים. זי לאָזט נישט אַראָפּ קיין אויג פון דעם יונגען אַוורוטס. רעדען טאָר מען נישט. וואוהין מיר פאָהרען — ווייסט קיינער נישט פון אונז. נאָר אימליכער פיהלט עפּיס, אַז ס'איז נישט צום גורטען. אַזוי פיהרט מען קעלכלעך אין אַ וואַגען צו דער יאַטקע. פיהלען זיי עפּיס? ... וויפיעל צייט מיר פאָהרען — ווייס איך אויך נישט. אַט דאכט זיך אַ מינוט, און אַט דאכט זיך אַ גאַנצע נאַכט. אַ נאַכט — אַ יאָהר.

פלוצים — סטאָפּ! די קארעטע האָט זיך אָפגעשטעלט. ס'איז שטיל. מע הערט די פערד פאַרשקען, שטיינען מיט די עקען. עס הערט זיך דעם קאפיטאן'ס קול. ער איז אַרויסגעשפּרונגען פון דער קארעטע. ער איז הינטער אונז. ער בייזערט זיך אויפ'ן קוטשער. סעליוואן קריכט אַראָפּ מיט אַ מייַשברך פונ'ם קוטשער-זיץ און

רוטים רופט מען איהם. נאך איינער — איין אומבאקאנטער ארעס-טאנט. אדורטים האָט ערשט פריהער מיט אַ טאָג צוויי באַקומען אַ ידיעה, אז מע באַשולדיגט איהם אין אַ שווערען פאַרברעך, דאָס שמעקט אפשר מיט יענער וועלט... ער איז אַ וואוילער בחור. ער האַלט זיך, ווי מע דארף. אַביסעל נאָר האָט ער זיך אין די צוויי טעג אויסגעבלייבט. אוועק די פאַרב פון די פּוכקע בעקלעך. און עפּים הילט ער זיך מיר צו-שטאַרק אין די קליידער. אפשר — ווייל ס'איז קייל אין דרויסען? און אפשר געזעגענט ער זיך איצט במחשבה מיט דער מאַמע. ער האָט אַ מאַמע, וואָס האָט איהם זעהר לייעב. איך האָב אַמאָל געזעהן איהרע לייעבע-בריעף צו איהם. אַ ים פון מוטער-לייעבע, אַ וועלט מיט געפיהל. אַ מבול פון טרערען. ער פלעגט כלומרשט לאַכען פון איהרע בריעף. אליין אָבער, אז ער האָט זיך אוועקגעזעצט איהר שרייבען, האָט מען איהם ניט גע-קאָנט אָפּרייסען. אין גראַמען האָט ער צו איהר געשריבען. ער איז אַ פּאָעט. שרייבט ניט שלעכט. ער איז אין דער מינוט אזוי געווען פאַרטייעפט אין זיך, אז ער האָט מיך ניט באַמערקט. מאַשאַ אָבער — די האָט מיך באַלד דערזעהן. זי האָט זיך געגעבען אַ ציה צו מיר. איך קוק אויף מאַשאַ'ן, איך וויל זעהען, וואָס זי טהוט. קוים וואָס איך זעה איהר פנים. רהיג — נאַפליעוואַט! ... „סטראַי-סיאָ!“ — הערט זיך אַ קול פונ'ם „אונטער“. אַלע פרעמדע סאָל-דאַטען ציהען זיך אויס. זיי רינגלען אונז אַרום. אונזער אויפזעהער געהט אַרויס מיט'ן זשאַנדראַרמסקי קאַפיטאַן אויפ'ן גאַנעקעל. דער שרייבער לייכט זיי צו. דער קאַפיטאַן ציהט אויס די האַנד דעם אויפזעהער. דער אויפזעהער טרייסעלט איהם די האַנד. ער בויגט זיך אונטערטעניג, זעהר אונטערטעניג. ער בעט זיך ביי'ם קאַפי-טאַן, ער זאָל איהם מוחל זיין, וואָס סע האָט אזוי געדויערט, און זאָל איהם פאַרענטפערען. דער קאַפיטאַן איז שטרענג. ער זאָגט איהם אָן, אז דאָס אַנדערע מאָל זאָל ער זיין פאַרזיכטיגער: „יעוואָ וויסאַקאָפּרעוואָסחאָדרימלסטוואָ האָט פיינט אזעלכע זאכען!“ ... דער אויפזעהער פאַרענטפערט זיך. ער געזעגענט זיך מיט'ן קאַפי-

— שלים-מזל! וואָס-זשע האָסטו געשוויגען? — זאָגט צו איהם זיין ווייב זיסעל, וואָס איז אויך געווען אויסער זיך פון אויפ־רעגונג. חיים און בעני — די, קאָן מען זאָגען, זענען גאָר נישט געווען בהאי עלמא; עס האָט זיי געטראָגען אין דער לופטען. עס האָט זיך זיי אויסגעדאַכט, אז זיי זענען דאָרטען צו־זאַמען מיט דעם אורח מיטשע ניידיטש, אין דער גוטער קאַרעטע, און זיי ברענגען, ווילען שוין וויסען דעם סוף, ווער איז דער גרישע? און וואו איז די מאַשא? און וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט מיט דעם יונגען אַוורוטס און מיט די איבעריגע אַרעס־טאַנטען?

און דער אורח הוסט זיך אויס און דערצעהלט ווייטער.
— אַלזאָ, וואו האַלטען מיר? ביי גרישא. איך האָב איהם דערקענט. איהר ווילט וויסען, ווער ער איז? ס'איז נישט וויכטיג, ס'איז מיינער אַ חבר. גענוג פאַר אַיך. דערווייל דאַרף איך אַיך ענדיגען מיט דער קאַרעטע. די קאַרעטע איז געפּאָהרען ווייטער. געקומשירט האָט דער סאָלדאַט, אויך פון אונזערע לייט, געוועהנט לויף. סעליוואַן איז געלעגען אין זאַס אַ געבונדענער, ווי אַ באַראַן, מיט אַ טיכעל אין מויל, ער זאָל שטומען. צוויי סאָלדאַטען (אויך אונזערע לייט) זענען געזעסען אויף איהם רייטענדיג. עס איז געווען אַ ישוב, וואָס מע זאָל מיט איהם טהון: הרג'ענען — פאַר קיין געלט נישט! גרישע האָט געזאָגט: „אַהן איין טראָפּען בלוט!“ איינער האָט אַפילו אַרויסגעוואָרפען אַ חכמה: זאָל מען איהם דערשטיקען, וועט ניט פאַרגאַסען ווערען קיין בלוט. האָט אויף איהם גרישע געגעבען אַ קוק, איז ער געוואָרען שטיל. פאַר גרישע'ן האָט מען דרך־אַרץ.

נאָר לאָמיר זיך אומקעהרען צו אונזערע. ווער עס האָט ניט געזעהען דעם יונגען אַוורוטס, דער האָט קיין פרייד נישט געזעהען. פרייד, גליק, הימעל, גן־עדן — דאָס אַלץ איז שוואַכע ווערטער. ער האָט געזונגען, געוויינט, ער האָט געקושט זיך. מיט איטליכען בעד־זונדער האָט ער זיך געקושט. איין עק הימעל איז שוין געווען העל.

פרעגט, וואָס איז דאָ? „זעהסט נישט וואָס דאָ איז? די אויגען זענען דיר אַרויס? בויג זיך אַיין. מ'האט אַ קוק אַהער!“ — אזוי קאָמאָנדיקט דער קאַפיטאַן. וואָס האָט זיך דאָרט געקאָנט טרעפּען. אַשטייגער? און עס קומט אזאָ מחשבה אין קאָפּ: אַך, ווען עס פּלאַצט, למשל, אַיין אַכס! אָדער אזוי עפּיס אַ צרה זאָל זיך טרעפּען: עס זאָל ווערען אַ בהלָה, אַ שטיקעל מהומה. עך, באַפּאַלט מען דעמאָלט די סאָלדאַטלעך, מע ווערגט זיי אויס איינציגווייז. איך אַליין נעם זיך אונטער דריי דערשטיקען, ווי די קעצלעך... די סאָלדאַטלעך אָבער זענען באַקאַנט, אַפּנים, אונזערע מחשבות. זיי זיצען שטרענג מיט די בלויע שווערדען. זיי לאָזען נישט אַראָפּ קיין אויג פון אונז. מיט אַ מאָל הערט זיך אַ פּאַל אויף דער ערד. נאָכ'ן פּאַל הערט זיך אַ חראָפען. עמיצער רעדט: „בינד איהם צענויף!... אַט אזוי... דעם זאָק פון אויבען... אַט אזוי, אַט אזוי... לאָמיר איהם נעמען... חברה, אין קארעטע אַריין... אַט אזוי, אזוי...“ איידער מיר קוקען זיך אַרום, עפענט זיך אויף דאָס אייזערנע טהיר רעל פון דער קארעטע. עס ווערט אַריינגעוואָרפּען עפּיס אַ שווערע זאָך אין אונזער אָפּטיילונג פון דער קארעטע. אין אַ מינוט זיצען שוין אויפ'ן זאָק דריי סאָלדאַטען. דער קאַפיטאַן שפּרינגט אַריין צו אונז. ער טהוט אַ ריס פון זיך די גרויסע וואָנסים מיט די גאָלדענע ברילען. ער רופּט זיך אָן צו אונז:

— חברים! איך בעגריס אַיך, איהר זייט פריי!

— גרישא! — שריי איך אויס.

— טסס! — מאַכט ער צו מיר און ווייזט אויפ'ן זאָק.

* * *

נחמיה דער שוסטער האָט זיך אויסגעדריעהט מיט'ן פנים צו די קינדער. די נאָז זיינע האָט געשיינט און געגלאַנצט. ער האָט אַ זעץ געטהאָן מיט'ן קולאַק אין טיש אַריין און מיט גרויס התפעלות אויסגערופּען:

— איך האָב געוואוסט, ווי איך בין אַ איד, אז ס'איז אַ פאַר-

שטעלמע זאָך!

ניק מיט א האט אויף די פלייצעס. אדורטס — א מוליער, מיט אויסגעשמירטע קליידער אין קאלך. מאשא'ן האט מען אָנגעטהאָן, ווי א דאָרפשיקסע: קארעלען, רויטע שיד, א גרינע פעטשיילע און א האָהן אונטער'ן אָרעם אויף צו פארקויפֿען. אויף איהר אָנטהון זיך האָט גרישאַ מעהר אַכטונג געגעבען, ווי אויף אַלעמען. ער האָט זי באַטראַכט מיט דער גרינער פעטשיילע, מיט די רויטע שיד, מיט די קארעלען און מיט'ן האָהן און איז געווען צופריעדען.

מיר אַלע דריי האָבען באַדארפט האַלטען זיך אינאיינעם און באַזונדער. דאָס האָט געהייסען, יעדער באַזונדער געהט זיך אומ' באַקאנט, נאָר אַלע אין איין וועג. מיר האָבען באַגעגענט אַרבייטער. זיי האָבען אונז געגריסט. עס זענען אָנגעפאָהרען דראָזשקעס, איז וואָזשיקעס. דינגען אַ דראָזשקע — האָבען מיר נישט געמאָרט. אַרבייטער פאָהרען נישט אויף קיין דראָזשקעס. מיר האָבען גע' מוזט אַ גרויסע שטרעקע געהן צופֿוס, ס'איז אָבער זיכער. קיין טראַמוויי האָט מען נאָך נישט געזעהען.

עס לויפט אָן דער טראַמוויי. ער שטעלט זיך אָפּ. מיר אַלע דריי קריבען אַרויף גאנץ אויבען. פראָלעמאָריער פאָהרען אויבען. אַלע מאָל שטעלט זיך אָפּ דער טראַמוויי. עס קריבען אַראָפּ און עס געהען אַרויף פאָסאָזשירען. ניט ווייט פֿון אַכטינסקא-גאָס איז אַרויף אַ פאַרשוין, אַ גאנץ געוועהנליך מענטשעל. אויף די אויגען האָט ער געטראָגען אַשקולירענע ברילען. ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אַקעגען אונז מיט אַ פאַפיראָס אין מויל, געוואָרפען אויף יעדען פֿון אונז אַ קאַלטען בליק און פאַרקוקט זיך אָן אַ זייט. פֿלוצים, איך טהו אַ קוק — מיין פאַרשוין'ס אַשקולירענע ברילען קוקען עפֿים צו שטאַרק אויף מאַשאַ'ן. מאַשאַ אַליין האָט נישט באַמערקט, אַז מע קוקט אויף איהר. איך זאָל דאָס איהר זאָגען — פאָסט נישט. דער טראַמוויי האָט זיך אָפּגעשטעלט. דער פאַרשוין מיט די אַש-קולירענע ברילען איז אַראָפּגעקראָכען. עס איז מיר אַראָפּ אַ שטיין פֿון האַרצען. מיר זענען געפאָהרען ווייטער. איך האָב דערצעהלט מאַשאַ'ן פֿונ'ם פאַרשוין מיט די אַשקולירענע ברילען. מאַשאַ האָט

עם האָט שוין אָנגעהויבען טאָנען. מיר זענען נאָך אַלץ געפאָהרען. אויף אונז האָט מען געוואָרט אין אַ הויף הינטער דער שטאָרט. דאָרט זענען געווען „חברה“. דאָרט איז געווען צוגעגרייט פאר אונז קליידער, עסענוואָרג, פעסער און געלט. פון דאָרטען וועלען מיר זיך אַריבערחאַפּען קיין פינלאַנד. און פון פינלאַנד איז שוין נאָפֿליעוואָט! אונזער קארעטע איז אַריינגעפאָהרען אין אַ גרויסען הויף אַריין. ווייט אין הויף, פארשטעלט מיט בוימער, זעהט זיך אַ ווייסע שטוב. הינטען אַ גרויסער גאָרטען. פאָרענט אַ שטאַל. דאָ האָבען מיר זיך אָפּגעשטעלט. אַקעגען אונז זענען אַרויס „חברה“, אַלע אונזערע.

ס'איז געוואָרען אַ קושעריי. גרישא האָט ניט געלאָזט לאַנג פרייהען זיך. מיר האָבען זיך אַלע איבערגעטאָן. אַלע אונזערע אַרעסטאַנטסקי, אויך די סאָלדאַטסקי קליידער אַריין אין קארעטע אַריין. סעליוואַנ'ען האָט מען אַרויפגעלעגט גאנץ אויבען אויף די קליידער. מע האָט איהם אָנגעזאָגט, ער זאָל ניט דערוועגען זיך טהון אַ פּיפּס. דער אָנזאָג איז געווען איבעריג. ער איז געווען באַ-וואָהרענט, געבונדען הענט און פיס, דערצו אָנגעטאָן אויפ'ן קאָפּ אַ זאַק און צוגעקערעמפּעוועט צו דער קארעטע. ער וועט שוין שטור-מען, ווי אַ הונט.

עס איז אויף אונז אָנגעפאלען אַ הונגער. פון וואַנען האָט זיך גענומען אזא אַפּעטיט? בולקעס, סערדעלען, קאָלבאַסעס. דער עולם האָט געפאַקט. גרישא האָט ניט געלאָזט עסען. ער האָט געטריבען האַלז און נאָקען. ער האָט אונז אַרויסגעגעבען פעסער, געלט, מאָר שרומען, איטליכען איין אַנדער מאַרשרוט. איך, מאַשא און אַוור-רוטיס אויף איין וועג. מיר האָבען זיך געזעגענט, געביטען מיט די אַדרעסען. איינציגווייז איז מען זיך צענאָנגען פונ'ם הויף. גרי-שא איז געבליבען דער לעצטער.

גייך האָט זיך באַוויזען די זונן. דער שניי האָט געבלישטשעט, געסקריפעט אונטער די פיס. מיר זענען גענאָנגען פאַוואָלי. אַנ-געטאָן זענען מיר געווען, ווי אַרבייטער. איך בין געווען אַ פּלאַט-

— באשעוויטש, וואָס איז דענן? — פרעגט דער אורח.
 — אַ שענע מעשה נאָר אַ קורצע! — זאָגט נחמיה דער שום-טער. — סטייטש, דער פאָטער איהרער איז מיינער אַ גוטער באַ-קאנטער, ליפּא באַשעוויטש הייסט ער, אָדער דער „הילצערנער איד“. ערשט געזעהן זיך מיט איהם ערב יום-טוב טאָקי דאָ אויף די טרעפּ. ער איז געגאנגען צו אונזער שכן אָפּנעמען אַ גערום פון פעטערבורג ביי אונזער נגיד'ס טאָכטער טאמאַראַ.

— טאמאַראַ? — פרעגט שוין אַצינד דער אורח. — ווער איז די טאמאַראַ? גיט שאַסטעפּאַל?
 — געוויס שאַסטעפּאַל. וואָס איז דענן?
 — איהר קענט זי?

— אויב מיר קענען זי? גוט געזאָגט! זי זיצט אָט דאָ אויבען!
 — אַ נאָכט פון וואונדער! — זאָגט דער אורח, און דערצעהלט, ווי אזוי ער האָט זיך בעקאנט מיט טאמאַראַ שאַסטעפּאַל, טאָקי ביי מאַשאַ באַשעוויטש, און ער זאָגט, אז ער וואָלט זיך זעהר ווע-לען זעהען מיט טאמאַראַ שאַסטעפּאַל.

און אזוי ווי אַלע ביי נחמיה דעם שוסטער האָבען זיך געפיהלט נאָך דעם זיעבעטען כּוּם פון די „אַרבע כּוּסות“ לעבעדיג, בגילופין, לכן איז געבליבען, מע זאָל נישט וואַרטען ביז מאָרגען און מע זאָל נאָך היינט, טאָקי באַלד, געבען צו וויסען טאמאַראַ'ן, אז איין אַל-טער בעקאנטער וויל זיך מיט איהר זעהען. און חיים מיט'ן אורח לאָזען זיך אַרויף אויף די טרעפּ.

* * *

איציקעל שאַסטעפּאַל האָט געהאַלטען שוין לאַנג נאָך די „חד-גריא'ס“ און נאָכ'ן „שירה-שירים“ און איז נאָך אַלץ געזעסען ביי'ם טיש גאַנץ ברייטליך, מאַיעסטעמיש, גערויכערט, געטרונקען טיי און געשמועסט פון אַ טרויעריגען ענין, פונ'ם קישינעווער פאָגראַם, וואָס די רשעים בעריהמען זיך, און די אַנטיסעמיטישע בלעטער שרייבען, אז אויך דאָ און אומערום אין אַלע אידישע שטעט ווע-

זיך אויסגעלאכט. „נישט אויף מיר, זאגט זי, האָט ער זיך פאַר-
קוקט, נאָר אויפ'ן האָהן“... אין דער מינוט האָט זיך דער וואַגאַן
אַפגעשטעלט עפּים ווי מיט אַ מאָל. אין איין רגע איז שוין געווען
פון אויבען וויעדער דער זעלבער פאַרשוין מיט די אַשקולירענע
ברילען. ס'איז מיר פאַרקיהלט געוואָרען דאָס בלוט. הינטער איהם
זענען שוין געשטאַנען זשאַנדאַרמען, פּאַליציאַנטען, סאַלדאַטען.
אַלע האָבען זיך געגעבען אַ נעם צו מאַשא'ן... איך מיט אַוורוט'ס'ען
זענען געזעסען פאַרהאַקט אין אַ ווינקעל. וואָס האָבען מיר געקאָנט
טהון? האָפּ איך זיך אויף — זענען מיר ביידע פאַרפאַלען!

קאַלט האָבען מיר געקוקט אויף דער סצענע, אַזוי ווייט ווי
מיר האָבען געקאָנט. און מאַשא? זי האָט אַפילו קיין איינציגען
קוק נישט געטהאָן אויף אונז. זי האָט מורא געהאַט, מיט איהר
קוק זאָל זי נישט אַרויסגעבען אונז אויך. שטיל, פאַוואָלי, ווי איין
אונטערטעניג שעפעלע, האָט זי זיך אַראָפּגעלאָזט מיט זיי אַראָפּ
פונ'ם וואַגאַן. דער טראַמוויי איז אַוועק זיין וועג. מיר ביידע זע-
נען שוין געזעסען אין געהאַקטע וואַונדען. נישט געטאַרט זיך אויס-
דרעהען אַפילו אַ קוק טהון אין יענער זייט, וואו די אומגליקליכע
מאַשא איז פאַרשוואַונדען געוואָרען. מיר האָבען נישט גערעדט
קיין וואָרט. מיר האָבען אַפילו נישט געקוקט איינס אויף דאָס
אַנדערע. וואָס דער יונגער וועווריק האָט זיך געטראַכט — ווייט
איך ניט. איך בין איהם געווען איז דער מינוט אַ דם-שונא.
נמאס איז ער מיר געוואָרען! און זיך אַליין בין איך געוואָרען
נמאס און מאוס. סטייטש, ווי אַזוי האָב איך געקאָנט בלייבען זי-
צען אַזוי רוהיג בשעת מאַשא'ס לעבען איז אין אַזאַ געפאַהר?...

— פון וואַנען און ווער איז זי, אָט די מאַשא? — טהוט איהם
אַ פרעג בעני.

— פון וואַנען זי איז — ווייט איך ניט. — ענטפערט דער
אורח. — איך ווייט נאָר, אַז זי הייסט „מאַשא“ און איהר פאַמיליע
איז באַשעוויטש.

— באַשעוויטש? — רופען אויס אַלע מיט אַ מאָל.

— דאָס ליער פון ביאָליק'ען. — זאָגט טאמאַראַ. — דו ווייסט
ניט ביאָליק'ס ליעדער?

— וואָס בין איך אַ אירינע, וואָס איך זאָל לייענען ליערלעך
פון עפּיס אַ ביאָליק אַ ליעדעל-מאַכער? — מאַכט איציקעל שאַסטע-
פאַל גאַנץ נאַאיוו און ערנסט.

און טאמאַראַ האָט שוין מעהר קיין מוט צו דיסקוטירען מיט'ן
פאָטער, און זי בעוואונדערט די אומנאַטירליכע לאַגע, וואָס ביי איר-
דען: אַ פאַלק פון סאַמע אינטעליגענטען, וואָס אלע קאָנען לעזען,
אַפילו ווייבער, אַ פאַלק, וואָס האַלט זיך קליגער פון אלע פעלקער,
קליגער און בעסער און פרומער, קומט צו איין אייגענעם נאַציאָנאַל-
לען דיכטער, הייסט ער ביי איהר בעל-הבית'ישען פאָטער „אַ ליעד-
דעל-מאַכער“. און ווען נישט דעם אַפטיקער'ס זוהן סאַשא, וואָלט
זי, טאמאַראַ, גאָרנישט געוואוסט, אַז עס עקזיסטירט אונטער אירען
אַ פאָעט מיט'ן נאָמען ביאָליק. און וואָס עפּיס נאָר זי? זי קען אַ סך
אַזעלכע, ווי זי, וואָס ווייסען נאָך ער היום ניט, ווער דער ביאָליק
איז!... און זי קאָן זיך גאָר ניט פאַרשטעלען, אַז עס זאָל זיך גע-
פינען אונטער רוסען אַזעלכער, וואָס איז ניט קיין פראָסטער גוי,
וואָס זאָל נישט וויסען ווער פושקין איז... אָדער עס זאָל זיך גע-
פינען אונטער פוילען, למשל, אַ מענש, וואָס זאָל נישט וויסען ווער
מיצקעוויטש איז. און עס ווילט זיך איהר אַרויספיהרען דערפון
איינס פון די צוויי: אָדער ביאָליק איז קיין דיכטער, אָדער מיר
זענען קיין פאַלק... און אויב מיר זענען ניט קיין פאַלק, טאָ וואָס-
זשע דען זענען מיר?...

— עס פרעגט זיך נאָך אויף אייך דעם שוסטער'ס זוהן מיט
נאָך עפּיס אַ מענשען.

אַזוי ראַפאָרטירט דאָס שטובמיידעל, און איידער מע טהוט
זיך אַ קעהר, וואַכסען-אויס אויף דער שוועל צוויי פאַרשווינען, חיים
דעם שוסטער'ס זוהן און דער בעוואכסענער האָריגער אורח, און
אַלע דריי ווערען ערשטוינט: איציקעל שאַסטעפאַל שטוינט, ווי
קומט אַהער דעם שכנ'ס בן פסח נאָכ'ן סדר? „איין עזות פון אַ

לען ווי מאכען דאָס זעלבע שפּיעל, וואָס אין קישינעוו. זיי, די אַנ-
טיסעמיטען, בעריהמען זיך, אז זיי וועלען זיך נוקם זיין אָן די
אידען פאַר דער רעוואָלוציע, וואָס ווערד אָנגעפיהרט כלומרשט
נאָר פון אידען. די טאָכטער קאָן זיך ניט איינהאַלטען און ענט-
פערט-אָפּ דעם פאָטער, אז אומזיסט בעריהמען זיי זיך; זיי ווע-
לען גאָרנישט מאַכען, וואָרום אום צו מאַכען איין אַלגעמיינעם קי-
שינעוו, מוז מען האָבען ווער ס'זאָל מאַכען.

— אודאי דאָרף מען געהן אויסשרייבען פון פאָריו היצ'ליס,
חוליאַנאָנעס, באָסיאָקעס און שבורים 1 — זאָגט דער פאָטער.

— מיט חוליאַנאָנעס און מיט באָסיאָקעס קאָן מען גאָרנישט
מאַכען. מע דאָרף האָבען דערצו דאָס פאָלק, די אַרבייטער, —

בעמערקט די טאָכטער, און דער פאָטער ענטפערט איהר:

— וואָסער פאָלק? וואָסערע אַרבייטער? האָב קיין יסורים
ניט, זאָל נאָר זיין אַ פאָגראָם, וועלען די אַרבייטער העלפען
„אַרבייטען“...

און איציקעל שאָסטעפּאַל קאָכט זיך. ער פיהלט, אז דאָ איז
ער אויפ'ן פערד. אין די זאָכען איז ער מעהר געניט און פער-
שטעהט מעהר פון דער טאָכטער... טאמאָראַ לאָזט איהם אָבער
לאַנג נישט טריומפירען און זי ענטפערט איהם שניידענדיג, אז מע
טאָר ניט זיין קורצזיכטיג און מע דאָרף קאָנען אונטערשיידען, וואָס
ווערד אָנגערופען „פאָלק“ און וואָס הייסען עטליכע צעהנדליג אָנ-
גערייזטע אָדער גערונגענע חוליאַנאָנעס אין קישינעוו, וואָס האָבען
בעפאלען אַ שטאָדט פון שוואַכע מענשען, טרוסען, ווייבער און קינד-
דער, וואָס האָבען זיך געלאָזט אויסשלאַכטען און געגאָנגען נאָכדעם
וויינען אויף די קברים און אויס'טענה'ן זיך מיט'ן רבונר-של-עולם.
ווי עס ווערד אזוי שען בעשריבען ביי'ם גרעסטען אידישען דיכטער,
ביי ביאָליק'ען.

— האָסט דאָך געלייענט ביאָליק'ען? — טהוט טאמאָראַ אַ

פרעג ביי'ם פאָטער, און בעקומט אזא מין ענטפער:

— וואָסער ביאָליק? פון דער מיהל?...

נענקאָן, האָט מען ערשט אָט דאָ די טעג נעחאָפט און מע דארף
איהם הענגען...

.

א שטילע פריהלינגס-נאכט איז געווען די ערשטע נאכט פון
פסח, א שטילע, א ווארעמע נאכט. שטיל, ווי פער'חלומ'ט, זענען
געשטאנען די איינגעשלאָפענע הייזער. ווי סאָלדאטען אויף דער
וואך, האָבען זיך אויסגעצויגען די בוימער פון ביידע זייטען גאָס.
נאָך נאָקעטע, אָהן בלעטלעך, נאָר גרייט אויף אָנצוקליידען זיך
זייער גרינע זומערדיגע הלבשה. פונ'ם ווייטען אויסגעשטערענטען
הימעל האָט אַראָפּגעקוקט מיט אַ זילבערנעם שמויכעל די לבנה.
לאַנגזאַם און מאַיעסטעטיש געשפּאַציערט, ווען-ניט-ווען זיך אונ-
טערגעטוקט און טובל געווען אין אַ פערביילויפּענדיג רויכיג וואָל-
קענדעל, בעהאַלטען זיך אויף אַ מינוט, און וויעדער אַרויס אויפ'ן
ברייטען פרייען הימעל, צווישען די פינקעלדיגע קליינע שטערענ-
לעך, וואָס קוקען זיך איבער, שעמערירען און פינטלען און סוד'ען
זיך צווישען זיך, רעדען פון גאָט און פון זיינע אוצרות וועלטען, מי-
ליאַרדען וועלטען! אַלסדינג, אַלסדינג שלאָפט. אַלע פענסטער זענען
צו, אַלע פייערס זענען אויסגעלאָשען. אַלץ, אַלץ שלאָפט אין דער
דאָזיגער פריהלינגס-נאכט, אין דער דאָזיגער ערשטער נאכט פון
פסח. נאָר איין פענסטער אין איין הויז אויף וואַסילטשיקאָווער
גאָס איז אָפּען אין דער דאָזיגער נאכט, און נאָר איין וואַכענדיגער
מענש, טאַמאַראַ, שמעהט און קוקט-אַרויס פונ'ם איינציגען אָפּענעם
פענסטער אין דרויסען אַרויס, שיקט איהר בליק צו דער העל-זיל-
בערנער לבנה און צו די מיליאַרדען פינקעלדיגע וועלטען, וואָס היי-
סען שטערען, און טרוקען זענען די אויגען, און פערשטיינערט איז
דאָס האַרץ, און דער קאָפּ איז פערטומעלט, און נישט ליעב איז
איהר די שענע גרויסע וועלט, און פרעמד איז דער ווייטער, טיעפּער
הימעל, און וויסט איז די ערד, און פוסט און לער איז אַלץ אַרום
און אַרום, און אַ שוידערהאַפּטער עלענדר, און אַ מורא'דיגער צער.

שוסטער-יונגל! שיווקע שאַסטעפּאל האָט זיך גלאַט דערשראָקען פאַר'ן בעוואַכסענעם האָריגען נפש; מען האָט דאָ נאָרוואָס געשמור עסט פון חוליאַנעם, אַ קשיא אויף אַ מעשה, אפשר איז דער איינער פון זיי? ... און טאַמאַראַ האָט באַלד דערקענט אינ'ם בעוואַכסענעם האָריגען נפש — מישאַ בערעזניאָק, דעם, וועלכען זי האָט קענען געלערענט ביי מאַלקינען אין דער "קאָמונע".

זי האָט אויפגענומען מישאַ בערעזניאָק'ען אויף אזוי פיעל פריינדליך, ווי מע דאַרף אויפנעמען אַ גוטען בעקאַנטען, — און ס'איז געוואָרען אין שטוב אַ גערודער, אַ שטיקעל בהלח. צו דעם אלעמען איז נאָך צוגעקומען אַ אינצידענט: חיים, דעם שוסטער'ס זוהן, מיט'ן בעוואַכסענעם האָריגען נפש בערעזניאָק-ניידיטש האָבען נישט אָנגעפרעגט זיך ביי קיינעם, נישט געוואַרט אויף קיין כבוד, גענומען און אוועקגעזעצט זיך, צעלענט זיך, ווי ביי'ם טאַטען אין וויינגארטען, פעררויכערט פאַפיראַסען און גענומען שמועסען מיט טאַמאַראַ'ן, ווי מיט זייערען אַ גלייכען! — אַ פאַטעפּאַלנאָסט פון אַ שוסטער'ס! איין עזות פון קבצנים! אריינקריכען מיט די שטיוועל צו יענעם אין זאָל אַריין! וועה איז מיר, מע דאַרף אָפּטרעטען די שטוב! אַז מע איז ביי זיך אין שטוב שוין גאָר אויס בעל-הבית געוואָרען! ...

איציקעל שאַסטעפּאל האָט געפיערט, און שיווקע האָט געבראָכען די הענד: וועה איז איהר, וואָס פאַר אַ וועלט היינט איז געוואָרען! וואָס פאַר קינדער! ... וואו איז דאָס געהערט געוואָרען, אַז יום-טוב, פסח נאָכ'ן סדר, זאָל קומען עפּים אַ קבצן, אַ שלע-פער, און בעזעצען זיך מיט זייער טאָכטער בעזונדער אין אַ חדר און דערען צווישען זיך עפּים שטילערהייד? ... איז דאָך טאַקי עק וועלט! ...

"עק וועלט" איז געווען אויך ביי טאַמאַראַ'ן: זי איז פון איהר אלטען בעקאַנטען געוואָהר געוואָרען אַ סך, אַ סך טרויעריגע נייעם — אַז מאַשאַ ויצט, אַז דעם האָט מען פערשיקט, אַז יענעם וועט מען פערשיקען און אַז ראָמאַנענקאָ'ן, איהר אידעאל ראָמאַ-

זיין ווייב שיווקע, און בעקומט פון איהר איין ענטפער דורך א פראגע, ווי געוועהנליך :

— פאר וואָס ניט ?

— אפשר איז שוין ביי זיי איין אָפגעמאַכטע זאַך ? — פרעגט ווייטער איציקעל.

— פון וואָנען ווייס איך, אז ניין ? — ענטפערט איהם שוין קע אלץ מיט דעם זעלבען שטייגער, מיט א פראגע אויף א פראגע.

— קאָן זיין, אז אין גיכען זאָל אונז קומען מזל-טוב ?

— פאר וואָס זאָל דאָס ניט קאָנען זיין ?

— דאָס וואָלט איך, דאָכט מיר, געמעגט וויסען פריהער פון

דיך ?

— וואו שמעהט דאָס געשריבען ?

— טפו זאָל דאָס ווערען !

קיין פאָטער זאָל נישט וויסען פון אזעלכע צרות, ווי אונזער אומגליקליכער פאָטער שאָסטעפאָל, אז ער מוז זיך אוועקשטעלען רעדען מיט דעם געלען בחור'על, דעם אַפטייקער'ס זוהנדעל, פון אידישקייט, פון ציוניזם און פון נאָך כדומה אזעלכע זאַכען, וואָס ער וואָלט קיינמאָל פון דעם מיט אזא שנעק ניט גערעדט !

סאָשא סאַפראַנאָוויטש אָבער איז נאָך פון די אומגליקען, וואָס מע קאָן זיי אַריבערטראָגען. א סך ערגער איז דאָס, וואָס אלע טאָג ווערד די טאָכטער פערפאלען אויף א שעה אָדער אויף צוויי, דאָס הייסט, זי טהוט זיך אָן, געהט אוועק און זאָגט נישט, וואוהין. שוין פון א צייט, אז דער פאָטער האָט דאָס בעמערקט. ער וויל זי פרעגען, און ווייסט נישט, ווי אזוי ער זאָל דאָס טהון. ער האָט איהר א פאָר מאָל אפילו א זאָג געטהאָן : „וואוהין איז ?“ און האָט בעקומען איין ענטפער : „איך קום באַלד צוריק“. ער האָט געפרובט דורכ'ן ווייב, טאָמער וועט ער עפּים געוואָהר ווערען, ווייסט זי אויך ניט מעהר פון איהם.

און א קאלטער צאָרן נעמען אַרום די נשמה, ווי מיט צוואַנגען, און
עס ווילט זיך איהר שרייען, שרייען, שרייען...

קאפיטעל ד.

א י צ י ק ע ל ש אָ ס ט ע פ אַ ל ג ע ה ט א ר ו ס אָ ה ו
א ק א פ .

פון דער ערשטער מינוט, וואָס טאמאראַ איז געקומען פון פער-
טערבורג, האָט איציקעל שאָסטעפּאל נאָך נישט געהאט קיין גוטע
מינוט.

דער אומגליקליכער פאָטער האָט ניט געקאנט איבערקייען, וואָס
דעם אַפטייקער'ס זוהנדעל קומט אַריין צו איהם אין שטוב אַריין
פראַנק און פריי, אַלע מאָל אויסגעפוצט ווי אַ כלה, וואָרפט אַראָפּ
די הענטשקעלעך, גיט איהם, איציקעל שאָסטעפּאל'ען, די האַנד.
און אויך שיווקע'ן גיט ער די האַנד, און האַלט זיך ביי איהם אין
שטוב ווי „עפּיס אַ גאַנצער רב שמעלקע“! און שענער פון אַלע
איז דאָס, וואָס שיווקע אַליין האָט שוין גאָר אָנגעהויבען פערענט-
פערען די טאָכטער, געפינען אַ זכות אויפ'ן אַפטייקער'ס זוהנדעל,
לויבען איהם, אז ער איז אַ גאנץ וואויל בחור'על. — מערקווירדיג!
זינט די טאָכטער איז געקומען פון פעטערבורג, איז די שטוב גע-
וואָרען איין אנדער שטוב, דאָס לעבען — איין אנדער לעבען, און
אפילו דאָס ווייב — איין אנדער ווייב. ס'איז גאָר ניט די שיווקע,
וואָס פריהער! אַמאָל פלעגט זי האָבען דרך-אָרץ, ציטערען, וויסען
גאָר צובאָמקען צו אַלסדינג, וואָס ער, איציקעל, האָט געזאָגט. איצט
איז זי געוואָרען אַ גאַנצער מענש! זי זאָגט שוין אויך מבינות אויף
אַ מענשען: דעם אַפטייקער'ס זוהן קומט-אויס ביי איהר אַ גאנץ
וואויל בחור'על!

— אפשר וואָלסט דו געזאָגט, איך זאָל מיך משדך זיין מיט'ן
טריפניאק דעם אַפטייקער? — פרעגט איציקעל אין אַ שפּאַס ביי

צו וועמען זשע קאָן זי געהן? צו די עלטערען? ווייסט ער אָבער, אז ראָמאַנענקאָס פאָטער איז אַ צורר־היהודים — און אָט דאָ ערשט קומט דער מיאוסטער פון אַלע געדאַנקען: ווייל ער איז אַ צורר־היהודים, געהט אַהין זיין טאָכטער!... ווייל ער איז איין אַנטיסע־מיט, האָט ער איין אויג אויף זיין, איציקעל שאַסטעפּאַל'ס, טאָכ־טער, — און דער דאָזיגער מיאוסער געדאַנק מאַכט דעם אומגליק־ליכען פאָטער משוגע, און ער קאָן זיך גאָר קיין אָרט ניט געפינען!... ביז די טאָכטער קומט צו געהן. און אז די טאָכטער קומט צו געהן, רעדט ער מיט איהר פון פערשיעדענע זאַכען, און מעהר — פון אידען, גויים, אונזער גלויבען, זייער גלויבען... פערקוקט איהר אין די אויגען אַריין, טאָמער וועט ער עפּים פון איהר אַרויסגעפינען, — אומזיסט די אַרבייט! טאַמאַראַ איז די אייגענע, וואָס תמיד, סײַ דען נאָר דאָס, וואָס איהרע אויגען זענען מעהר פערטראַכט, ווי אַלע מאָל, און אַביסעל בלאַס איז דאָס פנים, און אז מע פרעגט זי עפּים, ענטפערט זי ניט באַלד, און אז עס קומט צו איהר צו געהן דעם אַפטיקער'ס זוהנדעל, היצט זי זיך נישט, ווי זי פלעגט זיך היצען ביז אַהער; זי לאָזט איהם רעדען, און אַליין געהט זי אַרום מיט איבערגעלעגטע הענד אויפ'ן האַרצען, אָדער זי קוקט אויף איהם מיט אַזעלכע אויגען, וואָס ס'איז גרינג צו דערקענען, אז זי הערט איהם ניט, וואָרום איהרע מחשבות זענען ווייט פון דאַנען...

* * *

איינמאָל איז איציקעל שאַסטעפּאַל געקומען אַהיים אַ פער־טראַגעדער, אַ צערייצטער פון זיינע פערפלאָנטעטע עסקים מיט „קאַזנאַ“, פון די אַרוואַקאָסטען, וואָס האָבען געצויגען ביי איהם די עצמות, און פון די „טשינאַוויקעס“, וואָס האָבען „געבראַקעוועט“. — וואו איז דאָס קינד? — פרעגט ער זיך נאָך ביי'ם ווייב. — פון וואַנען זאָל איך וויסען? — ענטפערט זי איהם, ווי איהר שטייגער איז.

— וואָס הייסט, פון וואַנען זאָלסטו דו וויסען?

— ווי אזוי ווייסט דאָס ניט אַ מאַמע, וואוהין די טאָכטער געהט? — פרעגט איציקעל ביי זיין פרוי און בעקומט באלד אויס-נאָב מיט דער זעלבער פראגע:

— ווי אזוי ווייסט דאָס ניט אַ טאטע, וואוהין זיין טאָכטער געהט?

אויסלאָזען דעם כעס צום ווייב לאָזט ער שוין ניט אויס. אזוי ווי פריהער, זינט די טאָכטער איז אַ היגע, האָט די מוטער שטאַלץ און שטאַרקייט קעגען איהם, און ביידע, די מוטער מיט דער טאָכטער, האָבען ווי געשלאָסען צווישען זיך אַ פערבאנד קע-גען איהם, און האָט ער געוואָלט פרובען אָפּשפּיעלען דעם ווייב אַ מזמור, מאַכען איהר אַ סקאַנדאַל, ווי ער איז געוואָהנט געוואָרען, אזוי האָט זיך אַרויסגעשטעלט די טאָכטער, זיך אָנגענומען די קריוור דע פון איהר מוטער, און דוקא מיט גוטע רעד...

איציקעל שאָסטעפּאל מוז אָבער אומבעדינגט וויסען, וואָס איז דאָס מיט זיין טאָכטער געוואָרען? וואָס געהט זי אום אין שטוב, אזוי ווי אַ שאַטען? וואָס איז דאָס פאַר אַיין עובדה אוועקגעהן אלע טאָג אויף צוויי שעה און ניט זאָגען: וואוהין? מיט וועמען זעהט זי זיך? וואָס טראַכט זי זיך?

און דער פאָטער איז געוואָרען אַ שפּיאָן. ער האָט גענומען נאָכ-קוקען דער טאָכטער, וואוהין זי געהט, און ער האָט זי געפּאַקט. ער איז איינמאָל אומבעמערקט נאָכגעגאַנגען פון הינטען און האָט דערזעהען, ווי זי האָט זיך אַריינגעהאַפּט צום לעהרער ראָמאַנענקאָ אין הויף אַריין און איז פערשוואונדען געוואָרען.

איציקעל שאָסטעפּאל'ס קאָפּ איז שיער ניט צעשפּאַלטען גע-וואָרען קלערענדיג: וואָס טהוט זיין טאָכטער ביי ראָמאַנענקאָ'ן? אלערליי מיאוסע מחשבות, איינע מיאוסער פון דער אנדערער, איז איהם דורכגעפלויען אין קאָפּ. אז זיין טאָכטער איז גוט בעקאַנט מיט'ן יונגען ראָמאַנענקאָ — דאָס ווייסט ער. ער ווייסט אָבער דאָס אויך, אז דער יונגער ראָמאַנענקאָ איז ניט היע, אז ער זיצט ערגיץ איינגעשפאַרט און אז ס'איז ניטאָ פון איהם קיין שום ידיעה.

קלונג האָט זיך בעוויווען אַ שוואַרץ בחור'על מיט געקרייזעלטע הער-
לעך און מיט איין אויסגעבויענער נאָז. דאָס איז געווען סאַשא'ס
חבר, שמעון קעסלער.

— דעם אַפטיקער'ס זוהנדעל איז אין דער היים? — פרעגט
איהם שאַסטעפּאַל און האָט שוין חרטה, וואָס ער האָט אַהער אָנגע-
קלונגען.

— סאַשא? — מאַכט צו איהם קעסלער. — ער איז דאָ. ער
לערענט. קומט אַריין. סאַשא! קום נאָר אַהער.

אויף דעם אויסרוף קומט אָן דעם „אַפטיקער'ס זוהנדעל“, דער-
זעהט טאַמאַראַ'ס פּאַטער פּלוצים ביי זיך אין שטוב, ווערד מבולבל
און צינד זיך אָן, ווי אַ פייער.

— איך דאַרף דיך... איך דאַרף אייך עפּיס פרעגען. — מאַכט
צו איהם שאַסטעפּאַל און קוקט אויף סאַשא'ס חבר קעסלער. סאַ-
שאַ שטויסט זיך, אַז דער חבר קעסלער איז דאָ איבעריג.

— שמעון, געה אַרויס אויף אַ וויילע, — זאָגט סאַשאַ צו זיין
חבר קעסלער און בעט איציקעל שאַסטעפּאַל זיך זעצען.

איציקעל שאַסטעפּאַל קוקט זיך אַרום אויף אַלע זיימען.

— האָט איהר נישט אַ באַזונדערען חדר? — פרעגט ער ביי
סאַשא'ן.

— קומט אַריין צו מיר אין קאַבינעט, — זאָגט צו איהם סאַשאַ
זעהר פריינדליך און פיהרט איהם אַריין צו זיך אין אַ קליין, ריין,
ליכטיג חדר'על. איציקעל שאַסטעפּאַל בעטראַכט דאָס חדר'על,
וואָס איז פול מיט ספרים און ביכער און צייטונגען, אידישע ציי-
טונגען.

איציקעל שאַסטעפּאַל אַטעמט-אַפּ און רופט זיך אָן צו סאַשא'ן:
— דאָס איז זעהר שען פון אייך, וואָס איהר זיצט ניט לעדיג,
יונגע לייט, וואָס איהר טהוט עפּיס, וואָס איהר זאָרגט פאַר'ן כלל
ישראל... מיר קאָנען נישט, מיר האָבען קיין צייט ניט, מאָג ווי
נאָכט פאַרטאַרעראַמט, איהר זעהט דאָך, געשעפטען, פאַרדיאָדען,
עסקים...

— נריאָ, פון וואָס זאָל איך וויסען?

— ביזט אַ מאַמע, צי ניין?

— און אז איך בין אַ מאַמע, איז וואָס דערפון געדרונגען?

— וואו איז די „באַרישני“ — פרעגט שאַסטעפּאַל ביי די מענ-

שען.

— די „באַרישני“ איז ביי זיך אין אַלקיר. — ענטפערען די

מענשען.

— ביי זיך אין אַלקיר? — ער לאָזט זיך געהן צו דער טאָכטער

אין אַלקיר אַריין.

אַנגעקלאַפט אין טהיר, האָט זיך דערהערט אַ קול:

— ווער איז?

— ס'איז איך! — דער פאָטער טרעט-אַריבער די שוועל און ער

דערזעהט אויפ'ן בעטעל ליגען זיין טאָכטער מיט'ן פנים אַרויף.

די הענד פערואַרפען אונטער'ן קאָפּ, אויפ'ן האַרצען אַ בלאַט ציי-

טונג. די אויגען רויטליך, ווי פערוויינט. ער געהט-צו צו איהר

נאָהענט, לעגט אַרויף די האַנד צו איהר אויפ'ן קאָפּ.

— וואָס איז דיר, טאָכטער?

— גאָרנישט.

— ביזט עפּיס נישט מיט אַלעמען?

— דער קאָפּ אַביסעל טהוט מיר וועה.

— אפשר, דעם דאָקטאָר?

— ניין, ניין! נאָר נישט קיין דאָקטאָר!

איציקעל שאַסטעפּאַל קען שוין זיין טאָכטער. אז זי זאָגט ניין,

איז ניין.

* * *

דעם זעלבען טאָג, פאַרנאָכטליך, אז די זונן האָט געהאַלטען ביי

זעצען זיך, פערפאַרבט דעם אונטערשטען טייל הימעל מיט רויטען,

האָט צום אַפטייקער אין דער טהיר אַנגעקלונגען איציקעל שאַסטע-

פּאַל. זינט זיי זענען שכנים איז עס דאָס ערשטע מאָל, וואָס שאַס-

טעפּאַל האָט אַנגעקלונגען צו זיין שכן דעם אַפטייקער. אויף זיין

אזוי זאגט איציקעל שאַסטעפּאל מיט אַ זיפּץ און מיט אַ ביטער שמיכעלע, און זיינע גרויסע שוואַרצע אויגען דריקען־אויס זעהר פיעל פערשטעלטען טרויער, פערבאָרגענעם שמערץ, און ער הויבט אָן מיט אַ טאָן נידעריגער:

— אָט דאָס בין איך טאָקי צו אייך אַריינגעקומען. ערשטענס, זיך אויסרעדען אַביסעל דאָס האַרץ. אייך האָב איך דערקענט פאַר אַ וואויל מענטשעל, כלעבען, איהר זענט מיר געפעלען, דאָס הייסט, איהר הויבט מיר אָן צו געפעלען. איהר האָט אין זיך האַטש אַ קאפּעל אידישקייט.

— אַ דאַנק, — מאַכט צו איהם סאַשא מיט אַ האַלבען שמיכעל.
— ניטאָ פאַר וואָס. — זאָגט איהם שאַסטעפּאל גאַנץ ערנסט. — און, צווייטענס, האָב איך אייך געוואַלט ווייזען עפּיס אַ זאָך. איך וועל דאָס אייך באַלד ווייזען. נאָר קורם דאַרף איך אייך זאָגען אַ הקדמה, אַז איהר זאָלט ניט מיינען חס ושלום, אַז איך קלער עפּיס איבער אויף מיין טאָכטער. איך קען מיין טאָכטער זעהר גוט, מעגט איהר מיר גלויבען אויף נאמנות.
— איך גלויב אייך.

— אַלזאָ, איז אָפּגערעדט דערפון. — זאָגט שאַסטעפּאל און פער'גנבה'ט זיך מיט אַ קוק צו סאַשא'ן אין די אויגען אַריין. — אלא וואָס דענן? איך פאַרשטעה זי ניט! איך הויב זי ניט אָן צו פאַרשטעהן! געוויס דאַרפט איהר קענען מיין טאָכטער'ס לעהרער, דעם קריסט, ראָמאַנענקאָ'ס זוהנדעל, פון דער גימנאַזיע דער לעהרער, אַ וואויל גויעצעל, איין עהרליכער, נאָר אַ פאַרברענטער „חברה־מאַן"! פון די דאָזיגע לייט... מיין טאָכטער האַלט פון איהם. איך האַלט אפילו אויך פון איהם; נאָר זי — גאָר לעילאַ ולעילאַ! אַ גאַנצער גאָט ביי איהר! איך אָבער זאָג איהר: אַ מענטש איז ניט קיין גאָט. זאָגט זי: דו קענסט ניט ראָמאַנענקאָ'ן. זאָג איך: איך קען גרעסערע לייט פון איהם; איך קען דעם פראַַ קוראַר, איך קען דעם פּרעסעדאַטעל, איך קען דעם גובערנאַטאָר אַליין... לאַכט זי פון מיר. איהר ווייסט דאָך, ביי די דאָזיגע

— אַט דאָס איז טאַקע די צרה, — זאָגט צו איהם סאַשא —
וואָס איהר זענט פערטאַרערטאָמט מיט א י י ע ר ע געשעפטען.
פאַרדראָען, און מיר זענען פערטאַרערטאָמט מיט א ו נ ז ע ר ע
געשעפטען, און דערווייל דאָס אידישע פאָלק געהט־אונטער...
— אַט־אַט־אַט! — מאַכט צו איהם דער גאַסט און ווייזט איהם
מיט'ן פינגער, אַז ער האָט געטראָפּען אין רעכטען קאַרב אַריין. —
גערעכט! לאָמיר האָבען אַזא יאָהר, ווי איהר זענט גערעכט! די
אייגענע טענות האָב איך מיט מיין טאַכטער: צו וואָס טויג אונז,
זאָג איך, זיך פאַרנעמען מיט פאָליטיק, רעוואָלוציעס־שמוציעס?
הלאַז איך זאָל ליגען זאָגען, זאָג איך, עס וועט זיך דאָך געוויס
אויסלאָזען, זאָג איך, צו אונזערע קעפּ, מיט אַ קעשינעוו, מיט אַ
פאַגראָם און מיט אַרויסטרייבען, זאָג איך, אירען פון די דערפער און
פון די שטערט, זאָג איך. אַט האָב איך, זאָג איך, צו טהון מיט
פריצים, טייטען זיי, זאָג איך, מיט די פינגער און ווייזען אָן אויף
אונז, אַז אומערדום זענען מיר שולדיג! איך זאָג, אַז אַ איד טאָר
זיך ניט מישען, אַ איד דאַרף וויסען, אַז ער איז אַ איד...
— און קושען דעם פריץ די האַנד און זינגען מה־יפּית? אָדער
זיצען און וואַרטען, ביז מע וועט קומען און מע וועט איהם צע־
רייסען די קישעלעך, צעברעכען די בענקלעך, צעראַבעווען דאָס
פערמעגען, פייניגען דאָס ווייב, שענדען די טעכטער? — זאָגט
סאַשא צום גאַסט, און דער גאַסט ענטפערט איהם:
— טע־טע־טע! זענט איהר דאָך דער אייגענער פויגעל, וואָס
זיי אַלע! וואָס איז דאָס פאַר ווערטער געוואָרען: קעמפען? שלאָ־
גען זיך? איך האָב געמיינט, איהר זענט אַ שטילינקער, צום סוף...
מיין טאַכטער אויך אַזוי...
— דער חלוק צווישען אונז איז, וואָס איך זאָג קעמפען פאַר
אונזערע א י י ג ע נ ע אינטערעסען פון אונזער א י י ג ע נ
פ אָ ל ק, וואָס מיר איז דאָס געהענמער, און אייער טאַכטער איז
אָוועק ווייטער...
— יאָ, מיין טאַכטער איז אָוועק ווייט, שוין צו ווייט!...

— מענטש! ס'איז נישט קיין סוד! דאָס ווייסען אין פער-
טערבורג אלע, גאנץ פעטערבורג ווייסט! מילא, בין איך אײך.
דאָס אויך ניט אויסען... פרעגט זיך אָבער אַ קשיא: וואָס פאַר
עסקים קאָן זי מיט זיי האָבען?...

— מיט וועמען?

— איך ווייס מיט וועמען? מיט זיינע עלטערען, אַפנים?
מאָהלט אײך, איך בין ניט געשלאָפּען, איך האָב נאָכגעקוקט, נאָכ-
געשמעקט, — איך ווייס נישט, איך ווייס גאָרניט!... דאָס קינר,
זעה איך, פון טאָג צו טאָג געהט־אַײן, איך זעה, זי טראָגט יסורים,
נאָר וואָס — ווייס איך ניט! איך ווייס ניט און קאָן נישט ווײ-
סען!... היינט, למשל, קום איך אַרײן, טרעף איך זי פאַרוויינט מיט
אַ בלאַט־צייטונג אין די הענט... וואָס איז דיר, טאָכטער? גאָרניט.
איצט איז זי אַוועק אַהין און געלאָזט אָט דאָס בלאַט אונטערגע-
שטריכען מיט רויטען. דאָס בלאַט איז אײן אויסלענדיש בלאַט, אַ
סוד פאַר מיר. איך וואָלט זעהר וועלען וויסען וואָס דאָ שטעהט...
פאַר קיין אנדערען וואָלט איך נישט פאַרגלויבט. צו אײך האָב איך
עפּים מעהר צוטרויען...

— איך דאַנק אײך זעהר. — מאַכט צו איהם סאַשאַ צערודערט
פונם גאַנצען שמועס. — מיר איז אָבער ניט אַנגענעהם אַרײנצומײ-
שען זיך אין די פערזענליכע ענינים פון אײער טאָטער... אינטימע.
סעמיינע זאָכען...

— מענטש וואָס איהר זענט! — שרײט־אויס איציקעל שאַס-
טעפּאַל. — וועמען דען זאָל איך געהן דערצעהלען? וועמען דען
זאָל איך געבען איבערלייענען? פאַרגעסט נישט, אַז ס'איז מײן
אײן־און־אַײנציג קינד! זי איז בײ מיר אַ בתי־חידה, און איך האָב
זי ליעבב...

די לעצטע ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען מיט אַזאַ פּײער,
אַז סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש האָט רחמנות געהאַט אויף טאַמאַראַ'ס
פאַטער, און אפשר ווילט זיך איהם אַלײן אויך וויסען, וואָס שטעהט
אין בלאַט? וועלכער מענטש קאָן געהן פאַרבײ אײן אָרט, וואו ער

איז דער גובערנאטאָר טריפה... מילא, דאָס בין איך אייך ניט אוי-
סען. א גאָט איז א גאָט... איז ער אַבער נישטאָ היע, דער גאָט,
דער יונגער ראָמאַנענקאָ מיין איך. ער איז ערגניץ ווייס איך וואו, אין
סיכיר מסתמא. מע ווייסט ניט וואו... פרעגט זיך א קשיא: ווי-
באלד אַז ער איז נישטאָ, דער גאָט, דער יונגער ראָמאַנענקאָ מיין
איך, היינט וואָס האָט מען אַהין צו געהן?

— וואוהין? — פרעגט סאַשא.

— איך ווייס וואוהין? צו ווינע עלטערען, אַפנים?... דעם פאָ-
טער ווייסט איהר דאָך, וואָס פאר א צור-היהודים ער איז... וואָס
האָט זי דאָרט צו טהון אַלע טאָג?

— ווער? — פרעגט וויעדער סאַשא.

— מיין טאָכטער, טעמע, טאמאָראַ הייסט דאָס! ביז איך בין
געוואָהר געוואָהרען, וואוהין זי געהט! אַלע טאָג, אַלע טאָג ווערד
זי פארפאַלען אויף צוויי-דריי שעה, און איך האָב נישט געוואוסט
וואוהין... וואָס הייסט, איך האָב נישט געוואוסט? נישט געוואוסט—
און איין עק!... בקיצור, איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז זי געהט
אַהין... ווי אזוי איך בין געוואָהר געוואָהרען? — אבי איך בין גע-
וואָהר געוואָהרען... וואָס טהוט זי דאָרט?... איך ווייס וואָס זי
טהוט?... וואָס זאָל איך קלערען? וואָס קאָן איך אויף איהר קלע-
רען? זי איז א אידישע טאָכטער, זיי זענען גויים, און דער פאָ-
טער איז א רשע מרושע, א צור-היהודים... און איך קען מיין טאָכ-
טער און ווייס, אַז זי האָט פיינט דעם אַלטען ראָמאַנענקאָ גלייך
מיט מיר. שייך זאָגען פיינט? מיר לעבען דאָך מיט איהם צו-
זאַמען. נאָר וואָס געהערט ער זיך אָן מיט אונז? איך ווייס, אַז
ביי איהר איז ער טריפה, אזוי ווי ביי מיר. וואָס דארפט איהר?
זי האָט מיר אַליין דערצעהלט א מעשה, איך געב אייך דאָס איבער
בסוד, איהר זאָלט זיך נאָר ניט אויסרעדען פאר מיין טאָכטער...
— קיין סודות פון אייער טאָכטער דארפט איהר, אייגענטליך,
מיר ניט דערצעהלען. — זאָגט סאַשא און קוקט מיט אומרוהיגקייט
אויפ'ן גאָסט.

לעצטע ווערטער זענען געווען: „גריסט מיין מוטער!“ אזא איבער-
נאטירליכע רוהיגקייט האט מען נאך קיינמאל נישט געזעהען אין די
וועלט פון פעסטונג.
אזוי שטארבט א רוסישער העלד.

קאפיטעל ה.

א שטילע טראגעדיע מיט א רעש'דיגען סוף.
(ארויסגענומען פון די צייטונגען).

נומער איינס: „איבער א מיידעל, וואס האט זיך גע-
האנגען היינט אין איינע פון די טורמעס, האבען אלע ארעסטאנטען
דערקלערט א הונגער אויף דריי טאג און אויפגעהויבען א גרויסען
סקאנדאל. מע האט געמוזט אָנקומען צו דער הילף פון מיליטער.
דריי בונטאָושושטיקעס זענען גע'הרג'עט אויף טויט. עלף פער-
וואונדעט. אכט פון זיי טויטליך.“

נומער צוויי: „דאס מיידעל, איבער וועלכער עס האט
אויסגעבראָכען דער גרויסער אויפשטאנד פון די ארעסטאנטען אין
די טורמעס, האט מען געפונען געהאנגען אויף די אייזערנע גראטעס
פונם פענסטער אויף צענויפגעדעהטע פאסען פון א צעריסען
העמד. די סיבה, וואס האט געצוואונגען דאס מיידעל צו בעגעהן
זעלבסטמאָרד אויף אזא מורא'דיגען, מאוימ'דיגען שטייגער אין
טורמע, איז נאך מעהר מאוימ'דיג, ווי איהר טויט.“

נומער דריי: „אונז איז געראָטען אַרויסצוקריגען איי-
ניגע פרטים וועגען דעם געהאנגענעם מיידעל, וואס מע האט דאָ
נישט לאָנג געפונען אין איינע פון די טורמעס. און אַזוי אזוי עס
ווערד אונז געמעלדעט פון זעהר א זיכערער קוועלע: מיט א קור-
צער צייט צוריק זענען אַנטלאָפֿען פון געפענגעניש עטליכע אַרעס-
טאנטען דורך א וואונדערליכען אופן, וואס איז כמעט אומגלויבליך:
ארום האלבע נאכט האט מען אָנגעקלונגען צום סמאָטריטעל פון
דער טורמע אין טעלעפאָן מיט א געוויסען „פאראָל“, אז באַלד וועט

ווייסט, אז דאָרט איז אַ סוד, און נישט אַ קוק טהון האָטש מיט איין אויג אויף דעם אַראָפּגעלאָזטען פּאַרהאַנג? ... מע דאַרף נישט פּערגעסען דאָס אויך, אז טאַמאַראַ שאָסטעפּאַל האָט פאַר סאַשא'ן אויך אַ שטיקעל אינטערעס. אויב נאָך עמיצער איז פּערליעבט אין טאַמאַראַ'ן, איז ער געוויס ניט אַזוי פּערליעבט, ווי סאַשא, און געוויס נישט פּריהער פון סאַשא'ן. און ער נעמט דאָס בלאַט ביי'ם פאָטער און לייענט:

„דעם 10-טען, 12 אַזויגער האַלבען טאָג, איז אין דער קאַמער פון פעסטונג, דאָרט וואו עס האָט זיך אויפּגעהאַלטען דער געוויי-סער ראָמאַנענקאָ, געקומען דער פּראָקוראַר און האָט מודיע געווען דעם אַרעסטירטען, אז צוויי אַזויגער וועט ער הינגעריכטעט ווערען דורך הענגען. אויף דעם פנים פונ'ם פּער'משפּט'ען האָט אַפילו איין מוסקול ניט אַ ריהר געטהאָן זיך. דער פּראָקוראַר האָט איהם דער-לאַנגט אַ פאַרטיגע בקשה וועגען בעגנאַדיגען, ער זאָל זיך אונטער-שרייבען. דער פּער'משפּט'ער אָבער האָט זיך קאַטעגאָריש אָפּגע-זאָגט און האָט געבעטען, מע זאָל איהם געבען טיי. דער פּראָקוראַר איז אַרויסגעגאַנגען און איז נאָכדעם צוריק אַריינגעגאַנגען און גע-בעטען ביי איהם, ער זאָל זיך חתמ'ענען אויף דער ביטע, דאָן וועט מען איהם שענקען דאָס לעבען. דער פּער'משפּט'ער האָט איהם נאָך אַ מאָל געזאָגט, אז ער וועט אַזא ביטע קיינמאָל נישט אונ-טערשרייבען. אז מע האָט איהם געפרעגט, אויב ער פּערלאַנגט אַ גייסטליכען פאַר'ן טוידט, האָט ער געענטפערט, אז ער דאַרף נישט קיין גייסטליכען, קיין אַפּיציעלען פאַרשטעהער פון אַ גלויבען. זיין גלויבען, זיין רעליגיע איז אַ אינוועניגסטע, זיין געוויסען איז ריין, ער איז איבערצייגט, אז ער האָט קיין שלעכטס ניט געטהאָן. פון דער קאַמער איז דער פּער'משפּט'ער אַרויס מיט שטאַלץ און רוהיג, גלייך ווי ער וואָלט געהן אויפ'ן שפּאַציער. אז מע האָט איהם צו-געפיהרט צום עשאַפּאַט, האָט ער זיך ליכעליך געווענדעט צו איין אַפּיציער מיט פאַלגענדע ווערטער: „גיט איבער מיינע חברים, אז איך שטאַרב רוהיג און אז איך וועל אייביג זיין מיט זיי“... זיינע

וויזען פאליציע און האָט צעטריבען דעם גאנצען עולם. קיין ערנסט-טער צוזאמענשטויס איז נישט פאָרגעקומען. עטליכע און דרייסיג זענען אָפגעפיהרט געוואָרען אין האָספּיטאַל."

נ ו מ ע ר פ י נ ה : "דעם זעלבען טאָג, מיט צוויי שעה שפּעטער, איז אָפגעהאַלטען געוואָרען אַ פּאַניכירט פאַר מאַשאַ באַשע-וויטש, און ווייל דערביי זענען געהאַלטען געוואָרען אָנצינדענדיגע רעדעס און ס'איז אַרויסגעוואָרפּען געוואָרען אַ רויטע פּאָהן, איז דער צוזאמענשטויס מיט דער פּאליציע געווען אַ סך ערנסטער. מע צעהלט צוויי און צוואַנציג גע'הרג'עטע און מעהר אַלס הונדערט שווער פּערוואונדעטע; אונטער זיי פיעל פרויען און קינדער. איצט איז רוהיג."

נ ו מ ע ר ז ע כ ס : "אַלס נאָכוועהעניש פונ'ם צוזאַמענ-שטויס איבער דער פּאַניכירט פאַר דער געהאַנגענער באַשעוויטש, האָט אין אייניגע פּאַכריקען אויסגעבראַכען אַ סטרייק, וועלכער פערשפּרייט זיך אויך אין אַנדערע שטעט. עס ווערד געפּלאַנט אַיין אַלגעמיינער באַהן-סטרייק."

אין די הויפּען איז אָנגעגרייט מיליטער, אויף די גאַסען אי רוהיג."

* * *

די לופט איז געוואָרען וואָס אַ טאָג געדיכטער און שטיקענדי-גער. שווערע וואָלקענס האָבען בעצויגען דעם הימעל. עס האָט זיך געטראָגען אַ ריח פון שוועבעל. דער שטורם האָט זיך געדריקט אַלץ געהענטער און געהענטער. יעדע מינוט האָט מען געקאָנט ער-ווארטען אַ וואָלקענברוך, אַיין אויסגוס, אַ מבוּל.

נאָר אויב די טרויעריגע געשיכטע מיט מאַשאַ באַשעוויטש האָט אומערדום אַרויסגערופּען אַזא שטורם, קאָן מען זיך שוין פאַרשטעלען וואָס פאַר אַ רעש זי האָט בעדאַרפט אַרויסרופּען אין דער שטאָרט, וואו די מאַשאַ באַשעוויטש איז געבאַרען. וואו כמעט אַלע האָבען זי געקענט, וואו אַ מינדסט קינד האָט געקאָנט אָנווייזען אויף איהר

קומען צו פאָהרען אין טורמע אריין אַ ראָטמיסטער מיט עטליכע סאָלדאטען, צו פערנעמען און ברענגען צו פיהרען צום פראָקוראָר אין אַ בעזונדערער קארעטע אייניגע פאָליטישע פערברעכער, צוויי-שען זיי איינס אַ מיידעל, אַ געוויסע פאָליטישע, וואָס ווערד בעשול-דיגט אין פיעל פערברעכענס. און, ווירקליך, אין עטליכע מינוט אַרום איז אָנגעקומען דער ראָטמיסטער מיט די סאָלדאטען, זיך געמעל-דעט מיט אַ פער'חתמ'עטען פאָקעט פונ'ם פראָקוראָר, אין וועלכען עס זענען געווען ריכטיג אויסגערעכענט די זעלבע נעמען פון די פאָליטישע פערברעכער, וואָס דער פראָקוראָר האָט זיי אויפגעפאָ-דערט דורכ'ן טעלעפאָן.

אין פערלויף פון איין האַלבע שעה זענען אַלע פאָרמאָליטעטען אָפגעטאהן געוואָרען, און דער ראָטמיסטער מיט די אַרעסטאַנטען זענען אָפגעפאָהרען. ערשט אויפ'ן אַנדערען טאָג אין דער פריה, נאָכדעם, אַז מע האָט זיך ניט געקאָנט דערוואַרטען צוריק אויף דער קארעטע, און נאָכדעם, ווי מע האָט זיך אָנגעפרעגט דורכ'ן טע-לעפאָן ביים פראָקוראָר, האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דאָס איז געווען נישט מעהר ווי אַ פאָקוס, אַ קונציגער שווינדעל פון רעוואָלוציאָנע-רען.

דעם זעלבען טאָג אין דערפריה איז אָבער געראָטען איינעם פון די טיכטיגע פאָליציע-שפיאָנען צו דערקענען איינע פון די אַנט-לאָפענע, און ער האָט זי אַרעסטירט און אָפגעפיהרט אין אוטשאַס-טאָק. פון דאָרט האָט מען זי אָפגעפיהרט אינ'ם צווייטען אור-טשאַסטאָק, פונ'ם צווייטען אינ'ם דריטען... אויף מאָרגען אַרום פארנאָכט האָט מען געפונען די אומגליקליכע אַ געהאַנגענע. דער גאָמען פון דער אומגליקליכער, ווי מיר האָבען ערפאָהרען, איז מאַ-גיא, אָדער מאַשאַ באַשעוויטש״.

נו מ ע ר פ י ע ר: ״היינט זייגער 10 אין דער פריה האָבען זיך צענויפגעקלויבען עטליכע הונדערט סטודענטען און אַרי-בער צעהן טויזענד אַרבייטער און האָבען געוואָלט אָפהאַלטען אַ פאַניחידא פאַר דער געהאַנגענער באַשעוויטש. נאָך האָט זיך בע-

פנים, די אויגען זענען ביי איהם געוואָרען ווי איבערגעקעהרט, זיך א טאפ געטהאָן אין די הויזען־קעשענים און א זאָג געטהאָן :
— טאַטע! איך פאָהר גלייך אַהין. איך בעט אײך, איהר זאָלט מיך ניט צוהאַלטען.

און עס האָבען נישט געהאַלפּען ניט דעם טאַטענ'ס בייזערען זיך, ניט דער מאַמע'ס טרערען, נישט דער געוויין פון די קלענערע קינדער, — אליק איז אַוועק און איז ווי אין וואַסער אַריין. וואו איז אַהינגעקומען אליק — ווייסט ניט ליפּא באַשעוויטש. לאָזט איהם צורוה — ער ווייסט נאָר איין זאַך: ער ווייסט, אַז ער האָט גע־האַט אַ מאַשא, וואָס קיינער פערמאָגט נישט אַזאַ מאַשא, און איצט איז זי נישטאָ! ליפּא ווייסט, אַז די גאַנצע שטאָדט, די גאַנצע וועלט וויעגט זיך מיט זיין מאַשא! אַפילו איציקעל שאַסטעפּאַל, וואָס פלעגט פון איהם אַנטלויפּען, שטעלט זיך אויך היינט אָפּ אַלע מאָל, ווען ער דערזעהט איהם, און פּרעגט זיך אויס אויף מאַשא'ן. פון איציקעל'ס טאָכטער שמועסט מען ניט! ווען ניט זי, וואָלט ער מיט זיין ווייב און קינדער שוין לאַנג אויסגעגאַנגען פון הונגער... אַפילו גוים, כריסטען, סטודענטען האַלטען אָפּ פאַניחידעס, אומערום, אור מערדום, דאָ אויך. עס וועט היינט זיין, זאָגט מען, אין דער גרויסער שוהל אַיין אַסיפה, אַ מין הזכרת־נשמות. אַהינצו דאַרף מען געהן, האַטש אַפילו זיין ווייב שלאָגט איהם אָפּ דערפון. זי זאָגט: מע דאַרף נישט געהן. נאָר וואָס ווייסט אַ אידנע? למאַי זאָל מען ניט צולאָזען איהם דאָס שטיקעל פערנעניגען, האַרבען, וואָס לייטען וועלען זאָגען וועגען זיין מאַשא'ן? ... און ליפּא לאָזט זיך געהן אין דער גרויסער שוהל, און טרעפט אין דרויסען שוין אַזאַ אַיין עולם, וואָס ער האָט שוין לאַנג אַזעלכען נישט געזעהען. דער גרעסטער מיליאָנער זאָל שטאַרבען, וועט ער ניט צענויפנעמען אַזאַ אַיין עולם! און אינוועניג אין שוהל וואָס טהוט זיך! מע קאָן דען אַהין אַריין? מע לאָזט דען? אַ גליק, וואָס מע האָט איהם דער־קענט.

— דעם פאָטער! ... לאָזט אַריין דעם פאָטער! ...

מיט'ן פינגער און זאָגען: „אָן געהט מאַשאַ“. די זעלבע שכנים פון ליפא באַשעוויטש, וואָס פלעגען פריהער אַנטלויפֿען פון דעם האָלץ-איד מיט זיינע חרשים ונפלאות פון זיין טאָכטער מאַשאַ, די זעלבע גוט־הערציגע לייט האָבען מיט אַמאָל בעקומען רחמנות אויף דעם אָרעמען פאָטער אין זיין גרויסען טיעפען אומבעשרייבליכען טרויער און האָבען בעקומען חשק צו טרייסטען מיט ווערטער דעם, וואָס קאָן ניט זיין געטרייסט, פֿערהיילען מיט אַ קרעכץ דעם גרוי-סען וועהטיג, וואָס קאָן ניט אויסגעהיילט ווערען קיינמאָל. די גוט־הערציגע מענשען, וואָס האָבען זיך קיינמאָל ניט אינטערעסירט מיט ליפא'ס טאָכטער, האָבען זיך מיט אַ מאָל אָנגעהויבען דערמאָנען אָן דעם דאָזיגען מיידעל מיט די אונטערנעשטאָרענע האָר און אָן איהרע אַלע גוטע מעלות, און יעדער האָט בעקומען חשק צו זאָגען דעם אומגליקליכען פאָטער האַטש אַ גוט וואָרט, און אַגב זיך אויס־פרעגען ביי איהם, ווי אזוי און וואָס און ווען, און צי האָט ער עפֿים געהאַט פון איהר בריעף די לעצטע צייט, און וואָס האָט זי איהם געשריבען, און צי ס'איז אמת איהר אַנטלויפֿען פון דער טורמע, ווי מע שרייבט, און ווי אזוי איז זי צו דערצו געקומען?

— דאָכט זיך, אזוי איז זי געווען אַ מיידעל, גאָרנישט, גלייך מיט אַלע... געה זיי אַ נביא, אַז פון דעם מיידעל וועט אַמאָל אויס־וואַכסען אזא... אזא... וואָס פון איהר וועט רעדען די גאַנצע וועלט! ליפא באַשעוויטש, אין דער ערשטער מינוט, אַז ער האָט ער־פאהרען פונ'ם גרויסען אומגליק, האָט ער זיך אויסגעריסען אַ שטיק באָרד, זיך געלאָזט לויפֿען מיט אויסגעשטרעקטע הענד, אַליין נישט צו וויסען, וואוהין ער לויפט. נאָכדעם האָט ער זיך אומגעקעהרט צוריק, אַראָפּגעוואָרפען די שטיוועל פון די פיס, זיך אָנגעריסען די לאַץ פון דער סאַרוויסאי צעריסענער קאַפּאַטע, געריסען קריעה אויך מיט ווייב און קינדער, און אַלע האָבען אַוועקגעזעצט זיך „שבעה“. נאָר איין אליק (אַ בחור'על פון אַכצעהן יאָהר) האָט נישט געוואָלט זיך אַוועקזעצען אויף דער ערד. ער האָט נישט אַרויסגע־לאָזט אפֿילו קיין טרער. עס האָט זיך איהם נאָר אָנגעצונדען דאָס

און דער כאָהר הערט ניט אויף צו זינגען, און דער חזן הערט ניט אויף צו מאַכען פּיסקעס, בעווייזען, וואָס ער קאָן... און דער אָרע-מער ליפּא פּיהלמ, אז ער האָט פּערגעסען אין דער מינוט, צו וואָס ער איז אָהער געקומען, און וואָס טהוט דאָ דער עולם? און אז אויף דער בימה געהט אַרויף אַ נייער פאַרשוין, עפּיס איין אומבע-קאַנטער, אַ געזונדער, אַ בעוואַכסענער, אַ האָריגער, ווי אַ בער, מיט אַ שטימע פון אַ בער, און דונערט מיט זיין בערען-שטימע: „ווייסט איהר, ווער איז געווען מאַשאַ באַשעוויטש?“ — דאָ דערמאָנט זיך ליפּא, צו וואָס ער איז אָהער געקומען און וואָס עס טהוט דאָ דער עולם... נאָר ער קאָן ניט פּערשטעהן איין זאך: וואָס זאָגט עפּיס אָט דער בעוואַכסענער נפּש אויף זיין מאַשאַ, אז זי איז געווען? וואָס הייסט, זי איז געווען? נה, און אַי ציט וואו איז זי?... און בשום אופן קאָן זיך ליפּא באַשעוויטש נישט דערמאָנען, וואו זיין טאָכטער מאַשאַ איז?... און ליפּא באַשעוויטש קאָן ניט פּערשטעהן וואָס טהוען די סאָלדאַטען אין שוהל? סאָלדאַטען רייטענדיג אויף פּערד? און וואָס לויפט אזוי דער עולם? וואָס שפּרינגט מען דורך די פּענסטער? וואָס פאַר אַ מהומה אויף זיי? וואָס פאַר אַ בחלח? און אַ זעץ פון אַ „נאַגייקע“ ניכטערט איהם אויס, און מע טרייבט איהם צוזאַמען מיט נאָך מענשען אין אַר-טשאַסטאָק אַריין, און דאָרטען אין הויף שרייבט מען זיי איבער, און אז עס קומט צו איהם, גיט מען איהם האַלז אין נאָקען און מע וואַרפט איהם אַרויס:

— איהר זעהט ניט, אז דער אַלטער איז געריהרט?... —

* * *

— דער רוח האָט מיך געטראָגען אין שוהל אַריין! — האָט געזאָגט איציקעל שאַסטעפּאַל, נאָכדעם אז ער איז אַרויס פון שוהל פריי, אָפּגעקומען סך הכל מיט איין נאַגייקע אין פלייצע. — אַ גליק, וואָס איך בין אַ ריינער מענטש און בין נישט פאַרמישט אין די „דאָזיגע“ זאַכען...

און ליפא באשעוויטש געהט מיט גדלות, קוים וואָס מע שטופט
 איהם דורך, אַהין אַרויף, אַרויף, דאָרט, וואו איציקעל שאָסטעפּאַל,
 וואו די בערנשטיינע מיט די היילפּערינע מיט די אַלע איבעריגע
 גרויסע... ער זעהט פאַר זיך אַ סך בעקאַנטע פּנימ'ער. דעם אַפּטיי-
 קער סאַפּראַנאָוויטש, נחמיה דעם שוסטער מיט זיינע בנין, יודעל
 קטנתי און נאָך און נאָך... אַלס דינג איז דעקאַרירט מיט טרויער,
 בעהאַנגען מיט שוואַרצען... אַיין אומעט איז אויסגעגאַסען אויף
 אַלע פּנימ'ער... מאַנסבילען און ווייבער צוזאַמען... אויף דער בימה
 שטעהט עפּים אַיין אומבעקאַנט בחור'על מיט געלע האָר, שיינט
 איהם אַ סטודענטעל צו זיין, אויב ניט דעם אַפּטייקער'ס זעהנדיקעל.
 און האַלט זעהר אַ פּיעריגע רעדע. ליפא פערשטעהט איהם ניט...
 רעדען רעדט ער אַפּילו זעהר שען, זיס, געשמאַק, נאָר ער פער-
 שטעהט איהם ניט... פּסוקים גאַנצע ברענגט ער... פּילגש בגבעה...
 סדרום און עמורה... דור המבול... דער עולם ווישט די אויגען, און
 איהם, דעם פּאָטער, גאָרנישט; און ער פערשטעהט אַליין ניט,
 פאַר וואָס איהם איז גאָרנישט... און אַפּילו נאָכדעם, ווען עס קומט
 אַרויף דער חזן מיט'ן כּאָהר, און דער כּאָהר הויבט אָן זינגען, און
 דער חזן פּיסקעלט זיך, און עס לאָזט זיך הערען דער טרויעריגער
 וויינענדיגער נוסח אויסגעצויגען: „אל מלא רחמים"... און די שוהל
 ווערד פול מיט געוויין... עס וויינען יונגע קינדער... עס וויינען
 אַלטע אידען... ווייבער חלש'ען... און ער, דער פּאָטער, גאָרנישט;
 און ער פערשטעהט אַליין ניט, פאַרוואָס איהם איז גאָרנישט... נאָר
 אז עס קומט צו די ווערטער: „את נשמת הבתולה מרים גיטעל בת
 רב ליפא שהלכה לעולמה", — דערפיהלט דער אומגליקליכער פאָ-
 טער, ווי עפּים מיט אַ מאָל האָט זיך געגעבען אַ ריס-אַפּ ביי איהם
 אין האַרצען, אַ שטיק-אַרויף אין גאָרגעל און אַ זעץ, ווי מיט אַ האַ-
 מער, איבער'ן מח, און עס רייסט זיך ארויס ביי איהם פונ'ם האַלז,
 נישט ווי ביי אַ מענשען, נאָר ווי ביי אַ געקוילעמען אַכס, אַרויף און
 אַראָפּ, און ער אַליין דערשרעקט זיך פאַר זיין משונה'דיגען קול און
 צעלאַכט זיך פון זיין אַכסען-שטימע שטיל צו זיך אין באָרד אַריין...

לייענען קיין ביכלעך פון עקספראָ...טפו! איך האָב פאָרגעסען, ווי ס'הייסט! — און ער זאָל ניט מישען זיך אין פרעמדע געשעפטען, דארען דעם קאָפּ פאַר יענעמ'ס אַרבייטער. וואָס געהט דיך אָן, צי יענעמ'ס אַרבייטער וועלען אַרבייטען צוועלף שעה, צי פערצעהן, צי אַכצעהן שעה? פון מיינטוועגען מעגען זיי זיך שלאָגען קאָפּ אָן וואַנט מיט די בעלי-בתים אינאיינעם אַפילו זעכס-אין-צוואַנציג שעה אין מעת-לעת. וואָס, אפשר ניט אזוי?...

— געוויס אזוי! — זאָגט שיווקע און קוקט זיך אַרום, צי טאָ-מאָראַ הערט ניט זייער שמועס. — ס'איז היינט מיט זיי אומערום צרות און צרות און צרות!

פריהער, איידער די טאָכטער איז געקומען פון פעטערבורג, האָט זי געזעהלט די מינוטען, זי זאָל שוין קומען בשלום, און אז זי האָט דערהערט, אז עס זענען געשלאָסען אַלע גימנאזיעס און אוניווערזי-טעטען, האָט זיך שיווקע פשוט מחיה געווען.

אײן עק, אַ סוף — מע וועט אויפהערען שטודיערען, מע וועט שוין קאָנען אַ מאָל אַ שידוך טהון מיט אַ קינד, שוין צייט!...

צום סוף, געה זיי אַ נביא, אז מע וועט ניט לערנען, וועט זיין נאָך ערגער! וואָרום וואָס קאָן נאָך זיין ערגער פון דעם, ווי זעהען אַ קינד געהט אַרום ווי אַ שאַטען, נודעט זיך, ווערד פערפאלען אויף צוויי-דריי שעה, מע ווייסט ניט וואו, גיט זיך אָפּ מיט פוסטע זאָ-כען, פיהרט קענטשאַפּט מיט אַזעלכע מענשלעך, ווי דעם שוסטער'ס קינדער, — אָסור אויב זי פערשטעהט, וואָס דאָס איז מיט איהר! היינט די שרעקען, וואָס מע הערט זיך אָן אַצינד! הרג'ענען, שי-סען, אויפרייסען איז היינט געוואָרען אַ וואַכעריגער גאַנג, און דאָ רעדט מען ערשט פון אומגליקען, פון בלוטפערגיסונגען, וואָס ווע-לען זיין!... גוואַלד, ווי אזוי לעבט מען איבער אָט די אַלע פחדים?!

* * *

דעם זעלבען טאָג, אויפדערנאָכט, איז ביי טאָמאָראַ שאַטטע-פאל געווען אַ שטיקעל פערזאָמלונג. פון פאַרנאָכט אָן האָט זי גע-

— וואָס דו ביזט נישט פאַרמישט אין די „ראָזנע“ זאכען איז פון די קלייניגקייטען; זעהסט דו, דאָס, וואָס אונזער טעמע איז אַרויס פון זייערע הענט ריין — דאָס איז יאָ אַ גליק!

אַזוי ענטפערט איהם זיין פרוי שיווקע און דאַנקט גאָט יעדען טאָג, יעדע שעה, יעדע מינוט, וואָס איהר טאָכטער איז מיט איהר. איהר זאָגט דאָס האַרץ, — אַ מוטער'ס האַרץ פיהלט — אַז נישט אויף לאַנג האָט איהר גאָט געשענקט די מתנה; איז ניט היינט — איז מאָרגען וועט חלילה קומען איין אויסחאָפּעניש אויף איהר קינד.

אַזוי האָט זיך אַביסעל דורכגערעדט דאָס האַרץ שיווקע שאָס-טעפּאַל פאַר איהר קעבין חוה די אידנע, און קיינער האָט זי נישט געקאָנט אַזוי פערשטעהן און אַזוי מיטפיהלען איהר, ווי חוה די אידנע, וואָס האָט אַליין אויך געהאַט איין „אומגליק“.

חוה דער אידנע'ס „אומגליק“ איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס זי האָט געהאַט אַ זון איין „אומגליק“. געהייסען האָט ער שמואליק, נאָר גערופען האָט זי איהם „דער אומגליק“.

— גלאַט, מע טאָר ניט זינדיגען, נאָר דעם אמת פאַרלייקענען טאָר מען אויך ניט. גאָט האָט מיך געבענשט מיט איין אומגליק. אַזוי אַ קוק טהון אויף דער מצבה, דאַכט זיך, אַ גאַנץ פיינער בחור, אַ הויכער, אַ גלאַטער, אַ לעבעדיגער, און רעדט מיט איהם — דאַכט זיך, נישט קיין נאָר אויך, און אַ שטילער, אַ סטאַטעטשנער בחור, און איין אַרבייט-יונג, גאָלדענע הענט! ער איז אַ זייגערמאַכער; זיין בעל-הבית, יאָסי דער זייגערמאַכער, קאָן זיך פון איהם גאָר נישט אָפּלויבען. אַז מע שמועסט, אַ געראַטענער! איז אָבער דער שוואַרץ-יאָהר זאָל איהם וויסען — זינט ער האָט זיך „זניחעט“ מיט'ן שוסטערס בנימ'לעך, פאַרחאַפט זאָלען זיי אייך ווערען, איז דאָס קינד געוואָרען איין אַנדער קינד! ערשטענס, וואָס פאַר אַ מחותן ביזט דו גלאַט מיט אַ שוסטער'ס אַ יונגעל? דיין טאַטע איז ניט געווען קיין שוסטער, און דער זיידע דיינער אויך ניט... וואָלט דאָס נאָך ניט געווען אזא איין אומגליק, ווען ער זאָל ניט

נייעם שטייגער, מאָדערן, נאָך דער צייט. די רעכטע האַנד טאָר ניט וויסען וואָס די לינקע טהוט. חתן-כלה אליין דארפֿען ניט וויסען, אז זיי זענען חתן-כלה. דער שדכן דארף שטעהן אין אַ זייט, און דער בחור דארף זיך בעקענען מיט'ן מידעל און אַרומטאָנצען אַרום איהר אַזוי לאַנג, ביז די צייט וועט קומען, ביז די שעה וועט שלאָגן... נישטאָ קיין שענערע זאָך אויף דער וועלט, ווי זעהען אַ בחור, אָדער עטליכע בחורים טאָנצען אַרום אַ מידעל, ווילען זיך אויס-פיינען פאַר איהר, איבערשטייגען איינער דעם אנדערען.

אַרום טאמאַראַ שאַסטעפּאַל האָבען געטאָנצט פיינע בחורים, די פיינסטע בחורים אין שטאָרט. און מחמת זיי האָבען געטאָנצט אַרום אַזאָ רעוואָלוציאָנערקע, ווי שאַסטעפּאַל'ס טאָכטער, זענען זיי געוואָרען, זעלבסטפערשטענדליך, ברענענדיגע אָנהענגער פון דער רעוואָלוציע, אַריינגעוואָרפֿען אַלע מאָל אַ הויך וואָרט, אַרויסגע-וואָרפֿען אַ שענע פּראָזע. טאמאַראַ שאַסטעפּאַל האָט אָבער גע-פאָדערט פון די בורזשואַזע רעוואָלוציאָנערען, אז זיי זאָלען אַרויס-ווייזען זייער סימפּאַטיע צו דער בעוועגונג ניט נאָר מיט שענע פּראָזע, ניט נאָר מיט הויכע ווערטער אליין, נאָר מיט דעם, וואָס זיי פערמאָגען, — און וואָס קאָנען פערמאָגען אַזעלכע „בורזשואַזע פרינצען“, אז ניט קיין געלד? און וואָס נאָך קאָן מען פאָדערען פון אַזעלכע בורזשואַזע רעוואָלוציאָנערען, אז ניט קיין געלד? און די בורזשואַזע רעוואָלוציאָנערען האָבען געעפֿענט זייערע בייטער-לעך און האָבען געגעבען געלד צוליעב דער „בעוועגונג“, איינער איבער'ן אנדערען, — און מעהר האָט טאמאַראַ פון זיי ניט פער-לאַנגט, און איז געווען צופריעדען פון דער בעקאנטשאַפט, און זיי אוראי — אַלע זענען געווען צופריעדען, און מעהר פון אַלעמען איז געווען צופריעדען דער שדכן, וואָס האָט זיך געדריעהט „הינטער די קוליסען“. זיין גאַנצע אַרבייט איז געווען „הינטער די קוליסען“. ער האָט זיך נאָר אַריינגעהאַפּט איין מאָל אין וואָך, צווישען טאָג און נאַכט, צו די שאַסטעפּאַל'ס, געהאַפּט עטליכע ווערטער מיט אי-ציקל'ען אָדער מיט שיווקען, נאָכגעפֿרעגט זיך:

הייסען צומאכען די לאָדען און געבעטען מאַכען טיי. אַרום זייגער
עלף האָבען זיך איינציגווייז אָנגעהויבען צענויפקלויבען, און מייס-
טענס אויף דער הינטערשטער טהיר, יונגע לייט, צווישען וועלכע
עס זענען געווען דעם שוסטער'ס צוויי בנים, יודעל קסנתי'ס אַ
זוהנדעל, היינט דער בעוואַכסענער האָריגער נפש, נידריטש, און צום
לעצט (אחרון אחרון חביב) האָט זיך אַריינגעהאַפּט אויך שמואליק,
חוה דער אירינע'ס יונגעל. די גאַנצע צייט, וואָס די יונגע לייט זע-
נען געגאַנגען, האָט איציקעל שאָסטעפּאַל נישט גערוהט, געקנייטשט
מיט די פלייצעס, אויפגעחאַפּט זיך פונ'ם אָרט און אַרומגעלאָפּען
איבער'ן שטוב, פערלעגט די הענד אַרונטער, און געפייערט מיט די
אויגען — מלא גולן! נאָר אז ער האָט דערזעהן אַריינגעהן צו דער
טאָכטער דער קעכינ'ס בנאַק, איז ער געוואָרען געפּלעפט, אַנידער-
געפאַלען אויף דער קאַנאַפּע, זיך געהאַפּט מיט ביידע הענד ביי'ם
קאָפּ און גענומען שאָקלען זיך און שרייען:

— גוואַלד! גוואַלד! גוואַלד!...

— איצי! גאָט איז מיט דיר! — זאָגט צו איהם שיווקע, און
איציקעל מאַכט צו איהר מיט די הענד און לעגט-צו אַ פינגער צום
מויל:

— שאַ! שטילער! שריי ניט! דו מאַכסט אונז אומגליקליך!...
אומגליקליך מאַכסט דו אונז!... מיר הערען ניט! מיר זעהען ניט!
מיר ווייסען נאָר נישט! מיר זענען נישטאָ אין דער היים —
שששאַ!!!

קאַפיטעל ו.

א ב י ט ע ר ש ט י ק ע ל צ י י ט .

איציקעל שאָסטעפּאַל איז פון דעסטוועגען ניט געשלאָפּען. ער
האָט געטהאָן וואָס ער האָט געקאָנט. אז מע האָט אזא טאָכטער,
אזא געראָטענע טאָכטער, ווי ער האָט, בעדאַרף מען זעהען זי חתונה
מאַכען, איהר רעדען אַ שוודך. נאָר ווי אזוי? געוויינטליך, אויפ'ן

און איז א וואָהלער גוי — ער נעמט אַ קערבעל... מיט איציקעל שאַסטעפּאַל איז ער גאָר אַ גוטער ברודער: ער זאָגט שאַסטעפּאַל'ען „דו“ און פאַטשט איהם אין די פלייצעס. אלע יום־טוב האַפּט ער זיך אַריין צו שאַסטעפּאַל'ען אויף אַ גלעזעל וויין, לויבט די פיש און רעדט איהם אויס, למאי ער האָט אַ גרלניטע אַ טאָכטער. טאָ-מאָראַ, אלע מאָל ווען זי זעהט איהם, בעהאַלט זי זיך, וויל בשום אופן ניט אַרויסקומען צו אַנטאָן איוואַנאָוויטש'ען. אַנטאָן איוואַ-נאָוויטש פערשטעהט דאָס, ווינקט מיט איין אויג צום פאָטער און זאָגט: „דו באַלעוועסט זי צופיעל! צופיעל איז זי ביי דיר גע-פעסטעט! מע טאָר אַ טאָכטער אזוי ניט נאָכגעבען!“... אזוי מוסר'ט איהם אַנטאָן איוואַנאָוויטש פאַר דער טאָכטער, און איצי-קעל שאַסטעפּאַל קוועלט־אָן, ווערד ברייטער ווי לענגער.

דערוועהן האַלאַדקאָוו'ען, האָט זיך איציקעל שאַסטעפּאַל גע-נעבען אַ לאָז צו איהם:

— אַנטאָן איוואַנאָוויטש! — און איז אָבער באַלד אָפגעשפרונג-גען צוריק, וואָרום ער האָט דערוועהן הינטער האַלאַדקאָוו'ס פליי-צעס איין אונבעקאַנטען נאָדזיראַטעל מיט אַ זשאַנדאַרמסקי אָפּי-ציער מיט עטליכע סאָלדאַטען אַ צוגאָב...

אַ גליק, וואָס איציקעל שאַסטעפּאַל איז ניט קיין אידינע און האָט נישט קיין טבע פון חלש'ען... ער לאָזט־אַריין די פאָליציע. בויגט זיך און נויגט זיך צו זיי און בעט זיי, זיי זאָלען אַריינגעהן. מע פערשפאָרט זיי אָבער בעטען, זיי געהען אליין.

— וואו איז דיין טאָכטער?

אוראי האָט איציקעל שאַסטעפּאַל געוואוסט, אז זיי וועלען זיך נאָכפרעגען אויף דער טאָכטער... צו וועמען דען וועלען קומען אזעל-כע געהויבענע געסט?... ער בעט זיי צוואַרטען, ער וועט געהן אויפוועקען די טאָכטער און וועט זי אַריינרופען אַהער... מע בע-דאַנקט איהם. מע דאַרף ניט. זיי וועלען אליין... זיי לאָזען זיך צו דער טאָכטער'ס צימער... דער פאָטער האַלט אויסגעשטרעקט די הענד און ציטערט...

— נו? וואו האלט דאָס?...

— דאָנקען השם יתברך, דאָכט זיך, עס געהט אויף אַ גאָנג... —
האָט געזאָגט איציקעל שאָסטעפּאַל, און שיווקע האָט צוגעלעגט:
— דער וואָס לעבט אייביג זאָל וועלען העלפּען, ס'זאָל שוין
זיין וואָס גיכער...

דער וואָס לעבט אייביג האָט זיך אָבער נישט געחאָפּט העלפּען
וואָס גיכער. דער וואָס לעבט אייביג האָט צייט. און דער זומער
איז זיך געגאָנגען מיט זיינע הייסע לאַנגע טעג, און ס'איז געקומען
אַ נאַכט, אַ וואַרעמע, אַ שענע זומער-נאַכט, אַיין אויסגעשטערענטע,
מיט אַ טיעפען בלויען הימעל, מיט אַ זינגען פון פויגלען פונ'ם
נישט-ווייטען גאָרטען. עס ליגט זיך ביי אָפענע פענסטער און עס
שלאָפּט זיך נישט, און עס דענקט זיך, און עס פלאַנטען זיך גאָל-
דענע מחשבות ביי אונזער איציקעל שאָסטעפּאַל אין קאָפּ, גוטע,
ליכטיגע, טייערע מחשבות: אַ קנס-מאָל... אַ חופּה... פאַר אירען
אַ חופּה-וועטשערע... פאַר כריסטען אַ באָל... אויפ'ן באָל פריצים
אַ סך: דער „פרעדסדאָטעל“ פון „אינטענדאַנטסקע פראַוולעניע“...
דער „סמאָטריטעל“ פון דער טורמע... צוויי גענעראַלען... און נאָך
פריצים... זיי טרינקען געשמאַק פון גרויסע כוסות, הייסען זיך צו-
פיהרען צו דער כלה, לויבען זי אין טאָג אַרײַן, לויבען אַלע אידישע
מיידלעך: „אַלע אידישע מיידלעך, זאָגען זיי, זענען שען, זענען
מלא חן, רייצענדיק, רייצענדיק!“...

פלוצים דערהערט איציקעל שאָסטעפּאַל אַ קלונג. ווער קאָן
דאָס צו איהם קלינגען אזוי שפּעט? די דיענסטען אַלע שלאָפען
שוין. ער הערט נאָך אַ קלונג און נאָך אַ קלונג. מע מוז זיך אַליין
מטרייט זיין געהן עפענען.

און איציקעל שאָסטעפּאַל איז זיך מטרייט בכבודו ובעצמו און
געהט אַליין עפענען די טהיר, און ער דערוועהט... אַנטאָן אוואַנאָ-
וויטש!

אַנטאָן אוואַנאָוויטש האַלאַדקאָוו איז שאָסטעפּאַל'ס אַיין אַל-
טער בעקאָנטער. ער איז דאָ פריסטאָוו שוין פון כמה וכמה יאָהרען.

טאָמער האָט דאָס אַ שייכות מיט ראָמאַנענקאָן? ... פון דער איינ-
ציגער מחשבה אליין איז איהם געוואָרען קאַלט און הייס, און וויער-
דער אַ מאָל קאַלט.

און אז טאמארא איז אָפּגעגאַנגען, און די רעדער פון איין עקי-
פּאָזש האָבען איציקעל שאָסטעפּאַל געגעבען צו וויסען, אז זיין
טאָכטער איז אַוועקגעפאָהרען, אַוועקגעפאָהרען זיין איינציג קינד,
זיין איינציגע ליבע, גוטע, טייערע טאמארא, האָט דער אומגליק-
ליכער פאָטער גענומען ערשט אַרומלויפּען הין און צוריק איבער
אַלע חדרים, אייקען און אַכקען, ברעכען די הענד, רייסען זיך ביי
די האָר, שלאָגען זיך מיט'ן קאָפּ אָן וואַנד, און צום סוף איז ער
אַנידערגעפאלען צו שיווקע'ן אויף די הענד און האָט זיך צעוויינט:
„פאַרפאַלען! פאַרשפּיעלט אונזער קינד!“...

* * *

דער ערשטער, צו וועלכען דער אומגליקליכער פאָטער האָט זיך
אַ וואָרף געטהאָן, איז געווען, זעלבסטפערשטענדליך, אַנטאָן איזאַ-
נאָוויטש. דער פריסטאָוו אַנטאָן איזאַנאָוויטש האָלדאָקאָוו איז נאָך
געשלאָפּען, אז איציקעל שאָסטעפּאַל האָט פון דער גרינג, קוים-קוים,
אָנגעקלונגען צו איהם אין דער טהיר. איהם איז אַרויסגעגאַנגען
אַקעגען אַ שרייבערעל מיט'ן נאָמען נעטשיפּאָרענקאָ, און אַ הונד
סירקאָ. איציקעל שאָסטעפּאַל איז גוט בעקאַנט סאַי מיט'ן שריי-
בערעל נעטשיפּאָרענקאָ, סאַי מיט'ן הונד סירקאָ. ער האָט מיט אַ
אונטערטעניג שמייכלע זיך נאָכגעפרעגט ביים שרייבער אויף אַני-
טאָן איזאַנאָוויטש'ען, און געוואָהר געוואָרען, אז אַנטאָן איזאַנאָ-
וויטש שלאָפּט נאָך, איז ער אַריינגעגאַנגען מיט שטילע-שטילע
טריט צום שרייבערעל נעטשיפּאָרענקאָ אין קאַנצלאַריע אַריין.
דאָרט האָט ער איהם אַריינגעשמוגעלט אין האַנד אַריין אַ זילבערן
קערבעל. נעטשיפּאָרענקאָ, אַ שוואַרצער כּחור מיט אַ פּלאַטשיגען
שטערן און מיט שטאַרק-אַנגעשמירטע האָר, האָט דאָס זילבערנע
קערבעל שטיל אַראָפּגעלאָזט אין קעשענע, געגעבען אַ הוסט אין

שיווקע האָט דערהערט אומבעקאנטע קולות, איז זי א דער-
שראָקענע אַרויסגעשפרונגען פון בעט מיט א ליצערם:

— איצי, וואָס איז?

— גאָר נישט, גאָר נישט, געה צוריק! — זאָגט צו איהר דער
מאן און מאַכט אויף איהר מיט ביידע הענד, זי זאָל אוועקגעהן...
גאָר ווי קאָן זי אוועקגעהן, וויסט איז איהר, אז זי זעהט ביי זיך
סאָלדאטען אין שטוב, און דאָס האַרץ זאָגט איהר, אז דאָס איז צו-
ליעב דער טאָכטער?...

— איצי! זאָג מיר, וואָס טהוט זיך דאָ, איצי? — אזוי בעט
זיך נעבאָך די אַרעמע פרוי ביי איהר מאן, ער זאָל איהר זאָגען, און
איהר מאן הערט נישט אויף צו מאַכען מיט די הענד, זי זאָל געהן.
שען און רוהיג ווי תמיד, גרויסאַרטיג ווי א פרינצעסין, קומט
אָן טאמאַראַ פון איהר צימער. דאָס ווייסע שאַלכעל אויף די קוים-
צענויפגענומענע האָר גיט-צו גאָך מעהר חן צו איהר שען ליכטיג
פנים. מיט איין קוק פון איהרע גרויסע שענע שוואַרצע אויגען
נעמט זי אַרום דאָס גאַנצע בילד. שטיל געהט זי צו צום פאָטער
און צו דער מוטער, וואָס שטעהען האַלב-טוירטע מענשען, רעדט
זיי אויס דאָס האַרץ:

— ס'איז גאָר נישט, האָט נישט קיין יסורים... עס וועט מיר
גאָר ניט זיין... מע וועט מיך נישט קעפען...

און טאמאַראַ נעמט-אָרום די מוטער, גאָרדעם דעם פאָטער,
און קושט זיי (דאָס ערשטע מאָל פאַרן גאַנצען זומער), און עס
מישט זיך אַריין פאָליציע און זאָגט, אז ניט איצט איז די צייט
פון קושען זיך...

וואָס א קראַנקע אָנגעשראָקענע פאַנטאַזיע קאָן איבערטראַכ-
טען אין איין מינוט, וועט דאָס א האַנד ניט בעשרייבען אין קיין
טאָג... עס איז נישט געווען דער שרעק און די צרה אויף דער וועלט,
וואָס דער אומגליקליכער פאָטער האָט ניט איבערגעטראַכט וועגען
דעם אין די מינוטען, וואָס די פאָליציע מיט די זשאַנדאַרמען האָ-
בען „געאַרבייט“, און שרעקליכער פון אלץ איז געווען דער געדאַנק.

ציקעל שאָסטעפּאל ענטפערט איהם ניט אויף דער פראגע און פרעגט איהם, צי איז ער גוט געשלאָפּען? א מינוט ויצען זיי ביידע שטיל. נאָכדעם ווענדט זיך דער איד צום פריסטאָוו מיט זעהר אַ אונטער-טעניג שמייכלע:

— אַנטאָן איוואַנאָוויטש דאָרף זיך שטויסען, וואָס איך בין געקומען... אַנטאָן איוואַנאָוויטש מוז וויסען, וואָס דאָ איז... איך פאָדער פון אַנטאָן איוואַנאָוויטש'ען קיין זאך ניט, נאָר דאָס איינ-ציגע — ער זאָל מיר זאָגען, וואָס דאָ איז?...

— ביזט אַ גרויסער נאָר, שאָסטעפּאל'יען! (אזוי רופט איהם דער פריסטאָוו.) אויף דיר איז מיר אַ וואונדער. דו ביזט דאָך עפּים אַ איד, און אידען זענען אַלע קלוג, — ווי קומט דאָס, דו זאָלסט מיך פרעגען אזא זאך? דו פערשטעהסט דען אַליין ניט, אז איך ווייס גלייך מיט דיר? וואָס ווייסט פאָליציע? פאָליציע איז אַ בע-זעם, אַ שטעקען אין די הענד פון דער העכערער מאכט. מע הייסט אונז געהן — געהען מיר, מע הייסט אונז נעמען — נעמען מיר...

— אַנטאָן איוואַנאָוויטש וועט מיר זאָגען האָטש, וואו זי איז? וואו מייַן טאָכטער איז?...

— דיין טאָכטער, שאָסטעפּאל'יען, איז אין טורמע.

— אין טורמע?...

איציקעל שאָסטעפּאל פיהלט, ווי מע האָט איהם גענעבען מיט אַ פיסטויל אין האַרצען. עס בעשלאָגט איהם אַ שווייס, און ער ווערט קלענער מיט אַ גאנצען קאָפּ.

— אַנטאָן איוואַנאָוויטש זאָל זיין אַ גוטער, וואָלט ער מיר גע-זאָגט, צו וועמען איך זאָל געהן, צו וועמען איך זאָל מיך ווענדען?... — צום סמאָטריטעל פון דער טורמע פאַר וואָס געהסט דו ניט? — פרעגט איהם דער פריסטאָוו. — ביזט דאָך מיט איהם אַ גאַנץ קנעפּעל!... איהר מאכט דאָך ביידע „חאָפּעס“... (אַנטאָן איר וואַנאָוויטש בעווייזט איהם מיט דער האַנד, ווי אזוי זיי ביידע מאַ-כען חאָפּעס.) געה זיך דורך צו איהם, אפשר וועט ער דיר עפּים קאָ-נען זאָגען, פאַר וואָס מע האָט זי פערנומען? האָטש איך גלויב

האָנר אַרײַן און געבעטען שאַסטעפּאַל'ען, ער זאָל זיך זעצען נעהענ-
טער צום אָפּענעם פענסטער: בײַם פענסטער איז בעסער.
נעטשיפּאַרענקאָ איז געווען גערעכט: בײַם פענסטער איז בע-
סער. אַ הײסער זומערדיגער פּריהמאַרגען. גרין און פּריש איז בײַ
האַלאָרקאָו'ען אונטער די פענסטער. אַ קלײן גערטענדעל מיט אַ
צוויי־דריי יונגע בוימעלעך. אין גאַרטען שפּראַצען אַרויס מיט
גדלות יונגע ציבעלקעס, גרינער סאַלאַט און שאַר ירקות. אַ קיילע-
כיגע צעקודעלטע הוהן פיהרט זיך אַרום מיט איהר האַליאַסטער און
פּערהילכט דעם קאַפּ מיט איהר קוואַקען און מיט זייער פישטשען.
נעטשיפּאַרענקאָ שרייבט, און די פען בײַ איהם סקריפעט. איציקעל
שאַסטעפּאַל קוקט אין גאַרטען אַרויס און טראַכט וועגען עולם הזה,
וואָס איז אינגאַנצען אָפּגעגעבען געוואָרען צו עשו'ען. "יעקב, וואָס
האַט אויסגענאַרט בײַ עשו'ען די בכורה און בײַ יצחק'ען די ברכה,
האַט מכות, צרות האָט ער מיט שלעק, מיט וועהטיגען מיט געבראַ-
טענע לײד. אָט איז ער, איציקעל שאַסטעפּאַל, אַ איד אַ נגיד, מע
קאָן זאָגען אַ גביר, האָט אײַן קינד סך־הכל, — וואָס פאַר אַ פּער-
געניגען האָט ער געהאַט אײַן זײַן לעבען? האָט ער זיך פּערגונען
ווען האָבען אַזאָ גערטענדעל? אַזעלכע גרינע פּרישע בוימעלעך?
היהנער מיט קלײנע היהנדעלעך?... וואָס ווייסט ער פון אַ לעבען
צו זאָגען, אַ חוץ געשעפט און געשעפט און וויעדער אַ מאָל גע-
שעפט? אַ חוץ פּריץ און פּריץ און וויעדער אַ מאָל פּריץ? שען
האַט זיך אויסגעפּיינט דער חכם יעקב אַקעגען זײַן פּראָסטען ברוד-
ער עשו!"

פון צווייטען צימער הערט זיך אַ בעקאַנט קול: נעטשיפּאַ-
רעניקאָ!... דאָס איז אַנטאָן אײוואַנאָוויטש אויפגעשטאַנען פונם
שלאָף, רופט צו זיך דעם שרייבער. אין עטליכע מינוט אַרום רופט
מען אַרײַן צו איהם שאַסטעפּאַל'ען. איציקעל שאַסטעפּאַל לעגט
אױעק אַנטאָן אײוואַנאָוויטש'ען אויפ'ן טיש אַ פּער'חתמ'עטען פאַ-
קעט. אַנטאָן אײוואַנאָוויטש האַפט אַ קוק מיט אײַן אויג אויפ'ן
פאַקעט און טהוט אַ זאָג צו שאַסטעפּאַל'ען: "צו וואָס?"... אי-

ער פאָהרט-צו צו דער טורמע, שפּרינגט-אַראָפּ פון דער דראָזש-קע און קלינגט-אָן צום סמאָטריטעל'ס טויער, וואָס פון דער רעכ-טער זייט פאַרקאָן. אַ קליין, ווייס שטיבעל מיט גרויסע טעפּ מיט בלומען אויף די פענסטער און מיט אַ גרינעם פּאָפּוגיי אין אַ גע-גילט שטייגעל.

דער סאָלדאַט וואָס ביי דער טהיר קען שוין שאַסטעפּאַל דעם פּאָדריאַדטישק און ער ווייסט, אַז אויף אַ טרונק בראַנפּען וועט שוין דאָ זיין געוויס. אַלע מאָל, ווען דער איד קומט אַהער, רוקט ער איהם אַריין אַ זילבערנע מטבע אין האַנד אַריין. פאַר וואָסערע מעשים טובים — ווייסט ער אַליין נישט...

— איהר דאַרפט צום פּריץ? זייט זיך מטריח אַהער, אין קאַנצעלאַריע; דאַרטען זענען זיי...

אזוי זאָט צו איהם דער שומר, האַלט שוין גרייט די האַנד אויף צו מקבל זיין די מטבע, און לאָזט-אַריין דעם סוחר שאַסטעפּאַל צום סמאָטריטעל אין קאַנצעלאַריע.

דער סמאָטריטעל פון דער טורמע, מיראַן פאָדייאַטש קאַבאַל-קין, איז אַ גוי אַ סוחר. איהם האָט נאָך קיין איד נישט אָפּגענאַרט; און דער איד, וואָס מיינט, אַז ער האָט אָפּגענאַרט קאַבאַלקינ'ען, האָט זיך נאָכדעם געוויס אַרומגעקוקט, אַז קאַבאַלקין האָט אַ י ה ס אָפּגענאַרט... איין אויגעל ביי איהם קוקט-אַרויס קיין צפון-זייט, און דאָס אַנדערע קוקט אַייך גלייך אין דער נשמה אַריין. ער האָט אַ טבע, אַז ער רעדט מיט אַייך, צעשפּילעט ער דעם מונדיר און פער-שפּילעט זיך, האָט צו טהון כסדר מיט די קנעפּ. און רעדען רעדט ער גיך, צו דער זאך, האָט פיינט פוסטע רעד. דערזעהען איציקעל שאַסטעפּאַל ביי זיך אין קאַנצעלאַריע, האָט ער צו איהם אַ מאַך געטהאָן מיט ביידע הענד, געקוקט מיט איין אויגעל:

— ניין, ברודערעל, ביי מיר פרעג נישט, איך ווייס גאָרנישט נישט! גאָרנישט נישט! און בין פערנומען היינט! און איך האָב קיין צייט נישט! האָב קיין פאַראַיבעל נישט!...

ניט אין דעם. ערשטענס, ווייסט ער גלייך מיט אונז ביידען. דאָס ווייסט נאָר די זשאַנדאַרמערע, ווייטער קיינער נישט... און, צוויי-טענס, איז ער אַ גרויסער הונד, דיין סמאָטריטעל. אַיז, ער איז אַ הונד?

— נאָך אַ מין הונד! אַ הונד שבהונד! — זאָגט איציקעל שאַסטעפּאַל, שטעהט-אויף, גלייכט זיך אויס די ביינער, לאָזט אַרויס אַ טיעפען זיפּ, און אז ער שטעהט שוין ביי דער טהיר, בעד קומט ער פון אַנטאָן איוואַנאָוויטש'ען איין אויסרעד, למאי האָט ער אזוי פיעל נאָכגעגעבן דער טאָכטער? אַנטאָן איוואַנאָוויטש האָט איהם וויפיעל מאָל געזאָגט, אז אַ קינד טאָר מען אזוי ניט נאָכגעגעבן. אזוי פיעל באַלעווען!...

— אַצינד זעהסטו, שאַסטעפּאַליעץ, אז איך בין דיר אַ גוטער פריינד?...

מיט אַ היץ אין קאָפּ און מיט אַ קעלט אין האַרצען האַפט זיך אַרויס פון דאַנען איציקעל שאַסטעפּאַל און לאָזט זיך צום סמאָטריטעל פון דער טורמע.

די טורמע איז אַ טורמע — אזוי ווי אַלע טורמעס. איין אומע-טיגע, אַ הויכע, אַ שטומע, מיט אַ סך קויםענס און מיט אַ סך פענס-טערלעך פון אויבען ביז אַראָפּ, ווי אַ מלאַך-המות מיט אויגען. ווי-פיעל מאָל איציקעל שאַסטעפּאַל איז דאָ געווען, האָט ער קיינמאָל נישט קיין טראַכט געטהאָן וועגען די נשמות, וואָס רייניגען זיך אינ'ם דאָזיגען גיהנום... און אז ער האָט יאָ ווען אַ טראַכט געטהאָן, איז דאָס געווען אַ מחשבה אויף אַ רגע. ווען האָט ער צייט דע-רויף? ... קיינמאָל האָט ער זיך ניט פאַרגעשטעלט, אז פאַר איהם וועלען אַ מאָל האָבען אַ אינטערעס אָט די קליינע פענסטערלעך, אָט די אייזערנע גראַטעס, אָט די שטומע ווענער, וואָס שווייגען, ווי-לען ניט זאָגען, וואָס דאָרטען, אינוועניג, טהוט זיך... שוין-זשע געפינט זיך דאָרטען איצטער ויין טאָכטער גלייך מיט אַלע די, פאַר וועלכע ער שטעלט-צו „פּראָוויאַנט“? עס קאָן ניט זיין! עס איז אַ חלום! אַ בייזער חלום!...

קאן מען נישט העלפען דערצו גארנישט... נישט בעקאנט מיט די "דאזיגע" לייט...

אט אזא מין ווארעמען "ברוך-הבא" האָט געהאַט איציקעל שאַסטעפּאַל ביי זיינע געהויבענע מחותנים, וואָס זייערע זיהנדלעך שדכנ'ען זיך צו זיין טאָכטער.

* * *

דער איינציגער, וועלכער האָט באמת מיטגעפיהלט דעם אָרע-מען פאָטער אין זיין גרויסען אומגליק און אין וועלכען איציקעל שאַסטעפּאַל האָט געפונען איין אמת'ען איבערגעבענסטען פריינד, איז געווען, ווי דער לעזער קאן זיך שטויסען, סאָשאַ סאָפראַנאָוויטש. דעם אַפטייקער'ס זעהנדעל האָט נישט געוואָרט, ביז שאַסטע-פאַל וועט קומען צו איהם און וועט איהם בעטען, ער זאָל עפּיס טהון. סאָשאַ, וויבאלד ער האָט נאָר דערהערט, אז ביינאכט האָט מען צוגענומען טאמאַראַ', איז ער גלייך אַרויפגעלאָפען אַרויף צו שאַסטעפּאַל'ען און האָט געטראָפען די אומגליקליכע מוטער, שיווקע שאַסטעפּאַל, אין אזא לאַגע, וואָס מע האָט געמוזט רופען באלד אַ דאָקטאָר, מינטערען און ברענגען רפואות פון דער אַפטייק, און שפעטער, אז דער פאָטער איז געקומען פון זיין גליקליכער רייזע איבער זיינע כריסטליכע און אידישע גוטע פריינד און איז אַריינגע-פאלען אין שטוב אַריין מיט אזא פנים, וואָס מע האָט פערשפאָרט ווערטער, — האָט סאָשאַ זיך אַליין אַרויסגערופען, אז טאָמער דאָרף מען ערגיץ געהן געוואָהר ווערען—געהט ער; טאָמער דאָרף מען אָנ-ווענדען פראָטעקציעס, אויסנוצען זכות-אבות, האָט ער אַ וועג דורך זיין פאָטער. דער אַפטייקער האָט זעהר פיעל בעקאנטע כריסטען, אַפיציערען, וואָס ער שפיעלט מיט זיי אין קאָרטען...

— שאַט! — האָט אַ זאָג געטהאָן סאָשאַ און האָט זיך געגע-בען אַ פאטש אין שטערן. — איך האָב! איך האָב! ביי מיין פאָ-טער איז דאָ אַ בעקאנטע פערזאָן, איין אַלטע "באַרישני", נאָדיעווש-דאָ אַלעקסאַנדראָוואַ הייסט זי, זי קומט צו אונז אַלע טאָג אין דער

און איציקעל שאָסטעפּאַל מוז נעכאָך געהן צוריק און מיט אַ וויסט האַרץ האַפּען נאָך אַ מאָל אַ סוף אויף די שטומע ווענד פון דער הויכער טוידטער טורמע.

„וואוהין פאָהרט מען?“ — טראַכט זיך איציקעל שאָסטעפּאַל און הייסט זיך פיהרען אויף דער רייכסטער גאס און שטעלט זיך אָפּ און קלינגט-אָן פריהער צו יענע מחותנים, וואָס זייערע קינדער שרבנ'ען זיך צו זיין טאָכטער. זיי וואָהנען ווי די „מאָנאַרכען“ אין די שענסטע פּאַלאַצען, און דוקא אַקעגען גובערנאַמאָר... אידען זע-נען אויף זיי להרוג ולאבר, למאי זיי רייסען-אויף גוים די אויגען. און די גוים שמועסט מען ניט! זיי פרעגען: „ווער איז ביי ווע-מען אין גלות — די אידען ביי אונז, צי מיר ביי די אידען?“...

געטראָפּען אַ לאַקיי ביי דער טהיר מיט אַ שוואַרצען פראַט און מיט אַ ווייסען שניפּס, און דוקא אַ גוי, און דוקא אַ רשע, וואָס לאָזט נישט צו קיין אידען אַריבער דער שוועל: „אין קאנטאָר אַריין!“ — איין ענטפער פאר אַלעמען, — איז ער געפאלען אויף איין עצה: ער האָט אַריינגעשמוגעלט דעם „גוישען פרייז“ וואָס ביי דער טהיר אַ „חצי פויגעל“ און האָט איהם געזאָגט, ער זאָל זאָגען דעם „אירישען פרייז“, אַז איהם וויל זעהען איסאק שאָסטעפּאַל... אזוי טאָקיי מיט די ווערטער: איסאק שאָסטעפּאַל!... עס האָט גע-האַלפּען! ברייט זענען אויפגעפּענט געוואָרען פאר איהם די טהירען, אין אַ שענעם זאָל האָט מען איהם אַריינגערופּען, אויף אַ ווייכען שטוהל האָט מען איהם בעזעצט, און מיט זעהר אַ פריינדליך שמיי-כעלע האָט מען איהם אויפגענומען, געוואָלט מכבד זיין מיט טיי, — האָט ער זיך אָפּגעזאָגט. נאָר אַז ס'איז געקומען צו דער זאך, צו-ליעב וועלכער ער איז אַהער געקומען, איז דאָס פריינדליכע שמייכע-לע פערשוואונדען געוואָרען, און עס האָט זיך בעוויזען אויף זייערע פנימ'ער אַ שטיקעל בהלה.

— וואָס? אייער טאָכטער אין טורמע?... וואָס זאָל דאָס בע-דייטען?... שרעקליך! שרעקליך! אַ קלאַפּ, פשוט ווי מיט אַ קויל אין האַרצען!... וואָס פאר איין עצה זאָל מען אייך געבען? ליידער

צענט... אַך, ווי ווינציג דאָס שטימט מיט דעם קליינינקען גן-ערדן!...
און סאַשע טרעט-צו צו זיין זאך, וואָס צוליעב דעם איז ער גע-
קומען.

די גאַנצע צייט, וואָס דער יונגער סאַפראַנאָוויטש האָט גע-
רעדט, איז די אַלטע "באַרישני" געשמאַנען, די הענד פערלעגט
אַהינטער, געקוקט דורך די ברילען אַרויף אויפ'ן הימעל און געהערט
מיט קאָפּ. און אז סאַשע האָט געענדיגט, האָט זי אַוועקגעשטעלט
די ברילען אויף איהם און געזאָגט מיט איהר גראַבליכער מאַנסביל-
שער שטימע:

— ווילט איהר, הייסט דאָס, איך זאָל דורך מיין ברודער אייך
איבערגעבען אַלץ, וואָס בעלאַנגט צו דער געפאַנגענער, ווי אַזוי
הייסט זי? טאַמאַראַ? אַ פאַעטישער נאָמען... זעהר אַ פאַעטישער
נאָמען!... אַבער, איך מוז אייך זאָגען, מיין ליבערער יונגער מאַן,
אַז די אויפגאַבע איז ניט פאַר מיר. איהר ווילט וויסען, פאַר וואָס?
איך וויל נישט האַנדלען מיט אַ זשאַנדאַרמסקי.

— אייער ברודער דער ראַטמיסטער... — וויל איהר סאַשע
אַפגענטפערען.

— מיין ברודער איז דער זעלבער, וואָס זיי, דער זעלבער זשאַנ-
דאַרם. איך וויל איהם נישט קענען! איך וויל זיין פנים נישט
אַנקוקען!

אויף אַזאָ קלאַפּ האָט זיך סאַשע ניט געריכט. סאַשע איז אַבער
ניט פון די מענשען, וואָס פערלירען זיך ביי'ם ערשטען אַפּשטויס.
ער האָט אָנגעווענדט אַלע קרעפטען. ער האָט אָנגעשיקט אויך זיין
פאַטער אויף דער "אַלטער מויד", און ער האָט גע'פּוועל'ט, אַז זי
זאָל זיך איבערבעטען צוליעב דעם מיט איהר ברודער דעם
זשאַנדאַרמסקי ראַטמיסטער. און עס איז ניט אַוועקגעגאַנגען קיין
עטליכע טעג, האָט נאָדיעוּשדאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ געבראַכט צו
טראָגען אין דער אַפטיק אַריין אַ גאַנצען פאַק מיט נייעס, פער-
דרעהטע, פערפלאַנטעטע, פערקריפּעלטע, דער רוח אַליין קאָן דאָ
ברעכען דעם קאָפּ: עפּיס אַ מיידעל, וואָס האָט זיך אויפגעהאַנגען

אפטיק. האָט די נאָרדעזשדאָ אַלעקסאַנדראָוונאַ אַ ברודער אַ זשאַנ-
דארמסקי ראָטמיסטער, וואָס ער מוז וויסען אַלץ. אויב איהר וועט
מיר ערלויבען, טהו איך שוין אַ געה צו דער נאָרדעזשדאָ אַלעקסאַנ-
דראָוונאַ... איך בין ביי איהר אַ גאנצער חשוב...

— אויב איך וועל אייך ערלויבען? — זאָגט איציקעל שאָסטע-
פאַל און קאָן מעהר נישט רעדען, און ווען ער זאָל זיך ניט שעמען
פאַר'ן אַפטיקער'ס זוהנדעל, וואָלט ער איהם געפאַלען אויפ'ן האַלז
קושען, וואָרום ער פיהלט, אז ער, סאַשא, איז איהם אַ פריינד, איין
אמת'ער, איין איבערגעגעבענער פריינד, דער איינציגער צווישען
אַלע גוטע פריינד!...

סאַשא איז אוועק צו דער „אַלטער באַרישני" און האָט זי גע-
טראָפּען ביי זיך אין גאָרטען איבערזעצן קוויטען. דערוועגן דעם
יונגען סאַפראָנאָוויטש, האָט זי זיך אויפגעהויבען פון איהר אַר-
בייט און איז איהם געגאַנגען אַקעגען מיט אַ שענעם „גוטמאָרגען".
איהם אויסגערעדט, פאַר וואָס ער קומט ניט אָפּט אַהער, אין דעם
קליינינקען גן-ערדן, וואָס זי אַליין מיט איהרע אייגענע הענד האָט
בעשאַפּען. דאָ האָט איהם נאָרדעזשדאָ אַלעקסאַנדראָוונאַ מיט
איהר הענטעל בעוויזען באַמת אַ קליינעם גן-ערדן פון פערשיעדענע
בלומען, וואָס שמעקען, יונגע בוימלעך, וואָס בליהען, סאַמעטען
גראַז, וואָס בעט זיך, מע זאָל דאָס אַ גלעט טהון, און געלע שמאַלע
סטעזשקעלעך, מיט זאָמד אויסגעשיט, וואָס ציהען זיך, ווי געלע
סטיינגעס אויף גרין זיידענצייג, מיט בלומען בעפוצט פון דער מיל-
דער האַנד פון דער דאָזיגער פעע, אָדער פרינצעסין פון גן-ערדן, נאָ-
דעזשדאָ אַלעקסאַנדראָוונאַ. עס איז נאָר געווען איין עבירה און אַ
פערדראָס, וואָס די פעע, אָדער די פרינצעסין פון דעם גן-ערדן, מיט
די ברילען אויף דער נאָז, האָט מיט איהר גראַבליכער מאַנסכילשער
שטימע גענומען אויסרעכענען, וואָס דאָס קאָסט, וואָס דאָס גאַנצע
הויז קאָסט, און וואָס דאָס הויז ברענגט-אייין, און וואָס דער גאָרטען
ברענגט-אייין, — „ס'איז נישט כדאי, עס טראָגט ניט אַפילו קיין
פינף פראָצענט"... אַ פעע מיט ברילען... אַ פרינצעסין מיט פראָ-

בריעה... סאשא וואָלט זיך גערעכענט גליקליך, ווען טאמארא שרייבט צו איהם, צו סאשא'ן, אזא בריעה... ער האָט נעבאָך אַלץ געמוזט אַראָפּשלינגען, נאָר עס האָט זיך נישט געהאַנדעלט דאָ אום זיינע אייגענע געפיהלען צו טאמארא'ן; דאָ איז געווען נויטיג אַרויסצורייסען זי פון די אייזערנע געגל, אַרויסשלעפען זי פונ'ם אָפּגורנד, אין וועלכען זי איז אַריין און אין וועלכען זי האָט וואָס ווייטער אַלץ מעהר געזונקען. עס האָט זיך ביי זיי געוויקעלט איין ענין אינ'ם אַנדערען: דער נאָמען מאַרטשענקאָ איז געווען געבונדען מיט ראָמאַנענקאָ. ראָמאַנענקאָ-מאַרטשענקאָ איז געווען איינגעפלאַנטעט אין דער געשיכטע פון מאַשא באַשעוויטש, וואָס האָט אזוי טראַגיש געמאַכט אַ סוף צו איהר לעבען אין טורמע...

איין אָפטער גאַסט איז געוואָרען איציקעל שאַסטעפּאַל ביי זיין שכן דעם אָפטייקער אין הויז... ער האָט זיך בעפריינדעט ניט נאָר מיט'ן אָפטייקער'ס זוהנדעל, נאָר אויך מיט'ן אָפטייקער אַליין, און מיט סאשא'ס חבר, קעסלער. עס איז געווען צו זעהען אַלע פאַרנאָכט ביי'ם אָפטייקער אין שטוב אַ קליינע אסיפה פון היימיר שע מענשען: סאָלאָמאָן סאַפראַנאָוויטש, איציקעל שאַסטעפּאַל, סאשא סאַפראַנאָוויטש און זיין חבר שמעון קעסלער, און מע האָט גערעדט נאָר פון איין פערזאָן — פון טאמארא'ן, און נאָר פון איין זאך — פון איהר בעפרייאונג.

— דו ווייסט, וואָס איך וועל דיר זאָגען? — אזוי מאַכט איר ציקעל שאַסטעפּאַל צו זיין פרוי שיווקע. — אָט דער סאַפראַנאָ-וויטש (שוין אויס „אָפטייקער“) איז אַ גאַנץ וואויל מענטשעל. מיר איז געפעלען, ווי אזוי ער פיהרט זיך מיט זיין זוהן (שוין אויס „זוהנדעל“, נאָר „זוהן“!). ווי אזוי ער גיט איהם אָפּ כבוד און ווי אזוי ער האָט איהם לייעב — און ס'איז טאַקי דאָ וועמען!... אויך דער אָפטייקער האָט געביטען די מיינונג אויף זיין שכן שאַסטעפּאַל. ער זאָגט צו זיין זוהן:

— אַ רחמנות נעבאָך אויף אונזער שאַסטעפּאַל! (שוין אויס „איראַש“!) ער איז נאָר נישט אזא ווילדער מענש, כלעבען!

אין טורמע... און א בעקאנטשאפט מיט א מענשען, וואָס האָט
אָוועקגעשיקט איינעם אויף יענער וועלט...

— דער שוואַרצער יאָהר זאָל זיי וויסען דאָרטען! זאָלען זיי
אייך אלע ברעכען די קעפּ! און מיך זאָלט איהר לאָזען צורוה און
נישט בעטען מעהר, איך זאָל מיר שמוצען די הענד! און פאָלגט
מיר, יונגער מאַן, טהוט אַ שפּיי אויף דעם גאַנצען עסק און קומט
בעסער צו מיר אין גאָרטען היינט, וועל איך אייך מכבד זיין מיט
„שפּאַנקעס“, מין אייגענע פּלאַנצונג, איהר האָט נאָך אַזעלכע
שפּאַנקעס ניט געגעסען! ווען איך האָב אַזעלכע בוימער אַ סך,
וואָלט איך געקאָנט פּערגרעסערען די הכנסה פונ'ם גאָרטען אין
צווייען, אויב ניט אין דרייען...

זעלבסטפּערשטענדליך, אַז סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש האָט איבער-
געגעבען טאַמאַראַ'ס פאָטער די דאָזיגע ידיעה אין זעהר אַ איירע-
לער פאָרם, אָדער ווי זיין פאָטער דער אַפּטייקער האָט זיך אויס-
געדריקט אויף זיין אַפּטייק-לשון: „אַ ביטערע פּיל איינגעוויקעלט
אין גאָלד“. ער האָט געמאַכט די גאַנצע געשיכטע צו קליין געלד,
און אַז איציקעל שאַסטעפּאַל האָט מיט שרעק און מיט האָפּנונג
אויסגעהערט די דאָזיגע בעפּוצטע געשיכטע, האָט איהם דאָס פנים
געשיינט, די אויגען געלויכטען, ווי ביי אַ קליין קינד, וואָס מע
האָט נאָר-וואָס בעשטראַפּט און איבערגעבעטען מיט אַ שפּיעלכעל:
„ער ווייסט שוין, ער פאַרשטעהט שוין — אַלץ איבער אַט דעם
ראַמאַנענקאָ, ימח שמו וזכרו“...

פון יענעם טאָג אָן האָט סאַשאַ נישט גערוהט. ער האָט דורכ-
געשלאָגען, ווי ער אַליין האָט זיך אויסגעדריקט, אייזערנע מויערען,
און זיך בעקאנט מיט אַזעלכע מענשען, וואָס ער וואָלט זיינע יאָהר
רען אויסגעלעבט און וואָלט זיי נישט געקענט. ער איז געוואָהר
געוואָרען סודות... עס איז איהם געראָטען, געוויינטליך, פאָר געלד
(שאַסטעפּאַל האָט ניט געזשאַלעוועט קיין געלד), צו לייענען אַ
קאָפּיע פון טאַמאַראַ'ס אַ בריעף צו איינעם אַ חברה-מאַן מיט'ן
נאָמען מאַרטשענקאָ. אַ בריעף אַ הייסער, אַ פּלאַס-פייעריגער

בערגעפֿיהרט געוואָרען פון איין געפענגעניש אינ'ם אנדערען, און ס'איז אַ סברה, אז מע זאָל איהם משפּט'ען מיט פעלד-געריכט, אָדער, ווי יודעל רופט דאָס אָן, „בחסד וברחמים — מיט יושר און מיט סאָוועסט, אַ שטריקעל אויפ'ן האַלז און פּאָזשאַלויטע אווּו קאָנאוּ“? ...

— אַ מצוה, זאָל זיך אַ הונט ניט גלוסטען קיין המנטאַש, אז ער הערט ניט די מגילה!

אזוי לאָזט אויס יודעל קטנתי מיט זיין בלומענשפּראַך און בער-קומט אַ פּאַרציע פון נחמיה דעם שוסטער'ס ווייב, זיסעל:

— אַ חרפה און אַ כּושה אין אייער ווייטען האַלז אַריין! ווי שעמט זיך דאָס ניט אַ איר היינטיגע צייטען רעדען אַזעלכע ווער-טער און מאַכען חוזק פון איין אייגענעם זוהן, וואָס האָט איינגע-שטעלט זיין לעבען פאַר אייך און פאַר מיר און פאַר אונז אַלעמען? אייער גליק, וואָס מיינע קינדער זענען איצט נישטאָ אין דער היים; מיין חיים וואָלט אייך געגעבען אַ פעטשאַטעק, אז ס'וואָלט אייך פינסטער געוואָרען אין ביידע אויגען!

— וואָט טיבע יוצר המאורות! — זאָגט יודעל קטנתי, און נחמיה דער שוסטער זעצט דאָס איבער אויף אידיש:

— אַט האָסט דו דיר אַ חתונה!

— וואָס דען? זעצט זיך אַוועק אזא איר אַפּלאַכען פון זיין אייגען קינד, וואָס איז זיך מפקיר פאַר דער וועלט...

— פאַר דער וועלט? — זאָגט יודעל, — די „וועלט“ האָט, הייסט עס, אַריינגעשיקט אַ בריוועל צו מיין זוהן: „ידידי רב וועלוועל! הנה כפי כאשר אַזוי ווי איך, „וועלט“, בין פאַרביי, איך דאַרף האָבען פרייהייט, לכן בקשתי, זאָלסט זיך מטריח זיין צו מיר למען השם מיט נחמיה דעם שוסטער'ס צוויי בנים און מיט חוה דער אידינע'ס קדיש, און מיט נאָך אַזעלכע אַנשי-חיל פון אונז זער פאָלק עמך... שאַ! ברוך הבא, אַ איר רב ליפּא!...

דאָס איז געווען ליפּא באַשעוויטש.

האפיטעל ז.

אלס דינג רוהט.

מיט ריעזענטריט איז זיך די בעוועגונג געגאנגען איהר וועג איבער אלע שטערט און שטערטלעך אין איין גרויסען וויעדער-קול. אין וועלכען עס האט אָפּגעקלונגען דאָס איינציגע וואָרט פ ר י י - ה י י ט . . . אלע רעדער פון דער גרויסער לאַנד-מאַשין האָבען זיך ווי דורך אַ בעפעל פון אַ גרויסען מעכאַניק, אָדער דורך אַ כּשוף פון אַ צויבער-שטעקען, אָפּגעשטעלט, און אלץ איז ווי פערשטאָר בען געוואָרען, און אַ מאָדנע רוה און אַ מערקווירדיגע שטילקייט איז אַריינגעטראָטען אין גאַנצען לאַנד, אַ מין נאַטירליכער פייער-טאָג, אַ גרויסער יום-טוב, נישט אזא יום-טוב, וואָס ס'איז איבער-געגעבען געוואָרען צו די מענשען בירושה, נאָר אזא מין יום-טוב, וואָס מענשען אַליין האָבען איהם בעשאַפען, וואָס מענשען אַליין האָבען, נאָך אַ סך יאָהרען שווער אַרבייטען און נאָך אַ סך יאָהרען זיך אַרומרייסען איינער מיט'ן אנדערען, מיט אַ מאָל איהם, דעם יום-טוב, אַרויסגערופען אין לעבען, האָבען זיך פּעראַייניגט אונטער איין אידעע און זיך צענויפגעקלויבען אלע אין איין אָרט און גע-זאָגט צו זיך אַליין: היינט זאָל זיין שבת וינפּש — גערוהט און אויסגערוהט!...

— אַ גוט יום-טוב אייך! — האָט געזאָגט יודעל קטנתי, אַריינגעפאלען צו נחמיה דעם שוסטער מיט אזא יום-טוב'דיג אויסזעהען, ווי סיידען שמחת-תורה קאָן אַ איד זיין אזוי בגילופין. אפשר איז דאָס געווען דערפאַר, ווייל יודעל קטנתי איז שוין געווען אין אַ פאַר ערטלעך ביי בעקאַנטע בעלי-מלאכות און געטרונקען לחיים לכבוד דעם גרויסען יום-טוב, וואָס „מיר בעלי-מלאכות“ האָבען גע-מאַכט? און אפשר איז דאָס געווען דערפאַר, ווייל זיין „זוגתי“ (אזוי האָט ער זי גערופען: „מיין זוגתי“) האָט איהם אַרויסגע-טריבען, ער זאָל געהן קריגען ערגיץ אויף שבת? און אפשר איז די פּרייליכקייט איהם געקומען דערפון, וואָס זיין „קדיש“ איז אי-

העלפֿען. אָבער ער הערט ניט, דער גאָט, ער איז אַ גאָט פון נקמה. ער קאָן אייך ניט פאַרגעסען אייערע זינד און אייער שולד, וואָס איהר טהוט פאַלשען, נאָרען אייער דעם אַנדערען, שווינדלען און ליגנערען און פאַרגיסען אומזיסטיג בלוט...

— אָט וועט איהר באַלד הערען, ווי ער וועט אויסלאָזען מיט אַ מאָדנעם געזאַנג! — אזוי באַמערקט יודעל קטנתי, און ער האָט געטראָפֿען: ליפּא באַשעוויטש פאַלט־אַריין פונ'ם פריהעריגען נוסח אינ'ם נוסח פון קינות און לאָזט־אויס זיין דרשה אזוי:

— זאָמעלט אייך צענויף אַלע, איידער עס קומט דער בלו־טיגער מבול אויף דער וועלט, טהוט תשובה, זייט מתפלל און זאָגט: אנא ד' הושיעה נא — עגעדען, מאַגעדען, מאַגדאָרען! עעעעגעדען, מאַגעדען, מאַגדאָרען!!!...

— רב ליפּא! אפשר וועט איהר עפּים עסען? — פרעגט איהם נחמיה דעם שוסטער'ס ווייב.

— עסען? — פרעגט ליפּא און פאַלט אַריין צוריק אין זיין פריהעריגען נביאות'דיגען טאָן אַריין. — אייער אייגען פלייש וועט איהר עסען, איינס דאָס אַנדערע לעבעדיגערהייט, אַ מוטער וועט אויפֿפרעסען איהר אייגען קינד, און קינדער וועלען מאַכען אַ סעודה פון זייערע עלטערען, אַ ברודער וועט פאַרקויפֿען זיין אייגענע שוועסטער, אַ חתן — זיין כלה. עס וועט אויסגעמעקט ווערען דאָס וואָרט „רחמנות“ פון דער וועלט, ביז גאָט'ס צאָרן וועט ניט אויסגעגאָסען ווערען אין אַ גרויס דערטרינקעניש, אַ מבול פון בלוט און פון טרערען. דאָס זענען די טרערען פון אלמנות און יתומים, פון אַלטע פאָטער און מוטער, פון שוועסטער און בריר דער, וואָס האָבען זיך געלאָזט פייניגען פון די אומריינע רשעים און האָבען נישט געוואָלט רופֿען צו גאָט און לויבען זיין נאָמען און זינגען צו איהם אויף אַ קול: עגעדען, מאַגעדען, מאַגדאָרען! עעעעגעדען, מאַגעדען, מאַגדאָרען!!! עעעעגעדען, מאַגעדען, מאַגדאָרען!!!...

ווען יודעל קטנתי זאל נישט געבען צו וויסען, אז דאס איז ליפא באשעוויטש, וואלט מען איהם זיכער נישט דערקענט. אזוי שטארק האט זיך דער ארעמער „האלץ-איד“ איבערגעביטען. זיין בעזעמדיגע בארד איז געווארען ווייס ווי שניי און צעשפרייט אין דער ברייט איבער'ן גאנצען פנים. און דאס פנים אליין איז גע-ווארען מאדנע געל-גלאנצענדיג און געקנייטשט, ווי א צעקנייטשטע מגילה אויף דער לינקער זייט. דער שטערן האט זיך ארויפגערוקט ארויף מיט צוויי גאנץ טיעפע ווינקלען. דאס היטעל טראגט ער איבער די אויגען, דאס הארץ ביי איהם איז צעחראסטעט, די קאפאטע איז צעפליקט, איין ארבעל אויסגעריסען, און א גרויסען שטעקען אין האנד טראגט ער, און די אויגען ביי איהם ברענען ווי קויהלען, קוקען אין איין פינטעל אריין, און רעדען רעדט ער מיט א ניגון, אהן איין אפשטעל, שטעהט נישט אויף איין ארט, געהט פון איין שטוב אין דער אנדערער און וועקט דעם עולם, גרייט איהם צו צום גרויסען אומגליק, צום אויסגוס, צום שטורם, וואס קומט אויף דער וועלט.

— הערט-צו, פעלקער I — אזוי האט ליפא אנגעהויבען מיט א ניגון פון פסוק, אז ער איז אריינגעקומען צו נחמיה דעם שוסטער. — פארנעמט, איהר מענטשען פון דער וועלט, וואס מיין מויל טהוט צו אייך רעדען אצינד. וואכט-אויף פון אייער שלאף, הויבט-אויף אייערע אויגען ארויף און אראפ, ארום און ארום, און זעהט, ווי עס המארעט זיך דער הימעל. שווארצע וואלקענס טראגען זיך אין דער לופטען, דער ווינט טהוט זיי טרייבען מיט א גרויס איילעניש, און זיי פארדעקען דעם גאנצען הימעל. אט באלד ברעכט-אויס א שטורם, אט באלד קנאלט-אויס א דונער און עס טהוט א זעץ א רעגען, א שלאגס-רעגען, אבער נישט קיין רעגען פון וואסער, נאר א רעגען פון בלוט. עס פליסען טייכען, טייכען פון בלוט לויפען בארג-אראפ, פילען-אן די הייזער, טרייבען-ארויס די מענטשען אויף דער גאס, לויפען-ארום ווי משוגעים, שרייען און פילרעדען, קוקען-ארויף, געהען ביז'ן האלז אין בלוט און רופען צו גאט, ער זאל זיי

די גאסען ווערען אלע מינוט פולער, מענשען — מעהרער.
 קיין טראמוויי, קיין דראַזשקעס זעהט מען ניט פאָהרען. אלץ בע-
 וועגט זיך, אלסדינג געהט. ביידע זייטען טראַטואַרען און די גאַנצע
 גאס אין מיטען זענען געפאַקט מיט מענשען. און די פנימ'ער פון
 די מענשען לייכטען. און אָנגעהאַן איז מען יום-טוב'דיג. און
 רויטע בענדלעך האָט מען זיך צוגעשפילעט אויפ'ן האַרצען. און
 רויטע פאָהנען האָט מען אויפגעהאַנגען אויף די טויערען פון די
 הייזער, רויטע טישטיכער האָט מען אויסגעהאַנגען אויף די באַל-
 קאַנעס, רויטע קווייטען אויף די פענסטער. אָט האָט זיך אָפגע-
 שטעלט אַ מיידעל מיט אַ רויט זיידען טיכעל אויפ'ן קאַפּ. אין
 איין מאָמענט רייסט זי אַראָפּ פון קאַפּ דאָס רויטע טיכעל, צערייסט
 דאָס אויף אַ סך קליינע שטיקלעך, צעטיילט זיי צווישען די סטור-
 דענטען, וואָס רינגלען זי אַרום פון אלע זייטען און רייסען די
 רויטע שטיקלעך ביי איהר פון די הענד. אלע זענען יום-טוב'דיג,
 פרייליך, אָבער ערנסט. ס'איז פאָרגעקומען עפּים אַ גרויסע, אַ
 מורא'דיג-גרויסע זאך...

* * *

איציקעל שאָסטעפּאל איז נאָך געשלאָפּען, אז מע האָט אָנגע-
 קלאַפט צו איהם אין דער טהיר אַריין.
 — ווער איז? — האָט זיך געלאָזט הערען איציקעל'ס קול.
 — ס'איז איך, סאַפּראַנאָוויטש.
 — סאַשא? וואָס איז דאָרטען?
 — מזל-טוב, קאַנסטימוציע!
 — וואָס?
 — אַ קאַנסטימוציע האָט מען אונז געשענקט... שטעהט אויף.
 עס קעהרט זיך די וועלט!
 — שיווקע, דו הערסט?
 — וועה איז מיר! וואָס האָט זיך געטראָפּען?
 — קאַנסטימוציע!...
 — איך בעט אייך, זאָלט איהר געוונט זיין, וואָס איז דאָס

— וואו איך האָב ערגיץ אַ שונא און וואו איהר האָט אַ שונא
און אויף אַלע גויישע שונאים געזאָגט געוואָרען אזא סוף, רבונ
של עולם!

אַזוי זאָגט זיסעל די שוסטערין און ווישט די אויגען מיט'ן
פארטוך. ליפא באַשעוויטש הערט נישט אויף צו זאָגען נביאות
אַלץ מיט דעם זעלבען נוסח:

— זעהט איהר דען ניט, ווי עס פאַלען שטיינער פונ'ם הימעל?
פייעריגע שטיינער, פּעך און שוועבעל, און פּעדערען, פּעדערען, פּע-
דערען אָהן אַ שעור? הערט איהר דען ניט קיין געשריי פון גע-
שענדעטע ווייבער, פון צעריסענע קינדער, און פון אַלעמט לייט מיט
צוועקעס אין מוח? זעהט איהר דען ניט קיין אויפגעשניטענע
בייכער, אָנגעפילט מיט לעבעדיגע קעץ?...

— זאָל שוין זיין גענוג, רב ליפא, געהט אייך געזונטערהייד!
זאָגט צו איהם זיסעל און בעגלייט איהם אַרויס פון דער טהיר.
און עס הערט זיך נאָך פון יענער זייט ליפא'ס געזאָנג אַלץ מיט'ן
אייגענעם טרויעריגען נוסח פון קינות: „עגדען, מאַגדען, מאַג-
דאָדען!“...

קאפיטעל ח.

מ ז ל ט ו ב ! ג ו ט י ו ם ט ו ב !

.
.

וואָס האָט זיך אַזעלכעס געטראָפּען? פון וואַנען האָבען זיך
גענומען אַזוי פיעל מענשען אויף דער גאָס? וואָס לויפּען דאָס
אַרום פון גאַנץ פריה אָן סטודענטען מיט לאַנגע פאַפּיערען אין די
הענד און טיילען יעדען איינציגען, וועמען זיי בעגעגענען, פראַנק
און פריי? וואָס נעמט מען זיך אַרום אין מיטען גאָס? וואָס
קושט מען זיך? וואָס גראַטולירט מען זיך? וואָס גיט מען אָפּ
מול-טוב? און וואו איז ערגיץ פאַליציע? פאַר וואָס זעהט מען
ניט קיין סאָלדאַטען, קאָזאַקען, זשאַנדאַרמען?...

קיין ווערטער האָט מען מעהר נישט בעדארפט. דער פאָטער האָט פערשטאַנען, וואָס דער זוהן מיינט. ער קען איהם. דער אַפּ-טייקער איז אויסער זיך פון סאַשא'ס ענטפער. ער האָט אויפגע-שטעלט אויף איהם די בלויע ברילען און וויל איהם עפּים זאָגען. קומט אָן די „אַלטע מויד“ מיט'ן הונד העקטאָר און פאַלט-אַרויף דעם אַפּטייקער אויפ'ן האַלז און קושט זיך מיט איהם און גראַ-טולירט איהם מיט דער קאָנסטיטוציע און זאָגט, אַז איצטער זע-נען אַלע מענשען גלייך... און וויל זיך צעקושען אויך מיט'ן אַפּטיי-קער'ס זוהן. קומט אָן פון דער אַנדערער זייט קעסלער און שלעפּט איהם אַוועק, און נאָרדעזשדאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ בלייבט מיט'ן אַפּטייקער אין צווייען, און זי קוקט אַרויף דורך איהרע ברילען, און עס לאָזט זיך הערען איהר מאַנסבילשע שטימע:

— זעהט נאָר וואָס דאָרטען טהוט זיך!

דאָס, וואָס זיי האָבען דערזעהען, לאָזט זיך ניט בעשרייבען אַזוי גרינג. דאָס איז געווען אַ מבוך פון מענשען, וואָס האָבען זיך צענויפגעגאָסען אינאיינעם מיט די גאַסען, און צוזאַמען מיט די גאַסען האָבען זיי געוואַכסען און בעוועגט זיך. ניט מענשען זענען געגאַנגען, נאָר גאַסען, גאַנצע גאַסען, און קעפּ, געריכט ווי זאַנגען אין פּעלד, האָבען זיך געוויעגט קוים-קוים, ווי עס וויעגען זיך די זאַנגען פון אַ קליין לייכט ווינטעל, און פאַהנען האָבען גע-פלאַטערט איבער די קעפּ, און די באַלקאָנען פון די הייזער מיט די דעכער און מיט די פענסטער זענען געווען בעהאַנגען מיט רויטען און בעזעצט מיט מענשען, און אַלסדינג איז געווען צענויפגעגאָסען אינאיינעם: מענער און פרויען און קינדער, און כריסטען און אי-דען. און שטיל איז געווען און רוהיג און יום-טוב'דיג, ווי יום-טוב אין אַ מקום קדוש. און קיין זכר פון פאַליציע איז נישט געוועזען. און האָטש ס'איז געווען איין אַקטאַבער-טאָג, האָט די זונן גע-מאַכט שלום מיט דער ערד צוליעב דעם גרויסען יום-טוב אויף דעם דאָזיגען טאָג און האָט געלויכטען, געשיינט און געוואַרעמט, ווי אינ'ם שענסטען זומער-טאָג. און פון די זייטיגע גאַסען זענען

אזעלכעם? — זאגט שיווקע צו סאשא'ן, און איציקעל ווערד אין
כעס, מאכט מיט די הענד און גיט איהר צו פערשטעהן אויף די
פינגער:

— וואָס פארשטעהסט דו גיט? קאנסטיטוציע הייסט אַ קאָנ-
סטיטוציע!

און איציקעל דרעהט-אויס דעם קאָפּ צו סאשא'ן, ווי איינער
רעדט: „געהט טענה'ט מיט אַ אידנע!“ סאשא סאפראנאָוויטש
אַבער האָט גערלד און גיט צו פערשטעהן דער מאדאם שאַסטער-
פאל, וואָס הייסט דאָס קאנסטיטוציע, און ער גיט צו, אז ווי באלד
מע האָט אונז געגעבען אַ קאנסטיטוציע, קאנען מיר האָפּען אויף
אַמנעסטיע.

— איהר פארשטעהט? אין אַ פאָר שעה אַרום וועלען מיר
האָבען די זכיה צו זעהען טאמארא'ן פריי אַט-דאָ אין שטוב!
סאשא זאגט דאָס מיט אַזא איבערצייגונג, אז די פאָטער-און-
מוטער קוקען זיך איבער איינס מיט דאָס אנדערע, קאנען זיך גיט
איינהאַלטען און צעוויינען זיך. ער געזעגענט זיך אָפּ אויף גיך און
לויפט-אַרויס און בעגעגענט זיך אויף די טרעפּ מיט'ן פאָטער.

— סאשא? פון וואנען איז?

— פון די שאַסטעפאלס.

— האָסט זיי אָנגעזאָגט די בשורה?

— נא, געוויס.

— וואָס האָב איך דיר געזאָגט?

— וואָס האָסט דו מיר געזאָגט?

— קאנסטיטוציע!...

— ווארט אויס, פאפא, ביזט נאך גיט פארטיג.

— וואָס רעדסט דו, סאשא, נאָט איז מיט דיר! אָט איז די

צייטונג, נא לייען!

— איך האָב שוין געלייענט, געלייענט...

— נו?

— נו — נו!...

אויף דעם איבערגעקעהרטען פאם, הויכט-אויף די האנד און לאָזט-
ארויס מיט זיין באַסאָווער שטימע דאָס געוויסע טרויער-ליעד :

„ווי זשערטוואָיו פאָלי —

איהר זענט אַ קרבן געפאלען“...

און דער גאנצער מכול פון מענשען האַפּט-אונטער, ווי איין
מענש, דאָס דאָזיגע טרויער-ליעד, און עס לאָזען זיך אַראָפּ די רוי-
טע פאָהנען, און אַלע קעפּ זענען אָנגעכויגען, און אַלע זינגען, און
פיעלע-פיעלע וויינען, וואָרום פיעלע-פיעלע האָבען אייגענע און
בעקאָנטע, וואָס זענען געפאלען... און אַ הייליגע שטילקייט ווערד
פערשפרייט איבער דעם מכול פון אָפּגעדעקטע קעפּ פון די אַלע
מענשען, וואָס האָבען זיך דאָ צענויפגעזאַמעלט אינ'ם נאָמען פון
דער פרייהייט...

און אז דער רעדנער שטעלט זיך אויף די פיס, שטעהט אויף
מיט איהם דער גאנצער מכול פון מענשען, און זיין באַסאָווע שטי-
מע דונערט ווייטער :

— בירגער! מיר האָבען אָפּגעגעבען אונזער חוב צו די גע-
פאלענע קעמפער. איצט דאַרפען מיר זיך דערמאָנען אָן די
קעמפער, וועלכע זענען נאָך ניט געפאלען. זיי לעבען נאָך און
מוטשען זיך אין די ענגע פינסטערע טורמעס. אָן זיי דערמאָנט
אייד. זיי ווייסען נאָך ניט פון אונזער גרויסען יום-טוב, וואָס זיי
האָבען אונז בעשאַפען. צו זיי, צו זיי לאָמיר געהן! צו די מאַרטי-
רער פאַר אונזער פרייהייט לאָמיר קומען! אַלע, ווי איין מענש,
לאָמיר זיך לאָזען צו די טורמעס. קיין איינציגער זאָל ניט בלייבען
דאָ. אַמנעסטיע לאָמיר פאָדערען פאַר אונזערע שוועסטער און ברי-
דער! בעפרייען זאָל מען זיי באַלד, די רגע, די טהירען עפענען
און אַרויסלאָזען די אומשולדיגע. און זאָל מען אונז בעגעגענען מיט
פיער, וועלען מיר אַלע פאלען. צו די טורמעס, בירגער, צו די
טורמעס!

— הורררררררר! ! ! — קאַטשעט זיך אַ הילך פונ'ם מכול מיט

אויסגעוואכסען נייע ימים פון מענשען מיט פאָהנען און האָבען זיך צענויפגענאָסען אינ'ם גרויסען מכול פון קעפ, און אַלע אינ'ם איינעם האָבען שטורמדיג בעגריסט דעם גרויסען יום-טוב, דעם ערשטען פרייהייטס-טאָג אינ'ם גרויסען לאַנד. און עס האָבען זיך געהערט פערשיעדענע ליעדער און געזאָנגען. און עס האָבען זיך אַרויסגעריסען אַלע מאָל פערשיעדענע ווערטער און אויסגעשרייען. נאָר אַפּטער פון אַלע ווערטער האָט מען געקאָנט הערען דאָס וואָרט: "קאָנסטיטוציע!" "קאָנסטיטוציע!"

טויזענדער קולות האָבען זיך אַרויסגעריסען פון טויזענדער העלזער און האָבען אָנגעפילט די לופט מיט דעם איינציגען ליעבען טייערען וואָרט: "קאָנסטיטוציע!"

עס האָט זיך אויסגעוויזען, אַז ניט נאָר די מענשען — די היי-זער, די דעכער, די גאַסען, די בוימער, די שטאָרט, די שטיינער האָבען געשריגען "קאָנסטיטוציע!" עס האָט זיך געדאַכט, אַז אויך די ערד ציטערט און שרייט: "קאָנסטיטוציע!"

איינער פון דעם גאַנצען מכול מיט מענשען איז אַרויפגעשפרונגן גען אויף איין איבערגעקעהרטען פאַס און האָט אויסגעדונערט מיט אַ גראַבער באַסאָווער שטימע, אין וועלכער ס'איז געווען צו דער-קענען דעם בעוואַכסענעם פאַרשויין מישאַ בערעזניאַק-ניידיטש.

— בירגער! דאָס ערשטע מאָל ווערד איהר אָנגערופען מיט דעם דאָזיגען פרייען נאָמען "בירגער"! ערלויבט מיר, איין אומ-בעקאַנטען, צו גראַטולירען אייך מיט דעם גרויסען יום-טוב, מיט דעם גרויסען טריומף. בירגער! מיר פיערען אונזער טריומף, מיר פרייען זיך מיט אונזער יום-טוב! פערגעסט אָבער נישט אונזערע קעמפער, די, וועלכע האָבען פערגאַסען זייער בלוט, די, וועלכע האָבען געשענקט זייער לעבען, די, וועלכע האָבען אַוועקגעטראָגען זייערע קעפ אויפ'ן עשאַפאָט פאַר אונז און פאַר אונזער פרייהייט. אויף די קניע זאָלט איהר פאַלען, אַלע ביז איינעם!

און דער גאַנצער מכול פון מענשען שטעלט זיך אַוועק, ווי איין מענש, אויף די קניע, און דער רעדנער טהוט דאָס אייגענע

די דאזיגע אלע „יונגלעך“, דאכט זיך, „גארנישטען“, און דאך האָ-
בען טאָקי ז י י אויסגעפיהרט!... און בעקאנטע אידען בעגע-
נענט ער, וואָס געבען איהם אָפּ מזל-טוב, קושען זיך מיט איהם:
„מיר זענען היינט גלייך מיט אלעמען!“... ניט שוין זשע טאָקי
גלייך מיט אלעמען?... און ניט נאָר אידען — כריסטען בעקאנטע
גריסען איהם, קושען זיך מיט איהם, געבען איהם אָפּ מזל-טוב.
עפּים נאָר משיח'ס צייטען!... פלוצים דערפיהלט ער אַ האַנד אויף
זיין פלייצע. ער דרעהט אויס דעם קאָפּ:

— סאַשא?...

און איציקעל נעמט סאַשא'ן אונטער דער האַנד און ער קוקט
איהם אין די אויגען אַריין, ווי איינער רעדט: „איז דאָס ניט קיין
חלום?“... און סאַשא סאַפּראַנאָוויטש האָט ווי געטראָפּען זיין
מחשבה, און זאָגט צו איהם מיט אַ שמייכל:

— יאָ. מיר געהען זיי בעפרייען. נאָך אַ האַלבע שעה און טא-
מאַראַ וועט דאָ זיין מיט אונז... מיט אונז!...

— אַם ירצה השם! — זאָגט איהם איציקעל מיט אַ ירא־שמים-

פנים, האָט מורא זיך אַליין געבען אַ גוט אויג און קוועטשט סאַ-
שאַ'ן די האַנד. — איז די משמעות, הייסט עס, אַז איצטיגס מאַל
האָבען מיר אויסגעפיהרט?

דאָס וואָרט „מיר“ זאָגט איציקעל שאָסטעפּאַל שוין מיט
גדלות, מיינענדיג דערמיט נישט אזוי זיך, ווי די טאָכטער... און
ער דערזעהט אינ'ם מבול פון קעפּ אַ בעקאנט מיידעל מיט אַ בחור
אונטער דער האַנד געהען ביידע זעהר יום-טוב'דיג. ער וואָלט גע-
מענט שווערען, אַז דאָס איז זיין שטוב־מיידעל האַסקע. יאָ, עס
איז האַסקע מיט איהר חתן דעם טרובאַטש... „אַ יום-טוב — טראַכט
ער זיך — אלע זענען גלייך“. אַביסעל טהוט איהם הנאה, וואָס
אלע זענען גלייך, און אַביסעל אַהרט דאָס איהם: ווי געשיקט זיך
עס, אַז זיין שטוב־מיידעל האַסקע זאָל זיין גלייך מיט זיין טאָכ-
טער טאַמאַראַ?... און צוריק טהוט ער אַ טראַכט: „אַ שענע ריי-
נע כפרה, זאָלען זיי זיין גלייך, אַבי ער זאָל שוין דערלעבען זעהען

מענשען פון איין עק שטאָרט ביו'ן אנדערען, און גאנצע הוואַליעס
קעפּ טראָגען זיך אַהין, צו די טורמעס!
די ערד, וואָס טראָגט אויף זיך די דאָזיגע אַלטע שטאָרט, האָט
נאָך קיינמאָל נישט געהערט אַזאָ הילף, פון וועלכע מויערען קאָנען
צעשפּאַלטען ווערען. דער הימעל, וואָס דעקט-איבער די דאָזיגע
ערד, האָט נאָך קיינמאָל נישט געזעהען אַזאָ בעוועגונג פון מורא-ש-
קעס-מענשען. און די זונן האָט פּערגעסען, אַז עס איז איין אָקטאָ-
בער-טאָג, און האָט אַ צופריעדענע אַראָפּגעקוקט מיט איהר פייעריג
פנים אויף די צעהיצטע גליקליכע מענשען, און די גאנצע גאטור
האָט גענומען אַנטייל אינ'ם דאָזיגען גרויסען ליכטיגען הייליגען
פרייהייטס-יום-טוב.

קאָפיטעל ט.

פערשטע הרט דעם יום-טוב.

חרושים ונפלאות! ווי אזוי האָבען זיך מענשען אינ'ם דאָזיגען
יום, אינ'ם דאָזיגען מכול, געקאָנט געפינען איינס דאָס אנדערע?
אויף אַזאָ בריה'שאַפט זענען געווען פעהיג נאָר אַזעלכע מזיקים, ווי
סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש און זיין חבר קעסלער. די צוויי חברים האָבען
מיט'ן כח פון זייערע עלענכויגענס זיך דורכגעשלאָגען אַ וועג און
האָבען, געהענדיג צו די טורמעס, זיך אָנגעשלאָגען אויף איציקעל
שאַסטעפּאַל, וואָס סע האָט איהם אַרויסגעטראָגען פון שטוב איי-
נעם אַליין מיט זיין שירם — ער ווייסט אַליין ניט מיט וואָסער אַ
כח.

ווי מע דערזעהט איין אייגען קינד, אזוי האָט זיך שאַסטעפּאַל
דערפרייהט, אַז ער האָט דערזעהען דעם אַפטיקער'ס זוהן. שוין
זשע איז דאָס אַלץ אויף דער וואָהר? שוין זשע איז דאָס אַלץ
אמת? קאָנסטיטוציע? אַלע זענען גלייך? און אַפילו אידען
אויך?... מע וועט בעפרייען די פאָליטישע? און אָט באַלד וועט
ער זעהען זיין בעפרייעטע טאָכטער? זיין ליעבע, איינציגע, טייע-
רע טאָכטער? ער קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען, בעטראַכט

אמנעסטיע, האָט מען די בעפרייעטע גענומען פיהרען מיט מוזיק, מיט געזאנג און מיט געשרייען „הורא“ איבער די גרעסטע גאסען פון שטאָדט. אלע מאָל האָט מען אַוועקגעשטעלט אויף אַ אימ-פּראָוויזירטער ביהנע איינעם פון די בעפרייעטע, ער זאָל זיך בער-ווייזען, ער זאָל עפּים זאָגען, האָטש עטליכע ווערטער — און אַ הורא האָט פּערהילכט זיינע רעד. נאָר אָט איז געוואָרען מיט אַ מאָל אַ דערשטיקעניש. מע האָט זיך פשוט געשטעלט איינער דעם אנדערען אויף די קעפּ. און אויף דער אימפּראָוויזירטער ביהנע האָט זיך בעוויזען זעהר אַ שען מידעל מיט שוואַרצע געקרייזעל-טע האָר, מיט אַ אירישער נאָז און מיט שענע שוואַרצע גרויסע אוי-גען. איציקעל שאָסטעפּאַל, וואָס האָט זיך געהאַלטען די גאַנצע צייט אָן זיין יונגען פריינד סאַשא סאַפּראַנאָוויטש, האָט זיך גע-געבען אַ וואָרף, אויסגעצויגען ביידע הענד אַרויף:

— מיין טאָכטער! מיין קלוגע, טייערע טאָ...

מעהר האָט דער גליקליכער פאָטער נישט געקאָנט אַרויסזאָ-גען. ער איז איבערגעהאַקט געוואָרען אין מיטען וואָרט. עס האָט זיך געטראָפּען אַ מאָדנע זאָך, אַ זאָך, וואָס קיין מענש האָט נישט געקאָנט פאַראויסזעהען, אַ זאָך, וואָס קיינער האָט עס זיך ניט גע-קאָנט פאַרשטעלען ניט אויף וואָהר, ניט אין חלום, אַ זאָך, וואָס האָט פערשטעהרט דעם גליקליכסטען יום-טוב, פערשטעהרט, פער-פינסטערט אויף לאַנג, אויף לאַנג, אויב ניט אויף שטענדיג... עס האָט זיך פלוצים נאָר אומגעריכט דערהערט אַ קנאַק פון אַ סך ביקסען, מע ווייסט ניט פון וואַנען, פון וועלכער זייט, און דער מבול פון קעפּ האָט זיך אָנגעהויבען ביסלעכווייז, ביסלעכווייז, צו וויעגען, און אלץ האָט בעקומען אַ מאָדנע אויסזעהען.

ווי פון אַ זיסען שלאָף, ווי פון אַ גוטען חלום האָט מען זיך אויפגעחאַפּט, און אַ קאַלטער שרעק האָט אַרומגענומען אלעמען, און צווישען דעם פּערגליווערטען עולם איז מיט אַ מאָל אויסגע-בראַכען אַ פּאַניק, אַ כּהלה, אַ לויפּעריי און אַ שפּרינגעריי איבער קעפּ, אַ ערדטערעניש... ניט פערשטאַנען נאָך, וואָס דאָ איז גע-

די טאָכטער געזונדערהייד! ... און נאָך אַ בעקאַנט פנים דערוועגט
ער אינ'ם מכול פון קעפּ; דאָס איז נעטשיפּאָרענקאָ, דעם פריס-
טאָו'ס שרייבערעל. "וואָס טהוט דאָ דער גויעז?" און ער קאָן
זיך ניט איינהאַלטען און טהוט אַ וואונק צו איהם און אַ מאַך
מיט'ן שירם, און דעם קאָפּ האַלט ער הויך, מיט גדלות:

— וואו איז אַנטאָן איוואַנאָוויטש? פאַר וואָס זעהט מען
איהם ניט אויף אונזער יום-טוב?

נעטשיפּאָרענקאָ לאָזט אַראָפּ די אויגען, טהוט אַ טרייסעל
מיט'ן קאָפּ, ענטפערט נישט שאַסטעפּאַל'ען. מע ווייסט ניט, צי איז
ער צופריעדען, אָדער ניט? ...

— עס איז דעם פריסטאָו'ס רעכטע האַנד. — זאָגט שאַסטע-
פּאַל צו סאַשא'ן מיט גדלות. נאָר סאַשא האָט זיך פערקוקט אין איין
אַנדער זייט. דאָרט געהט זיין פאָטער, סאָלאָמאָן סאפראַנאָוויטש,
געאַרעמט מיט זייער שכנה, נאָרעזשדאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ, זעהען
אויס גליקליך, ווי אַ פאַרפּאָלק נאָרוואָס נאָך דער חתונה. אויף
איטליכענס פנים איז אָנגעצייכענט גליק, יום-טוב, יום-טוב, יום-
טוב!

אַ געוואָלטיגער "הוראַ", אַ נייער שטראָם פון מענשען. איין
אומבעשרייבליכער ענטוויאָזם חאַפּט-אַרום די גאַנצע מאַסע. דאָס
האָט געעפּענט די טויערען פון טורמע דער גובערנאַטאָר אַליין, און
האָט נאָך געהאַלטען דערביי אַ רעדע און האָט בעפרייעט אַלע פאַ-
ליטישע, וועלכע דער עולם האָט בעגעגענט מיט דער גרעסטער
התפעלות, און עס איז נישטאָ קיין ברעג צו דער שמחה פון די
מאַסען, און עס קויקעלט זיך דער הילך פון איין עק ביז'ן אַנדערען:
— לעבען זאָל די פרייהייט! לעבען זאָלען די בעפרייעטע!

זעלבסטפערשטענדליך, אַז יעדער איינציגער וויל זעהען די בע-
פרייעטע מיט זיינע אייגענע אויגען. אייניגע האָבען עס געוואָלט
נאָר פון נייגערדיגקייט, אייניגע האָבען געהאַט אַ אינטערעס: איין
אייגענער, אַ קרוב, אַ גוטער בעקאַנטער. און בכדי דער יום-טוב
זאָל זיין נאָך פולער און די גאַנצע שטאָרט זאָל וויסען פון דער

איבעריגע ווערטער. ס'איז ווי ס'איז שוין אונמעגליך געווען געהן צוריק. געהן האָט מען געקאָנט נאָר ווייטער, אי דאָס ניט געהן, נאָר לויפֿען, וואָרום אַ געדיכטע חוואָליע פון מענשען האָט זיך, ווי אַ שטראָם, געטראָגען און געטראָגען...

און פון הינטען האָט זיך געהערט אַ שיסעריי... און פֿערד האָ- בען געטראָטען איבער לעבעדיגע מענשען...

ערשט אז זיי זענען שוין געווען אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס, ביי'ס הויז נומער 18, ביי דער אַפטיק פון סאַלאָמאָן סאַפֿראַ- נאָוויטש, האָט טאַמאַראַ בעמערקט, אז איהר בעגלייטער סאַשאַ האַלט זיך מיט דער לינקער האַנד ביי דער רעכטער פֿלייצע, און אז דאָס פנים איז איהם בלאַס, ווי ביי אַ טוידטען.

— וואָס איז אייך? — האָט זי איהם געפרעגט, געשעמט זיך קוקען איהם גלייך אין די אויגען.

— גאָר נישט, גאָר נישט, נישט געפֿעהרליך.

אזוי האָט איהר געענטפֿערט סאַשאַ מיט אַ פֿריינדליך שמיי- כעלע, אָנווייזענדיג איהר אויף דער פֿלייצע, און האָט אַראָפֿגעלאָזט זיך פֿאוואָלינקע אויף דער ערד. טאַמאַראַ האָט זיך אָנגעבויגען איבער איהם, אויפֿגעהויבען איהם מיט ביידע הענד, ווי מע הויכט- אויף אַ קינד, און מיט אַלע כחות איז זי צוגעגאָנגען צו דער טהיר און האָט גענומען קלינגען אזוי לאַנג, ביז עס זענען אַרויסגעקאָפֿען חוה די אידינע, האַסיע דאָס מיידעל און דער סטאַראָזש דער גוי, און מע האָט דעם אונטערגעשטאָסענעם סאַשאַ אַרויפֿגעטראָגען צו איציקעל שאַסטעפּאַל אין' הויז אַרײַן (דעם אַפטיקער'ס וואָהנונג איז געווען צוגעשלאָסען), און ערשט דאָרט, אז מע האָט איהם אַוועקגעלעגט אויף אַ קאַנאַפֿע, צעשפּילעט דעם אַרבעל, האָט מען דערוועהן, אז ער געהט-אַפֿ מיט בלוט, און סאַשאַ האָט אָנגעהוי- בען חלש'ען.

— דעם דאָקטאָר! וואַסער! אייז! דעם אַפטיקער! — און

אַלע האָבען זיך אַ וואָרף געטהאָן אויף אַלע זייטען, ווער נאָך וואַ- סער, ווער נאָך אייז, ווער נאָכ'ן דאָקטאָר. שיווקע, וואָס האָט

שעהן, האָט יעדער איינציגער אינסטינקטיוו געגעבען אַ טראַכט פון זיך, ווי אזוי ראטעוועט מען זיך אַרויס פון דאַנען אַ לעבע-דיגער? — און מע האָט גענומען ראטעווען איטליכער זיין איי-גענעם נפש... סאַשא סאַפראַנאָוויטש'עס ערשטער געדאַנק איז גע-ווען — „טאַמאַראַ"... וואו איז טאַמאַראַ? ווי אזוי דערשלאָגט מען זיך צו איהר און מע שלעפט זי אַרויס פון דער סאַמע הושטשע? אַנשטאַט דעם, ער זאָל לויפֿען אויף-צוריהער, ווי אַלע וואָס אַרום איהם, האָט ער זיך געגעבען אַ וואָרף צוריק, אַהין, צום אויבען-אָן, דאָרט, וואו טאַמאַראַ איז נאָר-וואָס געשטאַנען. ער האָט גענומען אַרבייטען מיט'ן כּח פון זיינע טרוקענע עלענבויגענס, שפּאַנען איר בער קעפּ, פּערגעסען יעדע סכּנה, און האָט זיך סוף-כל-סוף טאַקי דערשלאָגען צו דער סאַמע הושטשע, צו דער סאַמע טריבונע. דער-זעהען די צעטומעלטע פּערלזירענע טאַמאַראַ צווישען אַ סך צעטור מעלטע און פּערלזירענע, געגעבען זי אַ נעם מיט גוואַלד אונטער דער האַנד, אַ שלעפּ-אַרויס פון דער מאַסע און האָט זיך געלאָזט מיט דעם זעלבען כּח פון זיינע דאַרע עלענבויגענס און מיט דעם זעלבען שפּאַנען איבער קעפּ, איבער גע'הרג'עטע און איבער לעבע-דיגע מענשען, און עס איז איהם געראָטען אַרויסצורייסען זיך פון דער ענגשאַפט אויף אַ פריי שטיקעל פּלאַץ.

אין דער ערשטער מינוט האָט זיך טאַמאַראַ נישט געקאָנט אָפּ-געבען קיין רעכענונג, וואָס זי טהוט און וואוהין זי געהט און מיט וועמען זי געהט. שפּעטער, אַז זי האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון דער ענגשאַפט אויף דעם פרייען פּלאַץ און זי האָט זיך אַרומגעקוקט צוריק און האָט דערזעהען בלוט, בלוט פון אונטערגעשאַסענע, צע'הרג'עטע, צעטראָטענע מענשען, — האָט זי זיך געגעבען אַ רייס-אויס פון סאַשא'ס הענד און האָט זיך געוואָלט לאָזען לויפֿען צו-ריק. סאַשא סאַפראַנאָוויטש אָבער האָט זיך בעשלאָסען, טאַמאַראַ'ן פון די הענד נישט אַרויסצולאָזען, האָט ער זי אַ חאַפּ געטהאָן צו-ריק מיט זיינע דאַרע, נאָר שטאַרקע הענד:

— צוריק וועט איהר נישט געהן!

אָפּטרעטען... זיצענדיג אָט דאָ, האָט טאָמאַראַ פּערטראַכט זיך, דאָס
 ערשטע מאָל פון זינט זי קען זיך מיט סאַשאָן, איבער אַלץ, וואָס
 צווישען זיי איז פאַרגעקומען ביז איצטיגען מאָמענט. דאָס ערשטע
 מאָל, קאָן מען זאָגען, האָט זיך טאָמאַראַ אָפּגעגעבען אזוי נאָהענט
 מיט דעם מענשען, און איהר גאַנצע פּערגאַנגענהייט איז איהר
 דורכגעלאָפּען אין די געדאַנקען, און זי האָט זיך דערמאָנט, ווי דער
 דאָזיגער סאַפּראַנאָוויטש איז איהר נאָך קינדווייז נאָכגעגאַנגען, ווי
 אַ שאַטען... און נאָכדעם, אַז ער איז אונטערגעוואַכסען, געוואָרען אַ
 „בחור'על“, איז ער איהר געווען כּסדר פאַר די אויגען, שטענדיג אַ
 רויטער, תּמיד אַ שעמעוודיגער... און נאָכדעם, ווי ער איז געפּאָהרען
 מיט איהר קיין פּעטערבורג, מורא נעהאַט צוגעהן צו איהר נאָהענט...
 נאָכדעם אין פּעטערבורג זייערע בעגעגענישען און געשפּרעכען: „מע
 האָט מיך געמאַכט פאַר אַ ייִן אויפּזעה-
 ריין אויף וויינגערטנער, מייַן אייגע-
 נעם גאַרטען האָב איך פּערלאָזט“...

און טאָמאַראַ פּערטראַכט זיך אויף דעם פּשט פונ'ם פּסוק און
 אויף דעם אַלעם, וואָס זי איז דורכגעגאַנגען און דורכגעמאַכט אין
 דער לעצטער צייט: וואָס איז זי, אייגענטליך, געווען פאַר דער
 בעוועגונג? נישט מעהר אַלס אַ פּאַסיווע, אַ זייטיגע פּערזאָן...
 וואָס האָט זי אַליין אויפּגעהאַן? גאָר נישט מיט גאָר נישט!
 מיט וואָס האָט זי אין דער דאָזיגער קאָנסטיטוציע אַ גרע-
 סערען חלק, למשׁל, פון איהר מוטער? אַ גאַנצע רייהע פון אַקטיווע
 פאַרשווינען געהען דורך פאַרביי איהר: ראָמאַנענקאָ, מאַשאַ, בער-
 רעזניאַק און נאָך און נאָך — וואָס איז זי פאַר זיי געווען, אַז נישט
 קיין גוטע בעקאַנטע און נישט מעהר? פאַר וואָס האָבען אַלע אַנד-
 דערע געהאַט מעהר אָדער וועניגער אַרבייט, און זי ניט? צוויי
 מאָל איז זי אָפּגעוועסען אין טורמע, און ביידע מאָל אַלס אַ זייטיגע,
 אַ צוגעטשעפּעטע, און קיינמאָל ניט אַלס איין אַקטיווע מיטאַר-
 בייטעריין, ווי אנדערע. און ווער האָט זיך נאָך אזוי פּיעל געריסען
 צו אַקטיווער אַרבייט, ווי זי? אָט איז סאַפּראַנאָוויטש ניט קיין

שוין געוואוסט, אז טאמארא איז פריי (נחמיה דעם שוסטער'ס ווייב האָט פערדיענט די מצוה; זי איז געקומען צו לויפֿען אַהיים איהר אָנזאָגען די בשורה פריהער פאר אַלעמען), האָט זיך געלאָזט לוי־פען מיט אַ גוואָלד אין דער גאָס אַרויס און בענגענענט זיך מיט'ן מאַן, וועלכער איז געלאָפֿען אַהיים האַלב אַ טוידטער. דערוועגן שיווקע'ן לויפֿען, איז איציקעל שאַסטעפּאל שיער ניט געשטאַרבֿען פאר שרעק. ער האָט מיט'ן שירם געוויזען נאָך פון דער ווייטען צו שיווקען, אז זי זאָל געהן צוריק, וואָרום אין גאָס טהוט זיך חושך, מע שיסט.

— מע שיסט! — שרייט צו איהר דער מאַן.

— מע שיסט?

— מע שיסט! מע שיסט! געה צוריק!

— דאָ אויך, — ענטפערט איהם שיווקע, — מע האָט שוין

געשאַסען! דערשאַסען!

— וואו? וועמען? — שרייט איציקעל און פאַלט שיער

חלשות.

— דעם אַפטייקער'ס זוהן האָט מען געשאַסען...

* * *

דעם פערוואנדעטען סאַפראַנאָוויטשען האָט מען אַרויסגענו־מען די קויל און איבערגעבונדען די וואונד. דער דאָקטאָר האָט גע־זאָגט, אז עס איז ניטאָ קיין געפּאָהר, דער קראַנקער וועט אין דריי־פיער טעג אַרום קאָנען אויפשטעהן. ער האָט נאָר אָנגעזאָגט, מע זאָל אַכטונג געבען אויף דער טעמפּעראַטור, און ווייטער גאָרניט. דער קראַנקער האָט גערעדט, געשפּאַסט און געפיהלט זיך זעהר גוט. און ווי אַזוי האָט ער זיך געקאָנט פיהלען ניט גוט, אז טאָר מאַראַ איז געזעסען געבען איהם גלייך מיט אַלע; זי האָט זיך אַליין אַרויסגערופֿען אויף צו זיצען געבען קראַנקען. איציקעל שאַס־טעפּאל האָט געוואָלט, אז זי זאָל געהן רוהען נאָך אַ טאָג פון גרויסע שרעק, און אַגב האָט די מאַמע זי שוין אַזא צייט ניט געזעהן... האָט אָבער טאמארא געזאָגט, אז זי וועט פון דעם קראַנקען נישט

— מע שלאָגט, — זאָגט חיים, און בעני חזר'ט איבער :

— מע שלאָגט... ס'איז אַ פאָגראָם...

אַלע זענען ווי פערגליווערט געוואָרען. סאָשאַ האָט זיך אויפֿ-
געזעצט, אָנגעשפּאַרט אויפ'ן עלענבויגען און בעגעגענט זיך מיט
טאָמאַראַ'ס אויגען. אינ'ם דאָזיגען קוק האָט זיך אויסגעדריקט
אַלסדינג, וואָס ס'איז ביז אַהער צווישען זיי נאָך ניט געזאָגט
געוואָרען. נחמיה דער שוסטער האָט געפונען פאַר נויטיג צו בע-
רוהיגען די בעל־יבתיים.

— שרעקט אַיך ניט, עס איז מיט חסד: אָרעמע לייט שלאָגט
מען... אויף דער אידישער גאַס איז אַ פאָרמענע פאָגראָם. נאָר-
וואָס איז געווען ביי מיר מיינער אַ באַקאַנטער שניידער, יודעל
קטנתי...

— געהט אַיך געזונטערהייד מיט אַייער שניידער קטנתי! —
צעלאָזט זיך איציקעל שאָסטעפּאַל מיט כעס אויפ'ן שוסטער, גלייך
ווי דער שוסטער איז דאָ דער גאַנצער חייב, און טאָמאַראַ שטעהט
אויף, גלייכט זיך אויס, דאָס פנים פלאַמט איהר, די אויגען ברע-
נען :

— ס'אַליגען! עס קאָן ניט זיין! עס קאָן ניט זיין!...

— פאַר וואָס קאָן עס ניט זיין? עס קאָן זעהר זיין! — זאָגט
סאָשאַ אין אויפֿרעגונג. — דאָס איז דער אמת'ער עפּילאָג, וואָס מע
האָט בעדאַרפט אַרויסזעהען...

— איהר זאָלט נאָר ליגען רוהיג! — שלאָגט איהם טאָמאַראַ
איבער מיט אַ ווייכען טאָן, וועלכען ער האָט נאָך פון איהר קיינ-
מאָל ניט געהערט. — אַיך האָט דער דאָקטאָר אָנגעזאָגט, איהר
זאָלט ליגען רוהיג... איך געה און קום באַלד צוריק... רוהיג זאָלט
איהר ליגען!

סאָשאַ פאָלגט זי, ווי אַ קינד, לעגט זיך אַוועק צוריק, ליגט
כלומרשט רוהיג און קוקט, ווי טאָמאַראַ טהוט זיך אָן, קלויבט זיך
געהן. ניט שוין זשע וועט זי אַוועקגעהן, און ער וועט דאָ בלייבען
אַליין, אָהן איהר? ... ער פיהלט, ווי עס טראָגט איהם פון דער קאָ-

רעוואָלוציאָנער, — פאַר וואָס האָט ער שטענדיג אזוי פיעל צו טהון אַלס נאַציאָנאַליסט פאַר זיין אייגען פּאָלק? איז דען זיינ פּאָלק נישט איהר פּאָלק? איז זי דען נישט שולדיג, ווי סאַשאַ זאָגט, צו איהר פּאָלק מעהר אַלס צו אַלע אנדערע, פאַר וועמען עס דאַרט איהר דער קאַפּ און עס טהוט איהר וועה דאָס האַרץ און זי איז גרייט אַפילו זיך מוסר נפש צו ווין?...

— וואָס מאַכט ער? — פרעגט שאַסטעפּאַל, צוגעהענדיג אויף די שפיץ פינגער צום בעמעל, וואו סאַשאַ ליגט און די טאָכטער מיט סאַשאַ'ס חבר קעסלער זיצען ביי די זייטען.

— ער שלאָפּט, — זאָגט טאַמאַראַ שטיל.

— ששש... ער שלאָפּט! — זאָגט איציקעל שאַסטעפּאַל צו שיווקען, וואָס געהט איהם נאָך פון הינטען.

אין דער מינוט רייסט זיך אַריין חוה די אידינע מיט אַ בשורה גלייך צום בעל-הבית, צו איציקעל שאַסטעפּאַל:

— בעל-הבית! אויף דער אידישער גאַס, זאָגט מען, איז פרייליך!

— ששש... וואָס הייסט ס'איז פרייליך? — פרעגט איציקעל.

— אַ פאַגראָם, זאָגט מען.

אַלע האַפען זיך אויף פון די ערטער.

— אַ וואָס?

— אַ פאַגראָם ווייסט איהר נישט? אַ אידישער פאַגראָם, דאָס

אייגענע, וואָס אין קעשינעוו...

דאָס דאָזיגע עכט-רוסישע וואָרט „פאַגראָם“, וואָס קאָן נישט

איבערגעזעצט ווערען אויף קיין שפּראַך אין דער וועלט, רופּט אַרויס

ביי אידען אַ געפיהל, וואָס קיין אומה ולשון קאָן עס נישט פער-

שטעהן, אויסער אַ אידען. ווי ווילד דאָס זאָל נישט קלינגען, האָט

דאָס אין דער מינוט, אין דעם דאָזיגען טאָג, געקלונגען נאָך מעהר

ווילד, ווי אַלע מאָל. היינט אַ פאַגראָם? ווי איז דאָס מעגליך? !...

אין די ווערטער קומען-אָן נחמיה דער שוסטער מיט זיינע

ביידע זיהן מיט שטאַרק איבערגעשראָקענע פנימ'ער.

— וואָרום היינט איז אזא טאָג... — ענטפערט איהר דער פאָליציאנט מיט אזא טאָג, גלייך ווי עס וואָלט זיך גערעדט פון בעגיסען די גאסען וכדומה אזעלכע געוועהנליכע זאכען.

טאמארא געהט ווייטער און שלאָגט זיך אָן אויף אזא סצענע: איין אַרעמע אידישע פרוי, נאָך אַ יונג ווייבעל, מיט צוויי קינדער, איינס ביי דער האַנד, דאָס אַנדערע אויף די הענד, לויפט מיט אַ קאָשיק, און איהר לויפֿען-נאָך צוויי גו'עס. איינע האָט שוין דעם קאָשיק צוגענומען, און די אַנדערע רייסט ביי איהר די שאל פֿונ'ם קאָפּ. טאמארא לויפט-צו און שטעלט זיי אָפּ.

— וואָס טהוט איהר דאָס? גאָט איז מיט אייך!

— היינט מען מען! — ענטפערען איהר די גו'עס מיט אַ געלעכטער און לאָזען-אָפּ דאָס ווייבעל. און טאמארא ווערד גע-וואָהר פון איהר, אז דאָס לויפט זי פון דער אידישער גאס, וואו מע שלאָגט אירען... וואוהין זי לויפט — ווייסט זי נאָך אַליין ניט, נאָר זי האָט גערעכענט, אז דאָ, צווישען די נגידים, און איבער-הויפט — צווישען כריסטען, וועט מען מן הסתם ניט שלאָגען, טאָמער וועט עמיצער אויף איהר רחמנות האָבען און אויף איהרע צוויי יתומה'לעך? זי וואָלט וועלען זיך בעהאַלטען ערגיץ ביי אַ גוטען כריסט, ביי אַ כריסט איז מען זיכערער...

טאמארא'ן פאלט איין אַ געדאַנק צו פערבאָרגען דאָס דאָזיגע ווייבעל ביי אַ כריסט. ביי וועמען? עס איז ניט ווייט פון דער גימנאַזיע — ביי דער פרוי ראָמאַנענקאָ! און זי זאָגט צום ווייבעל, אז זי וועט זי אָפּפיהרען צו אַ בעקאַנטען כריסט. „צו אַ כריסט? לאַנג לעבען זאָלט איהר!“... דאָס ווייבעל וויל זי אַרומהאַפען קר-שען. און זי האַפט זי פאַר אַ האַנד און זי לויפט מיט איהר, און לויפֿענדיג דערצעהלט איהר דאָס ווייבעל טויענדער שרעקליכע זאכען, וואָס האָבען זיך אָפּגעטהאָן ביי זיי אויף דער אידישער גאס: מע שלאָגט, מע הרג'עט, מע הרג'עט אויף טוידט. טאמארא פערשטעלט זיך די אויהערען, און נישט ווילענדיג דערמאָנט זי זיך אין ביאָליק'ס בלוטיגע פאָעמע, וואָס סאַשא האָט איהר אַמאָל גע-

נאפע. אָטאַט, דאָכט זיך, שפּרינגט ער אַראָפּ, טהוט זיך אַ וואָרף
איהר פאַר די פיס: „ניין, דו וועסט נישט געהן
אַליין, טאמאַראַ, מיט מיר וועסט דו געהן!
מיט מיר! מיט מיר!“...

* * *

טאמאַראַ איז אַוועק, און סאַשאַ איז געבליבען ליגען אין אַ
העליש פייער.
די טעמפּעראַטור האָט זיך ביי איהם אויפגעהויבען.

קאַפיטעל י.

וואָס טאמאַראַ האָט געזעהען און געהערט.
עס איז נאָך געווען פריה, אַז טאמאַראַ האָט זיך געלאָזט
איבער דער שטאָדט אַראָפּצו, דאָרט, וואו די אַרעמע לייט וואָהנען,
אויף דער אידישער גאַס. זי האָט בעגעגענט אַרעמע ווייבער מיט
קינדער, מיט פעקלעך און שמאַטעס אַ סך, פאָהרען אויף פוהרלעך,
איין פוהרעל נאָכ'ן אנדערען, מיט איבערגעשראַקענע פערשעהמטע
פנימער, גלייך ווי זיי וואָלטען עפּיס אָפּגעטהאָן אַ מיאוסע מעשה,
בעגאַנגען אַ פערברעכען... וואוהין פאָהרט מען? זיי ווייסען אַליין
ניט וואוהין זיי פאָהרען. אין שטאָדט איז, זאָגט מען, אַ פאָגראָם,
דאָרף מען פאָהרען ערגיץ זיך בעהאַלטען; דער — צו אַ בעקאַנטען
כריסט, דער — אין אַ האָטעל, און דער — צום באַהן... לאַנג האָבען
אָבער די דאָזיגע ניט געקאָנט פאָהרען, וואָרום מע האָט זיי נישט
געלאָזט; מע האָט זיי גענומען אָפּשטעלען, פערקערעווען די פערד-
לעך און אָפּשיקען צוריק, צוריק. טאמאַראַ איז צוגעגאַנגען צו אַ
פאָליציאַנט און געפרעגט, ווי אַזוי דערלאָזט ער אַזאָ זאָך? האָט
זי בעקומען פון איהם אַ תשובה, אַז די באַרישני זאָל זיך בעסער
אָפּטראָגען פון דאַנען בעצייטענס, וואָרום זי קאָן האַפען דעם איי-
גענעם פסק, וואָס די דאָזיגע אידען...
— וואָס עפּיס אידען? — פרעגט איהם טאמאַראַ.

זעהט, ווי מענשען פאלען און מע טרעט אויף זיי מיט די פערד...
און טאמארא לויפט-צו, און זי דערועהט, אז אָט האָט זיך פלוצים
די פראַצעסיע אָפגעשטעלט נעבען דער גימנאזיע... אויפ'ן באַלקאן
שטעהט דער אַלטער ראָמאַנענקאָ אָהן אַ היטעל און בויגט זיך און
נויגט זיך, און עס לאָזט זיך הערען אַ מורא'דיגער „הוררא!“
— נידער מיט דער קאָנסטיטוציע! אַ טוירט צו די אידען!!!
— הוררא! אַ טוירט צו די אידען!!!...
.

קאפיטעל יא.

דער שטורם פערשפרייט זיך.

דעם אַפטייקער סאָלאָמאָן סאַפראַנאָוויטש איז דאָס אָפגעראָ-
טען, ווי אַ מוצלח. איהם האָט דאָס נאָכ'ן ערשטען שאָס אָפגע-
ריסען פון זיין פרייגדין נאָדיעזשדאָ אַלעקסאַנדראָוונאַ און אַוועק-
געטראָגען מיט'ן שטראָם אין איין אַנדער זייט שטאָרט, אין די
ווייטע גאַסען און געסלעך, וואו ער איז שוין לאַנג נישט געווען.
ער האָט דערהערט פון דאָרטען, פון אונטען ערגיץ, טראָגען זיך
מאָדנע קולות; עס האָט אויסגעדראַכט, ווי מענשען שרייען, רופען
צו הילף, און ס'איז איהם געוואָרען קאַלעמוטנע אויפ'ן האַרצען.
און ער האָט געוואָלט שוין אומקעהרען זיך צוריק. נאָר דער גוטער
יאָהר האָט איהם געטראָגען, און ער האָט זיך אַיינגעשטעלט און
איז געגאַנגען אַביסעל אַראָפּ-באַרג, צו דער אידישער גאַס צו, און
האָט אָנגעהויבען צו בעגעגענען מאָדנע מינים נפשות, וואָס ער
האָט שוין לאַנג אַזעלכע נישט געזעהען: באַרוויסע, אָפגעריסענע,
מיט געשוואָלענע פנים'ער, מיט רויטע נעזער, מיט אונטערגעבלוי-
טע אויגען. יעדער פון זיי האָט עפּים געטראָגען פולע הענר און
האָט זיך געאָיילט מיט אַזאַ אימפעט, ווי מען אָיילט זיך אויף
יום-טוב, אָדער מע דאַרף אָפּטראָגען דאָס און גיכער געהן נעמען
נאָך אַ מאָל, וואָרום מע קאָן פערשפּעטיגען... צווישען דעם, וואָס

לייענט, און וואָס האָט דעמאָלט געמאַכט אויף איהר איין איינ-
דרוק פון אַ שענער, הויכער פּאָעזיע, נישט מעהר. איצטער קלינגען
זיי איהר אין די אויהערען, ווי טראָמפּייטען, ווי הונדערט קעסעל-
פּויקען:

אַ פּויסט וואו איז?

וואו איז אַ גרויסער דוננער,

וואָס זאָל זיך אַפּרעכענען פאַר אַלע דורות?...

עס ציהט זי צוריק אין שטאָרט אַריין, חאַפּען וואָס ס'וועט
איהר אַריינפאַלען אין די הענר אַריין, זיך נוקם זיין, זיך אַפּרע-
כענען פאַר'ן אומזיסטיגען בלוט. זי דערמאָנט זיך, אז זי האָט
גענומען אַפּפיהרען דאָס דאָזיגע ווייבעל מיט די קינדער צו אַ
כריסט. אָט איז שוין די גימנאַזיע. אָט דאָ זיצט איהרער אַ בע-
קאַנטער כריסט...

— אָט דאָ וועט אייך זיין גוט! — זאָגט טאַמאַראַ צום ווייבעל
און זי קלינגט אָן ביי דער טיר איין מאָל און צוויי מאָל און דריי
מאָל — מע ענטפערט ניט. קלינגט זי אָן אין טויער, בעווייזט
זיך דער דוואָרניק. דערזעהען „אידען“, ווערד ער מלא חמה: „דאָ
איז ניט קיין אידישע סינאַגאָגא, טראָגט זיך אָפּ בעצייטענס, כל
זמן מע האָט אייך ניט געבראָכען די ביינער!“...

— איהר קאָגט אייך געהן, — זאָגט דאָס ווייבעל צו טאַמאַ-
ראַן. — איך בלייב זיצען דאָ, עס מעג זיך זיין וואָס עס וויל זיך.
פאַרט צווישען כריסטען, טאַמער וועט זיך עמיצער דערבאַרעמען.
איך בין איין אַרעמע אלמנה מיט צוויי ברעקלעך קינדער יתומים.
וואָס וועט מען ביי מיר נעמען?...

טאַמאַראַ לאָזט זיך געהן און דערזעהט פון דער ווייטען אַ
פּראָצעסיע מיט נאַציאָנאַלע פּאַהנען. וואָס זאָל דאָס בעדייטען?
און זי דערזעהט פון דער ווייטען שוין זעהר אַ שען בילד, ווי אזוי
מע האַקט טירען, מע ברעכט פענסטער און מע וואַרפט און מע
שמיצט און מע שלידערט, און קליינע שקצימ'לעך און גוי'עס און
שיקסעס הויבען דאָס אויף, און מע שלאָגט עפּים עמיצען. און זי

— צלמ'ען זיך קאָן אַ איר אויך! — האָט זיך אָנגערופען

איינער אַ חכם. — זאָל ער אונז ווייזען, אז ער טראָגט אַ צלם.
דאָ איז איהם געוואָרען שלעכט: טאָמער, אַ קשיא אויף אַ
מעשה, וואָס חברה קאָנען טהון מיט איהם? איז ער געפאלען אויף
איינע עצה (ניט אומזיסט האָבען אידען אַ שם פון אַ חסידע פאלק!)
און האָט זיך כלומרשט מודה געווען פאַר זיי, אז ער אליין קומט
ארויס פון אידען, דאָס הייסט, ער איז אַמאָל געווען אַ איד, נאָר
איצט איז ער אַ כריסט. אי, וואו איז זיין צלם? —

— איך בין אַ פראָטעסטאַנט! — האָט זיך בעצייטענס פער-
ענטפערט דער אַפטייקער און געבעטען זיך ביי די חברה-לייט, זיי
נאָלען אויף איהם רחמנות האָבען, ער האָט אַ קראַנק ווייב מיט
פיער קליינע קינדערלעך, מיט איין אַלטער מאַמע, מיט אַ בלינדען
טאטען (צוליב פקוח-נפש און מחמת ער האָט שוין אָנגעהויבען
זאָגען ליגען, האָט ער שוין געהאַקט ווייטער).

און די חברה-לייט האָבען רחמנות געהאַט אויפ'ן גע'שמד'טען
פראָטעסטאַנט, וואָס האָט אַ קראַנק ווייב מיט פיער קליינע קינד-
ערלעך מיט איין אַלטער מאַמע מיט אַ בלינדען טאטען, און האָבען
נאָר צוגענומען ביי איהם די מלבושים מיט די שטיוועל, איהם
איבערגעלאָזט דאָס העמד מיט די זאָקען און געשענקט איהם אַ
פאַר פעטש דערפאַר, וואָס ער איז אַ פראָטעסטאַנט, ניט קיין פראַ-
וואָסלאָונער.

— האָסט דו זיך גע'שמד'ט, האָסט דו שוין בעדאַרפט אָנ-
נעמען דעם ריכטיגען גלויבען פון אַ פראַוואָסלאָונעם, ניט אזא
גלויבען, ווי ביי די פראָטעסטאַנטען! דאָס אַנדערע מאָל, אז דו
וועסט זיך שמד'ען, זאָלסט דו זיך שוין שמד'ען ווי עס געהער צו
זיין...

• • • • •

דער על-פיר-נס-געראַטעוועטער אַפטייקער סאַפראַנאָוויטש האָט
ביי זיך אין האַרצען געבענשט גומל, וואָס ער איז ניצל געוואָרען
פונ'ם טוידט, וואָס ער האָט זיך מיט איהם געזעהען נאָרוואָס

די נפשות האָבען געטראָגען, זענען געווען נייע שטיוועל, אַלטע קאָ-
לאָשען, נייע קאָלדרעס, אַלטע זעק, זילבערנע וואַזעס, פאָפּיערענע
פּוּדלען, אַיזערנע טעפּ, פּעקלעך מיט טיי, פּאַרצעלייענע זייגערס
מיט היטלעך צוקער, וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס פּאַרען זיך עפּים
ניט... נאָך נישט געוואוסט אַקוראַט וואָס דאָס איז, נאָר דער-
פיהלט, אַז דאָ איז ניט פּרויליך, האָט ער חשק געהאַט שוין אַ נעם
טהון זיך צוריק. נאָר אַ מאָדנער כח האָט איהם ווי געצויגען אַלע
מאָל וואָס ווייטער און ווייטער, ביז ער האָט בעגעגענט פון אַ
צווייטער גאָס אַ האַליאַסטערע יונגע שקצים מיט דוכניקעס. האָבען
זיי איהם אָפּגעשטעלט און אַ פרעג געטהאָן, וויפּיעל געלט האָט ער
ביי זיך? נאָטירליך, האָט זיך דער אַפּטייקער אַרויסגעשטעלט
אַקעגען זיי מיט גרויסקייט: וואָס פאַר אַ העזה האָבען זיי אַוועק-
שטעלען אַ רהיגען מענשען אין מיטען גאָס, און נאָך אין אַזאַ צייט,
וואָס מע האָט אונז געשענקט קאָנסטיטוציע?...

— אַהא? קאָנסטיטוציע? — האָבען די יונגע שקצים געענט-
פערט דעם אַפּטייקער און מכבד געווען מיט אַ ברוך-הבא איבער'ן
קאַפּ אַזוי געשמאַק, אַז ער איז באַלד פריטשמעלעט געוואָרען, פער-
לאָרען דעם קאַפּעליש מיט די בלויע ברילען און איז אַנידערגע-
פאַלען אויף דער ערד. און חברה האָבען קודם אַראָפּגענומען ביי
איהם דעם גאָלדענעם זיינער מיט דער קייט, אויסגעטרייסעלט אַלע
קעשענעס, און ערשט נאָכדעם איז ביי זיי אַרויס אַ סכסוך, צי איז
דאָס אַ איד אָדער אַ כריסט? זאָל ער זיין אַ כריסט? — למאַי
איז ער אַ געלער? איז ער אַ איד? — למאַי איז ער געגאָלט? און
עס איז געבליבען בהסכם כולם, אַז מע זאָל פרעגען ביי'ם אַפּטייקער
אַליין. זעלבסטפערשטענדליך, אַז דער אַפּטייקער האָט באַלד גע-
זאָגט, אַז ער איז אַ כריסט, איין אמת'ער כריסט.

— ווי באַלד ער איז אַ כריסט, זאָל ער אונז בעווייזען; זאָל
ער זיך אַקאַרשט איבער'צלמ'ען דריי מאָל!

אַזוי האָבען געפאָדערט חברה, און דער אַפּטייקער, טוידט ווי
אַלע טוידטע, האָט זיך געבאָך געמוזט דריי מאָל איבער'צלמ'ען.

וואוהין צו לויטען, האָבען דערזעהען, ווי די שוואַרצע חברה האָבען עפּים מיט אַ מאָל ווי אָפּגעטראָטען פון זייער טהיר, און זיי האָבען געדאַנקט גאָט, וואָס זיי זענען עפּים על-פּירנס ניצל געוואָרען פון אזא סכנה, גאָר אַליין נישט געוואוסט וועמען זיי האָבען צו פער-דאַנקען מיט'ן דאָזיגען נס...

אויך סאַשא'ס חבר, קעסלער, איז געשטאַנען ביים פענסטער און האָט אַלע מינוט אָפּגעגעבען דעם קראַנקען סאַשא'ן אַ ראַפּאָרט, וואָס אין דרויסען טהוט זיך. סאַשא האָט געגעבען טאַמאַראַ'ן דאָס וואָרט, אז ער וועט זיך ניט ריהרען פּונם אָרט, — מעג זיך קעהרען די וועלט, וועט ער זיין וואָרט האַלטען. סיידען די שוואַרצע חברה וועלען אַריינקומען אין שטוב אַריין! קעסלער האָט אַפּילו פערבאַ-ריקאַדירט די טהיר מיט קאַסטענס און מיט בענקלעך. איין אָנגעד-ציגען, ווער עס וועט זיך ווייזען אויף דער טהיר, און וועט צו זיין קראַנקען חבר נישט צולאָזען קיינעם, סיידען מע וועט איהם, קעס-לער'ען, הרג'ענען...

— די באַנדע האָט אָפּגעקערעוועט פון אונזער שטוב און איז אַוועק ווייטער, — אזוי ראַפּאָרטירט קעסלער פאַר זיין חבר, דעם אונטערגעשאַסענעם סאַשא, און איציקעל שאַסטעפּאַל טהוט זיך אַ וואָרף צום פענסטער און דערזעהט דעם פּריסטאָוו, אַנטאָן איר-וואַנאָוויטש האַלאַדקאָוו, דורכפּאַהרען פאַרביי רייטענדיג אויף אַ פערד, שאַקעלט זיך אַהין און אַהער מיט דער גאַנצער גראַציע פון איין אָפיציער, מאַכט עפּים מיט דער האַנד, גאָר ער הייסט ניט צעטרייבען די באַסיאַקעס. איציקעל שאַסטעפּאַל וויל עפענען דאָס פענסטער און אויסשרייען צו אַנטאָן איוואַנאָוויטש'ען, ער זאָל זיך אָננעמען זיין קרוידע, ער זאָל צעטרייבען אַט די שכורים. לאָזט איהם ניט שיווקע. זי האַלט איהם צו ביי דער האַנד.

— איצי! עפען ניט דאָס פענסטער! מיר זענען פאַרביי, איצי!

פנים אל פנים. ער האָט נישט געוואוסט, אז דאָרט, אין דער היים, איז פון זיין גאנצען גוטס, פון זיין אפטייק, נישט געבליבען קיין שריד ופליט. א גליק נאך, וואָס זיין פריינדין נאָדעושראָ אַלעקסאַנדראָוונאַ האָט איהם האָטש אָפגעראטעוועט זיין שטוב און זיין זוהן סאַשא'ן. ווען זי קומט מיט איין האַלבע שעה פריהער, וואָלט זי אפשר די אפטייק אויך אָפגעראטעוועט. די גוטע נאָדעושראָ אַלעקסאַנדראָוונאַ, ווי באַלד ס'איז געוואָרען די גרויסע בחלה, געקומען אַהיים און געוואָהר געוואָרען, אז אין שטאָדט איז נישט רוהיג, — אזוי איז זי אוועק גלייך צו איהר פריינד סאַפראָנאַ וויטשען, זעהען וואָס טהוט זיך דאָרטען, און אָנגעקומען אַקוראַט צו דער רעכטער אַרבייט. דערזעהען דעם חורבן פון דער אפטייק, איז זי פערציטערט געוואָרען. געטראָפּען הינטען ביי דער טהיר אַ באַנדע חברה-לייט שוין גרייט אויף צו געהן אַרויף אין שטוב אַריין זיך נעמען דאָרט אויך צו דער אַרבייט, האָט זיך נאָדעושראָ אַלעקסאַנדראָוונאַ צעשריגען אויף אַ קול, אז זיי זאָלען זיך די רגע אָפּטראָגען פון דאַנען, וואָרום אַט רופט זי אַרויס אַ ראָטע קאָ-זאַקען! זי איז אַ ראָטמיסטער'ס אַ שוועסטער, זי וועט נישט דער-לאָזען, מע זאָל זיך צוריהרען צו דעם דאָזיגען הויז. דאָס הויז איז איהרס! „עטאָ אוזשאַסנאָ! עטאָ וואָזמויטעלנאָ!“...

— מיר דאַרפען נישט דיין הויז, מיר דאַרפען נאָר די אידען, וואָס זיצען דאָ! — האָבען איהר געענטפערט די שוואַרצע חברה. — דאָ איז נישטאָ קיין אידען! וואָן, וואָן פון דאַנען!!! „עטאָ אוזשאַסנאָ! עטאָ וואָזמויטעלנאָ!“...

און נאָדעושראָ אַלעקסאַנדראָוונאַ האָט אויסגעזעהען שרעקליך אין איהר נישט-געמאַכטען כעס. די שוואַרצע חברה האָבען זיך מיישב געווען: אידען זענען דאָ גענוג אין שטאָדט, דער טאָג שטעהט נישט, — און זענען אָפגעטראָטען צום צווייטען הויז.

* * *

איציקעל שאָסטעפּאַל און זיין ווייב שיווקע, וואָס זענען גע-שטאַנען ביי'ם פענסטער אין מורא'דיגע פחדים, נישט געוואוסט.

אויף דער גיך אוועקגעטראָגען אַהיים, און האָבען געטראָפּען אין דערהיים נאָר די מוטער. דער ברודער, חיים, איז געווען מיט זיינע חברים אויף אַיין אַנדער פונקט, און דער טאַטע נחמיה איז גע- נאָנגען מיט זיין פריינד יודעל קטנתי געוואָהר ווערען, וואָס טהוט זיך.

זעלבסטפערשטענדליך, אז יודעל קטנתי איז געווען אויפגע- לעגט ווי תמיד, ובפרט ער האָט דעם פריהמאָרגען לכבוד דעם גרויסען יום-טוב געמאַכט אַ פיינע כוסה, האָט ער געשאַטען מיט פסוקים און געלאַכט פון דער קאַנסטיטוציע, זיך געהאַלטען פשוט ביי די זייטען, זיך גערייצט מיט'ן שוסטער, זיך בעריהמט, אז ער האָט געוואוסט פריהער, ער זאָל אזוי האָבען אַלדאָס גוטס אויף דער וועלט און אויף יעדער וועלט, אז דאָס אַלץ דאַרף זיך אָט אזוי ענדיגען, חאַ-חאַ-חאַ!...

לאַנג לאַכען האָט מען אָבער דעם דאָזיגען פרייליכען שנייד- דערעל נישט געלאָזט. דערהערט, אז אויף דער וואַסילטשיקאָווער גאַס הויבט שוין אויך אָן ווערען פרייליך, האָבען זיי זיך אינצוויען מיט נחמיה דעם שוסטער געלאָזט אַרויף אַהיים, און ווי זיי זענען געקומען, האָבען זיי געטראָפּען די גאַס שוין רעכט בעלאַגערט מיט מענשען... מע איז נאָרוואָס צוגעטראָטען צו סאַפראַנאָוויטש'עם אַפטיק.

— יודעל, מיר זענען אין דער אַרבייט! — זאָגט נחמיה דער שוסטער.
— וואָס טיבע יוצר המאורות! — ענטפערט איהם יודעל דער שניידער.

ביי די ווערטער קומט אָן ליפּא באַשעוויטש אָהן אַ היטעל, די האָר צעלאָזט, דאָס האַרץ צעהראַססעט, אין האַנד אַ שטעקען, און ער האַלט אין מיטען פרעדיגען מיט'ן נוסח פון ישעיהו:

— און עס וועט קומען אַ בראַך אויף אייערע לייבער, און איהר וועט זוכען הילף און וועט שרייען, און קיינער וועט אַיך ניט ענטפערען, וואָרום גרויס איז דער צאָרן פון גאָט, וואָס טהוט

איציקעל שאָסטעפּאל פּערהאַקט דאָס פּענסטער, נאָר עס טראָג-
גען זיך דורכ'ן פּערהאַקטען פּענסטער משונה-מאָדנע קולות, טויר-
זענדער קולות, אַ מאָדנער הילף, אַ מיט-מאַש פון געשרייען, פון
געוויין, פון מענשען, וואָס בעטען זיך, מע זאָל זיי ראַטעווען, און
פון מענשען, וואָס שרייען „ביי זשידאָו“, און אַ קאָמאָדע הערט
זיך, און אַ שיסעריי פון ביקסען הערט זיך, און אַ קלונג פון צע-
בראַכענע שויבען הערט זיך, און אַ מורא'דיגער „הורא“ פּערהילכט
די אַלע קולות — ס'איז עקוועלט, אַ פנים?...

* * *

נאָר נחמיה דעם שוסטער'ס קינדער, יודעל קטנתי'ס קדיש,
חוה דער אירינע'ס „אומגליק“, בערעזניאָק-ניידטש און די איבער-
ריגע חברים זייערע האָבען ניט געוואָרט ביז מע וועט קומען צו
זיי גוט-יוס-טוב ביטען... ווי באַלד זיי האָבען נאָר דערהערט, אַז
אויף דער אירישער גאָס איז „פרייליך“, אַזוי האָבען זיי אויסגע-
פּוּקט צווישען אַלע חברים, מע זאָל זיין גרייט. זיי האָבען זיך
איינגעטיילט אין פּערשיעדענע פּונקטען, אַרויסגעגעבען אַלעמען
דאָס געוועהר, און אַ סך האָבען זיך געלאָזט אַראָפּ צו דער אירישער
גאָס, און אומערדום, וואו נאָר עס האָט זיך אָנגעהויבען ערגיץ וואו
אַ חתונה, זענען זיי אונטערגעקומען און האָבען מיט זייערע רע-
וואָלווערען צעטריבען די חברה-לייט, אַזוי ווי וואָקאָנעס. אַזוי איז
דאָס געגאַנגען אויף איין גאָס, אויף דער אַנדערער גאָס; נאָר אַז
ס'איז געקומען צו דער דריטער גאָס, האָט פון זיי מיט אַ מאָל דאָס
גליק אָפּגעטראָטען. זיי האָבען בעגעגענט צו אַ שטאַרקען וויעדער-
שטאַנד, און זיי האָבען אָנגעהויבען פאַלען איינציגווייז, אַזוי ווי
שטרוי...

צווישען די ערשטע קרבנות איז געווען נחמיה דעם שוסטער'ס
יונגערער זוהן, בעני, וועלכער איז אַרונטערגעפאַלען פון צוויי קויר-
לען, וואָס האָבען איהם דורכגעלעכערט די לונגען און דאָס האַרץ.
ווי איין אונטערגעשאַסענעם הירש אויף דער אָהאַטע, האָבען
איהם צוויי חברים אונטערגעחאַפּט אויף די הענד און האָבען איהם

סטערע חושב'דיגע נאכט פון די שטילע פינסטערע געהיימע פער-
זאמלונגען אין שטילע פינסטערע געהיימע קעלערס, וואו שטילע
פינסטערע געהיימע מענשלעך האָבען אויסגעטיילט די אַרבייט, זיי
זאָלען זיין גרייט צו "מאָרגענדיגען טאָג"... און נאָך און נאָך אַ סך
זאָכען זענען אָפגעטהאָן געוואָרען אין דער דאָזיגער שטילער, פינ-
סטערער, חושב'דיגער נאכט. און זי שווייגט, די נאכט. זי וואַרט
אויפ'ן ליכטיגען פרישען פריהמאָרגען. ער וועט קומען, דער גע-
ווינטשטער ליכטיגער פריהמאָרגען. ער וועט קומען און מע וועט עס
אַלסדינג דערצעהלען — אין פריידען.

קאָפיטעל יב.

א י י ב י ג ע ו ו א נ ד ע ר ע ר .

עס איז געווען אַ נאָסער, אַ קאַלטער פריהמאָרגען, איינער פון
יענע קאַלטע נאָסע אָסיענדיגע טעג, וואָס מע זאָגט, אַז עס איז
„אײן עבירה אַ הונד אַרויסצולאָזען אויף דער גאַס“. דער וואָקזאַל,
אויף וועלכען עס האָבען זיך אַמאָל געטראָפּען שאָסטעפּאַל מיט
כאַפּראַנאָוויטש דעם אַפטיקער, בשעת זייערע קינדער זענען אָנ-
געקומען פון פעטערבורג אַהיים אויף פּסח. איז געווען פול געפאַקט
מיט מענשען, און איבערהויפּט — די דריטע קלאָס. עס איז ניט
געווען אַ נאָדעל דורכצוואַרפּען. מעהרסטענס פאַסאַזשירען זענען
געווען אַחינו בני ישראל. מע קאָן זאָגען, כמעט לויטער אידען.
געזעסען און געשטאַנען קעפּ אויף קעפּ ווייבער מיט קינדער מיט
טשעמאָדאַנעס, טאַרבעס, זעק און פעקלעך, און קישענס, קישענס,
קישענס!... די פּנימ'ער ביי אַלע אָנגעשראַקענע, קוקען זיך אַרום
אויף אַלע זייטען, ציטערען פאַר אַ געשריי, פאַר אַ פּייה... נאָך די
שמעסען פון די פאַסאַזשירען דאַרף מען רעכענען, אַז דאָס זענען
עמיגראַנטען, וואָרום עס לאָזען זיך הערען די ווערטער: „ליבוי“...
„האַמבורג“... „שיפּסאַרטען“... „אַמעריקאַ“... דאָס וואָרט „אַמע-
ריקאַ“ — אָפטער פון אַלץ. דאָס וואָרט „אַמעריקאַ“ האָט פאַר זיי
אַ בעזונדערע צוציהונגס-קראַפּט, אַ מין כּשוף, דאָס איז אַ וואונש,

ריכטען די וועלט מיט זיין גרויסען שטורם-ווינט, וואָס ער ברענגט אויף דער ערד, דערפאר וואָס איהר האָט ניט געוואָלט צוהערען זיין געבאָט... עגעדען, מאַגעדען, מאַגדאָדען! עגעדען, מאַגעדען, מאַגדאָדאָדען!...

טרויעריג, זעהר טרויעריג האָט זיך אויסגעלאָזט דער טאָג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבען אזוי גליקליך, אזוי פרייליך, און שטיל האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד די טונקעלע נאַכט און האָט פער-שפרייט איהרע שוואַרצע פליגעל אויף דער מרה-שחורה'דיגער וועלט. נאָך דעם צופרייליכען און גליקליכען טאָג האָט די נאַכט אויסגעזעהן ווי איין אלמנה, אָנגעטהאָן אין שוואַרצען. שטיל איז געווען אַרום און אַרום. קיין דורכגעהער, קיין דורכפאַהרער. אַלע טהעאָטערען זענען געשלאָסען. אַלע רעסטאָראַנען זענען געשפּאַרט. אויסגעלאָשען זענען די ליכט אין די גאָס-לאַמפּען. עס איז חושך און שטיל. ווען-ניט-ווען לאָזט זיך הערען אַ ווייטער הילף, איין אָפּקלאַנג פון אַ הייזעריגען „הורראַ“, אַ קול פון אַ געשלאָנגענעם, אַ גוואַלד פון אַ סך מענשען, אַ געזאַנג פון אַ שכור, וואָס רייסט זיך דורך און ווערט פערשטאַרבען, און וויעדער ווערט שטיל... שטיל קוקט-אַראָפּ אויך דער מרה-שחורה'דיגער הימעל מיט זיינע מיראַ-דען פינקעלדיגע וועלטען אויף דער קליינער חושב'דיגער ערד, וואָס מיינט און וויל איינערדען אויך יענעם, אַ צוליעב איהר האָט דאָס גאָט בעשאַפּען אָט די גרויסע רייכע מיליאָרדען-שטערענדיגע וועלט. שטיל, פינסטער, חושך! זי וויל ניט דערצעהלען, די שטילע פינ-סטערע חושב'דיגע נאַכט, וואָס ס'איז פאַרגעקומען דאָרט, אין די חושב'דיגע, אַרעמע, שמוציגע אידישע גאָסען און געסלעך, אין די חושב'דיגע, אַרעמע, שמוציגע אידישע הייזער און הייזלעך, ביי די דערנידעריגטע, אַרעמע, הונגעריגע, אומגליקליכע, נאָקעטע און באַרפּיסע פערוואַרפענע, פערגעסענע און דערשלאָנע — — — ניין, זי וויל ניט דערצעהלען, די שטילע פינסטערע חושב'דיגע נאַכט, וואָס עס איז פאַרגעקומען דאָרט! אויך שווייגט די שטילע פינ-

סידען אמאָל, איבער הונדערט און צוואַנציג יאָהר, וועלען זיי איהר צושיקען פון דאָרטען אַ שיפסקארטע... דערווייל זאָל ער נאָך לעבען. גענוג, אז גאָט האָט איהם געשטראָפּט, מע האָט איהם בשעת פאָג-ראָם אויסגעשטאָבען ביידע אויגען, דערפאַר, וואָס ער האָט ניט געוואָלט זאָגען וואו איז די קינדער'ס געלד, צוויי און צוואַנציג קערבלעך... און דער אַלטער זיידע גלעט די אייניקלעך איבער די קעפלעך, וויינט מיט זיינע בלינדע אויגען און זאָגט צו זיי :

— איך וועל אייך שוין מעהר, קינדערלעך, אַפנים, ניט זעהען קיינמאָל! קיינמאָל אייך ניט זעהען מעהר!...

צווישען די עמיגראַנטען קאָן מען דערקענען נחמיה דעם שוים-טער, זיין ווייב זיסעל און זייער עלטערען זוהן חיים. דער יונגע-רער, בעני, ליגט אויפ'ן הייליגען אָרט נאָך אָהן אַ מצבה. זיי האָבען אויסגעפערקויפט וואָס זיי האָבען געהאַט און פאָהרען אין אַזאַ לאַנד, פון וואָנען זיי וועלען שוין מסתמא קיינמאָל צוריק נישט קומען.

— האָסט אַ טעות, אַלטער, מיר וועלען נאָך קומען צוריק אַלע, און איך אַוראיי...

אַזוי זאָגט חיים צום פאָטער און ער וויל איהם אַינערדען, אז ער, חיים, פאָהרט ניט אַהין אויף שטענדיג; און ניט צוליעב זיך פאָהרט ער, נאָר צוליעב זיי. און זאָל זיך נאָר אַ ביסעל איבער-קאָבען אָט דאָ, וועלען אַלע פאָהרען צוריק אַהער, „צו אונז“, אַזוי ווי מע פאָהרט אַצינד אַהין, קיין אַמעריקאַ...

— אַם ירצה השם! — מישט זיך אַריין אַ איד אַ ווילד-פרעם-דער פון דער זייט, וואָס שניידט דינע ריפּטלעך ברויט מיט אַ קליין שאַרף מעסערעל און בעשמירט דאָס מיט אַ געלכעל פון אַיין איי און בעט-אויס אַביסעל זאָלן ביי אַ פרעמדער אירדינע מיט אַ פער-וויינט פנים צו זיך אין הויפּען אַריין.

— אַהין געפאָהרען, אַהער געפאָהרען — ישראל'יק פאָהרט! אַזוי רופט זיך אָפּ דער איד, וואָס האָט ביז אַהער געדאווענט און איצט לעגט ער צענויף דעם טלית ותפלין, און די באַקען פלאַ-

א אירעאל, וואָס א סך, א סך פון זיי האָבען לאַנג וועגען דעם גע'חלום'ט. אמעריקא שטעלט זיך זיי פאַר ווי א מין יענע וועלט, א מין גן-עדן. הלואי, רבוננו של עולם, מע זאָל זיי האַטש אַריינלאָזען, ניט אַפשיקען חלילה צוריק...

דאָס געשריי איז גרויס, דער טומעל מיט'ן לויפען מיט'ן שטור-פען זיך איז נאָך גרעסער. צווישען די פאַרשווינען זעהט מען איי-ניגע מיט איבערגעבונדענע קעפּ, מיט אונטערגעבלויטע אויגען — סימנים פונ'ם נאָך ניט פּערהיילטען אומגליק, נאָך ניט אַפגעקיהל-טען פאַגראָם...

— מע וועט אייך דען אַריינלאָזען אין אמעריקא מיט אזא פאַסאָן? — רייצט זיך א יונגעל איין עזות-פנים, די הענד אין די קעשענעס, קעגען א אירינע מיט איין איינגעקוועטשטען שטערן און מיט געלזוכט אין פנים.

— א מכה דער מאַמע דיינער! — ענטפערט איהם די איי-דינע. — אבי איך האָב געזונטע אויגען, האָב איך דיך אין דער ערד!

א יונג ווייבעל און זויגט א קינד און שלעפט א אידען פאַר דער פּאַלע. זי וויל וויסען, צי מע לאָזט אַריין קיין אמעריקא מיט זויגענדיגע קינדער? דער איד דאווענט, קאָן איהר נישט ענט-פערען, טהוט ער איהר א מאַך מיט דער האַנד, ווי איינער רעדט: „דו ביזט נעבאָך א גרויסע בהמה!“ און קוקט זיך אַרום בשעת מעשה, צי זעהט ניט דער זשאַנדאַרם, ווי ער דאווענט.

בעזונדער אין א ווינקעלע ויצט א געזינדעל: א פאַטער, א מוטער, זעכס קינדער; פיער יונגלעך, — יונגלעך איז אין אמע-ריקא, זאָגט מען, א גליק, זיי געהען אַרבייטען — צוויי מיידלעך, — מיידלעך, זאָגט מען, איז אויך א גליק אין אמעריקא, זיי געהען אַרבייטען, און א באַבע מיט א זיידען זענען אויך דאָ. די באַבע וואָלט אפשר אויך געפאַהרען מיט די קינדער קיין אמעריקא, קאָן זי ניט איבער'ן זיידען, ווייל ער איז א בלינדער. א בלינדען לאָזט מען קיין אמעריקא ניט אַריין. מוז זי דאָ בלייבען מיט'ן אלטען.

נען, האָבען פערשטאַנען, אז דער יונגערמאַן בעדאַרף זיין אַ ציוניסט, וואָרום ער רעדט צו שעה און היצט זיך צו שטאַרק. און ווייבער, וואָס האָבען ניט פערשטאַנען גאָרניט, האָבען אויך צוגע-
שאַקעלט מיט די קעפּ, אונטערגעהאַלטען מיט אַ זיפּץ און גרייט געווען אַלע מינוט לאָזען אַ טרער — עלעהיי, לאָז זיך אייך דאַכטען, אַ מגיד רעדט...

צווישען עולם, וואָס האָט אַרומגערינגעלט דעם יונגען מאַן דעם אינטעליגענט, איז געווען אויך סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש, וואָס איז אַרויסגעקומען אַרויסבעגלייטען זיין פאָטער דעם אַפּטייקער — ער פאָהרט קיין אַרץ־ישׂראל דאָרט ווערען איין אַפּטייקער. טאַמער וועט מען בעדאַרפען האַלטען עקזאַמען, וועט ער האַלטען. אזא אומגעריכטע מעטאַמאָרפּאָזא האָט געקאָנט אַרויסרופען ביי איהם נאָך דער שטורם מיט אַלע רעזולטאַטען פונ'ם שטורם, וועלכע ער האָט איבערגעלעבט. פערשמעהט זיך, אז סאָלאָמאָן סאַפּראַנאָ-וויטש האָט געהאַט איין אַנדער מאַרשרוט — קיין אַמעריקאַ. נאָך אויף עמיגרירען קיין אַרץ־ישׂראל האָט איהם אַרויפגעפיהרט זיין זוהן סאַשאַ. און אַנדערש האָט דאָס ניט געקאָנט זיין — פאָרט איין איין־און־אייןציגער זוהן. סאַשאַ בלייבט דערווייל דאָ ביז ער וועט ענדיגען; אז ער וועט ענדיגען, וועט ער סאָ ווי סאָ אַריבער־פאָהרען קיין אַרץ־ישׂראל. אַרץ־ישׂראל און אַמעריקאַ — צו אַ גרויסער תהום! שענער פון אַלץ איז געווען דאָס, וואָס דעם אַפּטייקער'ס כריסטליכע פריינדין, נאָדיעזשאַ אַלעקסאַנדראָוואַ, האָט צוגערעדט איהר פֿריינד דעם אַפּטייקער, ער זאָל בעסער אַריבערפאָהרען קיין אַרץ־ישׂראל. „פאַלעסטינאַ — האָט זי געזאָגט, און טאַקי גוט מכבד געווען איהם — פאַלעסטינאַ — דאָס איז דאָך אייער באַטקאָוושטשינאַ, אייער פאָטערלאַנד, ווי קאָנט איהר עס פערבייטען אויף אַ פרעמד לאַנד, אויף אַמעריקאַ?... עטאַ אוושאַסנאָ! עטאַ וואָמוטיטעלנאָ!“

אַ סך האָט אויך מיטגעהאַלפּען זיין שכן איציקעל שאַסטעפּאַל, וואָס איז פון איצט אָן נישט נאָך אַ שכן — אַ סברה, אז ער איז

מען איהם. — אונזער פאָלק ישראל. פאַרשטעהט איהר מיד, איז
מקיים דעם פסוק, וואָס גאָט אַמאָל געזאָגט צו אברהם אבינו:
לך - לך - זאָלסט אַרויסגעהן פון דיין לאַנד און פון דיין געבורטס-
ארט און פון דיין פאָטער'ס הויז...

— אַ גליק האָט אונז געטראָפּען! — רופט זיך אָפּ נאָך אַ זיין-
טיגער פאַרשוין מיט אַ גילקע אויף איין אויג, און איהם ענטפערט
אָפּ אַ דריטער, אויך אַ ווילד-פרעמדער, נאָר אַ יונגערמאַן, ווייזט
אויס, אַ שטיק אינטעליגענט, אָהן פּאָז און שטאַרק אונטערגע-
האַקט דאָס בערדעל:

— געוויס אַ גליק, וואָרום וואַנדערען, גלות פראַווען — דאָס
איז אונזער געבאָט, אונזער מיסיאָן. האָט איהר פאַרשטאַנען, צי
ווער-וואָס? אין דעם טאָג, וואָס אידען וועלען אויפהערען אָפּ-
ריכטען גלות, וועלען זיי חלילה אויפהערען צו זיין אידען...
דערזעהען, אז די צוהערער קוקען אויף איהם פער'הרוש'ט,
פערענטפערט ער זיך:

— איהר מיינט, ס'איז מיינס? דאָס זאָגט איינער אַ גרויסער,
נאָר אַ גרויסער מענטש (און ער דרעהט-אויס מיט'ן גראַבען פינגער
און זאָגט מיט אַ ניגון): „מה-דאָך, זאָגט ער, אַצינד, ווען מיר
זענען צו שאַנד און צו שפּאַט, פאָדערט מען, זאָגט ער, פון אונז,
מיר זאָלען זיין עהרליכער און אַרענטליכער און בעסער און פיינער
פאַר אַלעמען, היינט לאַ כל שכן וואָס פאַר פרעטענזיעס וועלען
שוין האָבען, זאָגט ער, צו אונז די פעלקער אין דער צייט, ווען
מיר וועלען זיין, זאָגט ער, לייטען גלייך אויף אונזער אייגענער
ערד?“... ניין, ברידער! אונזער מיסיאָן איז וואַנדערען, שטענדיג
זיין צווישען פרעמדע פעלקער, זיין אַ מוסר, אַ ביישפּיעל פאַר
אַלעמען... האָט איהר עס פאַרשטאַנען, צי ווער-וואָס?

דאָס רעדעל אַרום דעם יונגען מאַן, וואָס פּרעדיגט, ווערד אַלע
מינוט ברייטער און גרעסער. אידען האָבען ליעב האָרענען אַ גוט
וואָרט, עס מעג זיין וואו איהר ווילט און ווען איהר ווילט, אפילו
„אַ מינוט פאַר'ן פאָיערד“. מאַנסבילען, די וואָס האָבען פערשטאַ-

— די אייביגע וואַנדערער! — האָט איהם, ווי אַ וויעדער-קול, מעלאַנכאָליש נאָכגעזאָגט נאדיעזשדאַ אַלעקסאַנדראָוונאַ מיט אַ טראַגישער אינטאָנאַציע און איז אָבער באַלד אָנגעפאַלען אויף איהרע גוטע פריינד: וואָס שטעהט מען? ס'איז שוין צייט זיך געזעגענען! און אויסגעלאָזט האָט זי מיט איהר שטענדיגען אויס-רוף: „עטאָ אוזשאַסנאָ! עטאָ וואָזמוטיטעלנאָ!“...

און דאָס גאַנצע געזינדעל לאָזט זיך געהן אויפ'ן פערראָן, און דאָרט געזעגענט מען זיך מיט'ן אַפטייקער סאַפראַנאָוויטש, און מע קושט זיך און מע ווינשט איהם אַלדאָס גוטס פונ'ם גאַנצען האַרצען.

סוף פונ'ם צווייטען חתיול.

שוין גאָר אַ מחותן. עס איז נאָך נישט אָפּציעל, פערשטעהט זיך, עס איז נאָך דערווייל אַ סוד, נאָר אזאָ סוד, וואָס אלע ווייסען עס און אלע רעדען, שושקען זיך, — היינט־מאָרגען קאָן עס ווערען אַ פאַקט. די קינדער בעדאַרפען דערווייל ערשט ענדיגען זייער קורס. זיי פאָהרען ביידע וויעדער אַ מאָל קיין פעטערבורג, און זענען די לעצטע צייט אזוי בעפריינדעט, אז ס'איז שוין גאָר ביי קיינעם קיין שום ספק ניט, אז דאָס זענען חתן־כלה. אַ שטיקעל מניעה איז נאָר אין איין זאך: דער חתן איז אַ ציוניסט, און אַ פערברענטער ציוניסט, און די כלל איז צום ציוניזם דערווייל קאַלט, זעהר קאַלט. נאָר „משה של איעשה הכל יעשה“ — זאָגט איציקעל שאַסטעפּאַל מיט אַ פסוק צו זיין האַלב־אָפּיציעלען מחותן דעם אַפטיקער, וואָס האָטש ער פערשטעהט ניט קיין לשון־קודש, פון דעסטוועגען טהוט ער אַ גלאַנץ מיט די ברילען, מע זאָל מיינען, אז ער האָט פערשטאַנען.

— אלעקסאַנדער סאָלאָמאָנאָוויטש, וואו זענט איהר פערפאַלען געוואָרען? עמאָ אוזשאַסנאָ! עמאָ וואָזמוסיטעלנאָ!

נאָדיעזשאַ אלעקסאַנדראָוואַ האָט דאָס אזוי אויסגערופען, אַ פלעסק געגעבען מיט די הענד, דערוזעהען סאַשאַ סאַפּראַנאָוויטש'ען אין דריטער קלאַס צווישען עולם, וואָס אַרום דעם יונגען אינטער־ליגענט. נאָך איהר זענען באַלד אָנגעקומען אויך דער אַפטיקער, וואָס האָט זיך שטאַרק אויסגעבלייבט, און טאַמאַראַ און איציקעל שאַסטעפּאַל, וואָס האָט זיך שטאַרק פערעלטערט אין דער לעצטער צייט: די אויגען זענען געוואָרען ווי אונטערגעשוואַלען, מיט קיר־שעלעך. זיין טאָכטער טאַמאַראַ האָט זיך אויך פערענדערט — זי איז שענער געוואָרען, נאָך שענער ווי פריהער.

— וואָס טהוט זיך דאָ? — האָט טאַמאַראַ אַ פרעג געגעבען.

— אונזערע וואַנדערער — האָט איהר סאַשאַ אָפּגעענטפערט, בעוויזען מיט די אויגען אויף דעם עולם עמיגראַנטען — אונזערע אייביגע וואַנדערער.

קאפיטלעך

ערשטער טייל.

7	קאפיטעל א. פסח, פסח און פסח
26	קאפיטעל ב. קינדער און עלטערען, עלטערען און קינדער
42	קאפיטעל ג. מאשע באשעוויטש
47	קאפיטעל ד. יאשקא וואראנא
50	קאפיטעל ה. די קליינע קאמונע
55	קאפיטעל ו. נעשאסען דעם פויגלע און ניט נעטראפען
61	קאפיטעל ז. מאשע זוכט א סעריטאריע
71	קאפיטעל ח. מאשע באשעוויטש ביי טאמארא שאסטעפאל
78	קאפיטעל ט. ער האט זיי געפאקט !
83	קאפיטעל י. דער זונטאנ
87	קאפיטעל יא. טאמארא בעפרייהט
91	קאפיטעל יב. פון צער און צארן

צווייטער טייל.

103	קאפיטעל א. טאטעס און קינדער
117	קאפיטעל ב. פסח צום סדר
127	קאפיטעל ג. דעם שוסטער'ס אורח
148	קאפיטעל ד. אוציקעל שאסטעפאל געהט ארום אהן א קאפ
159	קאפיטעל ה. א שטילע טראגעדיע מיט א רעש'דיגען סוף
168	קאפיטעל ו. א ביטער שטיקעל צייט
184	קאפיטעל ז. אלסדינג רוהט
188	קאפיטעל ח. מזל טוב ! גוט יום־טוב !
194	קאפיטעל ט. פערשטעהרט דעם יום־טוב
204	קאפיטעל י. וואס טאמארא האט געזעהען און געהערט
207	קאפיטעל יא. דער שטורם פערשפרייט זיך
215	קאפיטעל יב. אייביגע וואנדערער

